

KADİR HAS ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**TÜRKİYE'DE MODERN SPORLARIN
MİRASLAŞTIRILMASI**

FATMA DİLEK GÜNGÖR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EYLÜL 2017, İSTANBUL

TÜRKİYE’DE MODERN SPORLARIN MİRASLAŞTIRILMASI

FATMA DİLEK GÜNGÖR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI: DOÇ. DR. YONCA KÖSEBAY ERKAN

Kültür Varlıklarını Koruma Programı’nda Yüksek Lisans derecesi
için gerekli kısmi şartların yerine getirilmesi amacıyla
Fen Bilimleri Enstitüsü’ne
teslim edilmiştir.

İstanbul, Eylül, 2017

Ben, FATMA DİLEK GÜNGÖR;

Hazırladığım bu Yüksek Lisans Tezinin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve başka çalışmalardan yaptığım alıntıların kaynaklarını kurallara uygun biçimde tez içerisinde belirttiğimi onaylıyorum.

Çalışmamın basılı ve elektronik kopyalarının Kadir Has Üniversitesi Bilgi Merkezinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Tezimin/projemin tamamı her türlü erişime açılabilir.

Tezimin/projemin tamamı sadece Kadir Has Üniversitesi yerleşkelerinde erişime açılabilir.

Tezimin/projemin ~~--1~~ 1 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/projemin tamamı erişime açılabilir.

FATMA DİLEK GÜNGÖR

Eylül 2017

KABUL VE ONAY

FATMA DİLEK GÜNGÖR tarafından hazırlanan **TÜRKİYE'DE MODERN SPORLARIN MİRASLAŞTIRILMASI** başlıklı bu çalışma **20.06.2017** tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Füsun Alioğlu (Başkan) Kadir Has Üniversitesi

İMZA

Doç. Dr. Yonca Kösebay Erkan (Danışman) Kadir Has Üniversitesi

İMZA

Yrd. Doç. Dr. Faruk Tuncer

Yıldız Teknik Üniversitesi

İMZA

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

İMZA
UNVAN, ADI VE SOYADI
Enstitü Müdürü
ONAY TARİHİ: Gün/Ay/Yıl

ÖNSÖZ

Spor mirasıyla ilgili bu tez çalışması kültür mirasına ilgimi derinleştirdi ve bana yeni meraklar ve ilgi alanları kazandı. Bu tez konusunun belirlenmesinden başlayarak, tecrübesi ve öngörüsüyle beni yönlendiren, tüm yoğunluğuna rağmen bilgisini, emeğini, sabrını ve desteğini eksik etmeyen sevgili hocam ve tez danışmanım Doç. Dr. Yonca Kösebay Erkan'a yürekten teşekkür ederim. Tez çalışmam esnasında görüş ve fikirlerini eksik etmeyen sevgili hocam Prof. Dr. Füsün Alioğlu'na tüm desteklerinden dolayı müteşekkirim. Hocalarım Yrd. Doç. Dr. Faruk Tuncer'e ve Prof. Dr. Hatice Kurtuluş'a görüşleriyle katkıda buldukları için teşekkür ederim.

Tezin araştırma sürecinde değerli vakitlerini ayıran ve bilgilerini paylaşan Tanıl Bora'ya, Sinan Çuluk'a, Emre Öztuna'ya, Tülin Şensoy'a, Kadir Has Üniversitesi Bilgi Merkezi'nden Mehmet Manyas'a ve Serap Özyurt'a, Kadir Has Üniversitesi Spor Çalışmaları Merkezi'nden Emir Güney'e, kültür mirası alanıyla tanışmama vesile olan Etem Özgür Öztürk'e teşekkür ederim.

Çalışmanın yoğun döneminde ailemin ve arkadaşlarımın desteği benim için önemliydi, hepsine tek tek çok teşekkür ediyorum.

Varlığı her konuda bana destek olan sevgili eşim ve meslektaşım Serhan Güngör tez döneminde yine en büyük desteğimdi, yanımda olduğu için teşekkür ediyorum.

Fatma DİLEK GÜNGÖR

Eylül, 2017

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
ŞEKİL LİSTESİ.....	ix
TABLO LİSTESİ.....	x
ÖZET.....	xi
ABSTRACT.....	xiii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. AMAÇ.....	1
1.2. KAPSAM.....	2
1.3. YÖNTEM.....	3
2. 19. YÜZYILDAN GÜNÜMÜZE SPOR	6
2.1. Modernleşme ve Spor.....	6
2.1.1. Eğitim Kurumları.....	6
2.1.1.1. Askeri Okullar.....	7
2.1.1.2. Sivil Okullar.....	9
2.1.1.3. Gayrimüslim Okulları.....	13
2.1.1.4. Misyoner Okulları ve YMCA.....	18
2.1.2. Batılı Girişimciler.....	22
2.1.3. Spor Odaklı Kurumlaşma.....	24
2.1.3.1. Sivil Toplum Girişimleri.....	25
2.1.3.2. Olimpiyat Komitesi.....	30
2.1.3.3. Spor Eğitimi Veren Kurumlar.....	32
2.1.3.4. Basın'da Spor.....	33
2.1.4. Spor Yapıları.....	36
2.2. Sporda Devletçilik.....	39
2.2.1. İttihat ve Terakki Cemiyeti ve Genç Dernekleri.....	39
2.2.2. Spora Yüklenen Rol ve Kurumlara Yansıması.....	40
2.2.2.1. Türk Spor Kurumu.....	41
2.2.2.2. 1938 Beden Terbiyesi Kanunu ve Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü.....	43
2.2.2.3. Federasyonlar ve Kulüplere Devlet müdahalesi.....	44
2.2.2.4. Olimpiyat Komitesine Devlet Müdahalesi.....	45
2.2.2.5. Halkevleri.....	46
2.2.3. Cumhuriyet'in Büyük Projeleri: Spor Yapıları.....	48
2.2.4. Periyodikler.....	50
2.2.5. İdman Bayramı'ndan Gençlik ve Spor Bayramı'na.....	52
2.3 Sporda Profesyonellik.....	54
2.3.1. Batı'yla Yakınlaşan Devletin Spor Politikaları.....	54
2.3.2. Spor Yönetiminde "Gençlik" ve "Spor".....	59
2.3.3. Profesyonellikle Birlikte Kurumsal Alandaki Gelişmeler.....	62
2.3.3.1. Federasyonlar ve Kulüplerde Serbestleşme.....	62
2.3.3.2. Olimpiyat Komitesi ve Fairplay Kavramı.....	63

2.3.3.3. Spor TOTO ve Spor Tesisleri.....	64
2.3.3.4. Basın ve Yayın'da Spor.....	67
2.3.3.5. Meslek Dernekleri ve Spor Vakıfları.....	69
2.3.3.6. Spor Akademileri.....	70
2.4 Neo-Liberal Dönemde Spor.....	72
2.4.1. Sporun Endüstrileşmesi	72
2.4.1.1. "Endüstride" Sporcu.....	74
2.4.1.2. Spor Medyası: İnternet'in Getirdikleri.....	77
2.4.1.3. Yeni Tesis Projeleri.....	80
2.4.2. Spor Yönetimi Alanında Yapılanma Çalışmaları.....	83
2.4.2.1. Federasyonların Özerkleşmesi.....	83
2.4.2.2. Kulüplerin Şirketleşmesi.....	84
2.4.2.3. Eski Yapıya Dönüş: Gençlik ve Spor Bakanlığı.....	86
2.4.2.4. Yerel Yönetimler ve Kitle Sporü.....	87
2.4.3. Spor Liseleri.....	88
3. TÜRKİYE'DE SPORUN MİRASLAŞMA SÜRECİ.....	92
3.1. Kültürel Miras ve Miraslaştırma Kavramı.....	92
3.2. Spor ve Kültürel Miras.....	94
3.3. Sporun Miraslaşması.....	94
3.3.1. Sporun Kültürel Miras Değeri.....	97
3.3.1.1. Başarılı Kişi/ Üstün Nitelikli Sporcu.....	97
3.3.1.2. Yer ve Mekan.....	109
3.3.2. Spor Mirasının Sınırları/ Ölçeği.....	117
3.3.3. Sporü Miraslaştıran Aktörler.....	123
3.3.3.1. Devlet Kurumları ve Özel Kurumlar.....	124
3.3.3.2. Toplum.....	132
3.3.3.3. Medya.....	134
3.3.4. Spor Mirasının Kaybının Toplum Üzerindeki Etkisi.....	138
4. SPOR MİRASINI GELECEĞE TAŞIYACAK ÖGELER.....	155
4.1 Spor Müzeleri.....	156
4.2 Arşivler ve Dijital Dünya.....	159
4.3 Sivil Girişimler.....	162
5. SONUÇ.....	170

KAYNAKÇA.....	175
EKLER.....	190

EK-1: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Cumhuriyet Arşivleri Kataloğu, 22.08.1936 tarihli ve 490-01-3-13-16 numaralı arşiv belgesi.....191

EK-2: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Cumhuriyet Arşivleri Kataloğu, 7.1944 ve 26.01.1945 tarihli ve 490-01-1115-69-2 numaralı arşiv belgesi.....194

EK-3: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Cumhuriyet Arşivleri Kataloğu, 29.09.1943 tarihli ve 490-01-1115-69-2 numaralı arşiv belgesi.....	197
EK-4: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Cumhuriyet Arşivleri Kataloğu, 490-01-1115-69-2_55, 56, 57 ve 58 numaralı arşiv belgesi.....	198
EK-5: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Cumhuriyet Arşivleri Kataloğu, 27.04.1936 tarihli ve 490-01-1115-69-2_83 ve 84 numaralı arşiv belgesi.....	202
EK-6: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Cumhuriyet Arşivleri Kataloğu, 1936 tarihli ve 490-01-1115-70-01_19,20,21 ve 22 numaralı arşiv belgesi.....	204
EK-7: 27 Mart 2001 tarihli, 24355 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan Gençlik ve Spor Tesislerine Ad Verme Yönetmeliği.....	208
EK-8 : 15/7/2015 tarihli ve 29417 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Tesislere Ad Verme Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik”	210
EK-9: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu’nun 10.12.1982 tarihli ve 14240 sayılı, İnönü Stadyumu’nun denizden görünen cephesinin aynen korunması gerektiğine ilişkin kararı.....	213
EK-10: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu’nun 07.05.2013 tarihli ve 956 sayılı tescilin kaldırılmasına ilişkin kararı.....	219
ÖZGEÇMİŞ.....	217

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1 Harp Okulu Öğrencileri (Yıldız 2002)	16
Şekil 2 Mekteb-i Harbiye (www.kho.edu.tr)	16
Şekil 3 Mekteb-i Sultani (www.egitimajansi.com)	11
Şekil 4 GS öğrencileri	19
Şekil 5 1880 GS öğrenciler (İst 100 Spor Kulübü).....	19
Şekil 6 Servet-i Fünun 1915. no:1258:149	20
Şekil 7 Zapion Kız Lisesi http://www.flickrriver.com/photos/47636505@N02/	16
Şekil 8 Zoğrafyon Lisesi Beden Eğitimi hocaları Strangali gözetiminde gösteride (1910 ?) (Sula Bozis 2011:37)	24
Şekil 9 Okullararası atletizm gösterileri (1910?) (Sula Bozis 2011:40)	24
Şekil 10 Hacıhristo Rum Fransız lisesi jimnastik gösterisinde (1900 ?) (Sula Bozis 2011:71)	17
Şekil 11 Robert Kolej kampüsü www.aksam.com.tr	21
Şekil 12 Dodge Gymnasium www.gazetevatan.com.tr	22
Şekil 13 Naim Süleymanoğlu Heykeli (www.sihirlitur.com).....	106
Şekil 14 Hamza Yerlikaya ve Haldun Alagaş (www.sihirlitur.com)	107
Şekil 15 İnönü Stadyumu (www.fotogaleri.hurriyet.com.tr)	139
Şekil 16 İnönü Stadyumu ve Beleştepe (www.t24.com.tr).....	141
Şekil 17 Kurtuluş Savaşı'na katılmış Fenerbahçe'li sporcuları anmak için yapılan heykel (www.sihirlitur.com)	161

TABLO LİSTESİ

TABLO 1. Spor İnsanlarının İsimleri ile Anılan Tesisler.....	99
TABLO 2. Heykelleri Yapılan Spor İnsanları.....	104
TABLO 3. Diğer Miraslaşma Göstergeleri (Parklara, Caddelere, Lig Sezonlarına İsimleri Verilen Spor İnsanları).....	104
TABLO 4. Atatürk'ün Adı İle Anılan Stadyumlar.....	100
TABLO 5. Devlet Tarafından Spor-TOTO'dan Spora Aktarılan Gelirler.....	65
TABLO 6. 2001- 2010 Spor Tesisi Sayıları.....	80

ÖZET

Türkiye’de Modern Sporların Miraslaştırılması

Fatma DİLEK GÜNGÖR
YÜKSEK LİSANS TEZİ,
İstanbul, 2017.

“Tarih geçmişi nasıl açıkladığımız, miras ise onu nasıl koruduğumuzdur” (Holt 2012: 263). Kültürel miras içinde yaşadığı toplumun süreçlerinden bağımsız olamaz. Geçmişte yaşanan her olay tarihin sayfalarında yer alabilir. Ancak her tarihsel olgu miras değeri kazanamaz. Kültürel miras geçmişle ilgisi olan yerlerin, kişilerin, onlarla ilgili olan obje, olay ve hatıraların zaman içinde toplumsal kabul görebilerek bir değer oluşturması ve bunların toplumsal bellekte korunarak miraslaşmasıyla ortaya çıkmaktadır. Kültürel miras toplumsal uzlaşma gerektiren selektif bir süreçtir. Kurumlar, medya ve toplum kişilerin, yerlerin ve onlarla ilgili obje ve olayların miraslaştırılmasına aracılık edebilmektedir.

Bu tez çalışması, sporu kültürel mirasın bir ögesi olarak ele alarak, Türkiye’deki modern sporların miraslaştırılma süreçlerini anlamayı amaçlamıştır. Ülkemizde modern sporların Türkiye’ye girmeye başladığı 19. yüzyıldan günümüze geçen yaklaşık 150 yıllık süreçte ülkedeki sporun gelişimini etkileyen faktörleri anlayabilmek için spor tarihindeki önemli basamaklar, dünya ve ülke tarihindeki önemli olaylar, uluslararası spor dünyasındaki ana gelişmeler bir arada ele alınarak bir dönemlendirme çalışması gerçekleştirilmiştir. Türkiye’de sporun gelişimini doğrudan etkileyen 4 ana “tema” olan “Modernleşme”, “Devletçilik”, “Profesyonellik” ve “Neo-liberalizmin” etkileri üzerinden yapılan dönemlendirme sonucunda tarihsel ve toplumsal bir analiz çalışması gerçekleştirilmiştir. Sporun kültürel miras değeri üstün nitelikli ve başarılı spor insanları, kimliğimiz ve anılarımızla ilişkilendirdiğimiz mekanlarda ve bunlarla ilişkili olay ve objelerde ortaya çıkmaktadır. Tarihsel ve toplumsal analiz çalışmasında da kültürel miras değeri taşıyan spor insanları, isimlerinin spor tesislerine verilmesi, kamusal alana heykellerinin dikilmesi, parklara, sokaklara, lig sezonlarına isimlerinin verilmesi yoluyla miraslaştırılmışlardır. Spor tesisleri ise kamusal alanda büyük ve

halkla iç içe binalar oldukları için taşıdıkları ismi toplumsallaştırma özelliği taşımakta, dönemlerini ve mimari dönemi simgeleyen yapılar oldukları için somut kültür varlığı olarak kabul edilmektedirler. Bu çalışma, tespit edilen bu miras göstergeleri ve diğer örnekler üzerinden sporun miraslaştırılmasını açıklamaya gayret etmektedir.

Türkiye’de spor mirasını geleceğe taşıyacak öğelerin başında sistematik biçimde spor mirasını koruyup sonraki nesillere aktarabilecek olan spor müzeleri gelir. Ülkemizde akademik bakış açısıyla bir spor müzesinin kurulması, var olan farklı alanlardaki müzelerde sporun alt başlık olarak yer alınması, arşiv ve özel koleksiyonların dijital platformlar aracılığıyla kitlelerin ulaşımına açılması spor mirasını geliştirecektir. Sporun kesiştiği farklı disiplinlerin ortaya çıkarılması, geniş kitlelerin ilgisini çekecek şekilde sporun ve spor mirasının turizm potansiyelinin değerlendirilmesi de spor mirasının korunması için kaynak ve motivasyon yaratacaktır. Tüm bunların yanında ülkemizde sporun yaygınlaşması ve sporun oynanmaya devam etmesi spor mirasımızı üretecek, zenginleştirecek ve geleceğe taşıyacak en önemli etken olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Spor, Beden Eğitimi, Spor Mirası, Kültürel Miras, Spor Tarihi, İdman, Miraslaştırma

ABSTRACT

HERITAGIZATION OF MODERN SPORTS IN TURKEY

Fatma DİLEK GÜNGÖR

DISSERTATION

Istanbul, 2017

“History is how we explain the past, heritage is how we preserve it” (Holt 2012: 263). Cultural heritage is tightly bonded with the processes within the society it flourishes from. Every event from the past can take its place in history, however not every one of them acquires “value” as cultural heritage. Places/buildings, people from the past and present, objects, events and memories related with these places and people are “valuated” in the course of the time and preserved in social memory for heritagization. Heritagization is a selective process that requires social reconciliation. Institutions, media and society may perform as actors in the heritagization process.

This thesis approaches sports as cultural heritage and aims to comprehend heritagization process of modern sports in Turkey. The study attempts to periodize approximately 150 years of history and development of modern sports in Turkey. Starting from 19th century up until today, it takes important leverage points in country’s sports history, significant moments in the history of the world and Turkey, important events in international world of sports into account, through 4 main themes: “Modernization”, “étatisme”, “professionalism” and “neo-liberalism”. A historical and social analysis built on the data provided by the periodization effort shows that cultural heritage value of sports can be observed in sportsmen with exceptional skills, athletic capacity and character, as well as in places that are related with identity and memory, including objects and events related with these. Indication of the case where sportsmen being “valuated” for having cultural heritage qualities comes by having their names given to sport complexes, stadiums, parks, streets and by having their statues placed in public sphere. The sport complexes are important as cultural heritage not only because

of their architectural qualities as tangible cultural heritage but also with their social qualities as being places of social memory. Being monumental buildings in public sphere, they also have a capacity for socializing the names they carry. This thesis aims to explain heritagization of sports through the heritage indicators spotted through the study and through other examples.

Among the best practices to systematically preserve and carry sports heritage into the future are sports museums. Founding a sports museum following academic perspectives, placing sports as a topic in academic museums in other fields and increasing accessibility of archives and private collections through newly established digital platforms will enhance the interest and provide leverage for the development and future of sports heritage in Turkey. Studying and indicating topics of sports that intersect with other disciplines will attract attention from a larger and more diverse audience. Bringing out tourism potential of sports and sports heritage will provide resources and motivation for preserving sports heritage. Above all these, having a high-quality sporting environment where sports are played over and over again by larger groups will be the source for a richer sports heritage passed over to the future generations.

Key words: Sports, Physical Education, Sports Heritage, Cultural Heritage, Sports History, Heritagization

1. GİRİŞ

1.1 AMAÇ

Geçmişimiz ve günümüzden toplumsal uzlaşıyla toplumsal belleğe aldığımız ve korumaya karar verdiklerimiz bizim spor mirasımızı oluştururlar. Bu çalışmanın amacı, modern sporların Türkiye'ye girişinden günümüze kadar olan süreçte spor mirasının nasıl şekillendiğini ve geliştiğini anlamak, kültürel miras değerlerinin ve kültürel mirasın toplumsal göstergelerinin neler olduğunu, sporu miraslaştıran araçların hangileri olabileceğini incelemek ve tespit etmektir.

Günümüz Türkiye'sinde spor sadece rekreasyonel bir faaliyet olmaktan çok, dünya ile uyumlu bir endüstri haline gelmiş ve bu haliyle toplumla iç içe, gündem yaratma kabiliyetine sahip, sporla ilgilenen veya ilgilenmeyen her insanın fikir beyan edebilme özgürlüğünü ve yeterliliğini hissedebileceği kadar toplumun kültürel yaşamının bir parçası haline gelmiştir. Tarihsel zenginlik barındıran, içinde yaşadığı toplumun kültürel yapısının köklü bir parçası olarak aynı zamanda siyasetin aracı haline gelebilen spor olgusu, 1990'lardan itibaren farklı disiplinler tarafından da ele alınmaya başlanmış, "sporun sadece idman olmadığı" son yıllarda geniş kabul görmüştür. Sporun kültürel miras yönüyle ele alınması ise 2000'lerin başlarında modern sporların beşiği sayılabilecek İngiltere ve Amerika'da şekillenmiştir. Dünyada akademik çevreler arasında yeni yer bulmaya başlayan "kültürel miras olarak spor", ülkemizde de yeni yeni dikkat çekmektedir. Son yıllarda, ülkemizdeki betimsel çalışmaların ötesine geçen spor tarihçiliği ve bundan beslenen spor sosyolojisi alanındaki çalışmalar, sporun kültürel miras olarak ele alınması için kıymetli bir birikim sağlamaktadır. Ancak bu birikimi değerlendirerek modern spor konusuna salt kültürel miras açısından yaklaşan çalışmalar nadirdir. Bunun sebebi, sporun toplum, devlet ve kurumlar tarafından miraslaştırılmasında, günlük hayatın içine kültürel yaşamın önemli bir parçası olarak ancak son yıllarda yerleşmesi, bunun sonucunda toplumun da spor konusunda daha fazla uyarılması ve farkındalığın son dönemde artmasıdır.

Bu tez çalışması, tarihsel ve toplumsal bir analiz yoluyla Türkiye’de modern sporların kültürel miras yönünü vurgulayarak ve sporun nasıl ve hangi araçlarla miraslaştırıldığını belirleyerek bu alanda mesafe kaydetmeye çalışmıştır.

1.2 KAPSAM

Çalışma, modern sporların Türkiye’de 19. yüzyılda başlayan modernleşmeyle birlikte ülkeye girişinden günümüze dek olan gelişimini kapsamaktadır. Türkiye’de modern sporların miraslaştırılması sürecini bütün olarak anlayabilmek için çalışma modern sporların ülkeye girişi olan 19. yüzyıldan başlatılmış, miraslaştırılma göstergelerinin yoğunlukla günümüzde kaydedilmesi sebebiyle bugüne dek genişletilmiştir. Ülke tarihinde modernleşme ve savaşlarla birlikte başlayan değişim yıllarından, bilgi teknolojisinin hakimiyetindeki globalleşmeye uzun ve hareketli yılları ele alan çalışma, spor çerçevesinden ülkenin sosyal, siyasal ve kültürel tarihine bir bakış sunmaktadır. Bu çalışmada modern sporlar olarak kabul edilen olimpiik sporlar ele alınmıştır. Olimpiik sporlara ek olarak otomobil ve motosiklet sporları ve doğa sporlarından örneklere başvurulmuştur.

Geleneksel spor mirasımız kendi içinde geniş ve detaylı bir başka başlık olması sebebiyle bu çalışmanın dışında tutulmuştur. Güreş gibi milletimizin ata sporlarından olan ve günümüz Türkiye’sinde hem geleneksel, hem Olimpiik kurallar içinde icra edilen sporlar, bu çalışmada Olimpiik çerçevedeki uygulamalarıyla ele alınmıştır. Ancak burada not düşmek gerekir ki bu çalışma sırasında geleneksel sporlarla ilgili karşılaşılan bilgiler ışığında son yıllarda ülkemizde geleneksel sporlarla ilgili bir uyanış olduğunu söylemek mümkündür. Yurtiçinde 1990’larda kurulan Geleneksel Spor Dalları Federasyonu’nun çalışmaları, ülkemizde sivil girişimin gayretiyle ortaya çıkan yeni okçuluk, cirit ve güreş faaliyetleri, geleneksel spor organizasyonu olan Etnospor festivali, yurtdışında ise Kırgızistan’da düzenlenen Türk Halklarının Geleneksel Spor Oyunları Sempozyumu ve Dünya Göçebe Oyunları, Macaristan’da düzenlenen göçebe savaş oyunları ve atlı gösterilere yer veren Hun ve Türk kökenli soylar “Kurultay’ı”, HDH-IAA Historical Archery World Championship gibi nice spor organizasyonları sayesinde geleneksel sporlar yeniden hayat bulmuş ve kitlelere hitap

etmeye başlamıştır. UNESCO'nun (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) 2006 yılında kabul ettiği “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi” uyarınca oluşturulan “İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi”ne* 2010 yılında Türkiye’den ata sporumuz güreşin etrafında şekillenen ritüelleri ve aksesuarları “Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali” de girmiştir. Geleneksel sporların miraslaştırılması ve modern sporlarla ülkenin sosyal, siyasal ve ekonomik portresiyle etkileşimi, gelecek çalışmalar için başlık oluşturabilecek derinliktedir.

1.3 YÖNTEM

Modern sporların 19. yüzyılda Türkiye’ye girişinden itibaren ülkede ve dünyadaki önemli gelişmelerin incelenmesi bu tezin başlangıcını oluşturmuştur. 19. yüzyıldan günümüze dünya tarihindeki belli başlı gelişmeler, ülke tarihindeki önemli dönüm noktaları, uluslararası ölçekli spor anlaşmaları, Türkiye’nin spor anlaşmaları konusundaki pozisyonu, uluslararası spor tarihinin önemli dönüm noktaları, Türkiye spor tarihindeki başlıca olaylar ve olayların gelişimini daha iyi takip edebilmek için spor tarihimizdeki “öncü girişimler” incelenmiştir. Bu inceleme sırasında tespit edilen olgular üzerinden bir dönemlendirme denemesi yapılarak, çalışmanın kapsamına giren yaklaşık 150 yıllık süreçte, ülkede sporu ve gelişimini doğrudan etkileyen ve şekillendiren 4 hakim “tema” olduğu belirlenmiştir. Modern sporlar ülkemize Osmanlı döneminde başlayan modernleşme ile birlikte girmiş, gönüllülük ilkesiyle gelişmiş ve kurumlaşmışlardır. Ancak 1930’lardan itibaren bu gelişim devletin müdahalesine maruz kalmış ve spor devletin hareket alanı haline gelmiştir. 1950’lerden itibaren devlet müdahalesi yumuşamaya başlamış, diğer taraftan sporda profesyonelliğin yasal hale gelmesiyle, spor alanında yeni bir açılım yaşanmıştır. 1980’den sonra ülkede uygulanan neo-liberal politikaların gelişiminden etkilenen spor, bir endüstri haline

* UNESCO'nun “İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi’ne” şimdiye kadar sporla ilgili kabul edilen tüm kültürel miras adayları, sporun kendisini değil, sporun etrafında gelişmiş olan festival ve ritüellerle ilgili olarak alınmışlardır. 2018 yılında UNESCO bu listeye ilk kez İrlanda kültürünü yansıttığı için 2000 yıllık bir spor olarak İrlanda hokeyini (Irish hockey –Hurling) almayı planlamaktadır. Böylece sporun kültürel miras boyutu vurgulanmış olacaktır.

gelmiş, bu haliyle günlük hayatın içine yerleşmiştir. Bu gelişmeler “Modernleşme”, “devletçilik”, “profesyonellik”, “neo-liberalizm” olarak 4 ana “tema” ile özetlenen dönem başlıklarının çıkış noktasını oluşturmaktadır. Bu dönemler Türkiye’nin içinden geçtiği sosyal, siyasi ve ekonomik süreçleri de yansıtmaktadır. Ancak bu “temaların” tespitinde asıl belirleyici olan doğrudan spor ve ülkedeki spor hayatı üzerinde yaptıkları etkilerdir.

Yapılan bu dönemlendirme çalışmasının ardından, elde edilen olgular üzerinden tarihsel ve toplumsal bir analiz çalışması gerçekleştirilmiştir. Bu analiz sırasında geçmişten ve bugünden toplumsal belleğe alınarak korunmasına karar verilen spor mirasımız spor mirası göstergeleri sayesinde tespit edilmiştir. Çalışmanın devamında, spor mirası göstergeleri ve örnekler aracılığıyla modern sporların Türkiye’ye girişinden günümüze spor mirasının nasıl şekillendiği ve geliştiği, kültürel miras değerlerinin neler olduğu ve sporu miraslaştıran araçların hangileri olabileceği belirlenmeye çalışılmıştır.

Bu çalışma için ağırlıklı olarak ikincil kaynaklara başvurulmuştur. Başlıcaları olan Prof Kurthan Fişek, Doğan Yıldız, Cem Atabeyoğlu, Atıf Kahraman, Yiğit Akın, Doç Dr. Sabahattin Devecioğlu ele aldığı spor tarihi ve spor yönetimi ile ilgili çalışmalar bu tez çalışması için önemli veriler sağlamıştır. Bunlarla beraber çeşitli alt başlıklarla ilgili yüksek lisans ve doktora tezi çalışmaları, akademik makaleler de kaynakçaya dahil edilmiştir. Konu ile doğrudan ilgili olan Gençlik ve Spor Bakanlığı, Spor Genel Müdürlüğü, spor federasyonları ve bunların bağlantılı oldukları uluslararası federasyonlar, diğer uluslararası spor organizasyonları, spor kulüpleri, STK ve özel kurumların internet sitelerinden, günlük ve spor gazetelerinin internette yayınlanan haberlerinden, süreli yayınlarda yer alan makalelerden faydalanılmıştır. Ekler kısmında yer alan birincil kaynaklar arasında ise T.C. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivleri’nden CHP döneminin spor alt yapısının kuruluşu ve Halkevleri ile ilgili belgeler, İnönü Stadyumu ile ilgili Kültür ve Turizm Bakanlığı İstanbul III. Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu’ndan edinilen kurul kararları bulunmaktadır. Ekler kısmında ayrıca mevzuatla ilgili kanun maddeleri, internet kaynaklarından alınarak kullanılmıştır.

Tarihsel ve toplumsal analiz çalışmasında, spor mirası konusuyla ilgili çalışmalar yapan Gregory Ramshaw, Sean Gammon, Richard Holt ve Jason Wood'un makalelerinden faydalanılmıştır. Bu makaleler spor mirası konusunu uluslararası boyutta ele almaları bakımından da bu tez çalışmasına önemli veriler sağlamışlardır.

2. 19. YÜZYILDAN GÜNÜMÜZE SPOR

2.1. MODERNLEŞME VE SPOR

2.1.1. Eğitim Kurumları

Osmanlı İmparatorluğu 18. Yüzyıldan itibaren modernleşme çabası içine girmiştir. Buna bağlı olarak kapsamlı bir çağdaşlaşma projesi çerçevesinde, batının kurumlarını hayatın bir çok alanında örnek alarak kendi sistemi içine yerleştirmeye başlamıştır. İmparatorluk 19.yüzyılda modernizmin hayatın bir çok alanındaki etkilerini tecrübe edecektir. 1839 Tanzimat Fermanı ve 1856 Islahat Fermanıyla Osmanlı İmparatorluğu'nda yönetilen tebanın can ve mal güvenliğinin korunması, Müslüman ve gayrimüslim teba arasında eşitlik sağlanması, devlet kurumlarının altyapısının yeniden inşası, ülkede önemli bir dönüşümü başlatmıştır. İhtiyaç duyulan reformlar için batıdan gelen teknoloji ve yeni pratiklere açılan ülke kapıları, eğitim alanında benimsenen yeniliklerle birlikte beden eğitimi ve jimnastik anlayışını Osmanlı topraklarına sokmuştur.

14. yüzyılda Avrupa'da ortaya çıkan, Roma ve Yunan kültürünün değerli unsurlarını yeniden canlandırıp, insanın hem ruh hem de beden eğitimine eğilerek dengeli gelişimini savunan Hümanizm hareketi, 18. yüzyıla gelindiğinde eğitimin ve okulluğun temelini oluşturmaktadır. Bileyici çalışmasında (2015), ülkemizin spor yapmanın tekniği ve felsefesinden bahseden ilk spor kitabının yazarı ve Mekteb-i Sultani'nin ilk Spor hocalarından olan Faik Üstünidman'a gönderme yaparak "Hümanistlerin Roma ve eski Yunan kaynaklarından elde edilen bilgilerle bu dönemler hakkında çalışmalar yapması sporun akrobatik, pedagojik, sıhhi ve askeri yönlerini ayrı ayrı ele alarak spor sistemlerine uygulanması sağlanmıştır" (Bileyici 2015, 23) saptamasında bulunur. 18. ve 19. yüzyıl Avrupa'sında özellikle hümanist görüşlerden etkilenen eğitimciler sayesinde jimnastik ve beden eğitimi karakter kazanmış, halk arasında benimsenmeye başlamış ve hatta yapısı itibariyle farklılıklar göstererek Alman ekolü, İsveç ekolü gibi akımlar oluşturmuşlardır (Bileyici 2015: 15). Osmanlı

İmparatorluğu, eğitim vasıtasıyla kapılarını batıya açtığında, işte böyle bir birikimle karşılaşmıştır. Osmanlı, bu uluslararası birikimden, modernleşmenin erken döneminde kurulan askeri ve sivil okullar, batı ile sıkı ilişkiler içindeki gayrimüslimler ve Islahat Fermanı sonrası çoğalan gayrimüslim okulları ve Osmanlı topraklarında faaliyet göstermekte olan misyonerlerin özellikle 1856 sonrası açtığı eğitim kurumları sayesinde etkilenmiştir.

Buna paralel olarak modern sporlar da 19. yüzyılın ortalarından itibaren Osmanlı İmparatorluğu'na girmeye başlamıştır. Modern sporlar, Avrupa'da Endüstri Devriminin ardından değişen üretim biçimleri ve teknoloji sayesinde insanların hayatındaki zaman tasarrufuyla ortaya çıkan "boş" vakitleri değerlendirecek, kitleleri eğlendirip oyalayacak yeni ilgi odaklarına ihtiyaç duyulması sonucu Avrupa'da ve Amerika'da gelişmiştir (Şahin ve Tunçkol 2010). İngilizler ile yapılan 1838 Baltalimanı Ticaret antlaşmasını takiben Fransa, Hansa şehirleri, Sardunya, İsveç, Norveç, İspanya, Hollanda, Belçika, Zollverein, Danimarka ve Portekiz ile yapılan anlaşmalar sonucunda bu devletlere genişletilmiş ticari imtiyazlar sağlamıştır (İslam Ansiklopedisi 2014). Bunun üzerine, ülkemizdeki ticari fırsatları değerlendirmek üzere özellikle ülkenin İstanbul, İzmir, Selanik gibi önemli liman kentlerine Avrupa vatandaşları yerleşmiştir. Bunların beraberlerinde getirdikleri yaşam biçimleri de modern sporların ülkeye girmesinde önemli bir etkisi olmuştur. Modern sporlar özellikle öğrenciler arasında çabucak dikkat çekmiş ve popüler olmuştur.

2.1.1.1. Askeri Okullar

18. yüzyıl itibarıyla Osmanlı'da devlet yönetiminin etkisini yitirmesi, bunun getirdiği ekonomik ve sosyal problemler, ayanlara ve dış ülkelere karşı askeri açıdan üstünlüğün yitirilmesi, Osmanlı Devleti'ni öncelikli olarak otoritenin yeniden tesis edilmesi, ekonomik ve askeri üstünlüğün yeniden kazanılması için yollar aramaya itmiştir. Özellikle Karlofça Anlaşması (1699) sonrasındaki dönemde Osmanlı Batı'dan askeri yenilikler ithal etmek zorunda kalmıştır. Yeni teknolojileri kullanmak ve bunların bilimsel temellerini öğrenmek zorunluluğu ile ilk modern eğitim kurumları askeri alanda gerçekleşmiştir (Somel 2010,41).

1773'te III. Mustafa döneminde, tersane ve donanmanın geliştirilmesi amacıyla Mühendishane-i Bahri Hümayun kurulmuştur. Daha sonra 1795'te III. Selim döneminde, Nizam-ı Cedid ordusuna mühendis ve subay yetiştirmek üzere Mühendishane-i Berr-i Hümayun (Topçu, istihdam, haritacılık okulu) hizmete girmiştir. 1826'da orduya cerrah yetiştirmek için Cerrahhane-i Mamure, Tıbbhane-i Amire kurulmuştur. 1834'te Mekteb-i Ulum-i Harbiye (Harp Okulu) kurulmuştur (Somel 2010:50).

Bu askeri temelli okullar açılırken hala mevcut olan Yeniçeri ocağı, 1826'da II. Mahmut tarafından kapatılmış, reformist bir bakışla yerine Asakir-i Mensure-i Muhammediye adlı yeni bir ordu kurulmuştur. Askeri ve yönetsel reformların başlamasıyla, sağlam bir bürokratik ve askeri organizasyon için ihtiyaç duyulan yetişmiş insan kaynağının yaratılması acil ve başlı başına önem teşkil eden bir konu olarak ortaya çıkar. İşte bu, 18. yüzyılın ikinci yarısından itibaren eğitimde yaşanan dönüşümü tetiklemiş, beden terbiyesinin önemini vurgulayan anlayış da böylelikle eğitim kurumlarına 19. yüzyılda girmiştir.

Beden terbiyesinin ilk kez ders olarak görüldüğü kurumlar, modernleşme hareketiyle birlikte kurulan askeri eğitim kurumlarıdır. Mekteb-i Harbiye 1835'te eğitime başladığında jimnastik dersi "Riyazet-i Bedeniye" adıyla ders programına alınmıştır.

Meç* ve kılıç dersleri de 9. Sınıfların programına konulmuştur (Kahraman 1995: 627; Atabeyoğlu 1985: 1476). 1856'da yüzme önce Mekteb-i Bahriye'de, sonra Mekteb-i Harbiye'de ders olarak programa alınmıştır. 1860'lardan itibaren beden terbiyesi ve bazı sporlar tüm askeri okulların müfredatına girmiştir (Yarar 2014, 304).

* Meç: Avrupa'da popüler olan ince, keskin, sivri uçlu bir kılıç türü

Şekil 1 Harp Okulu Öğrencileri
(Yıldız 2002)

Şekil 2 Mekteb-i Harbiye (www.kho.edu.tr)

2.1.1.2. Sivil Okullar

II. Mahmut (1808-1839), yeni orduyla merkezi kuvvetlendirmek ister ancak bunun için devlet geliri artmalıdır. Bunu sağlamanın yolu etkin bir vergi sistemi kurmaktan geçmektedir. Ancak böyle bir sistemi merkezde ve taşrada etkin şekilde kurabilmek için eğitilmiş yetişmiş insana ihtiyaç vardır. Bunun için II. Mahmut, devletin genel eğitim politikasına sahip olması gerektiğini kavramıştır. Tanzimat öncesinde gelişen askeri okullara ek olarak sivil okullar da gelişmeye başlamıştır (Somel 2010: 60).

1846'da eğitim konularından sorumlu, merkezi ve kalıcı bir kurul olan Meclis-i Maarif-i Umumiye kurulmuştur (Soydan ve Tüncel 2013: 118). 1850'de Darülmaarif kurulmuştur. 1859 yılında ilk kez kız öğrenciler için sıbyan mektepleri dışında Rüştiyeler açılmaya başlamıştır (Somel 2010: 67). Yine 1859'da, Mekteb-i Mülkiye ilk sivil yüksek okul olarak kurulmuştur (Soydan ve Tüncel 2013: 121). İdadiler ise Tanzimat döneminde bir orta eğitim kurumu olarak açılmıştır.

Osmanlıcılık devlet siyaseti, bu siyaseti gerçekleştirmek için daha kapsamlı bir eğitim planlamasına ihtiyaç duymaktadır (Somel 2010, 77). Bu amaçla, 1867'de Fransız Eğitim Bakanı Victor Duruy'dan Osmanlı eğitim kurumlarının sistematikleştirilmesi için bir proje hazırlaması istenmiştir (Soydan ve Tüncel 2013, 119). 1869'da Duruy'un bu projesi baz alınarak, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki eğitimi bir bütün olarak ele alan Maarif-i Umumiye Nizamnamesi yayınlanmıştır. Osmanlı eğitim tarihindeki ilk ciddi sistemleştirme ve kanunlaştırma olan Maarif- i Umumiye Nizamnamesi, Cumhuriyet dönemine dek etkisini sürdürecektir (Soydan ve Tüncel 2013: 122).

Merkezi bir eğitim sistemi oluşturan 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesi, ilkokul eğitimini tüm ülkedeki kız ve erkek çocuklar için zorunlu görmektedir (Soydan ve Tüncel 2013: 120). Bu, 1876 Kanun-i Esasi'de de yer alacaktır. Ülke çapında sıbyan mektebi, rüştiye, idadi ve sultani okulları, İstanbul'da ise Darülfünun, Darülmualimin, Darülmualimat ve kız rüştiyelerinin açılması koşulunu getirmektedir. Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'nin 23. Maddesi, Jimnastik derslerini tüm rüştiyeler için zorunlu kılmıştır. 1876'ya dek olan süreçte, okul derslerinde kullanılmak amacıyla Jimnastik kitaplarının çevirileri yapılmaktadır (Kahraman 1995, 628). Bu kitaplar cimmnastiği sağlıklı olmanın yöntemi olarak sunar, bu bize 19. yüzyılda cimmnastiğin nasıl algılandığını göstermektedir. 1870'lere doğru bazı sivil okullar da Riyazet-i Bedeniye derslerini programlarına almışlardır. 1877'de idadilere eskrim ve jimnastik dersi konulmuştur. 1892'de açılan Aşiret Mekteplerinin programında basit kültür fizik içeren Ayak Talimi bulunmaktadır. 1900'lere geldiğimizde, Darülmualimat'ın yayınlanan Maarif Salnamesi'nde ders örneği olarak çocuk oyunları ve beden temrinlerine de yer verilmiştir (Akın 2004, 51).

Şekil 3 Mekteb-i Sultani (www.egitimajansi.com)

1868’de Mekteb-i Sultani (Galatasaray) farklı milletlerden gelen öğrencilerin kaynaşmasını amaçlayan bir okul olarak, Fransız Eğitim bakanlığı ile işbirliği içinde bir devlet okulu olarak kurulmuştur. Fransız Lise müfredatı kullanılmıştır. Başta 5 yıllık lise eğitimi verilmiş, sonra ilk ve orta okul için 7 yıl daha eklenmiş ve 12 yıllık bir eğitim kurumu olmuştur. Buna ek olarak 1874’te ise yeni 3 meslek okulu daha açılmıştır: Galatasaray Hukuk Mektebi, Galatasaray Mühendislik Mektebi, Galatasaray Edebi Mektebi. Varlıklı ailelerin oğullarının gittiği paralı bir okul olmakla birlikte, sınavı geçen müslüman çocukların parasız yatılı okumaları da mümkün olmuştur (Somel 2010).

Jimnastik ilk günlerinden itibaren Mekteb-i Sultani’nin müfredatının içindedir, bu bakımdan Mekteb-i Sultani bir ilktir. Mekteb-i Sultani, spora verilen önem açısından sivil okullarda gelişen sporun öncüsü sayılmaktadır (Kahraman 1995, 640; Atabeyoğlu 1985: 1475). Mekteb-i Sultani’nin ilk jimnastik öğretmeni olan Fransız Mösyö Curel, okulda kurduğu jimnastikhanede, getirdiği jimnastik aletleriyle 1876 yılına dek eğitim vermiştir. Galatasaray’ın bir başka jimnastik hocası Mösyö Moiroux 1873’te modern yüzme sporunu öğretmeye başlar. Türkiye’nin yetiştirdiği ilk Müslüman spor öğretmeni olan Faik Üstünidman da 1871 yılında öğrenci olarak girdiği Mekteb-i Sultani’de Mösyö Curel’in öğrencisi olmuş, 1879’da ise jimnastik öğretmeni olarak kendi okulunda işe başlamıştır (Kahraman 1995, 641). Galatasaray öğrencileri spor alanında öğrendiklerini her yıl halka açık bir sene sonu gösterisinde sergilerler. Bu gösteriler, modern sporları ve beden terbiyesini, gayrimüslimlerin yanı sıra müslüman kesime de tanıtmış ve özendirmiştir (Akın 2004, 51).

Şekil 4 1880 GS öğrenciler (İst 100 Spor Kulübü 2010:334)

1880'ler ve 1890'lar modern sporların hızla ülkede yaygınlaşmaya başladığı dönemlerdir. 1850'lerde İngiltere'de icat edildiğinden beri Avrupa'yı hızla saran futbol da 1870'lerin sonunda İzmir ve Selanik'te yabancı ve azınlıklarca oynanmış, 1880'lerde de İstanbul'a

gelmiştir (Güneş 2012: 83). Galatasaray Sultanisi öğrencileri diğer modern sporlar gibi futbolu da erken keşfetmişlerdir. Ancak ülkede levanten ve gayri müslüm teba tarafından oynanan, II. Abdülhamit'in baskıcı rejimi tarafından müslüman tebanın oynamasına hoş gözle bakılmayan bu sporun Türkler arasında meşrulaşması II. Meşrutiyet sonrası bekleyecektir. İlerleyen yıllarda Mekteb-i Sultani ülkenin en önemli spor kulüplerinden birini kuracak, ülkede sporun şekillenmesinde yer alan spor adamlarını yetiştirecektir.

Ülkede 1910'da liselerin her üç yılında da, haftada birer saat olmak üzere Beden Eğitimi dersi konulmuştur (Bileyici 2015:43). 1911'de idadilerde, 1912'de ise Galatasaray Lisesi'ne beden terbiyesi dersi haftada iki saat görülmektedir (Bileyici 2015: 43). 1913'de ilkokullarda beden eğitimi ve erkek çocuklara askeri talim dersleri verilmektedir. 1915'te erkek ve kız sultanilerinde haftada bir saat beden eğitimi yanı sıra haftanın okul yönetimince belirlenecek iki, üç günde de atış talimi yaptırılmaktadır (Bileyici 2015: 43). I. Dünya Savaşı okul müfredatına atış talimi olarak yansımıştır.

Tanzimat döneminde geleneksel yüksek öğretim kurumu olan Medreselerin modernleşmesi için hiçbir çaba içine girilmediyse de (Balcı 2012: 174), yeni eğitim kurumlarında etkisini gösteren beden eğitimi faaliyetlerinden onların da

etkilenmişlerdir. Uşak'taki Medresenin bahçesinde beden eğitimi dersi esnasında çekilen ve Servet-i Fünun'da yayınlanan bu fotoğraf sebebiyle, o dönemde medreselerde de fiziksel aktivitelere yer verildiği düşünülebilir.

Şekil 5 Servet-i Fünun 1915. no:1258:149

“Uşak Medresesi talebesi efendileri medrese bahçesinde mimariye-i bedeniye dersleri. Medreselerimizin günden güne ıslah ve tekmiline sarf-ı mesai edilmekte olduğu manzur dide-i şükran oluyor. Bir tarzı nevini terikî iktisâb itmiş olan Uşak Medresesi'nin talebe-i ilmiyesi efendilerinin resmini derc-i sahife-i takdir eyliyoruz.”

“Uşak Medresesi öğrencileri beden eğitimi dersinde Medreselerin ıslah ve iyileştirilmesi için günden güne sarf edildiği görülen çabaya teşekkür etmek gerek. Bu yeni tarzı benimsemiş olan Uşak Medresesinin öğrencilerinin resmini bu sayfaya ekleyerek kendilerini takdir ediyoruz.” (Çeviri: Azize Gelir Çelebi)

2.1.1.3. Gayrimüslim Okulları

19. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nda yaşayan Rum, Ermeni ve Bulgar cemaatleri batılılarla ticari ve sosyal ilişkiler geliştirmiş, ülkedeki levanten ve misyonerlerle yakın ilişkiler kurmuştur. Çağdaş bir kimlik arayışına giren azınlıklar, Osmanlı İmparatorluğu'nun sınırları içindeki gayrimüslim tebayı da kapsayan yeni bir Osmanlı kimliği oluşturma girişimi neticesinde özgürleşmiş ve Osmanlı bürokrasisi içinde de mevki sahibi olmuşlardır. Spor yeni kimliklerinin bir parçası olarak hayatlarına girmiştir. Hem azınlık okulları hem de azınlık teba, sporun Osmanlı toplumuna yerleşmesinde önemli rol oynamıştır.

Kırım Savaşı (1853-1856) sonlarında, Batı'nın baskısıyla 1856'da ilan edilen Islahat Fermanı'nın en önemli yansımalarından biri, tüm Osmanlı tebasının Osmanlı devlet ve askeri okullarına eşit şartlarda girmesini sağlaması ve resmi olarak tanınan tüm cemaatlerin devlet denetiminde olması koşuluyla kendi okullarını kurmalarını bir hak olarak tanıması olmuştur. Islahat Fermanıyla, gayrimüslimlerin devlet okullarında okuyabilmeleri, farklı din, ırk ve mezhepten olanlara Osmanlılık fikrinin aşılması düşüncesinin sonucudur. Bu siyaset, Osmanlı tebasını eğitim yoluyla "toplumsallaştırmayı" amaçlamaktadır (Somel 2010, 68). Eğitim içinde yer tutan beden eğitimi ve spor da toplumsallaştırmanın bir aracı olarak kullanılmıştır.

Gayrimüslim milletlere okul açma hakkının verilmesiyle, özellikle Ermeniler ve Rumlar eğitim ağlarını hızlıca geliştirmeye başlamışlardır. Ermeniler, 1860'da, Rumlar 1862'de konuyla ilgili kendi nizamnamelerini oluşturmuşlardır (Getronagan Lisesi; Macar 2010, 776). Macar 2010 tarihli makalesinde 1896 tarihli Cemaat Mektepleri Talimatnamesi'nden de bahseder. Osmanlı bir taraftan özgürleşme ve Osmanlı kimliği fikirlerini yaygınlaştırırken, diğer yandan da batı ile ilişkilerini güçlendiren azınlıkların eğitim faaliyetlerini bu talimname ile getirilen teftiş ve Türkçe hakimiyeti ölçümü ile kontrol altında tutmaya çalışmaktadır (Macar 2010, 776). Gerçekten de 1860'lar ile 1890'lar arasında hızlı bir şekilde artan gayrimüslim okulları batı ile sıkı ilişkileri ve modern eğitim anlayışı ile azınlık cemaatlerini yeniden şekillendirici niteliktedir .

19. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'ndaki ticaretin resmi, 15. yüzyılda başlayan gelişmelerle şekillenmiştir. 15. yüzyılda Osmanlı ve İtalyan kontrolündeki Doğu Akdeniz ticaretinden pay alamayan İspanyol ve Portekizliler doğunun zenginliğine ulaşmak üzere denizlere açılmıştır. İspanyolların coğrafi keşifleri sonucu bulunan doğu ile batıyı bağlayan yeni ticaret yolları Osmanlı'nın vergilendirdiği doğu ticaret yollarının önemini azaltmaya başlamıştır. Keşifleri takip eden 16. yüzyıl sonundan itibaren Osmanlı'nın ticaretten gelen vergi geliri azalmıştır.

Diğer taraftan, 15. yüzyıl sonunda altın ve gümüş zengini Amerika kıtasının İspanyollar tarafından keşfi, Habsburg'ların zenginleşmesine ve ordularını kuvvetlendirmesine sebep olmuştur. Buna karşın Osmanlı İmparatorluğu'nda fetihler

azalmış, hem ganimet hem de vergiden gelen gelir düşmüştür. Bu gelişmelere ayak uydurmak üzere Osmanlı ekonomik düzeni 17. yüzyıldan itibaren değişmeye başlamış, halkın üstüne daha yoğun bir vergi baskısı binmiştir. Zafer Toprak 17. ve 18. yüzyılları şöyle tanımlar:

“ Kanuni ertesini 19. Yüzyıla kadar uzanan iki yüzyıllık süre bir geçiş sürecidir. Bu yüzyıllar klasik yapının çözüldüğü, timarın iç ve dış siyasal ve ekonomik etkenlerle bozulduğu, iç savaş ve ayaklanmalarla siyasal bünyenin yıprandığı, merkezi yapının genel bir çözülme sürecine girdiği, toprak kazanımlarının durduğu bir evredirOsmanlı 18. Yüzyılda Batı ile diyalogunu geliştirmeye başlar. Ancak yoğun bütünselleşme Napolyon savaşları sonrasında 1820’lerde başlar. 1838 ve onu izleyen ticaret sözleşmeleri bu bütünselleşmenin yasal düzenlemeleridir...(Osmanlı) dışı açılacaktır. (Toprak 1990: 192, 195)”.

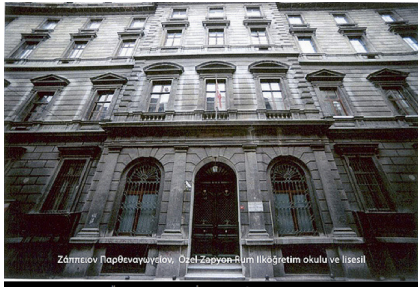
1838 Baltalimanı Ticaret Anlaşması ve sonrasında ticaret yapmak için ülkemize gelen Batılı ülke vatandaşlarının Osmanlı başkentinde varlıkları artmıştır. Osmanlı ekonomisi iç ve dış ticaretin genişlemesiyle dinamikleşmiştir (Toprak 1990). Osmanlı toplumunda tüccarlar önemli bir yere sahip olmaya başladılar. Bu dönemde yabancı dil bilmeleri, din ve hayat tarzı olarak batıyla iletişime açık olmaları sebebiyle tüccar sınıfı içinde kendine iyi bir yer edinen Rum, Yahudi ve Ermeni cemaatleri servet edinmeye başlamışlardır. Erkan ve Ödekan makalelerinde, ticari ilişkilerde başı çeken Ortodoks Rumların, servetin yanı sıra, “Osmanlı bürokrasisi içinde statü ve Patrikhane üzerinde nüfuz edindiklerinden” bahseder (Erkan ve Ödekan 2010:44). Varlıklı Rum kesim, hem uluslararası ticarete hakim, dil bilen insan gücü ihtiyacını karşılamak hem de çağdaş hayatın bir gereği olarak iyi eğitim alıp dil öğrenmeleri için çocuklarını Avrupa’ya göndermişlerdir. Bu imkana sahip olmayanlar için de Osmanlı sınırları içinde iyi okullar kurmuşlardır (Erkan ve Ödekan, 2010: 44).

Aslında bu yaşam tarzı değişikliği ve batı ile sıkı ilişkiler sonucu 19. yüzyılda Rumlar da Patrikhane’nin geleneksel etkisini azaltıp, seküler, eğitim odaklı bir kültür yaratmak hevesindedirler. Tıpkı Müslüman tebanın içinden geçtiği gibi, Rumlar da bir tarafta Patrikhane’nin desteklediği geleneksel dini eğitim, diğer tarafta topluma yeni bir Rum kimliği kazandıracak ortak, laik eğitim ikilemi ile karşı karşıya kalmışlardır. Sonunda 1872’de Patrik, herşeye rağmen çağdaş eğitimin savunucusu Helen Filoloji Derneğini

(Istanbul Rum Edebiyat Cemiyeti - Ellinikos Philologikos Syllogos Konstantinoupoleos) Rumların kamusal eğitiminin merkezi olarak atamıştır (Macar 2010, 779). Rumlar, Batı ile etkileşimler sonucu özlemini duydukları hayat biçimini eğitim kurumları vasıtasıyla şekillendirmeye başlamış, bunu yaşam alanlarına ve kent dokusuna da yansıtılmışlardır (Erkan ve Ödekan, 2010: 47).

Azınlık okulları jimnastik ve modern sporları ilk günden itibaren çağdaş eğitimin bir parçası olarak müfredata almıştır. Macar da makalesinde Istanbul Rum Edebiyat Cemiyeti'nin okullardaki jimnastik dersleriyle ilgili 1908-1909 eğitim kongresinde ele alınan konulardan bahsetmiştir. "Aletli Alman cimnastiği, aletsiz İsveç cimnastiği ve İngiliz "public school" modeline dayanan tekniklerden" bahsedildiğini kaydetmiştir (Macar 2010: 781).

Sula Bozis, İstanbul'lu Rumlar isimli kitabında Rumların değişik spor alanlarına katıldıklarını, özellikle atletizmde başarılı olduklarını belirtmiştir. Atletizm kültürünün Rum liselerinde öneminin büyük olduğunu yazmaktadır (Bozis 2011).

Şekil 6 Zeynep Kamil Kız Lisesi (<http://www.flickrriver.com/photos/47636505@N02/>)

1875'te açılan Taksim'de Zeynep Kamil Kız Okulu'nun, 1885'te Tepebaşı'nda inşa edilen yeni binasında fizik laboratuvarı, tiyatro salonu, okuma salonu ve kütüphanenin yanı sıra bir jimnastik salonu da bulunmaktadır (Bozis 2011:57). Bu salon yapım tarihi itibarıyla, İstanbul'daki ilk kapalı jimnastik salonlarından biri olmalıdır. Okulda dans dersleri de verilmektedir. 1904 yılında Zoğrafyon lisesinde beden eğitimi dersi veren İ. Stagalis isimli bir hoca bulunmaktadır (Bozis 2011). 1913 Merkez Rum Kız Okulu raporunda vücudun ruh ile bir bütün olarak gelişmesi için jimnastik dersine ağırlık

verileceği belirtilmiştir (Bozis 2011:50). Yine Müzikseverler Derneği Yunan Yüksek Kız Okulu'nun (Pallas) müfredatında beden eğitimi derslerine 1880'lerden beri yer vermekte olduğu görülmektedir (Bozis 2011).

Sula Bozis, 1900'lere gelindiğinde kız ve erkek talebelerin her yıl okulların kapanmasıyla birlikte düzenlenen okullar arası jimnastik gösterileri ve spor müsabakalarına katıldıklarından bahsetmektedir (Bozis 2011:182). Bu döneme ait fotoğraflardan bu faaliyetlerin organize ve hazırlık gerektiren, halka açık olmaları sebebiyle öğretici ve özendirici, şehrin hayatında yer tutan faaliyetler olduğu anlaşılmaktadır.

Şekil 8 Zoğrafyon Lisesi Beden Eğitimi hocaları Strangali gözetiminde gösteride (1910) (Sula Bozis 2011:37)

Şekil 7 Okullararası atletizm gösterileri (1910) (Sula Bozis 2011:40)

Şekil 9 Hacıhristo Rum Fransız lisesi jimnastik gösterisinde (1900) (Sula Bozis 2011:71)

Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk spor kulübü kabul edilen Tatavla Heraklis Jimnastik Kulübü 1896'da İstanbul Kurtuluş'ta Rum gençleri tarafından kurulmuş, ilk sporcularının arasına dönemin spor alanında öncü okulları Mekteb-i Sultani ve Robert Kolej öğrencilerini de almıştır (Hasdemir 2010:19). 19. yüzyılın sonuna gelindiğinde azınlık gençliği, İzmir'den Selanik'e, spor konusundaki yeniliklere ilk adapte olanlardır. Atletizmden, bisiklete, futboldan, deniz sporlarına levanten ve yabancılarla birlikte sahalardadırlar.

1890'larda Avrupa'da Olimpiyat ateşini tekrar yakmak için yeni bir proje başlatan Fransız eğitimci Baron Pierre de Coubertin, Olimpiyatların barış için, özgür, din, dil, ırklar üstü spor anlayışıyla canlandırılmasını 1894 Paris Kongresinde karara bağlamıştır. İlk Olimpiyatlar 1896'da Atina'da yapılmıştır. Osmanlı İmparatorluğu resmi olarak Olimpiyatlara katılmaz. Ancak spor tarihçisi Atıf Kahraman çalışmasında İzmir, İstanbul ve Selanik'teki Rum vatandaşlarımızdan Olimpiyatlara katılmak isteyenler olduğunu belirtmiştir (Kahraman 1995: 699). Kahraman, o zamanki gazetelerden İkdam'ın haberinden "Nisan ayında Atina'da yapılacak Olimpiyad Oyunları'nda İzmir şehri adına yarışmak üzere İzmir'li sporculardan Hristo Yanaki, Murat ve Temberof adlı kişiler şehrin çeşitli kulüpleri tarafından seçilmişlerdir" ifadesine yer vermiştir (Kahraman 1995:700). Atıf Kahraman ipe tırmanmada birinci olan Nikola Anderikopola ile kılıçta altın madalya alan bir Rum'un haberlerini dönemin Sabah ve İkdam gazetelerinde takip ederek, Yunan'lı değil de Rum olarak nitelenmelerinden dolayı Osmanlı vatandaşı olduklarını mütaala etmiştir (Kahraman 1995).

2.1.1.4. Misyoner Okulları ve YMCA

Osmanlı İmparatorluğu'ndaki misyoner okulların ilki, 16. Yüzyılda elde edilen kapitülasyonların ardından Pera'daki Hristiyan çocukların eğitilmesi için Fransız elçisinin talebiyle Papa'nın gönderdiği Cizvit rahiplerin temelini attığı St. Benoit Lisesidir. Ebru Esenkali'nin çalışmasında belirttiğine göre, 1839 Tanzimat Fermanına dek Katoliklerin açtığı bu tip din ve dil eğitimi veren beş adet Fransız, Yahudilere

Protestanlığı yaymak için kurulan bir tane İngiliz okulu vardır (Esenkal 2007: 106, 137).

Osmanlı Devleti'nin 19. yüzyılda ticaret anlaşmaları ile yabancı devletlere verdiği ticari ayrıcalıklar, özellikle Islahat fermanı ile sadece gayrimüslim tebaya değil, bütün yabancılara okul açma serbestisi vermesi, ekonomik faaliyetlere ortam sağlaması, yabancı devletlerle yapılacak anlaşmalar çerçevesinde yabancılara Osmanlı sınırları içerisinde mülk edinmelerine olanak tanınması, imparatorlukta misyonerlik faaliyetlerini tetiklemiştir.

Önceleri, Katolik ve Protestan misyonlarının Hristiyanlığı öğrettiği küçük okullar halinde kurulmuş olsalar da, kısa süre içinde, çağın gerektirdiği tüm alanlarda eğitim veren kurumlar haline gelmişlerdir. Özellikle Islahat Fermanı'ndan sonra İstanbul, Anadolu hatta Orta Doğu'da yayılan bu okulların amacı Müslüman tebaya Hristiyanlığı öğretmekten çok, Ortodoks cemaate ulaşarak misyonuna göre Katolik veya Protestan mezhebine çekmektir (Esenkal 2007: 63). Osmanlı İmparatorluğu'nun içindeki Hristiyanları himaye ederek imparatorluğa müdahale alanı yaratma gayretleri, yaptıkları yayınlar ve yaklaşımlarıyla halkı ideolojik olarak şekillendirmeye çalışmalarıdır. Özellikle Ermeni cemaatine ulaşmayı başarmış olan Misyonlar, imparatorlukta dışa açılma ve sosyal değişimden kaynaklanan çağdaş eğitim ihtiyacını fark ederek buna imkan sağlayabilir hale geldikçe, sundukları çağdaş imkanlar ve verdikleri eğitimin kalitesi sebebiyle sadece Ermenilerden değil, seçkin Müslüman tebadan da, diğer cemaatlerden de talep görmüşlerdir (Esenkal 2007: 63).

Katolikler, farklı tarikatlar halinde Fransa ve İtalya'dan gelmişlerdir. Aynı ayrı açtıkları okullar siyasi olarak bu ülkelere, dini olarak Papalık'a bağlıdır. Katolik misyonerlerin açtıkları okulların yanı sıra ülkenin her yanına dağılmış olarak kurdukları hastane ve yetimhaneleri de bulunmaktadır. Protestanlar ise daha çok Amerikan, İngiliz, Alman ve Avusturya misyonlarıyla varlık göstermişlerdir. Bunun dışında 1877-1878 Rus savaşından sonra Rusların ve İran'ın da açtıkları okullar da vardır (Esenkal 2007: 93).

1869’da yayınlanan Maarif-i Umumiye Nizamnamesi, bazıları ruhsatsız ve denetimsiz olarak işletilen bu okullara uyulması gereken bazı esaslar getirir. Fatma Ürekli makalesinde bu esasları ruhsat alınması, devlet karşıtı ders konularını önleyebilmek için ders programlarının ve kitapların onaylatılması ve bunlara uymayan okulların faaliyetlerinin durdurulması olarak özetler, bu esasların pek de uygulanamadığını da eklemiştir (Ürekli 2002: 402).

Kendi ülkeleriyle bağlarını sıkı tutan misyonlar, modern sporların ithal edildiği kurumlar olarak jimnastik ve spor faaliyetlerini eğitimin bir parçası olarak görmüşlerdir. Christina Luke ve Morag Kersel “Amerikan Kültürel Diplomasisi ve Arkeoloji” isimli kitaplarında “Soft power / Yumuşak güç” isimli bir olgudan bahsederler. “Soft power”, günümüzde denizaşırı ülkelerde arkeolojik kazı yapan Amerikan üniversitelerinin kazı yaptıkları ülkedeki mirasla ilgili izin ve mirasla ilgili devlet işlerinin çözümlenmesinde, ülkelerdeki varlıklarını sürdürebilmelerinde ve ilişkilerini yönetebilmelerinde resmi diplomasiden daha geçerli olduğuna inanılan bir olgudur. Amerikan devletinin kazı yapılan ülkenin kültürel çıkarlarına önem verdiği mesajını, sahadaki tavırla, örneğin kültürün getirdiği gayri resmi ortamlarda çay içip sosyalleşerek vermektir (Luke ve Kersel 2013). Misyoner kurumlarının “soft power” olgusunu Osmanlı topraklarında yerleşirken kullandıklarını, okulların da spor konusunu bir “soft power” sergileme alanı olarak belirlediğini söylemek çok da yanıltıcı olmayacaktır.

1863’te açılan Robert Kolej’in, misyoner okulları arasında sporun ülkeye girmesinde ve yerleşmesinde üstlendiği rol bakımından ayrı tutulması gerekir. Anglosakson dünya ile kültürel bağları kuvvetli olan okul, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri’nde gittikçe popüler hale gelen sporları ülkemize ithal etmeyi başarmıştır ve 1863’ten itibaren okulun çok ciddi bir beden eğitimi programı vardır (Irak 2013, 239). 1896’da Atina’da ilk Olimpiyatların yapıldığı sene, Robert Kolej’de Spor Derneği kurulur, bunu bir spor kulübü olarak görmek yerindedir (Irak 2013). İlk kez 1897’de Olimpik kültürün okuldaki yansıması olarak atletizm karşılaşmaları başlatılır (Boğaziçi Üniversitesi). İlerleyen yıllarda Field Day adını alarak çok sayıda spor çeşidini

Şekil 10 Robert Kolej kampüsü (www.aksam.com.tr)

kapsamasıyla ve iyi organizasyonu ile ülkenin önemli spor etkinliklerinden biri haline gelmiştir (Irak 2013). Robert Kolej'in yüksek bölümünün bugünkü mirasçısı olan Boğaziçi Üniversitesi'nde bu Spor Bayramı geleneği halen devam etmektedir (Boğaziçi Üniversitesi). Ülkenin ilk spor salonlarından kabul edilen kolejin spor salonu Dodge Gymnasium 1904'te açılır (Irak 2013:241). Ülkede ilk basketbol bu salonda oynanır, futbolun Türkler tarafından izlenmesi öğrenilmesi için Robert Kolej bir özgürlük alanıdır (Irak 2013:242). Burada futbola sevdalanan Robert Kolej öğretmenlerinden Danyal Bey, arkadaşı Hüsnü Bey'i bir futbol takımı kurmaya ikna eder ve ilk Türk futbol takımı Black Stocking Football Club 1899'da kurulur (Irak 2013: 242). Ancak kulüp II. Abdülhamid'in hafiyelerinden kaçamaz ve ilk maçının ardından kapatılır. Robert Kolej ilerleyen yıllarda Olimpiyatlarda ülkeyi temsil edecek sporcular ve spora yön verecek spor adamları yetiştirecektir (Yıldız 2002). Tüm bu faaliyetlerin özetlediği gibi Robert Kolej'in spor faaliyetleri ve spor mirası sadece öğrencileri ve öğretmenleri değil, okulun bulunduğu mahalleyi de dönemler boyu etkilemiştir. Okulun spor kültürünün bu özelliğine ilerleyen bölümde değinilecektir.

Şekil 11 Dodge Gymnasium (www.gazetevatan.com.tr)

Amerikan Misyonunun daha geç bir uzantısı da YMCA'dır (Young Man's Christian Association). YMCA, 1920'de önce İzmir'de, ardından İstanbul ve Adana gibi şehirlerde şube açmaya başlamıştır. Harun Özmaden çalışmasında, YMCA Türkiye kolunun tıpkı misyon okulları gibi dini faaliyetlerle başladığını ancak kısa süre içinde kendini "spor ve sağlık" sağlayıcı konumuna getirerek donanımlı jimnastikhaneler ve gençlik kamplarıyla hizmet vermeye başladığını söylemektedir (Özmaden 1999:32). Basketbol ve voleybol gibi Amerika'da icat edilmiş oyunların, ülkemize girmesinde YMCA'nın rolü büyüktür. Voleybolu ülkemize ilk YMCA getirmiştir (Özmaden 1999:30). Voleybol daha sonra YMCA'den, spor tarihimizin önemli spor adamı ve Beden Eğitimi Öğretmeni Selim Sırrı Tarcan sayesinde okullara girmiş ve bir okul sporu olarak gelişmiştir. Bugün Türkiye'nin takım sporlarında en başarılı olduğu branşlardan biri olan kadın voleybolu, bunu sporun okul sporu olmasına ve yüksek sayıda kız öğrencinin erken yaşta bu sporla tanışmasına borçludur. 1926'dan itibaren Cumhuriyet döneminde YMCA'nın merkeziyle ilişkilerin bozulması ve mali desteğin azalmasıyla YMCA'nın Türkiye kolu 1928'de kapanmıştır (Özmaden 1999:33).

2.1.2. Batılı Girişimciler

19. yüzyılın son çeyreğinde üst tabakaya ait eğitim gören nesil, jimnastik ve modern sporlarla tanışmaktadır. Bu yıllarda levantenler, özellikle İngiliz ve Fransızlar İzmir, Selanik gibi önemli liman kentleri ve Osmanlı başkenti İstanbul'a aileleriyle birlikte gelir ve ticaret yapmak üzere yerleşirler (Kuban 2000). Şehirlerin sokaklarına kendi

hayat tarzıyla birlikte modern sporları getiren ve halkı bu olguya alıştıran bir diğer grup işte bu yabancı ülke vatandaşlarıdır.

Günver Güneş, modern sporların İzmir'e girişini incelediği kitabında, kuralları ilk kez batıda oluşturulmuş olan bu sporlardan at yarışlarının 1861, futbolun 1877, atletizm yarışlarının 1892 ve kayık/yüzme yarışlarının 1890'lardan itibaren gündelik yaşama girdiğini yazmaktadır (Güneş 2012:7). Bu eğlenceli aktivitelere Rumlar, Ermeniler, Yahudiler ve baskıya rağmen 20. Yüzyıl başlarında Türkler de katılmışlardır.

Bugün ülkemizde spor denildiğinde futbolun diğer branşlar arasından çok daha öne çıktığı ve Türkiye'deki spor kültürünün ve mirasının önemli bir parçası olduğu bilinmektedir. Bu sporun ülkeye İzmir'den yayılmaya başlamıştır. "İzmir'de ikamet eden La Fontaine ailesinin ileri gelenleri kentteki diğer İngiliz ve Fransız ailelerinin de katılımıyla 1894 yılında Bournabat Football and Rugby Club adıyla bir futbol ve rugby kulübü kurarlar" (Güneş 2012: 85). Bunu Rum takımları olan Panionios ve Pelops ile Ermeni takımları olan Apetyan ve Vartanyan takip edecektir (Güneş 2012:85). İzmir'den İstanbul'a giden James La Fontaine, futbolu İstanbul'a götürmüş, Kadıköy Football Club isminde bir kulüp kurmuştur (Hasdemir 2010:23). İstanbul'un İngiliz tebasından Hanry Pears de futbolun İstanbul'da yayılmasını sağlamıştır (Güneş 2012). Güneş, kitabında 19. Yüzyılın sonralarına dek, İzmir'deki kayık ve yüzme yarışlarının neredeyse hepsinin Avcılar Kulübü (Clup des Chasseurs) tarafından düzenlendiğini söyler (Güneş 2012:71). Osmanlı'nın modern anlamdaki ilk spor kulübü sayılan İstanbul Moda'daki The Imperial Yachting and Boating Club, 1872'de Osmanlı İmparatorluğu'na Abdülaziz döneminde donanmanın yenilenmesinde görevli müşavir olarak gelen ve sonradan Osmanlı Paşası olan, av düşkünü İngiliz Amiral Charles Hobart Hampden tarafından kurulmuştur (Kahraman 1995: 638).

İngilizler'in 19. yüzyılda yerleştiği Kadıköy bölgesi, hem mimari açıdan, hem de bu yeni sporların icra edildiği mekanların ortaya çıkması bakımından önemlidir. Moda'da Yoğurtçu Çeşmesi Bahçesi, Kuşdili Çayırı, Moda Çayırı ve Papaz'ın Çayırı şehrin ilk futbol oynanan yerleridir (Kahraman 2016:81). İstanbul'un ilk stadyumu olan Kadıköy'deki Union Club, İttihat Kulübü'nün stadyumu olarak Hazine-i Hassa arazisi

olan Papaz'ın çayırları kiralatarak 1908'de açılır (Kahraman 2016:77). İlk tenis kortları Moda'da yine İngilizler tarafından kurulur (Atabeyoğlu 1985:1518).

Bir diğer batı kaynaklı spor ise golftür. Golf sporunun ülkeye, İstanbul'a okumaya gelmiş, İskoçyalı bir iş adamının oğlu olan Ernest Thompson tarafından getirildiğine inanılır (Hasdemir 2010:16). Avrupa'nın en eski 4. Golf Kulübü olduğu iddia edilen İstanbul Golf Kulübü (Constantinople Golf Club) 1895 yılında, 12 çukurlu olarak Okmeydanı civarında kurulmuştur (Hasdemir 2010:18). Hasdemir İstanbul'un 100 Spor Kulübü isimli kitabında kulübün, savaş yıllarında golf oynamaya elverişli arazilerin talim için kullanılması veya tahıl ekilmesi sebebiyle isim ve yer değişiklikleri geçirek 1920 yılına kadar yaşadığını yazmaktadır. İstanbul Golf Kulübü ismiyle Maslak'ta yeniden kurulan kulübün golf sporunun ülkede yayılışında etkili olmuştur. 1955'e dek kulüp başkanları hep İngiliz'dir, ilk Türk başkanı ise Adnan Menderes'tir. Bugün 211'i kadın, 713 üyesiyle Maslak'ta hizmete devam etmektedir (Hasdemir 2010:18).

Cem Atabeyoğlu, bugünkü şekline yakın olarak yapılan at yarışlarının 1900'de İzmir'de, oraya yerleşmiş Mr. Patterson isminde bir İngiliz tarafından başlatıldığını yazmıştır (Atabeyoğlu 1985:1511).

Bir İngiliz sporu olan kriket de 1910'dan itibaren İngiliz Sefareti gemisi Imogene'nin mürettebatı tarafından oynanmaya başlamıştır (Atabeyoğlu 1985:1515). Kadıköy çayırlarında popüler olan kriket Fenerbahçe Spor Kulübü tarafından da öğrenilmiş ancak I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla İngiliz klüpleri kapanınca, bu spor sona ermiştir (Atabeyoğlu 1985:1515).

2.1.3. Spor Odaklı Kurumlaşma

19. yüzyılın sonuna gelindiğinde, ülkede jimnastik de modern sporlar da eğitimli ve varlıklı sınıf tarafından benimsenmiştir. Ülkenin ilk spor kulüpleri bir önceki kısımda da değinildiği gibi 19. yüzyılın son çeyreğinden itibaren varlık göstermeye başlamıştır.

Selanik'te büyük velodrom kurulmuş (Atabeyoğlu 1985:1508), iktidar tarafından pek de makbul kabul edilmeyen ancak halk arasında popülaritesi hızla artan futbol için İstanbul'da Union Stadı faaliyete geçmiştir (Kahraman 2016: 76). Modern sporlar ülkeye yerleşirken halk arasında, özellikle taşrada yerini koruyan güreş yapılmaya devam etmiştir. Güreş aynı zamanda yeni jimnastik kulüplerinde de yapılmaya başlanmıştır (Atabeyoğlu 1985:1489). Spor tarihimizin önemli kulüplerinin ilk oluşumları da 20. Yüzyılın ilk senelerinde gerçekleşmektedir.

2.1.3.1 Sivil Toplum Girişimleri

A. Kulüpler

1908'de II. Meşrutiyet'in ilanı siyasi, ekonomik, kültürel toplumsal dönüşümü tetiklemiştir. 1909'da ilan edilen Cemiyetler Kanunu, 1876'da kabul edilen Kanun-i Esasi'nin de parçası haline gelerek, dernek kurma hak ve özgürlüğü vermiş, spor kulüplerinin meşruiyetini ve toplum hayatındaki yerlerini sağlamlaştırmıştır (Toprak, 1985: 205).

Beşiktaş Jimnastik Kulübü'nün ilk oluşumu 1903 yılında başlamıştır. Dönemin Medine Muhafızı Osman Paşa'nın Serencebey mahallesindeki konağının bahçesinde, Osman Paşa'nın oğulları ve mahallenin gençleri toplanıp aletli ve aletsiz jimnastik, güreş, halter, barfiks gibi spor çalışmaları yapmaktadır (Atabeyoğlu 1985: 1491). Hem iktidara yakınlıkları, hem futbol oynamıyor oluşları, özel izinle Bereket Jimnastik kulübünü kurabilmelerini sağlamıştır (Hasdemir 2010:5). Kulüp üyeleri eskrim hocası Fuat Balkan ile güreş ve halterle ilgilenen Mazhar Kazancı ile tanışır. Fuat ve Mazhar Bey'ler subaydırlar ve Beyoğlu Kaymakamı kendilerinden bir jimnastik kulübü kurmalarını istemiştir. Fuat ve Mazhar Beyler Bereket Jimnastik Kulübünü devralmış, ismini değiştirerek yeni bir merkeze taşımışlardır. (Hasdemir 2010:6). Yeni merkez, Fuad Balkan'ın Ihlamur'daki evinin altındadır. Kulübün ismi Beşiktaş Osmanlı Jimnastik Kulübü'dür. Yapılan sporlara eskrim eklenmiştir. Kulübün futbol şubesi ise 1910'da Şeref Bey tarafından oluşturulacaktır (Şabanoğlu 2016:46). Futbol kulüpte topladığı ilgi ve sempatiyle kısa sürede diğer branşların önüne geçmiştir.

Spor konusunda öncü bir kurum olan Mekteb-i Sultani'nin (Galatasaray Lisesi) yetiştirdiği öğrencilerin atletizm, yüzme, aletli-aletsiz jimnastik, kürek, tenis, hokey, izcilik branşlarında faaliyetleri vardır (Atabeyoğlu 1985). Futbol da İstanbul'da İngilizler ve azınlıklar tarafından arka arkaya kurulan futbol kulüpleri sayesinde öğrencilerin ilgisini çekmektedir. Sonunda 1905'te beşinci sınıftaki Ali Sami Yen başkanlığında Asın Tevfik Sonumut, Reşat Şirvani, Cevdet Kalpakçioğlu, Abidin Danver, Kamil adlı gençlerin katılımıyla bir kulüp kurulur (Hasdemir 2010). Spor Kulübü hem okulda yapılan sporların hem de futbolun yapıldığı bir kurum olur. Galatasaray Lisesi ise, yıllar sonra bile kulübün kimliğini besleyen bir unsur olarak kalacaktır (Şabanoğlu 2016: 44). Spor tarihçisi Cem Atabeyoğlu, kulübün isminin ilk çıktıkları futbol maçında seyircilerin kendilerine "Galata Saray Efendileri" denmesinden geldiğini yazar (Atabeyoğlu 1991). Galatasaray Spor Kulübü Cemiyetler Kanunu'nun çıkmasının ardından 1912'de yasal bir kimlik kazanır (Hasdemir 2010). Ancak bundan önce, 1906 yılında Pazar ligine giren ilk Türk futbol takımı olmuştur (Okay 2002). Bunda devrinin sonuna gelen II. Abdülhamid'in yurt içinde istibdat yönetimine karşı oluşan muhalefetle uğraşması sebebiyle baskı ve hafiyeliği hafifletmesinin etkisi büyüktür.

1907 yılında ise Fenerbahçe, İstanbul'da futbolun sıklet merkezlerinden biri olan Kadıköy Moda'da Ziya Bey, Ayetullah Bey ve Necip Bey tarafından kurulur (Hasdemir 2010: 38). Ziya Bey de Ayetullah Bey de Kadıköy'deki Fransız Lisesi Saint Joseph'te okumuşlardır. Ancak Fenerbahçe kulübünün kimliğini besleyen en önemli şey Galatasaray Lisesi'nde olduğu gibi "okul" değil, takımın içinde kurulduğu, futbolun sıklet merkezi ve modernite sembolü sayılan Fenerbahçe semtidir (Şabanoğlu 2016: 44). İlk Türk futbol takımı olarak kabul edilen ve II. Abdülhamid tarafından kapatılan Black Stockings Football Club'ı kuran kişilerin Fenerbahçe Spor kulübünü kuran grubun içinde yer aldığı Fenerbahçe Spor Kulübünün resmi websitesinde de yer bulan bir inanıştır. Cem Atabeyoğlu da Cemiyetler Kanunu sonrası ilk resmi tescili gerçekleştiren spor kulübünün Fenerbahçe Spor Kulübü olduğunu belirtir (Atabeyoğlu 1985:1492). Futbol takımını takiben basketbol, tenis, atletizm, bisiklet, kriket, yüzme, kürek gibi yeni branşları bünyesine katan ilk kulüp Fenerbahçe'dir (Atabeyoğlu 1985).

Pazar liginde oynayan Galatasaray'a rakip gelen ilk Türk takımı da Fenerbahçe'dir (Okay 2002:5).

1908'den itibaren ardarda kulüpler açılır. Üsküdar'da Burhan Felek'in başkanı ve sporcusu olduğu Anadolu Spor Kulübü, Beykoz'da "Beykoz İttihat ve Teavün Cemiyeti" içinde "Mümaserat- ı Bedenniye Şubesi", Vefa İdadisi öğrencilerinin kurduğu Vefa İdman Yurdu bunlardan bazılarıdır. Diğer spor kulüplerinden farklı olarak sadece atlı sporla ilgilenen Sipahi Ocağı ilk Türk binicilik kulübü olarak 1913'te kurulmuştur (Hasdemir 2010:61).

B. Futbol Ligleri

Futbolu İstanbul'a getiren James Lafontaine 1903'te İstanbul'daki 4 futbol takımıyla (Kadıköy Futbol Kulübü, Moda Futbol Kulübü, Elpis Kulübü ve Imogene Futbol Kulübü) bir İstanbul ligi kurmuştur: İstanbul Futbol Birliği (Fişek 1983:2178). Kurthan Fişek, İstanbul Futbol Birliği ile İngiliz ve gayrimüslim takımlar arasında systemsiz karşılaşmalar yerine, bir düzenlemeye tabii olduğunu söylemiş, bu yapının ilk federatif örgütlenme olarak nitelendirmiştir (Fişek 1983: 2178). İstanbul Futbol Birliği'ni (1903-1910) İstanbul Futbol Kulüpleri Ligi (1910-1914), Cuma Ligi (1913-1915), Türk İdman Birliği (1919-1923), Pazar Ligi (1920-1922) takip eder (Yarar 2014). Betül Yarar bunları spor kulüplerini "lig organizasyonları altında toplamaya yönelik girişimler" olarak adlandırmıştır (Yarar, 2014:306). Ancak sporla ilgili merkezi bir otorite hala bulunmamaktadır, oluşumlar serbest/gönüllülük içinde meydana gelmektedir.

C. Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı ve Federasyonlar

Balkan Savaşı (1912-1913), I. Dünya Savaşı (1914-1918) ve ardından Kurtuluş Savaşı (1919-1922) süresince sporcular silah altına alınmıştır. Dönemin kulüplerinden bir çok sporcu cepheye gitmiş, aralarından çok şehit verilmiştir. Özellikle I. Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı şehitlerimizin, spor kulüpleri tarafından yıllar boyu hatırlandığı, bugün de saygı ve sevgiyle anıldığı bilinmektedir.

Savaş yılları boyunca kulüpler sadece sahada değil, lig organizasyonlarının oluşturulmasında ve yönetiminde de rekabet etmiştir. Azınlık ve yabancı kulüpleri ardına kapanmıştır. 1921’de İstanbul’da hala devam etmekte olan 13 futbol kulübünün bir araya gelmesiyle tüm spor alanında merkeziyet sağlayacak geçici bir yapı olan İdman İttifakı Heyet-i Muvakkatesi kurulmuştur (Özmaden 1999: 50). İsviçre Spor Federasyon yapısını örnek alan bu yapı yerini 1922’de kalıcı olan Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı’na (TİCİ) bırakmıştır (Özmaden 1999: 54). TİCİ spor kulüplerinin inisiyatifiyle ortaya çıkan, tüzüğü ve yönetmeliğiyle sadece futbolu değil diğer tüm sporların ön plana alınmasını isteyen bir kuruluştur. Nuh Özden spor kulüpleriyle ilgili çalışmasında “Türkiye’nin ilk çok sporlu ve kulüplü birliği olmasının yanında, TİCİ’nin kurduğu organizasyonun amaçlarına bakıldığında, tamamen milli kaygılarla hareket eden bir kuruluş” olduğunu belirtir (Özden 2004:196). TİCİ nizamnamesiyle “ülkede sporu teşvik ve himaye etmeyi, yurtdışında Türk sporculuğunu temsil etmeyi, sporla ilgili tüm yeni gelişmeleri takip ve tatbik etmeyi, spor alanlarının tanzim ve teksirini, müsabaka düzenlemeyi, yayın yapmayı, yabancı spor teşkilatlarıyla ilişkileri, milli takım kurmayı, Beden Terbiyesi Yüksek Mektebinin açılması ve insan yetiştirilmesi vazifelerini üzerine alır” (Özmaden 2004:197). Profesyonelliği, kumarı ve siyaseti yasaklar (Özmaden 1999; Özden 2004).

İstanbul’da Osmanlı hükümetinin onayıyla kurulan TİCİ’nin temsilini uygun bulmayan Anadolu, hemen 1922’de Ankara İdman Birliği’ni kurar. (Özmaden 1999:53). Ancak TİCİ ve Ankara İdman Birliği görüşmeler sonucu mutabakata varır. TİCİ Cumhuriyet’in ilk yıllarında Kurthan Fişek’in dediği gibi tüm spor işlerini koordine eden tek yetkili organ olur (Fişek 1983: 2179). Yeni Cumhuriyet TİCİ’yi “Kamu yararına çalışan dernek” statüsünde kabul etmiştir (Özmaden 1999).

Türkiye’de 1920’lerde sporun en temel örgütü olan kulüplerde, oyuncular da yöneticiler de aynı kişilerdir (Fişek 1983: 2178). Fişek, TİCİ’nin mevcut kulüplerin inisiyatifiyle ortaya çıktığını ve yapılanma şekliyle bağımsız bir çatı olduğunu söylemiştir (Fişek 1983: 2179). Ancak Betül Yazar çalışmasında, TİCİ’nin “bağımsız olarak var olabilecekken, devletin fiziki kültür alanındaki resmi politikalarının yürütücüsü olmak dışında pek de bir işlev üstlenmediğini” savunmaktadır (Yazar

2014:309). Yiğit Akın da CHP'nin TİCİ'yi kontrol altına almaya çalıştığını ve hatta kapatmak için 1928 Amsterdam Olimpiyatları'na katılan sporcuların düşük performansı bahanesiyle girişimlerde bulduklarından bahsetmiştir (Akın 2004: 61).

Ülkemizde federasyonların kurulmasına TİCİ'nin 1923'teki ilk merkez heyet toplantısına karar verilmiştir (Özmaden 1999:54). Toplantıda Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk resmi daveti aldığı 1924 Paris Olimpiyatlarına icabet konusu ele alınmış ve derhal güreş, atletizm ve futbol federasyonlarının kurularak bunların uluslararası federasyonlara üye başvurularında bulunmalarına karar verilmiştir (Özmaden 1999). Bisiklet ve eskrim federasyonlarının da yine bu sebeple 1923'te kurulduğu bilinmektedir. Zira Türkiye 1924'te olimpiyatlara güreş, atletizm, futbol, bisiklet, halter ve eskrim branşlarında katılmıştır (Yıldız 2002:180). 1923'te Türkiye Turing Otomobil Kurumu, Boks Federasyonu, 1925'te Teyyare Cemiyeti, 1931'de Okspor Kurumu, 1931'de de Basketbol, Voleybol, Hentbol ve Tenisi içeren Spor Oyunları Federasyonu kurulmuştur. Bunu branşların uluslararası federasyon/birliklerine başvuruları izlemiştir. Böylece Türkiye sporu uluslararası spor alanlarında, ulusal temsil hakkını edinmiştir (Fişek 1983:2184). TİCİ, Anadolu'da taşra organizasyonunu da kurmaya başlar. Örgüt coğrafi bölgelere, yani mıntikalara ayrılır ve 3 kulüpten fazlası bulunan kentlere TİCİ temsilcilikleri açılmasıyla başlanmıştır (Yıldız 2002: 179). Her mıntika başkanını seçer, merkez teşkilatının görevlerini kendi mıntikasında uygular, sadece milli takım kurma yetkisi yoktur (Özmaden 1999:56). Her yıl mıntika kongresi yapılır ve Türkiye'nin her bölgesi böylece bir araya gelmiş ve paylaşımında bulunmuş olur. Kongre sonrası mıntika yarışları yapılarak farklı bölgelerden kulüplerin karşılaşmalar yapması sağlanmıştır (Özmaden 1999: 60).

Bu dönemde yurt içinde karşılaşmalar özellikle İstanbul ve Ankara'da düzenlenmekte, spor hayatına hareket getirmektedir. Bunlar kurumlaşma hareketinin farklı spor branşlarında gerçekleşen uzantıdır. Futbol dışında bir çok branşın gelişmesi için düzenlemeler yapıldığı görülmektedir. 1924'te voleybol İstanbul Ligi ve Ferdi Atletizm Şampiyonası düzenlenmiştir (Kuzucu 2016:516). 1927'de İstanbul Basket Şampiyonası düzenlenmiştir. Yine 1927'de bizzat Atatürk'ün emriyle Gazi koşusu başlamıştır (Yıldız 2002:182). 1928'de İstanbul Yüzme Şampiyonası yapılmıştır

(Kuzucu 2016:514). 1929'da Robert Kolej'in düzenlediği geleneksel Field Day organizasyonunu tüm Türkiye Okullarına açmıştır (Irak 2013: 260). 1931'de ilk resmi su topu şampiyonası Büyükdere Lido Deniz Havuzunda yapılmıştır (Kuzucu 2016:516). İlk resmi yelken yarışı İstanbul'da yapılmıştır (Kuzucu 2016:516). Ülke uluslararası organizasyonlara ev sahipliği yapmaya başlamıştır. 1932'de Balkan Tenis Şampiyonası Fenerbahçe Kurbağalıdere Tesislerinde düzenlenmiştir (Yıldız 2002). Organize spor faaliyetleri ülkedeki spor anlayışını güçlendirmiş ve sporun yaygınlaşmasına yardımcı olmuştur.

1936'da Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı (TİCİ) yerini Türk Spor Kurumu'na bırakmıştır. Fişek (1983), Akın (2004) ve Yazar (2014), 1930'lara gelindiğinde spora olan ilginin arttığını, sporla ilgili milli bir politika belirmeye başladığını işaret ederler. Akın, 1930'lardan itibaren siyasi elitin TİCİ ile yakın temas içinde olduğunu, hatta TİCİ'nin resmîyete dökülmeyen bir parti hegemonyası altında olduğunu savunmuştur (Akın 2004:74). Dolayısı ile TİCİ'nin Türk Spor Kurumuna (TSK) dönüştürüldüğünü söylemiştir. Bu bilgilerin ışığında Türkiye'de bağımsız ve gönüllülük esasıyla TİCİ ile başlayan spor yönetiminin uzun sürmediği, TİCİ'nin bağımsız başlamış olan hayatını, yarı bağımsız sürdürdüğü ve yerini TSK gibi bağımlı bir yapıya bıraktığı söylenebilir.

2.1.3.2. Olimpiyat Komitesi

1909'da çıkarılan Cemiyetler Kanunu'nun ardından gelen bir başka önemli gelişme Olimpiyatlar konusunda yaşanmıştır. Baron Pierre de Coubertin, 1907'de ülkeleri Olimpiyat Komitesine üye olmaya ikna etmek için çıktığı seyahati sırasında, İstanbul'a da uğramıştır. İstanbul'da İsveç cimnastiğinin Osmanlı'da yaygınlaşmasında önemli rolü olan, spor aşığı Selim Sırrı Bey (Tarcan) ile tanışmış ve ülke şartları elverdiğinde Selim Sırrı Bey'in Olimpiyat komitesini kurması konusunda sözleşmişlerdir (Serdaroğlu 2002:40). Cemiyetler Kanunu ilanının ardından ilk Olimpiyat Komitesi Ali İhsan Tokgöz'ün başkanlığında ve Selim Sırrı Tarcan'ın genel sekreterliğinde kurulur (Serdaroğlu 2002:40). 1908 Londra Olimpiyatları'na, Baron de Coubertin'in

özel davetiyle Galatasaray Lisesi öğrencisi ve Tatavla Jimnastik Kulübü üyesi Aleko Mulos Osmanlı İmparatorluğu'nu temsilen katılmıştır (Atabeyoğlu 1985:1477).

1906 Atina Ara Olimpiyatları'nda da İstanbul Tatavla Jimnastik Kulübünden Yorgo ve Niko Alibranti biraderler Osmanlı devletini temsil etmişlerdir. Cem Atabeyoğlu Tanzimat sonrası sporu ele aldığı çalışmasında Yorgo Alibranti'nin "2 elle 10 metrelik ipe tırmanış" yarışmasını 11.4 saniyelik bir dünya ve olimpiyat rekoruyla kazandığını belirtir, bu rekor 1924 Paris Olimpiyatlarına dek geçilemez (Atabeyoğlu 1985:1507).

Osmanlı ilk resmi olimpiyat davetini 1912 Stockholm Olimpiyatları için almıştır (Yıldız 2002:175). Robert Kolej öğrencilerinden Mıgır Mıgıryan ve Vahram Papazyan, kendi yol masraflarını aile ve kulüp desteğiyle karşılayarak Osmanlı İmparatorluğu'nu Olimpiyatlarda temsil etmişlerdir (Yıldız 2002: 174). Selim Sırrı Tarcan ise Osmanlı Milli Olimpiyat Komitesini temsilen, Stockholm'de bulunmuştur. Devlet yöneticisi desteklemiş ama adına yarışacak sporcuya henüz gerekli desteği yaratamamıştır.

Olimpiyat Komitesi, Cumhuriyet'in ilanı sonrası Selim Sırrı Tarcan, Ali Sami Yen ve Burhan Felek tarafından tekrar kurulmuştur. Türkiye Cumhuriyet'nin resmen davet edildiği 1924 Paris Olimpiyatlarına, maddi şartların zorluklarına karşın atletizm, eskrim, bisiklet, futbol ve güreş alanlarında sporcu gönderilmiştir (Özmaden 1999: 54). Paris'te kayda değer bir başarı gösteremeyen Türkiye, 1928 Amsterdam Olimpiyatlarına 38 sporcuyla katılmıştır. Tayyar Yalaz güreşte 4.'lük, Saim Arıkan 6.'lık, Nuri Baytorun 7.'lik kazanmışlardır. Halterde ise Gülleci Cemal Erçman 8. olur (Yıldız 2002:182). Balkan ülkelerinin olimpiyatlardaki başarısızlığı üzerine Yunanistan Balkan Oyunları'nı başlatmayı önermiş ve ilk Balkan Oyunları 1929'da Atina'da yapılmıştır (Yıldız 2002: 182). Türkiye Balkan Oyunlarına ilk yıldan itibaren katılmıştır. Ancak ardından gelen 1932 Los Angeles Olimpiyatları'na katılım yeni kurulmakta olan Türkiye için maddi imkansızlıklar yüzünden mümkün olmamıştır (Yıldız 2002: 184).

2.1.3.3. Spor Eğitimi Veren Kurumlar

Selim Sırrı Tarcan, II. Meşrutiyet sonrası Harbiye Nezareti tarafından yüksek beden eğitimi öğrenimi için İsveç'e gönderilmiştir (Bileyici 2015:41). Dönüşünde Erkek Muallim Mekteb-i Alisi'ne öğretmen olarak atanmasıyla başlayan süreçte İsveç cimmnastiği anlayışının yetiştirdiği öğretmenler vasıtasıyla ülkede yaygınlaşmasına sebep olmuştur.

1910 yılında Cağaloğlu'da genç kızlar için jimnastik salonu açılmıştır. Kayserilioğlu bunun fikir babasının Selim Sırrı Tarcan olduğunu belirtir. Selim Sırrı Tarcan'ın burada yetiştirdiği ilk kadın öğretmenler, kız okullarında görev almışlardır (Kayserilioğlu 2009, 38). 1914'te kız ve erkek beden terbiyesi eğitmeni yetiştiren okulda 8 aylık bir eğitim sonunda, kızlar için üçer aylık staj süresi bulunmaktadır (Bileyici 2015). 1915'te Darülmüallimat (Çapa Kız Öğretmen Okulu) ders programında 1 saat beden terbiyesi dersi bulunmaktadır (Bileyici 2015: 43).

1926 ile 1930 arasında Beden Terbiyesi Eğitmeni kurslarda yetiştirilmektedir (Genç 2014: 509). Örneğin Darülmüallimin'e (Çapa Erkek Öğretmen Okulu) İsveç'ten gelen kadın beden terbiyesi öğretmenleri Inga Nerman ve Ragnar Johnsonn okulda kurslar açmış ve başarılı olmuşlardır (Yıldız 2002: 183). Bu kurslarda Beden Eğitimi Nazariyatı ve Tatbikatı, oyun, spor, tıbbi jimnastik ve masaj konularında eğitim verilmektedir (Bileyici 2015: 42).

1926'da Gazi Eğitim Enstitüsü, Orta Muallim mektebi olarak açılmıştır. 1929'da Alman uzman Kurt Dainas'a Beden Eğitimi bölümü kurdurulmuş ve okulun adı Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü olarak değiştirilmiştir. Okul 1932'den itibaren eğitim süresi 3 yıl olan bölümde beden terbiyesi eğitimcileri yetiştirmiştir (Bileyici 2015: 48). 1936'da ise Gazi Terbiye Enstitüsü Beden Terbiyesi bölümüne ilk kız öğrencisini almıştır (Yarar 2014:314). Okullardan mezun başarılı öğrencilerin bazıları üst eğitim alabilmek için devlet tarafından yurt dışına, özellikle Almanya'ya gönderilmişlerdir (Yıldız 2002: 184).

Bileyici 1936-1937 yılı müfredatını şöyle vermektedir (Bileyici 2015:49) :

Terbiyevi Jimnastik	:10 saat
Tıbbi Jimnastik	: 3 saat
Anatomi- Fizyoloji	: 7 saat
Sıhhat Bilgisi	: 2 saat
Antropometri	: 1 saat
Beden Terbiyesi Tarihi	: 2 saat
Spor	: 19 saat
Oyun	: 4 saat
Musiki	: 4 saat
Ders Tatbikatı	: 5 saat
Askerlik	:16 saat

Spor toplumda yaygınlaştıkça, görünür olmaya ve farklı alanların da dikkatini çekmeye başlamıştır. Bunlardan biri de basındır. Bir sonraki bölümde sporun basında ele alınışından bahsedilecektir.

2.1.3.4. Basın'da Spor

Spor, 19. Yüzyılın son çeyreğinde, Türkiye'de yaygınlaşmaya başladığı andan itibaren basının ilgisini çekmeye başlamıştır. Sırf varlıklı kesimin ilgilendiği boş zamanları değerlendirmeye yarayan eğlenceli bir uğraş olarak değil, sağlıklı olmanın bir gereği olarak da insanların hayatına giren spora duyulan ilgi, basının spora yer vermesine sebep olmuştur. Önceleri sınırlı çevreler içinde kalan bu ilgi yıllar içinde büyümüştür. Spor, basının olayları, fikirleri kitlelere ulaştırabilmekteki etkinliğinden faydalanmıştır. Basında yer bulan spor branşları, karşılaşmalar, spor yapılan alanlar ve sporcularla ilgili bilgiler toplumun bireylerine ulaşmış, sporun yayılmasını, önemli bilgilerin toplumsallaşmasını, toplumsal hafızaya alınmasını sağlamıştır. Bu bakımlardan basın sporun miraslaştırılmasında önemli bir rol oynamıştır.

19. yüzyıl başlarında basında yer alan ve içinde sporla ilgili konulardan da bahsedilen yazılar mevcuttur. Örneğin 1830'da Takvim-i Vekayi'de II. Mahmut'un okçuluğu ve Okmeydanı üstüne bir yazı yayınlanmış, 1864'te de Ceride-i Havadis'te yapılacak at yarışlarının programı gazeteye çıkmıştır (Kahraman 1995: 635-636). Ancak 1891'de

Servet-i Fünun'da Ali Ferruh Bey'in eskrimle ilgili yazdığı yazı basında sporla ilgili ilk yazı olarak kabul edilmektedir (Çetin 2015). Konuyla ilgili bir makale kaleme alan Emrah Çetin, Ali Ferruh Bey'in yazısının tek bir yazı değil, aslında Servet-i Fünun'da eskrimle ilgili yayınlanan 6 yazıdan oluşan bir yazı dizisi olduğunu vurgular (Çetin 2015: 153). Ali Ferruh Bey yazılarıyla okuyucuların eskrimi tanınması, tarihi gelişimini anlaması için çalışmış, okuyucuyu eskrim sporuna teşvik etmiştir.

19. yüzyılın sonuna gelindiğinde spor günlük gazetelere konu olmaya başlamıştır. 1895'te Selanik Asır gazetesinin ikinci sayfasında "Yeni bir müsabaka" başlıklı at yarışı ve bisiklet yarışlarını konu eden yazı da günlük gazetede çıkan ilk spor yazısıdır (İbar 2016:96). Ancak günlük gazetelere düzenli haber olması 50 yıl kadar sonra gerçekleşmeye başlayacaktır. 1895'te tarihimizin ilk spor kitabı Galatasaray Lisesi Beden Eğitimi Hocası Faik Üstünidman tarafından "Riyaset-i Bedeniyye" adıyla çıkartılmıştır (Atabeyoğlu 1985: 1475).

II. Meşrutiyet sonrası spor faaliyetlerinin çoğalmasının sonuçlarından biri spor basınının oluşmaya başlamasıdır. Tanin, Tasvir-i Efkâr, Sabah, İzmir'de çıkan Ahenk, Anadolu gibi günlük gazetelerde spor yazıları belirmiştir. Arkasından spor dergileri çıkmaya başlamıştır. Gazanfer İbar, *Atlas Tarih*'in özel spor sayısı için ele aldığı makalesinde 1910'da Burhan Felek'in ortağı ve yazarı olduğu Futbol dergisinin ilk spor dergisi olduğunu ancak ilgisizlik ve düşük tirajdan dolayı kapandığını belirtmiştir (İbar 2016). 1911'de Selim Sırrı Tarcan'ın çıkarttığı *Terbiye ve Oyun*, İsveç cimnastiği ve beden terbiyesi konularında yazmaktadır, Ali Sami Yen'in yazarları arasında bulunduğu *İdman* isimli dergi de 1913'te çıkmaya başlamış ancak 35 sayı yayınlanabilmiştir (İbar 2016). Sipahi Ocağı'nın 1917'de yayınlanmaya başlayan dergisi *Sipahi Mecmuası*'nın ömrü ise 12 ay sürer (İbar 2016). Ülke savaş öncesi dönemde ve savaş boyunca spor ve beden eğitimi yayınlarını çıkartacak ilgiyi bulmuş ancak bunları uzun soluklu kılacak ekonomik istikrarı bulamamıştır. Savaş yılları boyunca çıkan spor yayınları, savaş boyunca sporun insanlara bir rahatlama ve "normalleşme" alanı sağladığını düşündürmektedir. Diğer tarafta spor, savaşın taraflarını ringlerde, sahalarda bir araya getiren platform olabilmesiyle de araç olmuş ve spora ilgi canlı kalmıştır. Buna güzel örneklerden biri İstanbul'un işgal yıllarında

İngiliz vatandaşları ile İstanbul’lu sporcular arasındaki boks maçlarıdır. Ülkenin en uzun soluklu yayınlarından biri de bu yıllarda yayın hayatına başlamıştır. I. Dünya Savaşı sonrası işgal yıllarında, 1919’da çıkmaya başlayan Spor Alemi dergisi 1919-1929 yılları arasında kesintisiz yayımlanmasından dolayı eski yazı ile en uzun süre yayımlanan, son yılında Latin Alfabesine de geçen spor dergisidir (Eroğul 2010). Eroğul’un yaptığı Spor Alemi incelemesinde, derginin yurt içi ve dışı her tür spordan bahsettiğinden, kendisini sadece spor değil bir yaşam tarzı dergisi olarak gördüğünden, kadın ve çocuk konularında seküler ve çağdaş bir yaklaşım sergilediğinden bahsetmektedir. Zafer Toprak da Spor Alemi ile ilgili kaleme aldığı makalesinde sporsever İstanbullu’nun dünyanın her yerinden sporu Spor Alemi sayesinde anında takip ettiğini, sporun metalaşmasına, yurtdışında profesyonel sporcuların hayatına şahit olduğunu belirtmektedir (Toprak 1998, 6). Toprak “spor yapar”dan çok “spor izler” olan halkın, Spor Alemi’nin ana ağırlığı olan futbolu ilgiyle takip ettiğinden bahsetmiştir. Eroğul, Burhan Felek’in yazı işleri müdürlüğünü yaptığı derginin makale ve başlıklarındaki dili son derece kibar ve bugünkü spor basınına kıyasla naif olarak nitelendirmektedir (Eroğul 2010:202). Basın spora önceleri toplumun bu yeni merakına hitap etmek için yer verirken, sonraları spora atfedilen “modern ve sağlıklı yaşam tarzına ait olma” durumunu, kendi imajlarıyla birleştirip, okuyucu kitlesini bilinçlendirmek ve dönüştürmek amacıyla kullanmıştır, Spor Alemi bunun önemli örneklerindedir.

Suad Hayri Bey (Ürgüplü) 1925’te Galatasaray’ı destekleyen spor gazetesi ŞaŞaŞa’yı çıkartmış ve 25 sayı sürdürebilmiştir (İbar 2016). 1922’de yayın hayatına başlayan Türk İdman Mecmuası, zengin içerikli ve görselli bir dergi olarak 45 sayı devam edebilmiştir (İbar 2016). 1928’deki harf inkılabının ülke çapında yol açtığı sonuçlardan biri, eski yazı ile çıkan dergilerin bir çoğunun kapanması, harf inkılabı sonrası yayınlanmaya çabalasalar dahi, hayatta kalmayı başaramamalarıdır. Refik Osman’ın 1925-28 yılları arasında çıkarttığı Gol de bunlardan biridir. 117 sayı gibi uzun soluklu olarak çıkmış ancak harf inkılabı sonrası kapanmıştır. 1929 yılında ise yeni alfabe ile basılan ilk spor dergisi olan Türkspor’un yayın hayatı 6 yıl sürmüştür ancak para ikramiyeli maç tahmin müsabakalarıyla büyük ilgi görmüştür (İbar 2016:100). Bu, Avrupa ve Güney Amerika’da oynanmaya başlayan maç sonuçlarının tahmin edilmesi

üstüne kurulu Spor TOTO oyununun Türkiye'deki bir yansımasıdır. 1931'de çıkan Olimpiyat dergisi ile Türkspor birleşerek 1932'de Top dergisini çıkarmışlardır. Top, radyo ve magazin haberlerine de yer vermiştir. Dönem dergileri farklı spor branşlarını kapsamaya, olimpiik sporlara yer vermeye gayret etmişlerdir ancak dergi isimlerine baktığımızda “Gol”, “Top” gibi futbol çağırışimli isimlerin tercih edilmesi dikkat çekicidir. Spor dergilerinde magazin haberlerine yer verilmesi hamlesi, hem tiraj yükseltme kaygısını, hem de dergilerin dönemin sporu “yaşam tarzı” haline getirme fikrini “eğlence- boş zaman aktivitesi” fikriyle temas halinde sunduğunu düşündürmektedir.

1920'lerde radyo insan hayatına girmiştir. Türkiye'de radyo 1927'de İstanbul Radyosu, 1928'de ise Ankara Radyosu ile yayın hayatına başlamıştır (TRT Radyo). Radyodan ilk maç yayını İstanbul Radyosu tarafından 20 Temmuz 1934'te Kadıköy Fenerbahçe Stadı'ndaki Fenerbahçe ile Avusturya'nın WAC takımları arasındaki maç için yapılmıştır (Yıldız 2002: 184). Maçı anlatan dönemin radyo spikerlerinden Eşref Şefik Bey'dir (Atabey). Aynı dönem maç anlatan bir diğer isim de Spor Alemi dergisinin sahibi Said Çelebi'dir (Çelebizade Said Tefvik Bey) (Şarman 2016). Sait Bey spikerliğe kendi düzenlediği güreş müsabakalarını radyodan naklederek başlamış, sonradan futbol maçlarını anlatmaya geçmiştir (Şarman 2016:102). Radyonun spor müsabakalarının nakli için kullanılışı, sporun hayatların, evlerin içine girişini sağlamıştır. Büyük heyecan uyandıran spor karşılaşmaları, radyo sayesinde daha ulaşılabilir olmaya başlamıştır.

2.1.4. Spor Yapıları

Çayırarda, okulların jimnastik salonlarında gelişmeye başlayan beden terbiyesi ve spor faaliyetleri, 20. yüzyılın başında stadlara taşınmaya başlamıştır. Spor alanları ve tesisleri hem yapılan sporla özdeşleştikleri için, hem de tesisler yapıldıkları dönemlerin mimarlık kültürünü yansıttıkları için önemlidirler. Hem dönemle ilgili sosyal kodları içerirler, hem de şahitlik ettikleri karşılaşma ve olayların toplumun hafızasında yer etmesini sağlarlar.

Sporun yaygınlaşmaya başladığı ilk dönemlerde İstanbul'un ve kıyı kentlerin çayırları spor yapılan ilk mekanlar olmuşlardır. Bu hem kentlerin geleneksel spor kültüründeki çayırdaki güreş tutma, cirit oynama, ok atma faaliyetlerinden gelen bir görgüdür hem de özellikle futbol gibi popüler olan oyunların geniş ve açık arazilerde oynanmayı gerektirmesindedir. Çayıırken spor sahası olarak değerlendirilip, çağın gereksinimine göre üstüne spor tesisi yapılan spor mekanları, mekanın fonksiyonu konusundaki sürekliliği korumaları bakımından önemlidirler. Süreklilik mekanda sporla ilgili ritüel ve gelenekler oluşumuna fırsat verir, o mekanda sporla ilgili toplumsal belleğin oluşmasına sebep olur. Süreklilik taşıyan mekanlar sayesinde yeni nesil ile eskisi arasında bağ kurulması ve alışveriş mümkün olabilmektedir.

İstanbul Kadıköy'de 19. yüzyıl sonlarında futbolun ilk oynandığı yerlerden biri olan Papaz Çayırı'nda İttihat (Union) Kulübüne ait Union stadının kurulması 1908'e denk gelmiştir. Stadın ismi takip eden yıllarda, stadı kullanan kulüp olan İttihad Spor'un adıyla da anılmış, 1929'da Fenerbahçe Stadı olarak değişmiş, 1932'de de stad Fenerbahçe Kulübüne satılmıştır (Kuzucu 2016: 526). Halk mesiresi olarak kullanılan Veli Efendi Çayırında, 1911'de at yarışları başlamış, Enver Paşa çayırdaki izleyiciler için tribün yaptırmıştır (Yıldız 2002:236). Böylece hala hizmet vermeye devam eden Veli Efendi Hipodromu'nun ilk nüvesi oluşmaya başlamıştır. İzmir'deyse 1928'de şehrin ilk stadı olan Alsancak Stadı, Eski Panianos futbol alanı üstüne yapılmıştır (Kuzucu 2016). İstanbul'da 1930'larda spor yapılan semt sahaları ve çayırları şöyledir: Talimhane Sahası, Beykoz Sultaniye Çayırı, Kadırga Cinci Sahası, Langa, Bakırköy Zuhurat Baba Sahası, Yedikule Çelik Sahası, Göksu Çayırı, Beylerbeyi Sahası, Tophane Nusretiye Camii yanındaki saha, Robert Kolej Sahası, Haydarpaşa Çayırı, Pendik Sahası, Maltepe Duvardibi Sahası, Maçka Sahası, Selimiye Sahası, Saraçhane Sahası, Halıcıoğlu Askeri Okulu Sahası, Tepebaşı Sahası, Büyükada ve Kınalıada Sahaları. Bugün bu alanların büyük kısmı 1940'lardan sonra inşaatla değerlendirilmiş, modern şehrin sanayi siteleri, apartmanları ve alışveriş merkezleri altında kalmıştır (Kahraman 2016: 81).

Kentlerde yapılan spor aktiviteleri çoğaldıkça izleyici ağırlayabilecek, merkeze yakın spor alanlarına ihtiyaç duyulmuş, ancak spor odaklı yapıların yapılmasına elverecek

politik ve ekonomik durum olmadığı için başka işlevler için inşa edilmiş yapıların devşirilmesi durumu ortaya çıkmıştır. “Yapı” söz konusu olduğu halde spora ve dönemin ruhuna has inşa edilen yapılar olmadıkları için geliştirilen bir mimari dilden henüz bahsetmek mümkün değildir. Ancak bu yapıların dönemin spor insanlarının pratik yaklaşımları sayesinde, şehrin merkezinde sporu yaşatan yapılar oldukları söylenebilir. I. Dünya Savaşı yılları ertesinde Fransız işgal birlikleri, İstanbul Taksim Topçu Kışlasını terkedince, Rus göçmenler burada at ve atlı araba yarışı yaptırmaya başlamıştır (Kuzucu 2016:526). Spor Alemi dergisinin sahibi Çelebizade Said Tevfik Bey’in teklifiyle kışlanın avlusu 1921’de Taksim Stadı olmuştur ve 1936’ya dek 9 milli maça ev sahipliği yapmıştır (Kuzucu 2016). Cem Atabeyoğlu da Taksim Stadı’nın güreşten bisiklete, İdman Şenlikleri’nden, deve güreşlerine şehrin spor hayatında çok şeye şahit olduğunu belirtmiştir (Atabeyoğlu 1985). 1926’da Karagümrük’teki Bizans dönemi su sarnıcı olan Çukurbostan (Aetios Sarnıcı, MS 421) stada dönüştürülüp Karagümrükspor’un kullanımına verilmiştir (Kuzucu 2016: 526). Modern bir stad görünümüne günümüzde çevirilen mekan, 1920’lerden beri işlevini korumaktadır.

Cumhuriyet’in ilk yıllarında devletin sınırlı mali imkanları ölçüsünde geliştirilen stad projeleri de ortaya çıkmıştır. Bunlar da günümüz stadlarının mimari dilinden, kapasite ve standartlarından uzak, kısıtlı alan ve imkan kullanan sade ve işlevsel yapılardır. 1933’te Çırağan Sarayı bahçesinde oluşturulan stad buna iyi bir örnektir. Stad ismini Beşiktaş’ın ömrünü kulübe vakfetmiş yöneticisi Şeref Bey’den almıştır (Beşiktaş JK). Üstün nitelikleri ve spora, kulübe olan hizmetlerinden dolayı Şeref Bey’in hatırasının yaşatılması için adının, hizmet ettiği Beşiktaş camiası tarafından stada verilmesi, Şeref Bey’in sonraki nesiller tarafından tanınmasını, anılmasını sağlamıştır. Başarılı kişilerin isimlerinin kurum tarafından toplumsal yapılarda yaşatılması yoluyla miraslaştırılması, spor yapılarının miras konusu için önemini gösteren iyi bir örnektir. Şeref Stadı kurulduğunda Union Stadı, Taksim Stadı ile birlikte şehrin 3 Büyük stadından biri olmuştur.

2.2. SPORDA DEVLETÇİLİK

Sporun Türkiye'ye girip toplum içinde yaygınlaştığı yıllarda ilk yapılanma ve kurumlaşmalar sivil girişim tarafından gönüllülük ilkesiyle gerçekleştirilmiştir. Ancak 1930'ların ortasından itibaren, yeni kurulan devlet az nüfuslu ve yoksul milletin refaha çıkarılması için sıkı bir devletçilik politikası yürütmüş ve bu çerçevede sporu fiziksel ve zihinsel şekillendirici bir araç olarak ele alıp, kendi hareket alanı haline getirmiştir. Yaklaşmakta olan II. Dünya Savaşı sebebiyle tüm nüfusun vatan savunmasına hazır edilebilmesi için yine spor ideal bir araç olarak görülmüştür. Devletin sporun ülkedeki serbest gelişimini, belirtilen bu sebeplerle kesintiye uğratması, spora belirlediği bu rolü yüklemesi, ülkenin spor hayatını ve spora yaklaşımını etkilemiş, değiştirmiştir. Spor tesislerinden, kutlanan bayramlara kadar mekanda ve toplumsal hafızada bunun izini sürmek mümkündür. Bu bölümde sporda devletçilik konusu, spora bu dönemde yapılan paramiliter atıfın kaynağından başlayarak ele alınacaktır.

2.2.1. İttihat ve Terakki Cemiyeti ve Genç Dernekleri

1912'deki Balkan Savaşı'nda, Osmanlı İmparatorluğu'nun yenilgisi, Osmanlı'nın tüm Balkanlar'daki toprağını ve farklı milletlerden oluşan tebasını kaybetmesiyle sonuçlanmıştır. Cüneyd Okay dönemle ilgili makalesinde 1913'ten sonra tek parti rejimi uygulayan İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin, bu kayıplar sebebiyle politika değiştirip II. Meşrutiyet ertesinde başlattığı Türk milliyetçiliği politikasına yoğunlaştığını ve bunu ana politika haline getirdiğini söylemektedir. Okay, İttihat ve Terakki'nin sporu da bu politikanın hareket alanlarından biri olarak kullandığını belirtmiştir (Okay 2003:153). I. Dünya Savaşı (1914-1918) öncesi İttihat ve Terakki himayesinde, partinin önde gelen isimlerinden Enver Paşa, hem spor tutkunu hem İttihatçı olan Selim Sırrı Bey ve toplumbilimci, siyasetçi, yazar Ziya Gökalp tarafından kurulan gençlik derneklerinin amacı vatanını seven, milliyetçi bir gençlik yetiştirmenin yanında, yaklaşan zor zamanlarda fiziksel olarak güçlü bir nesil hazırlamaktır. 1913'te Türk Gücü Cemiyeti, 1914'te ise Osmanlı Güç Dernekleri adı altında çalışan bu organizasyonlar, yerlerini 1916'da kurulan Genç Dernekleri'ne bırakmışlardır (Okay 2003: 154). Gürbüz Derneği (12-17 yaş) ve Dinç Derneği (17 yaş ve üstü) olarak 2 kolu olan bu derneğin amacı beden terbiyesi ve sporu kullanarak ve sevdirek bilgili

ve atletik gençleri orduya yazılmadan önce hazırlamaktır. Spor, bu dernekler tarafından militarist eğilimlerle kullanılmaya başlanmıştır (Okay 2003: 154). İmparatorluğun II. Meşrutiyet döneminde milliyetçi duygularla yetişen bu nesil, Türkiye Cumhuriyet'ini kuran nesil olacaktır. Bu nesil, sporun militarist eğilimlerle kullanılması fikrini de Cumhuriyet'in ilk yıllarında yeniden değerlendirmiştir.

2.2.2. Spora Yüklenen Rol ve Kurumlara Yansıması

Cumhuriyet'in ilk yıllarında ülke nüfusunun önemli bir bölümünü ardarda savaşlarda kaybetmiş, maddi manevi varlıklarını tüketmiş durumdadır. Bu sebeple ülkede önemli sosyal, ekonomik ve siyasi problemler bulunmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu varlığı ve yapısından kopuş söz konusudur ancak yeni ulusu inşa etmekte olan kurucu önderler, Osmanlı İmparatorluğu'nun modernleşme sürecinin ürünü olan kurumlarda, doğu-batı sentezi olan bir fikir dünyasında yetişmişlerdir. II. Meşrutiyet'i, İttihat ve Terakki ideoloji ve yönetimini tecrübe etmiş bu kuşak, geçmişten getirdikleri birikimi Cumhuriyet'in inşasında kullanmışlardır.

1923'ü takip eden süreçte korumacı, sanayileşmeci, devletçi politikalar izleyen, tek parti sistemiyle yönetilen Türkiye Cumhuriyeti'nde her alanda iktidar partisi CHP'nin ağırlığı hissedilmektedir. 1935 sonrası devletin bir çok fonksiyonunu bizzat CHP üstüne almıştır (Akın 2004, Özmaden 1999). CHP'nin bu yaklaşımıyla dönem icraatlarının içine hükümetteki kadroları yanında parti kadrolarıyla da girmiştir.

Ülkenin inşasıyla uğraşılan bu ilk yıllarda sporun gücünün farkına varılması ve bir politika oluşturulması 1930'larda gerçekleşmiştir. Az ve zayıf nüfuslu bir memleketten, Atatürk'ün deyişiyle "gürbüz ve yavuz" bir Türk Milleti yaratmak için spor fiziksel ve ruhsal bir şekillendirici olarak, çevik, sağlıklı, üretken ve ahlak normları yerinde bir nesil yetiştirmek için kullanılır. Yiğit Akın bunu çok güzel özetler: "Spor öncelikle ülkenin tahrip olmuş beşeri sermayesini yeniden canlandırmaya ve yıpranmış milli müdafaa kapasitesini fiziken ve zihnen takviye etmeye hizmet etmelidir....verimli bir şekilde kullanmanın yolu, disiplinli ve geniş kapsamlı bir

gençlik teşkilatı kurmaktır.” (Akin 2004: 150). Lüküslü ve Dinçşahin çalışmalarında, Osmanlı'nın “Avrupa'nın hasta adamı” imajından kurtulmak isteyen Cumhuriyet'in, bu imajın tam zıddı olan “sportif ve sağlıklı” nesil fikrini benimsediğinden bahsetmişlerdir (Lüküslü ve Dinçşahin 2013: 202).

Modern sporların, özellikle futbolun halk arasında yayıldığı bu yıllarda, sporu böyle faydacı bir açıdan ele alan devlet, sporun bir eğlence aracı olarak yayılması durumuyla mücadeleye başlamıştır. Milli Eğitim Bakanlığı'nın 1930'da yayınladığı genelgeyle öğrencilerin kulüplerde spor yapması yasaklanır, öğrenci ancak okulundaki spor yurdunda spor yapmalıdır (Yarar 2014:311). Türkmen çalışmasında 1930'ların spor adamı Bekman'a atıfta bulunarak “genelgenin sebebi, yönetici kadro ve bazı spor adamlarının spor kulüplerinin spor tarzının zevk ve eğlence vasıtalığı olduğunu düşünmeleridir” der (Türkmen 2012: 269). Bilhassa futbol kulüplerinin ve futbol müsabakalarının halkı cezbetmesi, oynayanlar arasında rekabeti arttırması, eğlence ve boş zamanı değerlendirme aracı adledilmesi, “sıhhat için yapılan” sporu “hobi ve eğlenceden fazlası” olarak tanımlayan anlayışla ters düşmektedir (Yarar 2014:311). Devletin yeni nesilin inşası sürecinde spora biçtiği rolü icra edebilmek için ülkedeki spor yönetimini, Türk Spor Kurumu, 1938'de çıkan Beden Terbiyesi Kanunu ve Beden Terbiyesi Genel Direktörlüğü aracılığıyla, CHP'nin kurduğu Halkevlerini uygulama noktaları haline getirip desteğini alarak, kontrolü altına almaya çalışmıştır. Tüm bunlar, modern sporların ülkede amatör ruhla serbestçe gelişimini kesintiye uğratmıştır.

2.2.2.1 Türk Spor Kurumu

Hükümet 1923'ten itibaren Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı'na (TİCİ) giderek büyüyen bir finansal destek sağlamış, diğer yandan da herkesi TİCİ'ye katılmaya teşvik etmiştir. Ancak TİCİ hem olimpiyatlarda gerekli başarının alınmasını sağlayamadığı, hem ittifakı oluşturan kulüplerin kendi menfaatlerini gözettiği, hem de fiziki kültür anlayışını oluşturup hayata geçiremediği düşünüldüğünden parti içinde eleştirilmiştir (Özmaden 1999: 147). Bunun sonucunda parti beden eğitiminin yaygınlaştırılmasını hızlandıracak bir yöntem aramaya başlamış ve gözlerini tıpkı

Osmanlı'nın yaptığı gibi batıya çevirmiş, Alman beden eğitimi ekolünün önde gelen isimleri Türkiye'ye davet edilmiştir. Dr. Goether Türkiye'de dağcılık eğitimiyle ilgili bir rapor hazırlamıştır. Leipzig Üniversitesinden Hermann Altröck eğitim ayağıyla ilgili ayrı bir rapor çıkartmıştır. Ancak davet edilenlerin arasında en önemli ve ülke spor politikasında en etkili olacak isim Prof. Carl Diem'dir. Carl Diem, Alman Spor Yüksekokulunda (Deutsche Sporthochschule) ilk spor psikolojisi laboratuvarını kuran kişidir ve Alman Olimpiyat tarihinin en önemli spor bürokratıdır (Yarar 2014: 309). Yiğit Akın, "Gürbüz ve Yağız Evlatlar" isimli kitabında Diem'in 1933'deki ziyaretinden detaylıca bahsetmiştir. Akın, Carl Diem'in spor, gençlik teşkilatı, gençlik önderlerinin yetiştirildiği ayrı bir kurum kurulması önerisi de dahil pek çok detayın sebebinin savaşa hazırlık olduğunu belirtmiştir (Akın 2004: 71). Diem Türkiye'de geçirdiği 3 aylık süre sonunda geride organizasyondan eğitime detaylı bir rapor bırakmıştır. 1935'te artık kendini devletten ayırt edemeyen CHP bu rapor uyarınca bazı düzenlemelere gitmiş ve 1935'teki dördüncü kurultayında Türk gençliğinin yeni bir örgüt altında organize edileceğini programında açıklamıştır. Akın kitabında CHP programından alıntılarda da bulunur:

"...bütün Türk gençlerine şevk ve sıhhatlerini, nefse ve ulusa inançlarını besleyecek beden eğitimi verilecek ve gençlik devrimi ve bütün erginlik şartları ile yurdu korumayı en üst ödev tanıyan ve onları bu ödev uğrunda bütün varlıklarını vermeğe hazır tutan bir düşünüşle yetiştirilecektir."(Akın 2004: 72)

Böylece, sporun İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin kurduğu Gençlik Dernekleri'ni andıran biçimde paramiliter bir algıyla kullanılacağına işaret verilmiş, Nisan 1936'da da, sonradan siyasi etki altına girmiş olsa da amatör kulüplerin kurduğu Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı yerini Türk Spor Kurumu'na bırakmıştır.

Spor yönetimi ülkedeki sporla ilgili kurumların (devlet, federasyonlar, kulüpler, dernekler, Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi) icra ettiği/parçası olduğu sporun düzenlemesi, yönlendirilmesidir. Son atılımla Türkiye'de sporun yöneticisi olan Türk Spor Kurumu (TSK) resmen devlet denetimindedir, sporla yakından ilgilenen CHP ile sıkı bağları vardır (Tarakçıoğlu 2014: 1810; EK-1). Tüzüğünde TİCİ'nin tüzüğünde bulunan politikayla uğraşma yasağı bulunmamaktadır (Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi). Bu gelişme sporun siyasetin özgür hareket alanı haline gelmesinin ilk resmi

adımıdır. Yiğit Akın, II. Dünya savaşı öncesine denk gelen 1936 - 1938 arası 2 yıllık dönemde TSK'nın beden eğitimi ve spora verdiği görevi “Kemalist kültür fizik prensipleri doğrultusunda” gerçekleştirdiğini söylemektedir (Akın 2004:74).

CHP, Türk Spor Kurumu ile olan sıkı bağları yüzünden 1937'den itibaren TSK'nın sorumluluğunda olan herhangi bir spor karşılaşmasında meydana gelen sorunlu durumların ve başarısız sonuçların kendisini prestij kaybına uğrattığını düşünmeye başlamıştır (Akın 2004:76). Bunun sona ermesi gerektiği ancak, spor işlerinin devlet idaresinde kalmasının disiplini arttıracığı düşünülmüştür. Bu sebeple II. Dünya Savaşı'nın yaklaşmasının da verdiği kontrolcu bir bakış açısıyla 1938'de 3530 sayılı Beden Terbiyesi Kanunu çıkarılmıştır. Bu yasayla Türk Spor Kurumu dönemi sona ermiş, Beden Terbiyesi Genel Direktörlüğü, Başbakanlık'a bağlı, “sporda devletçiliği” simgeleyen, sporu tamamen devletin yönetimine sokan bir yapı olarak kurulmuştur (Fişek 1983: 2181).

2.2.2.2. 1938 Tarihli Beden Terbiyesi Kanunu ve Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü

3530 sayılı Beden Terbiyesi Kanunu, 29 Haziran 1938'de Türkiye Büyük Millet Meclisi'nden geçerek kabul edilmiştir. Sait Tarakçıoğlu, kanunun Carl Diem tarafından şekillendirildiğini yazmıştır (Tarakçıoğlu 2014: 1810). Ancak Yiğit Akın, kanunun Avrupa'daki gençlik teşkilatlarıyla ilgili detaylı çalışmalar yapmış olan Rahmi Apak tarafından hazırlandığını, Alman gençlik teşkilatı ve İtalyan gençlik teşkilatının hukuki yapısı ile Macar gençlik teşkilatının dış görünüşünü aldığını kaydetmiştir (Akın 2004: 77). Bu kanun ile öncelikle gençler olmak üzere her Türk vatandaşına beden eğitimi mükellefiyeti getirilmiştir (Yarar 2014: 312). Böylece geniş kapsamlı bir gençlik teşkilatı kurulmasının hukuki temeli de sağlanmıştır. Yasa, mükellefiyetin yerine getirilebilmesi için gerekli düzenlemeleri yapma yetkisini devlete vermektedir. Yasa'nın nasıl uygulanacağını detaylarını içeren Nizamname 1940'ta çıkartılır (Akın 2004; 160). Yasa, beden eğitimi ve spor konularını yönetmek ve düzenlemek için de Başbakanlığa bağlı Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'nün (BTGM) kurulmasını içermektedir (Akın 2004 :78). Spor bir çok farklı alanı ilgilendiren bir

konu olarak görüldüğünden ve eş seviyedeki bakanlıkların birbirlerine iş delege ederken yaptırım getirememesi sorununu önlemek için BTGM'nin Başbakanlığa bağlanması uygun görülmüştür (Mollaoğulları 1998:41). BTGM 22 Ekim 1938'de kurulmuş ve başına Tümgeneral Cemil Tahir Taner atanmıştır (Akın 2004: 79). BTGM genel müdürü Başbakan, taşra teşkilatı bölge müdürlerinin ise vali tarafından denetlenmesi öngörülmüştür. Görüldüğü üzere, BTGM merkeziyetçi ve otoriter bir devlet teşkilatı şeklindedir (Mollaoğlu 1998: 41). Mollaoğlu kanunun eksiklerinden birinin “spor bilfiil yapan kitlenin” bu yapıda görev sorumluluk almaması olduğuna işaret etmiştir (Mollaoğlu 1998: 55). Beden Terbiyesi Mükellefiyeti, ülkenin o günkü alt yapısı ile uygulanması güç bir zorunluluktur. Kanunun bir diğer eksikliği, mükellefiyeti yerine getirmeyene koyulan bir ceza olmamasıdır. 1938-1942 yılları arasında bir nevi askeri talim gibi uygulanmaya çalışılsa da II. Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle uygulaması durdurulmuş, 1964'te ise Anayasa Mahkemesi'nin kişilik haklarına aykırı bulmasından dolayı mükellefiyet yürürlükten kaldırılmıştır (Mollaoğlu 1998: 48). Bu dönemden köklenip toplumda yaygın olarak yerleşen ve sürdürülen bir spor yapma alışkanlığından bahsetmek mümkün olamamıştır.

BTGM kurulduğu 1938'den itibaren devletin resmi spor teşkilatı olarak çeşitli mercilere bağlı şekilde işlevini sürdürmüştür: 1938'de Başbakanlığa bağlı olarak kurulmasının ardından, 1942'de Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanmış, 1960'ta ise tekrar Başbakanlığa bağlanmıştır (Öğüt 2014: 35).

2.2.2.3. Federasyonlar ve Kulüplere Devlet Müdahalesi

Türk Spor Kurumu resmi bir statüyle kurulduktan sonra CHP ile olan sıkı bağları yüzünden ülkedeki tüm sporcuların CHP'ye üye olmalarını istemiş, taşra organizasyonundaki yöneticileri istifaya davet etmiş, yerlerine partililer atanmıştır (Tarakçıoğlu 2014:1810; EK-1). Ancak esas köklü değişiklikler Beden Eğitimi Kanunuyla birlikte kurulan Beden Terbiyesi Genel Direktörlüğü ile birlikte başlamıştır.

1938 Beden Eğitimi Kanunu'nun getirdiği Beden Eğitimi Mükellefiyetiyle ilgili Nizamname, modern sporların ülkeye girdiği andan beri süregelen gönüllülük ilkesiyle

gelişmiş spor organizasyonu içindeki kulüp ve federasyonları arka plana itmiştir. 1939'da tüm federasyonlar lağvedilmiş, yerine yenileri kurulmuştur (Yarar 2014:311). Bu federasyonların ne yazılı tüzüğü ve kuralları ne de yeterli tecrübeleri bulunmaktadır (Yarar 2014: 311). Nizamname'de jimnastik, atletizm, hentbol/ voleybol/ basketbol sporlarından biri, yüzme ve denizcilik, izcilik, dağcılık ve kayak zorunlu sporlar olarak yer alır. Zorunlu olmayan sporlar, futbol, güreş ve boks, bisiklet ve motosiklet, eskrim, yelken ve kürek, ağır jimnastikler ve halterdir. Federasyonların başkanlarının BTGM'nin teklifi ile Başbakan tarafından atanması öngörülmüştür (Mollaoğlu 1998:45). Bu sporların BTGM'den idare edilen ve köylere kadar uzanan ve gençlik kulüpleri veya grupları içeren hiyerarşik bir düzen içinde yapılması öngörülmüştür (Akın 2004:161). Çalışan sayısı 500 üstünde olan kurumların da çalışanlarına beden eğitimi yaptırması için tesis kurması, eğitmen koyması şart koşulmuştur ancak bu hiç uygulanmamıştır (Mollaoğlu 1998:47).

Beden Eğitimi Kanunu'nun 13. Maddesinde sporun bu kanuna göre kurulacak gençlik kulüpleri veya grupları içinde yapması gerektiği belirtilmiştir (Mollaoğulları 1998:54). Nizamnamede spor kulüplerinin isimlerini gençlik kulübü olarak değiştirmeleri ve kurulan bu yeni gençlik hiyerarşisinin parçası olmaları beklenmiştir. 1941'de 195 kulüpten 193'ü kanuna uyumlu hale gelmiştir (Akın 2004: 161). II. Dünya Savaşı'nın sona ermesini takip eden yıllarda spor kulüplerinin üstündeki bu kontrol değişmeye başlamıştır. 1946 tarihli Cemiyetler Kanunu ile kulüplerin kurulması yeniden serbest bırakılmıştır (Mollaoğlu 1998: 48). BTGM'nün kulüpler üzerindeki kontrolü de gevsemeye başlamıştır.

2.2.2.4. Olimpiyat Komitesine Devlet Müdahalesi

TSK'nın kurulmasının hemen ardından Milli Olimpiyat Komitesi, olimpik kurallara aykırı olduğu halde TSK'ya bağlanmıştır (Türkmen 2012: 251). TSK Başkanı, Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi Başkanlığını da üstlenmiştir (Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi). 1936 Berlin Olimpiyat Oyunlarına katılan Türk Takımının formalarında Olimpiyat halkalarının yanında, CHP'nin 6 Oku da işlenmiştir. 1938'de çıkan Beden Terbiyesi Kanunu sonucu ise Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi (TMOK) yeni kurulan

Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'ne (BTGM) bağlanmış, BTGM başkanı TMOK başkanı olarak da görev yapmaya başlamıştır (TMOK). Özerk olması gereken bir kurum olan Milli Olimpiyat komitesinin devletin atadığı kişi tarafından yönetilmesi Uluslararası Olimpiyat Komitesi (UOC) kurallarına aykırı olmasına rağmen, TMOK 1962 yılına dek, devletin atadığı kişi tarafından yönetilmiştir. 1956 Melbourne Olimpiyatları öncesi, bu durumdan dolayı Türkiye oyunlara kabul edilmemekle tehdit edilince, Türkiye 1956'da Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi'nin Uluslararası Olimpiyat Komitesi kurallarınca tekrar kurulduğunu bildirmiştir. Kuruluş çalışmaları ancak 1962'de tamamlanabilmiştir. Bağımsız bir kuruluş olarak başkanlığına Burhan Felek seçilmiştir (TMOK).

2.2.2.5. Halkevleri

Cumhuriyet'in ilk yılları halkı toptan eğitmek ve kalkındırmak fikriyle hareket edilen, ülkenin kısıtlı insan kaynağını en iyi ve çabuk biçimde işlemeyi hedefleyen yıllar olmuştur. Halkevleri de CHP'nin halka modern yaşam imkanlarını götürmek, halkı daha aydın kılmak, kentli ve köylü farkını ortadan kaldırmak için 1932'de başlattığı bir projedir. Halkçılık ilkesinden hareketle halkla devleti yakınlaştırmayı da planlayan bu proje, yeni Cumhuriyet'i, ülkede olan değişimi, Atatürk İnkılaplarını ve Cumhuriyet'in ilkelerini halka anlatmayı ve yaymayı da amaçlamaktadır. (Özdemir ve Aktaş 2011(b): 242). Sporun fiziksel ve ruhsal bir şekillendirici olarak kullanılmaya başladığı bu yıllarda Halkevleri'nin sporun halka ulaştığı noktalardan biri olmasına çalışılmıştır. Halkevleri, sporun tabana yayılabilmesi için kullanılan yönetsel bir organizasyon rolü oynamış, Halkevleri'ndeki spor faaliyetlerinin çerçevesi Beden Terbiyesi Kanunu'nun 14. Maddesinde tanımlanmıştır (Korkmaz 2007: 11). 1932'de toplam 34 ilde* faaliyete başlanmıştır (Özdemir ve Aktaş 2011(b): 247). 1951'de kapatılana kadar Londra dahil 400 civarında Halkevi açılmış, daha küçük yerleşim merkezleri olan köy ve kasabalarda kurulan Halkodaları'nın sayısı ise 3500'ü bulmuştur (Aktaş ve Özdemir

* 19 Şubat 1932'de ilk defa 14 ilde (Afyon, Ankara, Aydın, Bolu, Bursa, Çanakkale, Denizli, Diyarbakır, İstanbul-Eminönü, Eskişehir, İzmir, Konya, Malatya, Samsun) şubeleri açılmış, 26 Haziran 1932'de ise buna 20 ildeki şubeler eklenerek (Antalya, Bilecik, Edirne, Gazantep, Giresun, Silifke, Kastamonu, Kayseri, Kırklareli, Kocaeli, Kütahya, Ordu, Rize, Sinop, Şebinkarahisar, Tekirdağ, Tabzon, Van, Yozgat, Zonguldak) toplam 34 ilde faaliyete geçmiştir.

2001(b): 258). Dönemin iktidarı CHP ile bütünleşmiş bir kurum olan Halkevleri, Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle, halk için işlevi göz ardı edilerek 1951'de kapatılmıştır (Çeçen 2000, 213). Binaların bir çoğu Türk Ocaklarına devredilmiştir.

1932 Halkevi talimnamesine göre, bir şehirde Halkevi açılabilmesi için evin ihtiyacını karşılayacak para ve bina gibi maddi unsurlara önem verilmiştir. Bir Halkevinde mutlaka okuma odası veya kütüphane olması, halkın ilgisini çekmesi için belirlenen 9 şubeden** en az 3'ünü barındırması gerekmektedir. Spor şubesi, hem dönemin ruhundan, hem de halka hitap ettiği için Halkevlerinde en çok bulunan şubelerden biri olmuştur. Halkevi binalarında jimnastik yapılmasına olanak verecek bir jimnastik salonu bulunması istenmiştir (EK-2). Yeni yapılan ve yeri uygun olan projelere kapalı jimnastik salonu eklenmiştir. Bunun mümkün olmadığı yerlerde ise halka bahçede, açık havada kültür fizik hareketleri yaptırılmıştır. Jimnastik hareketleri haftanın tatil günlerinde, kadın ve erkekler ayrı seanslarda yaptırılmıştır (Aktaş ve Özdemir 2001(a): 195). Geleneksel sporlara önem verilmiş, güreş, atlı cirit yapılmaya çalışılmıştır. Kıyı kesiminde deniz sporlarının gelişmesine, kış sporlarına elverişli bölgelerde kayak sporunun yayılmasına çalışılmış, av sporları ve gezilerle halkın doğaya, tarihe ve toplum bilimine olan ilgisi uyandırılmaya çalışılmıştır (EK-3).

Halkevleri, sporun “ideal vatandaş” yaratma prensibi doğrultusunda kullanılmasına ve tabana yayılmasına aracılık etmiş bir kurum olarak ortaya çıkmış, 1950'lerin başına kadar ülkenin sosyal hayatında etkili bir rol oynamıştır. Ancak imkanların yetersizliği sebebiyle sporla ilgili amaçlarını yurdun her köşesinde tam anlamıyla icra edememiştir. Genel olarak toplumdaki spor alışkanlığını yerleştirip sürdürülebilir kılmayı başaramamıştır.

** Halkevlerinde bulunması için belirlenen 9 şube şöyleydi: Güzel Sanatlar Şubesi, Temsil Şubesi, Spor Şubesi, Sosyal Yardım Şubesi, Kütüphane ve Yayın Şubesi, Halk Dershanesi ve Kurslar Şubesi, Köycülük Şubesi ile Tarih ve Müze Şubesi.

2.2.3. Cumhuriyet'in Büyük Projeleri: Spor Yapıları

Türkiye'de Cumhuriyet'le birlikte yeniden şekillenen ülke kimliği, ideolojisi ve vatandaş ideali, dönemin mimari kültürünü etkilemiş, imar projelerine de yansımıştır. Türkiye'de spora yüklenen rolle birlikte, spor yaygınlaştırılmaya başlamış, bunun için de spor yapılarına duyulan ihtiyaç artmıştır. İmparatorluk'un kentlerini Cumhuriyet'in kentlerine dönüştürmesi beklenen büyük bayındırlık projelerinin içinde spor yapılarına da yer verilmiştir. Cumhuriyet'in idealiyle ilgili rol üstlenen "spor" için yapılacak projelerin ideali yansıtacak ölçüde anıtsal olmalarına önem verilmiştir. 1930'lu ve 1940'lı yıllar Türkiye'nin hemen her şehrinde bir spor alanı inşa edilme çabasının ortaya çıktığı, ayrıca Halkevleri binalarının da inşa edildiği yıllar olmuşlardır. Türk Spor Kurumu'nun kurulmasıyla birlikte 1936'dan itibaren ülkedeki spor alanlarının tespiti yapılmış ve nüfusun yoğun olduğu şehirlere yapılacak spor yapıları ile ilgili bütçelendirme ve projelendirme işlerine başlanmıştır (EK-6). Başbakanlık Arşivi'ndeki CHP Genel Sekreterliği'nin kayıtlarında yer alan tetkik raporları, Kayseri'den, Van'a, Zonguldak'tan Kütahya'ya, Maraş'tan Diyarbakır'a sporla ve Halkevleri'yle ilgili yoğun bir düzenleme çabasının varlığını göstermektedir (EK-4).

İktidarın sporu hareket alanı haline getirmesi, spor yapılarının bu dönemde iktidar ideolojilerinin sergileme alanı, hatta propoganda aracı haline getirilmesine neden olmuştur (Korkmaz 2007: 90). Stadyumlar bu dönemde devletin ideolojisini ve vatandaş idealini en iyi simgeleyen spor yapılarından olmuşlardır. Korkmaz çalışmasında stadyumların kentsel peysajda birer odak noktası olduklarını, büyük kalabalıkları toplayabildiklerini ve bu kalabalıklara sosyal kimlik de verebildiklerini belirtmiştir (Korkmaz 2007: 2). Stadyumlar bu özellikleriyle simgesel yapılar haline gelmişler, toplumun hafıza mekanı olmuşlar ve spor mirasımız için kıymetlenmişlerdir. Ayrıca stadyumlar, inşa edildikleri dönemin mimari özelliklerini, ideolojinin mimariye yansımaları taşımaları bakımından da kültür mirasımız için önemli yapılarıdır.

1932'de yürürlüğe giren Jansen'in hazırladığı Ankara imar planı içinde, hipodrom ve stadyum alanlarını da içeren modern bir spor merkezi bulunmaktadır (Korkmaz 2007:

37). Bu projenin gerçekleştirilmesi için dönemin spor yapılarında tecrübeli ünlü mimarı İtalyan Paolo Vietti Violi'nin tasarımının inşasına karar verilmiştir. 1936'da tamamlanan 19 Mayıs Stadyumu, en ileri mühendislik teknolojisine sahip hipodrom, tenis kortları ve spor alanları ile Cumhuriyet'in ilk büyük spor merkezi olarak Ankara'da açılmıştır. TSK'nun kurulduğu yıl tamamlanan 19 Mayıs stadyumu şehrin merkezinde halkın rahatça ulaşabileceği, stadyumdan başka halkın spor yapabileceği alanların da bulunduğu bir spor parkı olarak modern bir Cumhuriyet şehrine ve sporu teşvik eden ideallere uygun olarak yapılmıştır.

19 Mayıs Stadyumu, Cumhuriyet'in temsil ettiği modernist değerleri temsil eden, modernleşme projesinin vücut bulmuş bir örneği olarak kabul edilir. Betonarme kullanımı, geniş cam yüzeyleri ve sade cephesiyle modern mimari tasarım anlayışını yansıtmaktadır (Korkmaz 2007: 54). Stadyumda dönemin ideoloji ve siyasetini mimari olarak da yansıttığının göstergesi olarak kabul edilen bir kule ve hitabet balkonu da yer almaktadır (Korkmaz 2007: 55). Bu iki mimari unsur, Durukan ve Uraz'ın Halkevleri ile ilgili makalelerinde bahsettikleri, aynı dönemin mimari kültürünü yansıtan Halkevi binalarındakilerle benzerlikler göstermektedir (Durukan ve Uraz 2008: 43). Makalelerinde yer verdikleri Neşe Yeşilkaya'nın görüşü bunların simgesel mimari öğeler olduğudur. Kule, fabrika bacaları ve siloları dolayısı ile Cumhuriyet'in üretim ve ilerleme ideallerini temsil etmektedir. Hitabet balkonu ise devlet ileri gelenlerinin halka hitap etmeleri için kullanılmakta, dönemin halktan propaganda yoluyla destek alma ihtiyacının mimari simgesi olmaktadır. Hitabet balkonu veya platformu benzeri uygulamaların başka stadyumlarda da yer almasına karşın, kule uygulaması 19 Mayıs Stadyumu'ndan başka bir stadda görülmemiştir, planlansa da uygulanmamıştır.

19 Mayıs Stadyum ve Spor Alanını tamamlayan İtalyan mimar Vietti Violi 1939'da İstanbul'un simge spor yapısı olan İnönü Stadyumu inşaatına başlamış ancak yapı II. Dünya Savaşı sebebiyle 1947'de tamamlanabilmiştir. Violi İnönü Stadyumu'nu yine modernist mimari anlayışa uygun tasarlamış betonarme kullanımı ile son teknolojiyi yansıtan, taş kesme cephe, ve düz bronz kapı ile sadeliği öne çıkaran mimari detaylar kullanmıştır. Fazıl Aysu ve Şinasi Şahingiray gibi Türk mimarlarla çalıştığı bu projenin ardından Violi, yine aynı mimarlarla İstanbul'da sporla ilgili diğer bir büyük

proje olan İstanbul Spor ve Sergi Sarayı'nı (1949) uluslararası karşılaşmalara ev sahipliği yapabilecek nitelikteki tek yapı olarak tamamlamıştır. İstanbul'daki yapılar da başkent Ankara'da başlayan atılımı ve ideolojik arkaplanı devam ettiren nitelikte yapılardır. Diğer taraftan dönemin teknolojisi ve standartlarına yaklaşmak isteyen Fenerbahçe Stadyumunun kapasitesi tesise eklenen beton tribün ile kapasitesi arttırılmıştır (Yıldız 2002:188). 1940'ların sonunda İstanbul'un spor altyapısı güçlenerek Ankara'yı geçmiş, bunun üstünde Ankara Spor ve Sergi Sarayı'nın inşaatına başlanmıştır (Örmecioğlu 2015). Ancak maalesef yapı inşaattaki problemlerden dolayı açıldıktan 10 ay sonra yıkılmıştır.

Mimarlık ve mimari dil, devletin modernleşme hedefini gerçekleştirmek için kullanılan araçlardan biri olmuştur. Dönem için yüklendiği görevin önemine rağmen mimarlıkla ilgili tek bir dergi olan Arkitekt çıkarken, beden eğitimi ve sporla ilgili olan dergi ve gazete miktarı çok fazladır. Sonraki bölümde basın ve yayın dünyasındaki gelişmeler ele alınacaktır.

2.2.4. Periyodikler

Sporun devlet ideolojisi içinde yer aldığı bu dönemde basın dünyasında spora ve spor haberlerine yer veren yayın sayısı çoğalmaya ve çeşitlenmeye devam etmiştir. Günlük gazeteler henüz spor haberlerine bir-iki sütun ayırmaktadır, bu nedenle spor konusunda spor dergileri ön plana çıkmıştır. 1930'lu ve 1940'lı yıllar, henüz basında reklamlardan önemli gelirlerin elde edilmediği yıllardır. Kişisel özveri ve tiraj gelirleri sayesinde spor basını gelişmeye devam etmiştir. Bir taraftan Avrupa'daki spor karşılaşmalarına muhabir gönderen, dünyayı takip eden, spor yazarlarının düzenli köşe yazılarıyla okuyucuya spor tarihi, spor yorumları, spor mizahı gibi çeşitli başlıklarla ulaştığı, sporla ilgili son haberleri içeren özel yayınlar çıkmaya başlamıştır. Diğer taraftan ise CHP tarafından halkı aydın kılmak, köylü ve kentli farkını ortadan kaldırmak ve kültürel kalkınmaya destek olmak amacıyla kurulan Halkevleri'nin yayınladığı aylık dergiler, bilgilendirici içeriğin yanısıra, dönem ideolojisini propoganda ile halka ulaştırmaktadır. Spor konusu da yüklendiği rol gereği sık sık bu dergilerde bahsedilen başlıklar arasında yer almaktadır.

Gazanfer İbar'ın spor basın tarihinin en önemli dergilerinden biri olarak bahsettiği Türkspor dergisinin sahibi Telat Mitat'ın çıkarttığı haftalık Kırmızı ve Beyaz dergisi (1937-1948), Burhan Felek'in başyazar olarak yer aldığı, çağdaş ve sporu çok yönlü ele alan bir dergidir, futbol yine ağırlık merkezi olmuştur. Bu dönemde çıkan diğer dergilerin isimleri, yayınların futbol odaklı geliştiğinin bir göstergesidir: Stad (1939), Futbol (1938), Beden Terbiyesi ve Spor (1940), Şut (1944), Spor Gazetesi (1946), Yeni Maç (1942) (İbar 2016: 101).

Halkevleri'nin Dil ve Edebiyat şubelerinin çıkarttığı Halkevi dergileri de, teknik ekipman ve eleman bulunabilme durumu yüzünden, önceleri sadece büyük şehirlerin Halkevleri'nde basılmaya başlamış, daha sonra imkanı olan şehirlere doğru yayılmıştır. Para ile satılan dergilerin gelirleri, Halkevleri'ne bütçe olarak kullanılmıştır. 1940'lardan itibaren artan bu yayınlar, devrimleri ve ideolojiyi halka ulaştırmak misyonunu da üstlenmişlerdir (Aktaş ve Özdemir 2011(a):190). Çıkan dergilerin arasında Ankara Halkevi'nin dergisi olan ÜLKÜ (1933-1950), Cumhuriyet ideolojisinin ve partinin merkezine en yakın olmasından dolayı, Halkevleri'nin ana yayını gibi hareket etmiştir. ÜLKÜ'de çıkan başyazı, köşe yazıları ve bölümler, spor konusunu sık sık ele almıştır. Piyasadaki spor dergilerinden farklı olarak yazı ve makaleler güncel spor olayları, dünyadan spor haberleri değil, beden terbiyesinin iyi yurttaş yetiştirmek konusundaki önemi, okulların ve öğretmenlerin bu konudaki bilgi ve kadrolarının durumları, bayındırlık projelerinin parçası olarak stadyumlar ve spor alanları olmuştur (Alpman 1942(b): 20). Dergi kanalıyla halka ulaştırılan önemli devlet büyüklerinin gençliğe mesajları içinde daima Cumhuriyet'in ideallerinden sporun hem fiziksel, hem ahlaki değerinden ve milli müdafaadaki yerinden bahsedilmiştir (Kunter 1942(a):13). Her yıl 19 Mayıs'ta kutlanan Gençlik ve Spor Bayramı'nın ilk ilan edilmesinden, stadyumlarda düzenli spor gösterileriyle kullandığı yıllar boyunca, günün anlamına, önemine, ülkenin gençliği için sporun görevine değinilmiştir (Şahinbaş 1942(a):1, Alpman 1942(a): 20). ÜLKÜ dergisi ve Halkevleri dergileri, devletin yeni nesillere sporla ilgili mesajını ulaştıran bir kanal olmuşlardır.

Bu dönem kutlanan önemli bayramlar arasındaki 19 Mayıs Gençlik ve spor Bayramı günümüzde kutlamaya devam ettiğimiz önemli spor mirasımızdır. Bir sonraki kısım bu bayramı ele almaktadır.

2.2.5. İdman Bayramı'ndan , Gençlik ve Spor Bayramı'na

1916'da İttihat ve Terakki himayesinde organize edilen “Çocuk Bayramı” ve “İdman Bayramı” jimnastik gösterileri ve yarışlarla kutlanmıştır. Bu kutlamalar da genç nesli beden terbiyesi ve spora yakınlaştırmak için düzenlenmişlerdir (Okay 2003:155).

29 Nisan 1916 Cuma günü Selim Sırrı Tarcan'ın Darümuallimat yani Çapa Erkek Öğretmen Okulu öğrencileriyle Kadıköy İttihat Spor Stadında (Fenerbahçe Stadı) ilk kez düzenlediği İdman Bayramı, ülkedeki ilk spor bayramıdır (Tur 2013:13). Selim Sırrı Tarcan İdman Bayramı'nın her yıl kutlanmasını ve akıllarda kalmasını ister. Bunun yolunu bayrama katılanları birleştirici olacak ve bu bayramları hatırlatacak bir marş/ezgi seçmekte bulur. İsveç yıllarından bildiği Felix Karling'in “Tre Trallonde Jantor – Şakıyan Üç Genç kız” bestesini, “Gençlik Marşı” adıyla Ali Ulvi Elöve'ye Türkçe'ye uyarlatır (Kayserilioğlu 2012, Tur 2013). Marş ilk kez o gün söylenir, ardından okulların resmi geçit töreni ve çeşitli jimnastik ve spor faaliyetleri yapılır. 1917'de ikincisi yapılan şenlikler, savaş sebebiyle bir kez daha kutlanamamıştır. Ancak 1928'de yine Selim Sırrı Tarcan'ın girişimiyle tekrar canlandırılmış bu defa tüm yurttan “Terbiye-i Bedeniye Şenlikleri” veya “Jimnastik Şenlikleri” olarak anılmıştır (Tur 2013: 14). Şenlik, İstanbul ve Ankara'da büyük kalabalıklarla kızlı erkekli öğrencilerin jimnastik ve spor gösterilerinin icrasıyla kutlanmıştır.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında bu şekilde başlayan şenlikler, 1935'ten itibaren amatör bir kulüp olan Güneş Spor Kulübü'nün bir çağrısı ile isim değiştirecek ve bugün 19 Mayıs Atatürk'ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı olarak kutlanan bayramın ilk nüvesini oluşturacaktır (Uzun 2010: 110). 1926'dan beri 19 Mayıs günü, Samsun'da Atatürk'ün Kurtuluş Savaşını başlatmak için karaya çıkması onuruna halk tarafından Gazi günü olarak kutlanmaktadır. Hakan Uzun yazdığı makalede Samsun halkının bunun ülke çapında kutlanması için gayretlerde bulunduğundan, 1935 yılı kutlamalarının Ankara'da ses getirdiğinden bahseder (Uzun 2010). 1935 yılına ait bir başka detay da

kurucuları arasında Atatürk'ün yaveri Cevat Abbas Gürer'in de bulunduğu Güneş Futbol Kulübü'nün 19 Mayıs'ın Atatürk günü olarak kabul edilmesiyle ilgili yaptığı tekliftir (Uzun 2010). Bu teklif Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı kongresinde dile getirilip 1935'te tüm yurttan kutlanmıştır ama Hakan Uzun bayramın ismi konusunda bir çelişki bahseder: “ 19 Mayıs günü kutlamalarının “Atatürk Spor Günü”, “Atatürk Spor Merasimi”, “19 Mayıs Şenlikleri”, “Atatürk Günü”, İdman Bayramı”, “Jimnastik Bayramı”, “19 Mayıs Bayramı”, “İdman Şenlikleri”, “Jimnastik Şenlikleri” gibi farklı isimler altında anılması bu kutlamaya isim verme konusundaki kararsızlığa örnek olarak verilebilir.....1935 yılındaki kutlamalar sırasında genellikle “Atatürk günü” olarak isimlendirilen bu gün tüm Türkiye’de kutlanmıştır” (Uzun 2010: 113). Törenler, konuşmalar dışında spor faaliyetlerinden oluşmuştur. Uzun, makalesinde henüz okulların katılmadığı bu kutlamaya spor gösterilerinin yarışma şeklinde ve spor kulüpleri tarafından yapılmasını dikkat çekici olduğunu belirtir (Uzun 2010: 115).

1936 yılı kutlamaları CHP'nin yayınladığı genelge sonucu, parti tarafından düzenlenmiştir (EK-5). Durum 1937'de de partinin organizasyonunda kutlanmış, kutlamalar genişletilmiş, hatta radyodan bile yayınlanmıştır. CHP'nin yayınladığı genelgede günün adının “19 Mayıs Spor ve Gençlik Bayramı” olacağından bahsedilmiş, bayramın detaylıca tarifi verilen ideal insanın zihinlere yerleşmesine vesile olacağı belirtilmiştir (Uzun 2010: 118). Atatürk bu kutlamaların hiç birine katılmamış, teşekkür mesajları göndermiştir. Bayramın resmen kabulü 20 Haziran 1938'de Atatürk'ün ölümünden 5 ay önce gerçekleşmiştir. Atatürk'ün katıldığı ilk ve son bayram da 1938 yılındakidir.

1981'de çıkan 2429 sayılı kanun ile 19 Mayıs Spor ve Gençlik Bayramı'nın adı, “19 Mayıs Atatürk'ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı” olarak tasdik edilmiştir. Bugün bu bayram 100 yıllık bir geleneği taşımaktadır. 19 Mayıs Atatürk'ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı'nın ülkemizin spor mirası için önemi üçüncü bölümde ele alınacaktır.

2.3. SPORDA PROFESYONELLİK

Sporda 1930'lardan beri süren sıkı devlet politikasına karşın Türkiye sporuna geri döndürülemez bir değişiklik getirecek olan gelişme, 1952'den itibaren ilk olarak futbolda başlayan ve kanunla desteklenen "sporda profesyonellik" olmuştur. II. Dünya Savaşı sonrası Batı ile ekonomik, sosyal ve siyasal anlamda yakınlaşan ve liberal politikaları benimsemeye başlayan Türkiye'de, spordaki serbestleşme talepleri üzerine, Profesyonel sporculuğun, 1940'ların ortalarından itibaren popülaritesi halk arasında en hızlı artan spor olan futbolda, futbol oyuncuları arasında başlaması, Türkiye'de futbolun ekonomik boyutunu ortaya çıkarmış, sermayenin futbol başta olmak üzere spora bir daha çıkmamak üzere girmesini sağlamıştır. Bu bölümde profesyonellikle birlikte ülke sporundaki değişim ele alınmıştır.

2.3.1. Batı'yla Yakınlaşan Devletin Spor Politikaları

II. Dünya savaşı yılları, ülkelerin spor manasında daha içe kapandığı yıllardır. Türkiye'de spor ülkesini her koşulda savunacak, yavuz ve gürbüz nesillerin yetişmesi için bir aracı kabul edilmiş, eğlence için yapılması ve izlenmesinden sakınılmıştır. Savaş sebebiyle Olimpiyat oyunları da yapılamamış, uluslararası temas kısıtlanmıştır. Savaş sırasında İstanbul'u ve Ankara'yı ayrı zamanlarda ziyaret eden ve spordan ziyade siyasal propoganda yapmak ve sempati toplamak amacıyla gelen İngiliz ve Alman Ordu Futbol takımlarının Türk takımlarıyla yaptığı futbol maçlarından başka bir uluslararası temas mümkün olmamıştır (Gökçağı 2008: 171). Ancak savaşın bitimini takip eden yıllar tekrar uluslararası teması başlatmış, Türkiye futbol, atletizm, basketbol ve diğer branşlarda Batılı ülkelerle karşılaşmalar organize etmiştir. II. Dünya savaşı ertesinde politik kamplaşma sonucu komünizmden, dolayısı ile SSCB ve doğu bloğundan uzaklaşan Türkiye, Batı ile yakınlaşmıştır. Ülke 1952'de NATO'ya girer. 1959'da Avrupa Ekonomik Topluluğu'na ortaklık başvurusunda bulunur. Batılı amatör ve profesyonel sporcular, takımlar ülkeyi ziyaret etmiş, Türk takımları Batı'ya karşılaşmalara gitmişlerdir (Gökçağı 2008: 176).

Savaş sonrası yıllar devletin spor üstündeki merkezîyetçi yönetimine devam ettiği ancak 1938'de çıkan 3530 sayılı Benden Terbiyesi Kanunu'yla getirilen Beden Terbiyesi Mükellefiyeti'nin II. Dünya Savaşı ardından rafa kaldırıldığı zamanlardır. 1946'da Türkiye'de çok partili sisteme geçilmesiyle, ülkede CHP'nin her alandaki ağırlıklı varlığını sorgulayan bir görüş ortaya çıkmıştır. Türkiye'de değişen siyasal koşullar, sporun devlet tarafından yönetilme biçimini eleştiriye açık hale getirmiştir. Türk Spor Kurumu ve Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü dönemlerinde iktidar partisi CHP'nin spor yönetimiyle yakından ilgilenmesi, spor yönetimini partililere delege etmesi, spor federasyonları ve spor kulüplerinin başkanlarının CHP'li kişilerden veya politikacılardan atanması, sporcuların CHP'ye üye olmaya teşvik edilmelerinin doğal sonucu olarak sadece devlet değil, politika da sporun içine girmiştir. 1946'da çok partili sisteme geçilmesi ve 1950'de Demokrat Parti'nin iktidar olmasıyla birlikte, CHP'li kadroların yerini DP'liler doldurmuş, ülkede liberal politikalar ön plana çıkmaya başlamış, sporda da değişim isteği yaşanmıştır. Ülke çok partili sistem, liberal ekonomik politikalar, şehirleşme, göç gibi dönüştürücü süreçlerden geçerken, sporda bunlardan etkilenmekte bu dönüştürücü süreçlerin getirilerini serbestleşip ticarileşmeye yönelerek yaşamaktadır. Devlet spor üstündeki kontrolden vazgeçmek istememekte, ancak politikalarında da gelen talep doğrultusunda yumuşamaya mecbur kalmaktadır.

Türkiye, 1948 Londra Olimpiyatları'nda savaş sonrası Batı'ya yakınlaşmış bir ülke olarak hem görünüm, hem sportif bakımdan en iyi şekilde görüntü vermeyi amaçlamış, olimpiyatlara 85 kişilik bir kafiyle katılmıştır (Yıldız 2002: 188). Olimpiyatlarda güreşte 6 madalya kazanılmış, Ahmet Kireççi grekoromende şampiyon olmuş, Gazenfer Bilge, Yaşar Doğu, Nasuh Kara, Halil Akar madalya almışlardır. Serbest güreş Milli Takımı takım halinde şampiyon olmuştur. Ruhi Sarıalp üç adım atlamada bronz madalya almış, ancak ümitlerin bağlandığı futbol takımı başarısız olmuştur (Yıldız 2002: 188). Türkiye'de spora ilgi 1948 Londra Olimpiyat'ları ve elde edilen başarılar ile artmıştır. 1949'da futbol ve spor yönetimine yöneltilen eleştiriler artmış, Londra Oyunları Genel Koordinatörü Mr. Holt Türkiye'ye davet edilerek görüşüne başvurulmuştur (Gökçaftı 2008: 179). Gökçaftı, kitabında Mr. Holt'un, Türkiye'de spor yöneticilerinin spordan anlayan kişiler olmamasını eleştirdiğinden bahsetmiştir. Mr. Holt spor yönetiminin devlete bağlı olmasından çok o güne dek

amatörlük maskesi altında gizli yapılan profesyonel sporculuğa dikkat çekerek profesyonelliğin tanımlanması tavsiyesini dile getirmiştir.

Profesyonellik ve amatörlük Uluslararası Olimpiyat Komitesi tarafından dikkatle ayrıştırılan iki durumdur. 19. Yüzyılın sonunda tekrar canlandırılan Olimpiyatlarda yarışan sporcuların amatör olmaları hassasiyetle uyulması gereken bir kural olmuştur. Dağhan Irak bunun “Olimpik ruhun” korunması prensibinin yanı sıra, tıpkı Yunan’daki Olimpiyatlar’a alınmayan köleler gibi, yeniden canlandırılan Olimpiyatların da alt kesimden oluşan profesyonellerden korunması olarak yorumlamıştır (Irak 2012). Örneğin futbolun beşiği olan Birleşik Krallıkta 19. yüzyılın sonlarında, işçilerin oynayacakları maçlara geliş ücretlerinin veya fabrikada kaçırdıkları mesainin tazminatının kulüplerce karşılanması durumu (Irak 2012) ilk “profesyonellik” başlangıcı olarak kabul edilmiş, yokluk ve ihtiyaçtan doğan bu menfaatin toplumun belli bir kısmında ortaya çıkması ise profesyonelliği alt tabakayla özdeşleştirmiştir. “Profesyonellik” alt sınıfa ait bir olgudur, üst sınıfa ait “amatör” spor kulüplerine, “profesyonel” kabul edilen işçi sınıfının girmesi yasaktır. II. Dünya savaşı sonrası yeni dinamikleri olan dünyada ise amatörlük ve profesyonellik tanımları değişmeye başlamıştır. Soğuk savaş döneminde, uluslararası arenada spor vasıtasıyla kendini gösterip, üstünlük elde etmek isteyen devletler masraflarını karşıladıkları milli sporcuları Olimpiyatlar’da yarıştırmaya başlamışlardır. İşçi sınıfı gibi para karşılığı olmasa da, ülkelerini temsil etmek için masrafları karşılığı yarışan sporcu kesimi amatör olarak kabul edilmiştir (Irak 20112). 1920-31 arasındaki Olimpiyatlarda bir çok altın madalya kazanan ve dünya rekorunu elinde tutan Finlandiya’lı milli atlet Paavo Nurmi, kendisine daha önceki başarılarından dolayı hediye edilen otomobili kabul ettiğiden, profesyonel olduğu gerekçesiyle 1932 Los Angeles Olimpiyatlar’ına kabul edilmemiştir (Serdaroğlu 2002: 89) 1948 Londra Olimpiyatları sonrası güreşçilerimiz ve atletimiz, Türkiye’de başarılarından dolayı kendilerine verilen hediyeler sebebiyle, 1952 Helsinki Olimpiyatları’na profesyonel oldukları gerekçesiyle kabul edilmemişlerdir (Özsoy 2011:100). 20. yüzyılın ilk yarısında, amatörlük ve profesyonellikle ilgili böylesine net bir Olimpik anlayış bulunmaktadır. Bu durum ancak 1984’te, Uluslararası Olimpiyat Komitesi başkanı Samaranch’ın sporda performansın gelişmesini engellediği gerekçesiyle olimpiyat katılımında amatörlük

şartını kaldırmasıyla değişmiştir (Özsoy 2011: 99). Bu kararın zamanlaması, soğuk savaş döneminin taraflarından olan Doğu Bloğu'nun dağılması, serbest piyasada izleyici sporu haline gelmiş futbol, basketbol gibi bir çok spor dalında profesyonel sporcuların ciddi bir ekonominin parçası olmaya başladığı ve başarıları ve performanslarıyla alanlarını domine ettikleri dönemlerle kesişmiştir.

Henüz amatörlük ve profesyonellelikle ilgili katı bir yaklaşıma sahip Olimpik değerlerin hakim olduğu dönemde, 1949'da Türkiye'ye gelen Olimpiyat Oyunları Direktörü Mr. Holt'un bahsettiği gizli profesyonellik de Türkiye'de daha ziyade futbolda bazı spor kulüplerince uygulanmıştır (Gökçağı 2008:117). Profesyonelliğin Türkiye'de yasallaşması ise 1951 yılında olacaktır.

Profesyonellik Kanunu ve Etkileri

Türk Spor Kurumu'yla birlikte gençlerin sporla olan ilişkilerini düzenleyen devlet, sporu eğlenceyle bir araya getiren futbol gibi branşların serpilmemesi için önemler almış, kulüpleri 1938 Beden Eğitimi Kanunu'na uyumlu hale getirmiş, öğrencilerin spor kulüplerinde spor yapmalarını yasaklamıştır. 1941 yılında yayınlanan Amatörlük Yönetmeliği, spor kulüplerdeki oyuncuların profesyonel olarak top oynamalarını yasaklamış, sporun bir ideal olarak empoze edildiği yıllarda, oluşabilecek her türlü başka yaklaşım engellenmeye çalışılmıştır (Gökçağı 2008: 189). Bununla beraber yürürlüğe giren Futbol Müsabaka Talimnamesinde ise sporcuların para ve menfaat karşılığında top oynamalarına sıkı yaptırımlar getirilmiştir. Gökçağı tüm bunların gizli profesyonelliği teşvik ettiğini ve 1950'lere dek geçen süre boyunca profesyonelliğin daima gündemde tartışıldığını söylemiştir.

1951 yılında Türkiye Futbol Federasyonu (TFF) Başkanı Ulvi Yenal, profesyonellik için ilk kez girişimde bulunmuş, Profesyonel Futbol Talimnamesi, Hakem komitesiyle ilgili talimname ve sicil talimnameleri yayınlanıp yürürlüğe girmiştir (Gökçağı 2008:192). 3530 sayılı Beden Terbiyesi Kanunu'na 1951'de amatör kulüplerin profesyonel takım kurabilmesi için düzenlemeler getirilmiştir (Mollaoğlu 1998:57). Böylece Türkiye'de ilk kez profesyonelliğe geçiş süreci futbolda başlamıştır. Bu süreç

1959'da tamamlanmıştır. O güne dek amatör olan spor kulüplerinden 8 tanesinin profesyonel futbol takımı oluşturmasıyla da ilk profesyonel ligde maç 1952'de oynanmış, Türkiye Profesyonel 1. Ligi'nin kurulması ise 1959'u bulmuştur. Aynı dönemde, TFF uluslararası platformda UEFA'ya (Union of European Football Associations) 1962'de kabul edilmiştir.

1950'li yıllarda ülke ekonomisindeki liberallik çabaları, sporda kendini futbolda profesyonellik ve takip eden ticarileşme ile göstermiştir. Profesyonelliğin gelişiminin ilk etkisi Anadolu'daki sporcuların özellikle futbolun Türkiye'de başladığı İzmir şehrindeki sporcuların İstanbul kulüplerine transfer olmaya başlamasıdır. Profesyonellelikle birlikte sermaye doğrudan ve resmi düzenleme uyarınca futbola girmiştir. Ülke içi ve ülke dışından yapılan futbolcu transferleri ve ilerleyen yıllarda "efsane" futbolculara dönüşecek yıldız futbolcular sayesinde, futbolun eğlence/gösteri yüzü kuvvetlenmiş, üç büyük futbol takımı popülaritesini, izleyici kitlesini ve kitle desteğini arttırmıştır. İnşa edilen büyük stadlar ve yükselen izleyici sayıları sayesinde elde edilen maç ve reklam gelirleriyle futbol yüksek meblağların söz konusu olduğu, kazanç getiren bir pazar olmaya giden yolda ilk adımlarını atmıştır. Tüm bunlar sermayenin futbola ilgi duyması için sebep teşkil etmiştir. Devlet yardımının yanısıra büyük sermayenin futbola çekilmesi söz konusu olacaktır (Gökçağı 2008:217). Profesyonelliğin spora getirdiği, geri döndürülemez en önemli etki spora sermayenin girmesi ve sporu piyasalaştırmaya başlamasıdır.

1963'ten itibaren Türkiye Futbol Federasyonu, Anadolu şehirlerinde de profesyonel futbol takımı kurulması için çalışmalar yapmış, devlet desteğini de alarak 1965'ten itibaren ilk profesyonel şehir kulüplerinin kurulmasını sağlamıştır (Yılmaz 2009: 37). Şehirlerde kurulan amatör spor kulüplerinin birleşerek ortaya çıkardığı bu şehir kulüpleri Türkiye 2. Ligini, 1967-68 sezonunda da Türkiye 3. Ligini oluşturmuşlardır (Gökçağı 2008: 225). Böylece oynanan maç sayısı fazlalaşmış, gelişmekte olan futbol pazarı Anadolu'ya açılarak genişletilmiştir. Bu gelişmeler, futbolun giderek Türkiye sporundaki baskınlığını arttırmasını sağlamıştır. Futbolcuların transferler neticesinde artan hareketliliği, futbolun uluslararası platformların aktif parçası olması ve uluslararası rekabet, futbolun politik olarak bir prestij sağlayıcı olarak görülmesi, ticarileşme ve

sporda baskınlığının artması sonucu gereksinim duyulan futbol yönetiminin artarak uygulanması, futbolun devletin kontrol alanından giderek çıkmasına yol açmıştır (Şenyuva ve Tunç 2015: 577).

2.3.2. Spor Yönetiminde “Gençlik” ve “Spor”

Türkiye'nin Batı ile ilişkilerinin hızlandığı ve toplumda her alanda serbestleşme talebinin arttığı bu dönemde, spor yönetimini elden bırakmak istemeyen devlet, savaş yıllarındaki paramiliter yaklaşımı bırakmış olsa da, yeni nesilin şekillenmesiyle ilgili elde tuttuğu kontrolü bırakmak istememektedir. Bundan dolayı, yaklaşımını “gençliğin beden eğitimi, spor ve boş zamanlarını değerlendirme” ve “ulusal sağlık ve üretkenliğin artırma” ekseninde yeniden şekillendirmiştir (Fişek 1983: 2181). Böylelikle “spor” bir kez daha “gençlik” ile yan yana anılmıştır. Bunun sonucunda normal şartlarda birbirinden iki ayrı gelişim ve yönetim biçimiyle ele alınması gereken “gençlik” ve “spor” konularında “eşgüdüm” sağlanabilmesi için sporun yönetsel yapısının organizasyonunda değişikliğe gidilerek 1969'da Gençlik ve Spor Bakanlığı kurulmuştur. Öğüt çalışmasında Prof Kurthan Fişek'in eleştirisine yer vererek, sporun bir kez daha “gençlik” ile yan yana kullanıldığını ancak ikinci plana atılmış olduğunu belirtmiştir (Öğüt 2014:37) Spor sadece gençleri ilgilendiren ve sadece sağlıkla ilgili olan bir konu değil, genel refahı, her yaşta insanı, kültürü, toplumu ilgilendiren bir konudur. Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın (GSB) kurulması, devletin birlikte ele almak istediği bu konuların organizasyonel “eşgüdüm” içinde yönetilmesini sağlamak içindir. Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü Türkiye'nin tamamen sporla ilgilenen tek yapısı olarak GSB'ye bağlanmıştır. Mollaoğlu çalışmasında bir Bakanlık olarak GSB'nin görev alanını şöyle tarif etmiştir:

“Gençliğin okul içi ve dışı beden ve ahlak kabiliyetlerini geliştirmek, sosyal ihtiyaçlarını karşılamak, oyun, beden eğitimi, spor, izcilik ve boş zaman çalışmalarını yönlendirmek, tesis kurmak, malzeme sağlamak, teknik ve idari eleman yetiştirmek, gençlik sorunlarına eğilmek, spor öğretmeni yetiştirmek, spor kulüplerinin geliştirmesi için tedbir almak, köy gençliğini yönlendirmek, Türk sporunu uluslararası ilişkilerini

geliştirmek, Türk gençliği ile diğer ülke gençliklerinin kültür ve görgü alışverişini geliştirmek“(Mollaoğlu 1998: 57).

Tanımlamadan da anlaşılacağı gibi, GSB yetiştirilecek nesil ve ihtiyaçları üzerinden bir görev tanımıyla var olmuş, bu çok çeşitli görev tanımı sonucu, ülkedeki spor branşlarını içeren ulusal spor yönetimini yapmakta başarılı olamamıştır. Ayrıca görev tanımını gerektiği şekilde icra edebilmesi için gerek devlet yönetsel yapısındaki hiyerarşik pozisyonu, Fişek’in belirttiği gibi okul sporları için Milli Eğitim, tesisler için Bayındırlık, malzeme sağlanması için Maliye ve Gümrük Tekel, kitle sporu için KİT’lerin belediye işbirliğine ihtiyaç duyan ve bu Bakanlıklarla eşdüzeyde bulunan bir Bakanlık olarak GSB’ye gerekli otoriteyi ve iş yaptırma gücünü sağlayamamıştır (Fişek 1983: 2183). Tüm örgütün başı bir müsteşardır ve göreve uygun yetkiye sahip değildir (Mollaoğlu 1998:58). Sonunda 1983 yılında Gençlik ve Spor Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ile birleştirilir (Öğüt 2014: 35).

Gençlik ve Spor Bakanlığı ve ona bağlı olan Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü’nün (BTGM) görevleri süresince uluslararası spor örgütleriyle ilişkileri gelişmiştir. Dünyada sporla ilgili gelişmeleri takip etmeye çalışan federasyon ve kulüp sporları ile ilgili gerekli yönetimi yapamadıkları, hala yürürlükte olan 1938 Beden Terbiyesi Kanunu’nun çağdaş gereksinimlere cevap veremediği 1970’ler boyunca kamuoyunda sıkça dile getirilmiştir. Kulüplerin dünyasında futbol merkezinde profesyonelliğin getirdiği yeni bir dinamizm varken, devletin düzenlediği beden eğitimi ve spor, bundan tamamen kopuk ve geride kalmış gözükmektedir.

Batı’da ise 1976’da düzenlenen Avrupa Spor Konferansı’nda kabul edilen Avrupa Herkes için Spor Yönetmeliği (European Sports for All Charter) ile Batı Avrupa Devletleri spor politikalarını “herkes için spor” anlayışı ile şekillendirmeye başlamıştır (The European Sport Charter; Öğüt 2014: 35). 1978’de ise “beden eğitimi ve sporun her birey için temel hak” olduğunu vurgulayan UNESCO Uluslararası Beden Eğitimi ve Spor Yönetmeliği (UNESCO International Charter of Physical Education and Sports) yayınlanmıştır. Batı’da beden eğitimi ve sporun bireyin temel hakları arasında

görülmesi ve dünyada herkesin bu haklara erişimini sağlamak için çalışmalar yapılmaktadır.

Devletin hem kamuoyundaki serbestleşme ve çağdaşlaşma isteğine, hem de Avrupa'da bu konuda gelişen fikir birliğine reaksiyonu 1982 Anayasası ile gelişmeye başlar. 1982 Anayasası'nın II. Kısımında yer alan Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler Bölümü'nün, "Gençlik ve Spor" olan 9. Fıkrasında yer alan 59. Maddesinin, sporun geliştirilmesiyle ilgili B kısmında, "Devlet her yaştaki Türk vatandaşlarının beden ve ruh sağlığını geliştirecek tedbirleri alır. Sporun kitlelere yayılmasını teşvik eder. Devlet başarılı sporcuyu korur." ibaresi yer almıştır (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası 1982). Anayasa, "Gençlik ve Spor" yine bir başlık olarak ele almış ancak sporla ilgili olarak "her yaştaki Türk vatandaşının" beden ve ruh sağlığından sorumlu olduğu notunu düşmüştür. 1938 Beden Terbiyesi Kanunu'nun üstün nitelikli sporcu yetiştirmek yerine, tüm gençliğin fiziksel kapasitesini yükselten ve vatan savunmasına hazır hale getiren, amatörlüğü profesyonellikten üstün tutan bakış açısı yerine (Akın 2004: 80), 1982 Anayasası'yla başarılı sporcu vurgusu yapılmış, devletin başarılı sporcuyu koruyacağı belirtilmiştir. Devletin spor ve sporcuya bakış açısındaki değişiklik, görevini yerine getiremeyen Milli Eğitim ve Spor Bakanlığı'nın ve çağa uymayan 3530 sayılı 1938 Beden Terbiyesi Kanunu'nun sonunu getirmiş, 1986'da resmi gazetede yayınlanan 3289 sayılı yeni Beden Terbiyesi ve Spor Kanunuyla, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'nün organizasyonu, görev tanımı ve adı değiştirilerek, Beden Terbiyesi ve Spor Genel Müdürlüğü kurulmuştur. 1989'da ise ismi Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü olarak değiştirilip Başbakanlığa bağlanmıştır (Mollaoğlu 2008: 60). 3289 sayılı kanunu'nun TBMM'ye sunulan gerekçesinde sporun sosyal değerinin yanı sıra sporda başarının ülke tanıtımında önemli rol oynadığı belirtilmiş, kanunun ülke sporunun bileşenleri olan organizasyon, sporcu, kulüp, özel ve kamu tüzel kişilerin spor faaliyetlerini bütünsel olarak ele alındığından bahsedilmiştir (Mollaoğlu 2008: 61). Böylece Cumhuriyet'in ilk günlerinden beri uluslararası spor yarışmalarında Cumhuriyet'in imajını yüksek tutmak için başarılı olunması gerektiğine inanan ancak bunu destekleyecek spor yönetimi stratejisini ortaya koyamayan kadrolar, önemli politika değişikliğini yasaya da geçirmiştir.

2.3.3. Profesyonellikle Birlikte Kurumsal Alandaki Gelişmeler

2.3.3.1. Federasyonlar ve Kulüplerde Serbestleşme

Spor branşlarının kurallarının yönetsel ve teknik uygulamasından ülkemizde sorumlu olan federasyonlar ve spor branşlarının yapıldığı yerler ve en temel örgütlenme birimi olan spor kulüpleri, 1930'larda maruz kaldıkları devlet müdahalesinin ardından 1950'lere gelindiğinde hala devlet yönetimi altındadırlar. Federasyon ve kulüp yönetimlerinde 1950'de iktidara gelen DP'li kadrolar CHP'li kadroların yerini almışlardır. Federasyon başkanlarının göreve seçilerek değil atanarak gelmeleri durumu sürmüş, atamalarda spor kulüplerinin ve branşla ilgili mercilerin söz hakkı bulunmamıştır. 1980 askeri darbesi neticesinde de spor federasyonlarının başına asker getirilmiştir. 1930'lardan bu yana Uluslararası Spor Federasyonları açısından kabul edilemez olan bu durum ancak 1981 yılında değişmeye başlar, 3289 sayılı Beden Terbiyesi ve Spor Kanunu ile de kalıcı şekilde değiştirilmiştir. Federasyon Başkanlığı için kendi spor dallarına mensup olan seçmenlerin belirlediği 3 aday arasından Bakan veya Başbakan'ın seçeceği kişi Federasyon Başkanı olarak göreve atanmaya başlamıştır (Gül 2008: 19). Böylece 1930'lardan beri ilk kez branşla ilgisi ve tecrübesi olan Federasyon Başkanları, branş seçmeninin tercih ettiği adaylar arasından atanmaya başlamıştır.

1946'da çıkan 1630 sayılı Dernekler Kanunu uyarınca düzenlenen spor kulüpleri, bu sayede BTGM'nün denetiminden çıkarınca dernek statüsünde oldukları için ülkedeki merkezi spor yönetiminin denetiminden uzak kalmışlardır (Fişek 1983: 2182). Kulüpler branşlarına göre teknik ve yönetsel konularda Federasyonların denetimindedirler ancak dernek statülerinden dolayı, mali olarak Maliye Bakanlığı, diğer konularda ise İçişleri Bakanlığı tarafından denetime tabidirler ve BTGM'nün yetkisini az hissetmeye başlamışlardır. Diğer taraftan bu kopukluk yüzünden, devletin spora aktardığı maddi kaynak ve tesislerden de gerektiği gibi faydalanamamışlardır (Fişek 2008: 2182).

1951'de profesyonelliğin yasallaşmasıyla 1965'ten itibaren ilk profesyonel şehir kulüpleri kurulmuştur (Yılmaz 2009: 37). Böylece Türkiye 2. Futbol Ligi, 1967-68

sezonunda da Türkiye 3. Futbol Ligi oluşturulmuştur (Gökaçtı 2008: 225). Devletin desteğiyle her şehirden bir profesyonel takım çıkartılmasını istemesiyle kurulmaları gerçekleşen profesyonel Anadolu kulüpleri, maalesef kurulurken bir çok yerel amatör spor kulübünün sonunu getirmiştir. 1960'larda sosyal ve ekonomik kalkınma neticesinde bağımsız ve amatör bir spor hayatı yaşamaya başlayan il ve ilçeler, daha çok maç oynanabilmesi için kurulması amaçlanan 2. Lig ve 3. Lig'de kendilerini tüm Türkiye'ye gösterebilmek amacıyla amatör il ve ilçe takımlarının en iyilerinin güçlerini birleştirerek, tek birer profesyonel şehir kulübü çıkarmış, 1950'lerden 1960'lara kadar olan süreçte kurulan bir çok amatör takım da böylelikle ortadan kalkmışlardır.

Spor Kulüpleri kendi başkanlarını kendileri seçmişlerdir. 1970'lerdeki ekonomik kriz profesyonel spor kulüplerini dar boğaza sokmuştur. Bu yıllarda para sahibi, işadami başkanlar seçen kulüpler, başkanların sağladığı finansal destek ile ayakta kalmış, yurt içinde ve yurt dışında başarısız oldukları bir döneme girmişlerdir. 1980 askeri darbesi neticesinde spor federasyonlarının başına asker getirilse de kulüplerin başında iş adamları ve diğer meslek sahipleri bulunduğu için, ordu bu kişilere ve yönetici pozisyonlarına dokunmamıştır.

Profesyonellikle birlikte futbol ve futbol takımları Türkiye'deki spor hayatının merkezine orturmaya başlamıştır. Futbolcu transfer ücretleri ve bon servis bedeli olarak kulüplere ödenen meblağlar, 1960'larda 50.000 TL - 100.000TL aralığından, 1980'li yılların sonunda, 1 milyar TL'lere çıkmıştır (Yıldız 2008:686,724). 1980'lere gelindiğinde futbol büyük bir ekonomi üretmeyi başarmıştır.

2.3.3.2. Olimpiyat Komitesi ve Fairplay Kavramı

Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi, BTGM'nün ilk günlerindeki kontrolcü yönetiminden çıkmaya 1950'lerde başlamış, 1962'de tamamen bağımsız bir kuruluş olma sürecini tamamlamıştır. 1983'de Uluslararası Olimpiyat Komitesi Başkanı Antonio Samaranch, Türkiye'yi ziyaret etmiş ve Cumhurbaşkanı Kenan Evren ile temaslarda bulunmuştur. Bu yakınlaşma, 1987'de Uluslararası Olimpiyat Komitesinin 97. Birleşimini, Olimpiyat tarihinde ilk kez İstanbul'da yapmasıyla sonuçlanmıştır. O

tarihte hala Cumhurbaşkanı olan Kenan Evren'e Altın Olimpiyat nişanı verilir ve o güne dek Altın Olimpiyat Nişanı kazanmış tek Türk olur (TMOK).

1972 yılında Boks hakemi Ahmet Cömert, Olimpiyatlarda 100% hatasız maç yönetmesinden dolayı Uluslararası Boks Federasyonu'ndan (AIBA-I'Association Internationale de Boxe Amateur) altın rozet kazanmıştır ve bunu kazanan dünya tarihindeki ilk boks hakemi olmuştur.

Uluslararası Olimpiyat Komitesi, 1981 yılı itibariyle dünyada dürüst sporu savunan ve yaymaya çalışan Uluslararası Fair Play Konseyi'ni tanımış, Fair Play –Dürüst Oyun olgusunu da daima gündemine almıştır. 1980'lerin başında dürüst oyuna dikkat çekme kararını, spor dünyasını etkili olan rekabetçi piyasa koşulları dolayısı ile hiç olmadığı kadar “kazanma” odaklı oynanan takım oyunlarla ve olimpik sporlarla ilişkilendirmek yanlış olmayacaktır. Türkiye sporunun dünya ile entegrasyonu ile ilgili en önemli kurum olan Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi de 1982'de Türkiye Fair Play Komisyonunu kurmuş ve Fair Play anlayışının sporda ve günlük hayatta yayılması için 1982 yılından itibaren Türkiye Fair Play ödülleri verilmeye başlanmıştır (TMOK).

1962'den sonra TMOK için gelişen süreç, Milli Olimpiyat Komitelerinden bekleneceği gibi ülkedeki uluslararası sporun yönetsel ve teknik konularıyla ilgili, bağımsız bir süreç olmuştur.

2.3.3.3. Spor TOTO ve Spor Tesisleri

Spor TOTO, spor karşılaşmalarının sonuçlarının önceden tahmin edilmesi ve doğru tahmin edenlere ikramiye dağıtılmasına dayanan bir sistem olarak 20. yüzyılın başında Avrupa'da ortaya çıkmıştır. Futbol karşılaşmalarının sonuçlarının tahmin edilmesi üzerinden şekillenen Spor TOTO, kısa sürede Avrupa ve Güney Amerika'ya yayılmış, ülkeler arası TOTO teşkilatlarının işbirliği içine girmesi için 1946'da Inter-TOTO kurulmuştur (Spor TOTO Teşkilat Başkanlığı). Spor TOTO kanununda “sonuç tahmin oyunu” olarak geçse de aslında bahis oyunu olmasından ve bahis oyunlarının Türkiye'de makbul karşılanmamasından dolayı Türkiye'de kabul görmesi zaman

almıştır. Avrupa’da Spor TOTO gelirlerinden elde edilen para ile spor tesislerine kaynak yaratılması, Türkiye için de Spor TOTO’yu en cazip hale getiren sebeplerin başında olmuştur. Profesyonel Futbol Ligi’nin 1959’da başlamasıyla birlikte, aynı yıl Türkiye Futbol Federasyonu Başkanı Ulvi Yenal’ın çabası ve meclisteki çalışmalarla “Futbol Müsabakasında Müşterek Bahisler Kanunu” çıkmış, bununla birlikte Spor-TOTO’nun kuruluşu da düzenlenmiştir (Aşkar 2010). Avrupa’da olduğu gibi Spor-TOTO’dan elde edilen gelirler, devlet tarafından spora aktarılmış Spor-TOTO sayesinde 1960’tan itibaren aktarılan rakamlarda yükselmeler kaydedilmiştir (Bayansalduz 2003).

Yıllar	Miktar	Devlet Bütçesi İçerisindeki Oranı (%)	Yıllar	Miktar	Devlet Bütçesi İçerisindeki Oranı (%)
1939	685.600	0.24	1955	1.122.001	0.03
1940	786.800	0.21	1956	1.929.161	0.04
1941	765.501	0.18	1957	1.668.155	0.04
1942	825.405	0.12	1958	1.724.408	0.03
1943	925.425	0.15	1959	2.421.726	0.04
1944	958.937	0.08	1960	5.223.281	0.26
1945	663.804	0.07	1961	5.254.051	0.42
1946	1.137.963	0.08	1962	6.445.336	0.50
1947	922.000	0.06	1963	5.713.745	0.69
1948	995.000	0.07	1964	5.520.679	0.40
1949	1.013.004	0.06	1965	4.691.657	0.37
1950	994.002	0.06	1966	14.425.804	0.52
1951	859.769	0.05	1967	17.653.361	0.66
1952	941.679	0.05	1968	119.451.371	0.61
1953	1.019.845	0.04	1969	84.647.223	0.40
1954	1.132.000	0.03	1970	88.740.836	0.34

Tablo, DİE İstatistik Yıllıkları ve GSGM Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Daire Başkanlığı verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 5: Devlet tarafından Spor-TOTO’dan spora aktarılan gelirler (Bayansalduz 2003)

Mehmet Bayansalduz’un yukarıdaki 2003 çalışmasında yer verdiği devlet bütçesinden BTGM’ne ayrılan ödeneklerde görüldüğü üzere 1960’tan itibaren BTGM’ne aktarılan miktar artmıştır (Bayansalduz 2003). BTGM döneminde Beden Terbiyesi Kanunuyla, mahalli idarelerin, bir önceki seneki gelirlerinin 2%’si, 50.000 TL üstü geliri olan belediyelerin de bir sene önceki gelirlerinin 4%’ünü BTGM payı olarak ayırmaları, bu payın 80%’inin bölgelerinde spor tesis ve saha inşaatı için kullanılması kuralı getirilmiştir (Bayansalduz 2003). Spor tesisleri ve sahaları için oluşturulan bu kaynak 1965 sonrası kanun düzenlemesinin değişmesiyle yavaş yavaş kaybedilmiştir.

Gençlik ve Spor Bakanlığı döneminde ise Bayındırlık Bakanlığı ile birlikte yapım kararı alınmış tesislerin, bürokratik engellerden dolayı gecikmesi, tahsisat bulunamaması tesisleşmenin gerçekleşmemesine sebep olmuştur (Bayansalduz 2003). Devlet 1970'lerde hazineden GSM'ne yardımı arttırmış, spor hizmetlerinin kamu görevi gibi sürmesini sağlamaya çalışmıştır. 1980 sonrası Spor-TOTO teşkilatında yapılan düzenlemeler neticesinde GSGM gelirlerinde ciddi bir artış yeniden gözlenmiştir (Bayansalduz 2003).

Yurt genelinde yapılan spor tesisi projelerinin 1950'lerden sonra yapımına gayret gösterilmiş, devlet spor hizmetlerinde aksama olmaması ve spor tesislerinin artması için kaynak yaratma çabasında olmuş, bütçeden pay ayırmıştır. Spor TOTO teşkilatının kurulup düzenlenmesi de bu yıllardaki spor tesisi inşaatlarının hareketlenmesinde rol oynamıştır. Tablo 4'teki stadyumlar bu dönemde yapılanlara örnekler içermektedir.

Futbol maçlarına artan ilgi stadları maç günlerinde dolu tutar. Ankara'da spor alt yapısını güçlendirmek için 1963'te 37.000 izleyici kapasiteli Cebeci İnönü Stadyumu yapılmıştır. Stadlarda kapasite arttırımının da gündeme geldiği yıllardır. İnönü Stadyumu'nda da stadın kara tarafında kullanımına son verilen Gazhane'nin kalkmasıyla, kale arkası tribünleri inşa edilir. Ayrıca 1964'te bir başka büyük proje olan Mecidiyeköy'deki Ali Sami Yen Stadyumu Galatasaray'ın maçlarını oynayacağı stadyum olarak inşa edilmiştir (Kuzucu 2016:526). 1965'te Ankara'da Selim Sırrı Tarcan Spor Salonu açılmıştır (Yıldız 2002: 183). 1968'de Heybeliada Deniz Harp Okulu'nda kapalı havuz yapılmıştır (Yarar 2014: 315). Ahmet Kireççi Kamp ve Eğitim Merkezi 1978'de, İstanbul'da Burhan Felek Yüzme havuzu 1983'te, Metin Oktay Stadı 1985'te Türkiye'nin spor yapıları arasına katılmışlardır (İstanbul Spor Envanteri). Türkiye'nin bütün önemli şehirlerinde lig maçlarına ve antremanlara ev sahipliği edebilecek, farklı kapasitelerde stadyumlar inşa edilmiştir (örn:Tablo 5).

2.3.3.4. Basın ve Yayın'da Spor

Spor haberleri 1948 Londra Olimpiyatları'ndaki başarı nedeniyle büyük ilgi toplamıştır. 1948'de yayın hayatına başlayan Hürriyet Gazetesi, Londra'ya muhabir göndermiş ve Milli Atletlerin başarılarını manşete taşıyarak tirajını yükseltmiştir. 1950'li yılların başında gazeteler spora yarım veya nadiren bir sayfa ayırmakta, haberleri hazırlamak için diğer haberlere bakan muhabirleri kullanmaktadırlar (Özsoy 2011(b):214). Ancak profesyonelliğin serbestleşmesiyle birlikte 1950'lerin ortalarından itibaren profesyonel futbol ligi başlamış, popülerleşen futbolun medyada gördüğü ilgi de artmış, spor haberleri gazetelerde tam sayfa olarak yer almaya başlamıştır. (Gökaçtı 2008: 198). 1952'de ilk günlük spor gazetesi olan "Türk Spor" çıkmaya başlamıştır (Özsoy 2011(b): 214). 1954'te Milli Futbol Takımının Dünya Kupalarına katılacağı haberini veren Türk Spor Gazetesi, 18 Mart 1954 günü en çok satan gazete olmuştur (Özsoy 2011(b): 214). Bu yıllar, Fenerbahçe, Beşiktaş, Galatasaray ve Trabzonspor Kulüplerinin dergi ve gazetelerinin de düzenli yayınlandığı ve takip edildiği yıllardır (İbar 2016: 100). Futbol çevresinde yoğunlaşan spor haberlerine duyulan ilgi neticesinde 1953 yılında sadece spor haberlerinin yayını yapan "Spor Haberleri Ajansı" kurulmuştur (Yıldız 2002:189). Tan, Dünya ve Yeni Gazete de özgün spor servislerini kurarak tam sayfa spor haberi vermeye başlamışlardır (Yıldız 2002: 190). Milliyet Gazetesi'nin düzenlediği yılın sporcusu anketi 1954'te başlamış ve kısa sürede gelenekselleşmiştir (Yıldız 2002: 190). Üstün nitelikli futbolcuları ve spor insanlarını halkın seçmesini sağlayan bu anket, günümüzde hala devam etmekte ve sporcunun miraslaştırılmasını sağlamıştır. 1960'lı yıllarda kitlesel tüketim ürünü haline gelen futbol sayesinde gazetelerin spora ayırdıkları yer artmış, gazeteler bağımsız spor servisleri kurmuşlardır. 1970'li yıllar spor medyasında rekabetin arttığı dönemlerdir. Milliyet ve Tercüman'ın arasında satış savaşları başlamış, bu gazeteler ayrı spor ekleri vermeye başlamışlardır (Yıldız 2002: 194). Reklam gelirleri de 1980'li yıllarda artmaya başlamıştır.

Futbola ve futbol oyuncularına duyulan ilgi, onları sadece spor mecrasının aranılan simaları olmaktan çıkarmıştır. Dönemin popüler kültür dergisi olan Hayat'ta 1950'lerde 22 sayı sürecek ve futbolcuları konu alacak yazı dizisiyle futbolcuların

“yıldızlaşmalarına” sebep olacak bir mertebeye yerleştirmiştir. Sevecen Tunç makalesinde profesyonelliğin geldiği bu yıllarda, batılı yaşam kültürünün, yeni tüketim pratiklerinin futbolcu üzerinden okuyucuya aktarıldığını ve futbol ile futbolcunun ticarileşme kültürünün içine geri dönülemez biçimde girdiğinden bahsetmiştir (Tunç 2014: 151).

Radyo, maçların stadyumlardan canlı yayın sayesinde yaşam alanlarına girdiği bir kanal olmaya 1934’te başlamış, yurt dışında gerçekleşen milli maçların canlı radyo yayınlarını telefonda anlatmak suretiyle gerçekleştirmeye giden zengin yayın hayatını sürdürmüştür. Kitle üstünde radyodan daha bağlayıcı bir etki bırakacak olan televizyon yayını, 1960’larda Türkiye’nin hayatına girmiştir. Türkiye Radyo Televizyon kurumu ilk TV yayınına Ankara’dan 1968’de yapmıştır. 1970’lerde düzenli günlük yayın yapan TRT, ilk canlı spor yayınına 1971’de İstanbulspor – Karşıyaka maçıyla yapmıştır. Spor TRT’nin ilk yıllarından itibaren popüler yayın konularındandır. Bununla ilgili kadroların oluşturulmasına karar verilmesi sonucu TRT spor spikeri sınavı açmış ve 1972 yılında 7 spor spikeri TRT’de spor servisinde çalışmaya ve yayına çıkmaya başlamıştır (Yıldız 2002: 195). 1971’de İzmir’deki Akdeniz Oyunları, 1972 Münih Olimpiyatları TRT’den canlı yayımla izleyiciye ulaştırılmıştır (Yıldız 2002:195). TRT renkli TV yayınına 1980’lerde geçmiştir. 1980’ler boyunca televizyonun spor yayını artarak devam etmiştir, bu reklam gelirlerini ortaya çıkarmıştır. Kitle iletişim aracı olarak kentteki veya farklı coğrafi bölgelerdeki, ülkelerdeki karşılaşmaları insanların evlerine getirmeye, stadyumlara rakip bir izleme mecrası olmaya başlamıştır. Yayın politikaları, rekabet, heyecan ve taraftarlık duygularının altını çizer şekilde oluşturulmuş; Karaküçük, Yenel ve Yaman’ın çalışmalarında bahsettiği gibi “...kitlelerin yarışmacı yönünü ekranlara taşıyarak, genellikle pasif bir izleyici kitlesine hitap eden program uygulamaları ile” (Karaküçük, Yenel ve Yaman 1996: 45) kimi zaman kitleyi spora özendirmiş, çoğu zamansa ekran başına davet etmiştir. Sevecen Tunç’un makalesinde bahsettiği Hayat dergisinin futbolcuyu yeni rolüne konuşlaması gibi, televizyon da özellikle futbolcuların “yıldızlaştırılmasına” destek vermiş, futbol ve futbolcu üzerinden oluşan ekonominin önemli araçlarından biri olmaya başlamıştır.

2.3.3.5. Meslek Dernekleri ve Spor Vakıfları

Beden eğitimi ve sporun ülkede fiziksel ve zihinsel şekillendirici olarak tabana yayılma çalışmalarının başarısı, Cumhuriyet'in ilk yıllarından beri sporla ilgili kurulacak alt yapıya dayanmıştır. Yeterli tesisin inşa edilmesi, gençliği yetiştirecek beden eğitimcisi kadroların yetiştirilmesi, spor karşılaşmalarını yönetecek hakemlerin, sporcuların sağlığını gözetecek hekimlerin, sporcuyu yetiştirecek antrenörlerin yetişmesi Cumhuriyet'in ilk yıllarından beri önemli projelerden olmuştur. 1950'lerin Türkiye'si beden eğitimi ve spor ile uğraşan alt meslek gruplarının geliştiği, insan kaynağının yetişmeye başladığı bir ülkedir. Bunun sonucunda, meslekdaşlar arası birlik ve beraberliği sağlamak, mesleki alışverişi arttırmak, mesleğin evrensel standartlarda yapılabilmesi için destek ve denetleme sağlamak amacıyla sivil girişim örneği olarak mesleki dernek, birlik ve vakıflar kurulmaya başlamıştır. Bunlar arasındaki ilklerden biri 1953'de Ankara'da kurulan Türkiye Beden Eğitimi Öğretmenleri Derneği'dir. 1963'te Türkiye Spor Yazarları Derneği, 1965'te Türkiye Futbol Antrenörleri Derneği, 1967'de Türkiye Spor Hekimleri Derneği kurulmuştur (Yıldız 2002: 190-194). Bu dernekler, günümüzde de görevlerini hala sürdürmektedirler. Bunlar gibi dernekler meslek gruplarından çıkan üstün özellikli ve mesleğe hizmeti çok olan üyelerin hizmetlerinin ve isimlerinin hatırlanması için de çalışmalar yapmaktadırlar.

Sendikalar Türkiye'de 1950'li yıllardan itibaren kurulmuşlar ve daha çok sosyal bir değişimden geçen ülkedeki işçi sınıfının hakkını araması için görev üstlenmişlerdir. 1960'larda spor, özellikle profesyonelleşen futbol dünyası da çalışma hayatında hakkını arayan kitle arasında yerini almıştır. 1965'te Türkiye Profesyonel Futbolcular Sendikası kurulmuştur.(Gökaçtı 2008: 258). 1975'te adı Futbol-ış olarak değiştirilmiş, masözler, antrenörler de sendikaya katılmışlardır ancak 1980 darbesi sonrası varlığını sürdürememiştir.

1980'lerden itibaren sporla ilgili vakıflar da kurulmaya başlamıştır. Vakıflar, fiziksel ve ruhsal gelişimi ve spor yapmayı özendirmenin yanısıra, malzeme, tesis, maddi imkan gibi desteklerle hizmet ettikleri camianın ihtiyaç duyan üyelerine yardımcı

olmayı amaçlamışlardır. 1983'te Gençlik ve Spor Vakfı, 1986'da Türkiye Atletizm Vakfı, 1989'da İstanbul Yüzme, Atlama ve Sutopu Vakfı, İstanbul Voleybol Vakfı bu dönem kurulmuşlardır.

2.3.3.6. Spor Akademileri

Spor eğitimi veren ve gelecek nesil için antrenör, yönetici ve uzman, gençlik lideri yetiştirmek amacıyla Gençlik ve Spor Bakanlığı'na bağlı olarak açılan Spor Akademileri, ilk kez 1974 yılında Ankara'da 19 Mayıs Spor Akademisi adıyla açılmıştır (Yıldız 2002: 197). Takip eden yıl Manisa Spor Akademisi ve İstanbul'da Anadoluhisarı Spor Akademisi eğitim hayatına başlamıştır. Akademilerin kurulduğu dönemde eğitim vermekte olan Eğitim Enstitüleri'nin 3 yıllık eğitim vermesine karşın, Spor Akademileri'nin 4 yıllık eğitim veriyor olmasının yarattığı uyum sorunun giderilmesi ve 1982 yılında YÖK yasaının yürürlüğe girmesiyle Spor Akademilerinin, üniversitelerin eğitim fakültelerinin altında toplanmaları söz konusu olmuş, beden eğitimi bölümleriyle birleştirilmeleri gerçekleşmiştir. 1992 yılına dek süren bu yeni yapılanma sonucu, Ankara'daki Spor Akademisi, Gazi Üniversitesi'nin Spor Bilimleri Fakültesi bünyesine, Manisa Spor Akademisi Celal Bayar Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi bünyesine, Anadoluhisarı Spor Akademisi Marmara Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi bünyesine katılmıştır (Marmara Üniversitesi; Yıldız 2002: 197). 4 yıllık eğitim 1980'ler ve 1990'lar boyunca açılan spor akademileri sayesinde ülkede teknik spor bilgisi dışında, sporcu sağlığı ve ilk yardım eğitimi de alan ve branşlaşan sporcu alt yapısı güçlenmiştir.

II. Dünya Savaşı sonrası dönem, Batı'ya yaklaşan Türkiye'nin spor politikalarındaki değişiklikler ve profesyonelliğin kabulüyle şekillenen yıllardır ve ortam ülkenin spor yönetimi konusunda bir ölçüde serbestleşmeye başlamasına uygundur. 1980 sonrası dünya piyasaları ile tam entegrasyon içine girmek isteyen Türkiye "neo-liberal"*

* "Neo-liberalizm, serbest piyasa, deregülasyon ve özelleştirme ilkelerine dayalı, özel sektörün toplumdaki rolünü arttırmaya yönelik politik bir yaklaşımdır. "1970'lerden sonra Keynesyen iktisat politikalarının sonucu olarak devletin büyümesinin getirdiği sonuçlara çözüm arayan üç düşünürün, F. von Hayek, M. Friedman ve J.M. Buchanan'ın çalışmalarının Neo-liberalizmi doğurduğu söylenebilir." (Öğüt 2014: 32).

politikaların baskın olduğu bir döneme girmiş, spor alanında değişimler yaşamaya devam etmiştir. Bir sonraki kısım Türkiye’de spor ve spor yönetimi konularında neo-liberal politikalar çerçevesindeki gelişmeleri ele almaktadır.

2.4 NEO-LİBERAL DÖNEMDE SPOR

Türkiye 1980 ‘den itibaren ekonominin serbestleştirilmesi hareketini benimseyerek, tüm dünyada etkili olan neo-liberal politikaları uygulamaya başlamıştır. Bu yaklaşım uyarınca serbest piyasa ekonomisine geçilmiş, 1980 öncesi içe dönük bir eğilim sergileyen Türkiye, özellikle ekonomide dışa açılmıştır. Gelişmekte olan bir ekonomi olan Türkiye ekonomisi, IMF(International Monetary Fund – Uluslararası Para Fonu), Dünya Bankası gibi uluslararası para piyasalarında söz sahibi kurumların, bu tip ekonomiler için belirlediği yol haritasını takip ederek kamu yatırımlarını azaltmış, özelleştirmeye önem vermeye başlamış, faiz ve dövizdeki denetimleri kaldırarak yabancı sermayenin ülkede serbest dolaşımını sağlamıştır (Uçkaç 2010: 427).

1990’larda ekonomide serbestleşmenin oturduğu Türkiye’de, “rekabetçi” piyasa koşulları oluşmaya başlamış, yurtdışı sermaye ile rekabet edemeyen Türkiye, sert piyasa koşulları yüzünden sosyal ve ekonomik olarak bocaladığı, yüksek enflasyonla yaşadığı bir dönemden geçmiştir. 2000’ler kapitalizmin ülkede yerleştiği, sosyal ve ekonomik adaptasyon sürecinin devam ettiği yıllardır.

Ekonomi ve sosyal alanda yaşanan bu yenilikler, özellikle 1990’lı yıllardan başlayarak spor yönetiminin bileşenleri olan devletin spor yönetimi, federasyonlar ve kulüpler alanında, 1950’lerden beri süregelen serbestleşme talebinin gerçekleşmeye başlamasına imkan vermiş, neo-liberalizmin gereği olan devletin küçülmesi ve özelleştirmelerle özel sektöre daha çok yer vermesi prensibi, Türkiye’de spor alanında da kendini göstermeye başlamıştır. Türkiye’de ekonomik alandaki serbestleşmenin ve spordaki gelişmelerin bir sonucu olarak spor piyasası gelişmeye başlamış, 2000’lere gelindiğinde spor her yıl yükselen bir ekonomik değer üreten bir endüstri halini almıştır.

2.4.1. Sporun Endüstrileşmesi

Türkiye’deki spor piyasasının ilk nüvesi profesyonelleşmeyle birlikte gelişmeye başlamıştır. 1980’lerden itibaren neo-liberal dönemin ruhunu yansıtan “rekabetçi”

anlayışın sporda da kendini göstermesi, izleyici sporların takipçilerinin daha çok ilgisini çekmiş, sporda rekabet ve “kazanma” arzusunun yüksek olduğu organize faaliyetlerin artmasına, sağlık ve rekreasyonel amaçlı yapılan kitle sporlarının ise kan kaybetmesine neden olmuştur. 1980’lerden sonra devletlerin sporu “sosyal refah ve kitle sağlığı” için ele alma politikaları, 1982 Anayasası’yla ülkemize de girmiş ancak 2000’li yıllara gelindiğinde, büyük cirolar yaratan izleyici sporlarının, devletin (örn:Yeni stadyum projeleri) ve sermayenin (örn:Özel firmaların verdiği sponsorluklar ve reklamlar sayesinde) desteğini ele geçirmesi sonucunda amatör sporculuk ve kitle sporu ikinci plana atılmıştır.

Türkiye’de spor piyasasının oluşması öncelikle futbol alanında başlamıştır. Basketbol, voleybol gibi diğer takım sporlar profesyonelleşmeye ve spor “piyasasına” katılmaya 1990’lardan itibaren başlamıştır. Yıllardan yıla yükselen profesyonel oyuncu ücretleri ve maçların bilet gelirlerini, önemli takımların forma üstlerine, stadyumlarda saha kenarlarına aldıkları reklam gelirleri takip etmiştir. 1990’ların sonunda artan ve profili çeşitlenen izleyiciyi stada çekmek için farklı gelir grubundan seyirciye göre bilet fiyatlandırmasına gidilmiş, yüksek fiyatlara loca pazarlanmaya başlanmıştır. Stadyuma gidemeyen kesimin de ekonomiye dahil naklen maç yayını haklarının TV kanallarına satılmasıyla olmuştur. Bunu takiben TV reklam gelirleri artmış, sponsorluklar da gündeme gelmeye başlamıştır. Sponsorluk gelirlerinin yüksek olduğu bir diğer mecra da yerel ve uluslararası çaptaki büyük spor organizasyonlarına ev sahipliği yapmaktır. Türkiye’nin de 5 kez aday olduğu Olimpiyat Oyunları, 2020’de Türkiye’de yapılması istenen Dünya Kupası ve 2017’de Türkiye’de gerçekleştirilen Euro Basket gibi organizasyonlar getirdikleri prestij dışında, turizmden gıda endüstrisine, ülkeye ve kente getireceği ticari kazanç nedeniyle de talep görmektedirler. Bu tip organizasyonların yapıldıkları ülkeye ticari faydaları olup olmayacağı ile ilgili farklı görüşler bulunsa da, dünyadaki en prestijli spor olaylarından olan bu tip organizasyonlara sporla ilgili veya ilgisi olmayan sektörlerden sponsor olan firmaların ulaştıkları milyonlar nedeniyle önemli bir ticari girdi yarattıkları bilinmektedir (Öğüt 2014: 47). Olimpiyat Oyunları gibi dev spor organizasyonlarını böylesine küresel piyasa hareketi haline getiren nokta TV yayın hakları ve medya gelirleridir. Tüm dünyanın izlediği bu tip organizasyonların her sektörden şirketin pazarlamasına pozitif

etki edecek izlenme oranları ve medya gücü bulunmaktadır. Ögüt, Coakley'in görüşüne yer verdiği çalışmasında, günümüz ekonomisinin temelinde olan tüketim odaklı yaşam tarzını kalıcı kılabilecek mesajların bu tip büyük organizasyonlar sayesinde kitlelere ulaştırılma ihtimali olmasının sermayenin dikkatini çektiğini belirtmiştir (Ögüt 2014: 51). Medya da bu mesajın mediatörü olarak sporda kar odaklı bu yeni yaklaşımın pekişmesine katkıda bulunmuştur.

Profesyonel sporcular, amatörce sporla uğraşanlar, sporla ilgili tekstil, ekipman, sağlık destek ürünleri ve hizmetleri üreten global markalar ve bu alanlarda çalışan kişiler sporla ilgili kolleksiyon yapanlar, sporla ilgili fotoğraf, haber, iletişim alanında üretilenler, sporla ilgili bilgisayar oyunları bu dönemde dünyada etkili olan ve Türkiye'yi de yakından etkileyen spor tüketimi kavramının bileşenlerindedir. Türkiye'de de 1990'lardan başlayarak piyasa şartları, uluslararası sermayenin Türk pazarına girmesiyle sponsorluk fırsatlarını değerlendirmesi, yerli firmaların da sponsorluk vermeye başlaması, transfer edilen yabancı sporcular, yetişen yerli sporcuların yurt dışı pazarlarda gördüğü ilgi, standartları uluslararası düzeyi yakalayan spor tesisleri ile spor kendi refleksi olan bir endüstri haline gelmiştir.

2.4.1.1. "Endüstride" Sporcu

Spor 1990'lardan günümüze kitleleri eğlendiren, gündemden uzaklaştırıp meşgul eden ve kendi gündemini yaratan bir endüstriye dönüşürken, profesyonel sporcular da bu endüstrileşmenin en önemli aktörlerinden olmuşlardır. Bununla beraber devletin sponsorluğunda sporculuğu icra eden Milli Atletler de uluslararası rekabet ortamından etkilenmişler performanslarıyla uluslararası başarıları imza atmışlardır. Türkiye'yi temsil eden ve yüksek performansları sebebiyle başarılı sonuçlar alan bir çok atletimiz bulunmaktadır. Bu milli sporcular arasında edindikleri başarıları ve üstün nitelikleri dolayısı ile toplumsal bellekte yerini alan, başarıları ve sportmenlikleriyle sonraki kuşaklara aktarılan ve hatırlanan bir çok sporcu bulunmaktadır.

Türkiye'yi uluslararası spor karşılaşmalarında temsil eden başarılı milli atletler, devlet, federasyonlar ve nadiren özel kurumlar tarafından desteklenmeye devam etmişlerdir.

Bu sporcular amatör kalmaya devam etmiş, ancak sporu devletin sponsorluğunda icra etmişlerdir. Üstün nitelikli bu sporcuların başarıları medya kanalıyla toplumda tanınmış ve toplumsallaştırılmıştır. 1982 Anayasası'yla devletin başarılı sporcuya yaklaşımı destekçi ve koruyucu olmuştur. Bunu takiben 2008'de çıkartılan 26931 sayılı kanunla “uluslararası düzeyde başarı kazanmış amatör sporculara ve bunların ölümü halinde bakmakla yükümlü oldukları yakınlarına, takım halinde olimpiyat veya dünya şampiyonu olmuş amatör sporcuların milli takım teknik direktör ve antrenörlerine aylık bağlanması ve uluslararası düzeyde başarı kazanmış sporculara “devlet sporcusu” unvanı verilmesi ve Türk vatandaşlarının spora özendirilmesi” öngörülmüştür (Eroğlu 2012: 17). Bu kanunla sporcu teşviki için başarılı sporcuya aylık bağlanması ve miktarları belirlenmiş, ayrıca devlet tarafından ünvan tahsis edilmiştir. Ünvanı Cumhurbaşkanı onaylar ve sporcunun “sporda şiddet, şike veya doping suçundan ömür boyu hak mahrumiyeti cezası almamış olması” gerekmektedir. (Eroğlu 2012: 18). Yükselen rekabet ortamında ve “kazanma” odaklı spor dünyasında doping sporcuların başvurduğu bir yöntem olmuştur. Tüm dünyada yarışmalardan men edilme sebebi kabul edilen doping, Türk sporcular arasında da problem haline gelmiş, Elvan Abeylegesse, Süreyya Ayhan, Gamze Bulut, Aslı Çakır Alptekin, Nevin Yanıt, Binnaz Uslu, Eşref Apak, yurt dışında yetişmiş ancak Türkiye vatandaşlığına kabul edilen ve Türkiye için yarışan “devşirme” sporculardan Alemitu Bekele Degfa, Karin Melis Mey ‘in de bulunduğu 60 milli atlet IAAF’ın (International Association of Athletics Federation) cezalıları listesine girmiştir. Bu sebeple de tüm madalyaları geri alınmıştır (“Doping Yüzünden” 2017). Sadece 2015 yılında Hentbol’da 1, Voleybol’da 1, Atletizm’de 3, Güreş’te 2, Vücut Geliştirme ve Fitness’da 20, Boks’da 1, Atıcılık ve Avcılık ‘da 1, Bisiklet’te 2, Muay Thai’da 4, Taekwondo’da 1 ve Karate’de 1 olmak üzere toplam 37 sporcunun doping kontrol örneklerinde yasaklı madde ya da maddeler tespit edilmiş ve yasal süreç başlatılmış Dünya Doping Mücadele Ajansı’na (WADA) bilgi verilmiştir (Olimpiyat Komitesi).

Dünya sporunda 1960’lardan itibaren problem olan doping, Uluslararası Olimpiyat Komitesi, UNESCO, Avrupa Komisyonu, Avrupa Birliği, Dünya Doping Mücadele Ajansı ve ülke doping mücadele ajansları düzeyinde ele alınmış ve Doping Mücadele Kodu ile dünyada düzenlenmesine çalışılmıştır (Erkiner 2010). Türkiye’de

1971’de Sportif Dopinglerle Mücadele Yönetmeliğinin kabulünden, 2011’de Türkiye Doping Mücadele Komisyonu’nun kurulması ve Dünya Doping Mücadele Ajansı üyeliğine kadar konuya hassasiyet gösteren bir ülke olmuştur (Erkiner 2010; Türkiye Doping Mücadele Komisyonu). Ancak 2000’lerden itibaren görülen doping vakaları ve ihlaller, sporcu ve antrenörler arasında eğitim ve bilgi eksikliği, sportmen/etik duruş veya başarı baskısı kaynaklı sorunların olabileceğini düşündürmektedir.

Gelişmekte olan ülke sporunda doping gibi kural dışı durumlarla karşılaşılsa da, bu dönemde Türkiye’yi temsil eden üstün yetenekli, başarılı sporcular toplumda saygı görmüş, toplumun sevgisini, ilgisini ve kabulünü kazanmışlardır. İnternetin ve sosyal medyanın etkisiyle izleyiciler daha çok sporcuyu yakından takip edebilmeye başlamışlardır.

Ülkemizde amatörce sporla uğraşanlar arasında amatör spor kulüplerinin sporcuları dışında, son yıllarda gelişen spor endüstrisinin tüketicisi olan, sivil girişimler sayesinde sporu sadece izleyen değil, küçük çevrelerde amatörce spor yapan bir kesim de oluşmuştur. Bu sporcular kendi meslekleri dışında amatör olarak sağlıklı yaşam için sporla ilgilenmektedirler. Mirasın geleceğinin ele alındığı bölümde bu çevreler örnekleriyle ele alınacaktır.

Profesyonel sporcuların hakim olduğu izleyici sporlarında da yükselen rekabet ortamında kazanmak için kadrolarını güçlendiren kulüpler çok yüksek transfer ücretleri ve bonservis ücretleri ödeyerek yurtiçi ve yurtdışı kulüplerden oyuncu transferini yoğunlaştırmışlardır. 1990’da Jean Marc Bosman isimli futbolcunun açtığı dava sonucu Avrupa Birliği vatandaşı olan futbolcuların kontrat süresi bittiğinde kulüplerine ödenen ücret olan bonservis bedeli olmaksızın istedikleri kulübe gitmelerinin önü, Adalet Divanı’nda alınan karar sonucu açılmıştır (Vargılı 2007). Bu Avrupa’da Avrupa Birliği vatandaşı olan futbolcuların transfer edilmesinin “yabancı futbolcu transfer sınırı”na takılma durumunu kaldırmış, oyuncu transfer pazarını kızıştırmıştır. Alınan serbest dolaşım hakkı bazı sınırlamalar getirilerek takip eden yıllarda FIFA, FIFPro (Oyuncu Birliklerinin Uluslararası federasyonu), UEFA tarafından hem hukuka uyacak, hem sözleşmelerdeki dengeyi koruyacak, hem de futbolun özgün şartlarını

kollayacak şekilde uyarlandığından 2001'den itibaren tüm dünyada uygulanmaya başlamış dolayısı ile Türkiye'yi de etkilemiştir. (Vargılı 2007). Bu değişiklikler her futbolcuya kulüplerle doğrudan pazarlık etme şansını verdiği için transfer ücretleri yükselmiş, başarılı ve üstün nitelikli futbolcular kendilerine biçilen fiyatlarla kendi içlerinde bir klasman oluşturmaya başlamışlar, yurtiçine veya yurtdışına transfer olabilir hale gelmişlerdir. Basketbol ve voleybol sporlarında da transfer piyasası futbol kadar olmasa da hareket kazanmıştır. Maçlardaki başarılarının yanında futbol oyuncularının hem transfer ücretlerini, kulüplerle ilişkilerini, hem özel hayatlarını ve yaşam tarzlarını izleyiciye taşıyan medya, bu oyuncuların yıldızlaşmasını, “ünlü” olmasını sağlamıştır. Hem Türk sporcular, hem başka ülkelerden transfer edilen sporcular ülkemizde yıldızlaşıp, ünlü olabilmişlerdir ancak bunların içinde sadece bazıları miraslaştırılarak sonraki kuşaklara aktarılmışlardır. Miraslaştırılan sporcular sadece medyanın ilgisiyle ünlü olan değil, aynı zamanda üstün nitelikleri ve performanslarıyla, camiaya hizmetleriyle, dürüstlük ve sportmenlikleriyle toplumsal hafızada yerlerini alıp, kalıcı işler yapan, “efsaneleşen” sporcular bulunmaktadır. Toplum, kulüpleri ve kurumlar tarafından hatıralarının kalıcı kılınması istenen sporcular, heykelleri dikilmesi, sokaklara, tesislere isimleri verilmesi suretiyle miraslaştırılmış ve gelecek kuşaklara aktarılmışlardır.

2.4.1.2. Spor Medyası: İnternet'in Getirdikleri

Türkiye'de 20. yüzyıl başından itibaren var olan spor basını, 1990'lardan itibaren iletişim alanında gerçekleşen dünyadaki büyük yeniliklerden etkilenmiştir. İnternet'in gündelik hayata girmesiyle birlikte bugün “ana akım medya” olarak nitelendirilen gazete, dergi, radyo ve televizyon gibi kitle iletişim araçlarına, internet tabanlı yeni medya araçları katılmıştır. Spor basını, özellikle spor gazeteleri internetin gelişinden negatif anlamda etkilenmekte, yazılı basın internetin haber yayınlama hızına yetişememektedir (Özsoy 2012: 97). Bu tip spor gazeteleri futbol kulüpleri odaklı yayınlara tiraj arttırıp hayatta kalmaya çalışmaktadırlar. Diğer taraftan habercilik konusunda, spor servisi olan gazetelerin spor için hazırladıkları internet siteleri ve haber ajansları, haber kaynağı olarak pozisyonlarını korumakta, daha çok bilgiyi, daha hızlı şekilde servis edebilen habercilik yapılabildiği için yazılı basından öne

geçmektedir (Özsoy 2012: 98). Spor gazete ve internet siteleri haberciliklerini futbol ve futbol kulüpleri üzerine yoğunlaştırmış, izleyicinin ilgisi yönünde habercilik yapmaktadırlar. Özel içerikli ve kapsamlı haber yapma yok olmaya yüz tutmuştur (Özsoy 2012: 85). Buna karşın sporu takip eden kitlenin çokluğu ve çeşitliliği, küçük ilgi gruplarının da doğmasına yol açmış, özellikle spor dergiciliği, spor basının ilk günlerinden getirdiği geleneği sürdürerek, hem farklı branşlara hitap eden yayınlar çıkarmakta, hem de spora daha bilimsel ve entellektüel bir pencereden bakabilen okuyucu için kaliteli içerik üretmeye devam etmektedir.

Televizyon ve radyo da bu dönemde internet üzerinden yayın yapmaya başlamıştır. Ayrıca sadece internetten yayın yapan televizyon kanalları açılmaya başlamıştır. Bunlara ek olarak, sosyal medyanın 2000'lerin ortalarından itibaren etkin olarak kullanılmaya başlaması, tweeter, facebook, instagram, snapchat gibi uygulamalar ile izleyici ile paylaşılan bilginin sadece haber kanallarından değil, bizzat sporcunun, kulübün, federasyonun, devletin veya taraftarın kendisinden yayınlanmaya başlaması, medyanın rolünün çok boyutlu hale gelmesine yol açmaktadır. Bilginin sosyal medya üzerinden, kullanıcılar tarafından yeniden üretildiği, haber ve olaylar üzerinde sohbet platformlarında fikirlerin paylaşıldığı, kamuoyunun hızlıca oluştuğu, oyunun ve takımların ürün kabul edildiği bir pazarda kullanıcı geri bildiriminin hızlıca alınabildiği bir ortam yaratılmaktadır. İnternet uygulamaları, sporun Türkiye'de son yıllarda piyasalaşmasına önemli katkılarda bulunmuştur. Diğer taraftan sporun miraslaştırılması açısından etkili bir toplumsallaştırma aracı olarak önemli bir rol oynamaktadır.

İnternetin etki alanının büyüklüğü önemlidir. Ancak televizyon, izleyici odaklı bir dönemde görselliği ilk sunan araç olması ve Türkiye'deki hane penetrasyonunun yüksekliği bakımından kitlelere yüksek oranda ulaşabilmesi sayesinde etkinliğini korumakta, sporun izleyici sporları haline gelmesindeki rolünü sürdürmektedir. Toplumsallaştırma aracı olarak önemi, miraslaştırma için de önemini pekiştirmektedir. Büyük spor kulüpleri kendi TV kanallarını kurmuş, kendi kitle iletişimlerini ve haber yayıncılığını yürütmektedirler. Sadece spor yayını yapan ve çeşitli spor branşlarından karşılaşmalara yer veren TV kanalları, reklam ve sponsorluk gelirleriyle yayın

hayatlarına devam edebilmektedirler. Spor kanallarında veya özel TV kanallarında yayınlanan “spor kuşaklarının” ve spor tartışma programlarının reklam ve sponsorluk gelirleri TV kanalları için önemlidir. Lig maçlarının TV’deki naklen yayın hakları pazarlanmaya başladığı 1996-97 sezonundan itibaren TFF’na büyük gelir getirmektedir. 1996-97’de 3 sezonluğuna CINE5’e 140 milyon USD’a satılan yayın hakları, 2017-18 sezonundan başlayan 5 yıllık süre için Digiturk’e yıllık 500 Milyon USD’a satılmıştır (“Şampiyon’un Yıllık Geliri” 2016). TFF ve Digiturk arasında yapılan anlaşma sonucu ödenecek miktar, TFF üyesi futbol takımlarına kaynak aktaran havuza destek verecektir (“Süper Lig Naklen” 2016). Dijital bir platform olan Digiturk yayınları, firmadan satın alınan hizmet sonunda decoder aracılığıyla izlenebilmektedir. Maç yayınlarını naklen izlemek isteyen seyirci de Digiturk’ten bu hizmeti satın almak zorundadır. Ülkede çayırlarda başlayan futbol, stadyumlarda bir izleyici sporu haline gelmiş, TV’lerden parayla izlendiği bugünlerde ise “spor tüketiminin” başlıca örneği olmuştur.

Türkiye’de 1990’ların başından itibaren medyanın izleyici sporlarına olan yoğun ilgisinden faydalanmak, kurum ve ürün kimliklerini pekiştirmek, toplum gözünde sempati kazanıp itibarını yükseltmek isteyen spor endüstrisinden, sporla ilgili iş kollarından gelen veya farklı iş alanlarından olan ancak sporun etkisinden faydalanacağını düşünen şirket ve kuruluşlar, takımlara, sporculara, spor organizasyonlarına ve karşılaşmalara sponsor olmak suretiyle spor karşılaşmalarının, stadyumların içinde ve medyada yer almaya başlamışlardır. Lig isimleri, forma üstü alanları sponsorluk için değerlendirilmektedir. Spor Genel Müdürlüğü 2004’te çıkarttığı Sponsorluk Yönetmeliği’yle Türkiye’de konuya bir düzen getirmiş, ardından “Türk Sporunu Sponsoruyla Buluşuyor” adıyla bir proje başlatarak sporda sponsorluğa dikkat çekmeye çalışmış, Sponsorluk Şube Müdürlüğü kurulmuştur. Şube’nin yayınladığı verilere göre 2001-2017 arasında Türkiye’de toplam 827.063.922 TL ayni ve nakdi sponsorluk yapılmış, bunların 55%’i kulüplere, 32% federasyonlara yapılmıştır (Türk Sporunu Sponsoruyla Buluşuyor).

2.4.1.3. Yeni Tesis Projeleri

2000'lere gelindiğinde, piyasayı yönlendiren, en önemli kitle sporu olan futbolun 2016 Lig bonservis bedelleri üzerinden toplam değeri 913 milyon Euro'dur (Aşkar 2016). Bir önceki bölümde bahsedildiği gibi 2017-18 Super Lig naklen yayın bedeli ise 500 milyon USD'dir. Böyle bir ekonominin bir anlamda üretildiği yer olan stadyumlar için 2000'lerden itibaren yeni projeler gündeme gelmiştir. Esasen, 2000'lerin başından beri ülkedeki sporla ilgili tesis ve salonların gelişiminde ilerleme kaydedilmiştir. Devlet Planlama Teşkilatı'nın sağladığı "Spora İlişkin Bazı Göstergeler" arasında 2001 ve 2010 yılları arasındaki spor tesisi sayılarına bakıldığında stadyum, yüzme havuzu, spor tesisi ve açık saha sayılarında yükselme gözlenmektedir (Kalkınma Bakanlığı).

TESİS TÜRÜ	YILLAR									
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Stadyum	225	225	226	227	230	231	233	235	237	240
Futbol Sahası	1.209	1.258	1.289	1.317	1.367	1.426	1.508	1.618	1.724	1.815
Spor Salonu	535	554	577	594	649	691	758	839	923	993
Açık ve Kapalı Yüzme Havuzu	53	56	61	64	69	75	82	112	138	149
Açık Spor Sahaları (Basketbol, Voleybol, Hentbol, Tenis)	6.180	6.187	6.194	6.214	6.282	6.319	6.403	6.481	6.538	6.573
Diğer Spor Tesisleri	625	634	643	653	660	975	692	707	722	741
TOPLAM	10.828	10.916	10.993	11.073	11.262	11.423	11.683	12.000	12.291	12.521

Tablo 6. 2001-2010 Spor Tesisi Sayıları (Kalkınma Bakanlığı)

Özellikle 1990'ların sonundan itibaren hız kazanan belediye projelerinin dışında, İstanbul'da devlet tarafından yapılarak 2002'de açılan 75.415 izleyici kapasiteli Atatürk Olimpiyat Stadyumu, 2011'de açılan 52.652 izleyici kapasiteli Galatasaray Spor Kulübü'nün de evi kabul edilen Ali Sami Yen Spor Kompleksi ve Türk Telekom Stadyumu, 2016'da Beşiktaş Jimnastik Kulübü tarafından tamamlanan 41.903

izleyici kapasiteli Süleyman Seba Spor Kompleksi ve Vodafone Park dönemin ruhunu yansıtacak mimari dile sahip olarak inşa edilmişlerdir. Modern mühendislik teknolojileri ve çağın gereği bilişim teknolojilerini barındıran bu stadyumlar, sadece spor alanı değil, içinde alışveriş alanları, restoranlar, toplantı alanları ve kapalı otopark da barındıran kompleksler halinde inşa edilmişlerdir. Bu yapılar, Cumhuriyet'in şimdiye kadar sahip olduğu en büyük spor projeleridir. Türkiye'nin kendine koyduğu Olimpiyatlara ev sahipliği yapma hedefinin önemli ön koşullarından biri olan Olimpiyat köyü ve Olimpiyat stadyumu ihtiyacını karşılamak üzere yapılan Atatürk Olimpiyat Stadyumu, lokasyon olarak şehrin dışında yer almasıyla, büyük kalabalıkları bünyesinde toplayabilmesiyle, atletizm yarışlarına ev sahipliği kapasitesiyle çağımızın Olimpik stadyumlarına bir örnektir. Türk Telekom Stadyumu ve Vodafone Park, çağın en ileri teknolojisi ile inşa edilmiş yüksek kapasiteli bu stadlar, çağın gereği olan izleyici kapasiteleriyle, sporu eğlence ile birleştiren günümüz yaklaşımını mimari ve fonksiyonel olarak da temsil eden alan içerikleriyle, kulüplerince sponsorluk anlaşması ile satılan isim haklarıyla endüstriyel sporun tam birer temsilcisidirler. Türk Telekom Stadyumu ve Vodafone Park , isim sponsorluklarının sağladığı kaynak dışında, kulüplerine maç günü elde ettikleri bilet hasılatıyla, restoran/dükkanlardan elde edilen kira geliri ile de kulüplere ihtiyaç duydukları maddi kaynağı yaratıp, onlara “dünya kulübü” yolunu açmaktadırlar. Önemli danışmanlık ve denetim şirketlerinden Deloitte'un spor sektörüne danışmanlık veren bölümü “Sports Business Group'un” global olarak her yıl hazırladığı “Football Money League – Futbol Para Ligi” raporuna göre 2014 ve 2015 yılında dünyanın en çok gelir elde eden ilk 20 futbol kulübünden biri de Galatasaray olmuştur (Football Money League Report 2015).

Spor piyasasının önemli şehri olan İstanbul'un ardından, Anadolu'da da stadyum girişimleri gerçekleştirilmiştir. Dönemin Gençlik ve Spor Bakanı Akif Çağatay Kılıç, 2014'te Türkiye'nin 23* farklı şehrinde 25 adet büyük stadyum projesi (Aksan 2014) için harekete geçildiğini bildirmiştir. Bu Anadolu şehirlerinin bir çoğunda 1950-1980 dönemi arasında inşa edilmiş, dönemin imkanlarını ve mimari anlayışını yansıtan,

* Adana, Afyon, Ankara, Antalya, Batman, Bursa, Çorum, Diyarbakır, Edirne, Elazığ, Eskişehir, Gaziantep, Hatay, İzmir –Göztepe, İzmir –Karşıyaka, Kocaeli, Konya, Malatya, Manisa-Akhisar, Manisa-Turgutlu, Mersin, Sakarya, Samsun, Sivas, Trabzon,

stadyum kapasiteleri inşa edildikleri dönemde şehirlerin izleyici kapasiteleriyle orantılı yapılmış stadyumlar bulunmaktadır. Bu stadyumların bazıları o şehirlerde yapılmış ilk stadyumlar olmakla birlikte, Ulu Önder Atatürk'ü anmak amacıyla "Atatürk" ismi verilmiş stadyumlardır (Tablo 5). Ancak maalesef bu projeler doğrultusunda bir çoğu yıkılmış veya yıkılması planlanmaktadır. Yeni yapılan stadyumların büyük kısmı ise içinde yapıldıkları şehirlerin isimleriyle anılacaklardır. Bakan Kılıç stadyumların "1950'li yıllardan kalma beton yığınları yerine, kent dokusuyla uyumlu, standartları yüksek, akustiği, ambiyansı ile sadece spor alanı olmakla kalmayan, sosyal ve kültürel alanlar da içeren dev yapılar" olacağından bahsetmiştir. Yıkılan veya yıkılması planlanan stadyumlar arasında Bakan Kılıç:

"Binlerce seyirciye kapılarını açacak bu stadyumlar hem çok daha fazla seyircinin takımlarını desteklemelerini sağlayacak, hem de kentin spor kültürüne önemli katkılar sağlayacak. Spor severlerin aileleriyle, eş ve dostlarıyla huzur içerisinde gidebileceği bu stadyumlar, kulüplerin daha fazla gelir elde etmesine de önemli katkılar sağlayacak ve ülkemizde futbolun daha ileriye taşınması konusunda önemli rol üstlenecektir. Eminim ki her biri kendisine has mimari özellikler taşıyan bu stadyumların katkıları her anlamda en üst seviyede olacaktır. Bu tesisler aynı zamanda Türkiye'nin inşaat sektöründe geldiği noktanın görülmesi açısından da oldukça önemli. Dünya standartlarında tesisleri, diğer ülkelerden daha az maliyetle, çok daha hızlı bir şekilde inşa ettiğimizi bilmek her açıdan gurur verici" demiştir (Aksan 2014).

Bakan Kılıç'ın da ifadesinden anlayacağımız gibi devlet, büyük bir ekonomi yaratan futbola 3 milyar TL'lik stadyum bütçesi (Aksan 2014) ayırarak destek olmakta, izleyici sporlarına maddi kaynak sağlamakta, toplumun da izleyici olmasını motive etmektedir. Bu projeler futbolun yanında, inşaat sektörüne de destek sağlamaktadır. Ancak, Anayasa'da devletin sağlayacağı belirtilen toplum refahı ve sağlığı adına kitle sporlarını yapmak için bu stadyumlar kullanılamayacaktır. 1950'ler sonrası inşa edilen stadların bazı kentlerde yıkılması ise o kentlerin spor hafızasının sekteye uğraması anlamına gelmektedir.

2.4.2. Spor Yönetimi Alanında Yapılanma Çalışmaları

2.4.2.1. Spor Federasyonlarının Özerkleşmesi

Serbestleşme ve ticarileşmeyle birlikte spor branşlarını yöneten federasyonlar, devlet kontrolünden çıkarak yönetsel ve mali olarak otonom bir düzeye geçmek istemişlerdir. Federasyonlar arasında, ürettiği ekonomi açısından mali özgürlüğe en yakın, sporun geniş kitleler üzerindeki etkisi hesaba katıldığında kitlelerin desteğini arkasına almış, yetmiş eleman ve uzman açısından yönetsel olarak organize olmayı başarabilecek aday Türkiye Futbol Federasyonu'dur. 1980'lerde özerkliği ile ilgili girişimlerde bulunulduysa da bu gerçekleştirilememiş, 3813 sayılı "Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun" ile 1992'de özerkliği tanımlanmıştır (Devecioğlu 2016). Bu tarihten itibaren tüm spor federasyonlarının özerkleşmesiyle ilgili çalışmalar hız kazanmış, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'ne bağlı bir alt yapılanma olarak Başbakanlığa bağlı olan federasyonlar, 2004'te Özerk Spor Federasyonları Çevre Statüsü ile özerkliklerine kavuşarak Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'nden ayrılmışlardır. Takip eden yıllarda getirilen düzenlemelerle, 2011 yılında Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın kurulmasının ardından, 2012'de görev ve yetkileri ve GSB ile ilişkileri düzenlenmeye devam etmiş, yönetmelikte yer alan "özerk" kelimesi "bağımsız" kelimesi ile değiştirilmiştir. Türkiye'de "bağımsız" Spor Federasyonlarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkındaki Yönetmeliğe göre Federasyonların denetim kurullarındaki beş üyeden ikisi seçimle, üçü GSB'ye bağlı sporu yöneten Spor Genel Müdürlüğü'nce görevlendirilen üyelere oluşmalıdır. Ayrıca, aynı yönetmelikte "federasyonların her türlü faaliyetinin denetimi, genel kurul, denetim kurulu ve Bakan tarafından görevlendirilecek denetim elemanlarınca yapılacaktır" kuralı getirilmiştir. 2004'te çıkartılan "Sponsorluk Yönetmeliği" ve "Federasyon Fonu" (Sönmez 2014:12) gibi düzenlemelerle federasyonların mali özgürlükleri için girişimlerde bulunulmuş olsa da "Bağımsız" statüsündeki spor federasyonlarının bir çoğunun bütçesinin devlet tarafından oluşturulduğu gerçeği, denetim kurullarındaki Genel Müdürlük elemanları da hesaba katılınca, federasyonların mali ve statü olarak pek de bağımsız olmadığı yorumunu ortaya

çıkartmıştır. Spor Federasyonları arasında “tam bağımsız ve özerk” statüsünde bulunan tek federasyon Türkiye Futbol Federasyonu’dur. TFF bütçesini kendi hazırlamaktadır, denetim kurulu sadece kendi üyelerinden oluşmaktadır, mali olarak bağımsız denetim kurumlarından hizmet almaktadır (Türkiye Futbol Federasyonu). Futbolla ilgili konularda da FIFA’nın denetimine tabiidir. Diğer taraftan 2011’de 1982 Anayasası’nın 59. maddesine yapılan ekle, spor federasyonlarının yönetim ve disiplinle ilgili uyuşmazlık ve anlaşmazlıkların tahkim yoluyla halledilmesi kuralı getirilmiş, böylece federasyonların karar alma yetkileri Anayasa ile sağlanmıştır (Devecioğlu 2016).

Federasyonların başkanlık seçimleri ve genel kurulları da yasal düzenlemelerle çerçevelenmiştir: Olimpik spor dallarının federasyonlarında olağan genel kurullar, başkanlık seçimleriyle birlikte Olimpiyat oyunlarının bitiminden sonra üç ay içinde yapılacaktır. Üyelerinden en az yüzde onbeşinin (15%) yazılı teklifini alan federasyon üyeleri başkanlığa aday olabileceklerdir. Adaylar için gerekli imzaları o günkü federasyon başkanları toplar. Bu durum adaylıklarda tarafsızlık çıkmasına, politikanın seçimlere karışmasına ve problemlere sebep olabildiği için eleştiri almıştır. (Devecioğlu 2016). Federasyonlar Spor Genel Müdürlüğü’nün doğrudan hareket alanı olmaktan çıkıp, bağımsızlaşmış olmalarına rağmen, gerek mali, gerek yönetsel bakımdan devletin elini hissetmektedirler.

2.4.2.2. Kulüplerin Şirketleşmesi

Hem amatör hem de profesyonel spor kulüplerinin varlığı günümüzde de Dernekler Kanunu ile tanımlanmıştır. 1990’lardan bu yana hızlı bir piyasalaşmanın parçası olan profesyonel spor kulüpleri, bilet gelirleri, sponsorluk ve reklam gelirlerinden oluşan milyon TL’lere ulaşan bütçeleriyle “dernek” yapılarından daha ciddi bir yönetim ve denetime ihtiyaç duyan kurumlar haline gelmişlerdir. Bu sebeple Gençlik ve Spor Bakanlığı 2012 yılında “Spor Kulüpleri Yasası” ile ilgili çalışma başlatmış ve spor kulüplerinin kendi mevzuatıyla yönetilebilmesi için bir adım atmıştır (“Spor Kulüpleri” 2012). Bu yasa tasarısının temelinde spor kulüplerinin anonim şirket olmaları fikri yatmaktadır. Bu gerçekleşirse ülkede spor şirketler tarafından yapılacaktır. Bunun

yasalaşması durumunda amatör spor kulüplerinin nasıl bir statüde sürdürüleceği üstünde durulması gereken bir konudur. Amatör kulüplerine de şirketleşme zorunluluğu gelmesi durumunda bir çoğunun varlıklarını sürdüremeyebilecekleri ihtimaller arasındadır. Bu ihtimal, ülkede sağlık, refah ve sosyal ihtiyaçları karşılamak için de yapılması gereken kitle sporlarının gelişimini aksatabilecektir. Bu durumda, günümüzde varlıklı kesimin devam edebildiği özel spor salonlarının benzerlerinin çoğalması, alt gelir grubunun ise bunlardan faydalanamaması söz konusu olabilecektir.

2012’de başlatılan çalışmalara rağmen yasa Ağustos 2017 itibariyle hala yürürlüğe girmemiştir. Yasa ağırlıklı olarak futbol kulüplerini ve mali portrelerini göz önüne alarak hazırlandığından ve kulüpler için şu anki durumlarıyla kıyaslandığında kısıtlama ve sorumluluklar getireceğinden, devlet yasa tasarısını savunmak için FIFA ve UEFA’nın getirdiği mali zorunlulukların da yerine getirilmesi için böyle bir yasaya gereksinim duyulduğunu belirtmektedir (“Kulüpler Yasası” 2017). Öğüt’ün de makalesinde belirttiği gibi “ Neo-liberal politikalar gereği futbol pazarı kendi başına bırakılamayacak kadar büyüktür ve FIFA ve UEFA gibi ticari yönü son yıllarda artan dev global örgütlerle bağlantıları olduğu müddetçe bu pazarın uluslararası piyasa koşullarına göre yönlendirilmesi, devamlılığının sağlanması gereklidir” (Öğüt 2014: 40).

1990’lardan itibaren önemli değişimler geçiren federasyonlar ve spor kulüpleri, özellikle izleyici sporlarına hitap eden futbol ve diğer takım sporlarını oynayan kulüpler ve bu sporları yöneten federasyonlar, hem sporun toplum hayatında edindiği yer sebebiyle, hem de genişleyen imkanlarıyla kendi camialarına eğilme istek ve ihtiyacıyla birlikte spora bugüne dek hizmet eden kişilerin, başarılı sporcuların, toplumsal hafızaya işleyen mekanların hatırasını sonraki nesillere aktarmak için duyarlılık geliştirmişler ve bunların miraslaştırılmalarına aracılık eden aktörlerden olmuşlardır.

2.4.2.3. Eski Yapıya Dönüş: Gençlik ve Spor Bakanlığı

Türkiye’de spor yönetiminde serbestleşme 1990’lardan itibaren pratiklerde kendini göstermeye başlamıştır. 1989’da Türkiye’de devletin spor yönetimi organı olarak faaliyet göstermeye başlayan Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü döneminde, spor piyasasında yaşanan değişimle birlikte devletin spor yönetiminden el çekmesi gerektiği, ülkedeki spor yönetiminin gönüllülük ilkesiyle bir araya gelmiş, federatif bir oluşumla yapılması gerektiği camia da dile getirilmektedir. Spor Federasyonlarına 2004’te verilen bağımsızlık statüsünün ardından, 2006’da yapılan sporda özerkleşme yanlısı Türk Spor Kanunu çalışmalarına, 2008’de düzenlenen Spor Şurası’nda özerk bir çatı olarak önerilen Türk Spor Kurumu kurulması önerisinin de (Spor Şurası Raporu 2008: 86) gelmesine rağmen, şura sonunda yapılan bir önergeyle spor yönetiminin tekrar bakanlık çatısı altında toplanmasına karar verilmiştir. Böylece spor yönetimi 2011 yılında tekrar 1969’daki gibi Gençlik ve Spor Bakanlığı altında toplanmıştır. Kuruluşunda o günlerde GSGM’de çalışan yöneticilerin fikir ve görüşlerine yer verilmemiştir (Öğüt 2014:36). Böylece sporun spor tarihimizde bir kez daha gençlikle bir arada organize edilip yönetilmesine karar verilmiştir. 2017 itibariyle Türkiye’de GSB’na bağlı olarak sporu yöneten yapı Spor Genel Müdürlüğü’dür. Devletin spor yönetimindeki bu yaklaşımı sporda endüstrileşme sonucu ortaya çıkan piyasanın sürdürülebilmesi ve üretilen ekonomik değerın olması gerektiği gibi gerçekleştirilmesini sağlamak için neo-liberal politikalar çerçevesinde kontrolü sürdürmek istediğini düşündürmektedir.

Devlet tarafında, ülkede gelişen spor endüstrisine, izleyici sporlarına olan büyük ilgiye karşın, sağlıklı ve hareketli bir yaşam için sporun toplumun tabana yayılması konusunda ve spor yapma kültürünün yerleştirilmesi konusunda Cumhuriyet’in kurulmasından bu yana çabaların karşılık bulmadığının tespiti de yapılmaktadır. Endüstriye eğitilmiş insan kaynağı kazandırmak için eğitim geliştirilmesi ülkedeki lisanslı sporcu, kulüp ve antrenör sayılarını yükseltmiştir. Bakanlar Kurulu’nun aldığı “2017 Yılı Programının Uygulanması, Koordinasyon ve İzlenmesine Dair Karar” Resmi Gazete’de ekleriyle birlikte yayınlanmış, 2016’da Türkiye’de lisanslı sporcu sayısının bir önceki yıla göre 5,5 milyondan 6,8 milyona; kulüp sayısının 12 bin 981’den 13 bin 454’e; antrenör

sayısının 174 bin 803'ten 221 bin 46'ya kaydedilmiştir ("Lisans Sporcu" 2016). Aynı kararda,

"spor alanında kaydedilen gelişmelere rağmen, fiziki ve beşeri altyapının güçlendirilerek ülke genelinde dengeli dağılımının sağlanması, spor eğitiminin iyileştirilmesi, spor etiğinin geliştirilmesi, başarılı sporcuların yetiştirilmesi ve sporun yaşam tarzı olarak benimsetilerek geniş kitlelere yaygınlaştırılmasına duyulan ihtiyacın devam ettiği....Mahalli idarelerin spor alanındaki etkinliklerinin artırılması, spor kulüplerinin ve federasyon kapasitelerinin güçlendirilmesi....spor tesislerinin etkin kullanılmasına yönelik tedbir alınmasına ve farklı spor branşlarının kamuoyuna tanıtılması gerektiği..... Halkın spor yapma alışkanlığını ölçen, uluslararası standartlara uygun saha çalışmalarının düzenli olarak yapılmasına ihtiyaç duyulduğu....toplumun tüm kesimlerinde spor yapma kültürünün geliştirileceği" kaydedilmiştir ("Lisanslı Sporcu" 2016).

Devlet kitle sporları için böyle bir durum tespitinde bulunmuştur. Bu tespitlerle ilgili aksiyon alınması, yerel yönetimlerin kitle sporuna olan desteğinin düzenlenmesini de gerektirecek. Yerel yönetimler ve kitle sporları bir sonraki kısımda ele alınacaktır.

2.4.2.4. Yerel Yönetimler ve Kitle Sporları

1990'lardan itibaren spor endüstrisinin gelişmesiyle birlikte, izleyici sporlarına, üstün nitelikli sporculara yapılan yatırımlar çoğalmış, herkes için spor felsefesiyle desteklenen kitlesel sporlar ise ikinci plana düşmüştür. Türkiye, 2000'li yıllardan itibaren yapılan neo-liberal değişiklikleri kalıcı kılabilecek çalışmalar başlatmış, bunların kesintiye uğramadan uygulanmalarını sağlamıştır (Öğüt 2014: 32). Devlet, toplumdaki gelen sporun bağımsızlaşması talebini tanımakta, bir endüstri olarak kendi ekonomisini yaratan sporun bağımsızlaşmasını federasyonlara verdiği "bağımsızlık" statüsü ile cevap vermekte ancak kontrolü elden bırakmak istememektedir. Devletin spor yönetimi organizasyonunu 1969'daki gibi Gençlik ve Spor Bakanlığı altında yönetmeye karar vermiştir. Bakanlık kurulduktan sonra yapılan belediyelerle ilgili mevzuat düzenlemeleri çerçevesinde, 6360 sayılı kanunun kapsamında "amatör spor kulüplerine malzeme vermek ve nakdi yardım sağlamak, yurtiçi ve yurtdışında üstün başarı gösteren veya derece alan sporculara, öğrencilere, teknik yöneticilere ve antrenörlere belediye meclisi kararıyla ödül vermek" maddeleri getirilmiş, toplum refahı ve sağlığı için kitle sporunu desteklemesi ve yaygınlaştırması gereken devlet, belediyeler eliyle rekabete dayalı yarışmalara, elit sporcuya destek ve dikkat vermesi mümkün kılınmıştır (Öğüt 2014: 38). Belediyeler siyasi popülaritelerini arttırmak için

rekabetçi sporlara desteği, spora siyaset karıştırmak ve kitle sporunu zayıflatmak olarak yorumlanmaya açıktır. Piyasa değeri yüksek, izleyici kitlesinin desteğine sahip olan rekabetçi, organize spor ve sporcuya kaynaklarını aktarmakta, en gözde seyirci sporu olan futbola ve kulüplerine öncelik vermektedir. Belediyelerin yaptığı spor tesisleri arasında futbolla ilgili olanlar dikkat çekmektedir. Tesislere, sokaklara, parklara verilen sporcu isimleri arasında futbolla ilgili olanlar çoğunluktadır. Diğer taraftan, bu sporcu isimleri spora hizmetleri ve performanslarıyla başarılar kazanmış sporcular arasından seçilmekte ve tesis isimleriyle bu sporcuları miraslaştırmaktadır. Profesyonel kulüplerin kullanımına olan ve “mabet” kabul edilen stadyumların isimlerinin medya kapsamı yüzünden para karşılığı sponsorlara kiralandığı, miraslaştırılan spor insanı isimlerinin göz önünde olmayan kompleks isimlerine atandığı bu dönemde, yerel yönetimlerin yaptıkları projelerin isimlendirilmeleriyle miraslaştırmaya araç olmaları sürdürülmektedir.

2.4.3. Spor Liseleri

Bu dönemde spor endüstrisine eğitilmiş insan kaynağı yetiştiren, ülkedeki spor altyapısını kuvvetlendiren Spor Akademileri çoğalarak devam etmiş, yurt genelinde 70’in üzerinde üniversitede sporcu ve spor yöneticisi yetiştiren bölüm açılmıştır. Bu dönemde devlet çekirdekten sporcu yetiştirmenin önemini göz önüne alarak 2005’ten itibaren Spor Liseleri açmaya başlamıştır. 2017 itibariyle Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı 67 adet Spor Lisesi eğitim vermektedir. 2017’den itibaren Olimpik sporlarda branşlaşmaya gidilecek yeni bir sistem deneyecek olan Milli Eğitim Bakanlığı, 8 lisede branşlaşmaya başlayacaktır (“Tematik Spor” 2017).

Türkiye’deki spor eğitimi ve insan kaynağı konusunda milli formayı 85 kez giyerek ülkemizi temsil etmiş eski milli hentbolcu, Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bölümünden mezun 22 senelik bir beden eğitimi öğretmeni olan Tülin Şensoy’la yüzyüze görüşme yapılmıştır (Şensoy 2017). Tülin Şensoy aynı zamanda okul hentbol takımı antrenörlüğü yapmak için antrenörlük belgesine sahiptir. 2010-2013 yılları arasında stadyumlarda kutlanan ilçe 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı tören komutanlığı, 2014-2015 eğitim öğretim yılında İlçe Tören Koordinatörlüğü görevlerinde bulunmuştur. Tülin Şensoy’la yapılan görüşmede alınan bilgilere göre

bugün spor lisesi dışındaki düz lise seviyesinde okullarda haftada 2 ders (80 dakika) beden eğitimi dersi bulunmaktadır. 2017 beden eğitimi müfredatında, düzeni sağlamak ve organizasyonu kolaylaştırmak üzere yapılan “düzen alıştırmalarının” dışında, kültür fizik ve ata sporlarımızın tanıtımı ve uygulaması konularının yer aldığını belirtmiştir. Ayrıca yeni bir uygulamayla federasyonu olan tüm spor branşları beden eğitimi derslerinde konu olarak işlenebilmeye başlanmıştır. Okulun fiziki şartlarının uygunluğuna göre bu spor branşlarına dönemlik yoğunlaşmalar yapılması esnekliği getirilmiştir. Şensoy, yeni yapılan okul binalarında kapalı spor salonu imkanına özen gösterilmeye çalışılsa da, okul binalarının büyük çoğunluğunun fiziki şartlarının beden eğitimi dersleri ve spor için zorlu koşullar içerdiğini belirtmiştir. Kapalı salon eksikliği, açık hava alanlarının beton zemin oluşu, bunlara ek olarak yaşanan malzeme eksiklikleri bir çok okulda verimli eğitim yapılmasını zorlaştırmaktadır. Bir “Spor Akademisi” mezunu olarak Tülin Şensoy, bugün Spor Akademisi sayısının yükseldiğini, buna karşılık sporla özel olarak ilgilenmeyen, spor yapmayan öğrencilerin de bu okullara girebildiğini, bunun da yetişen sporcu, antrenör ve spor yöneticisi kalitesine, mezunların spor branşları ve ilgili alanlarda çalışıp çalışmayacağına etki ettiğini belirtmiştir.

Değerlendirme

Türkiye’de son 150 yıldır sporu doğrudan etkileyen 4 tema bulunmaktadır ve her temanın baskın olduğu dönem farklı dinamikler içermektedir. Spor ülkemizde “modernleşmeyle” birlikte girmiş, bu ilk dönemde gönüllülük ilkesiyle gelişip kurumlaşmaya başlamıştır. 1930’lardan itibaren devletin müdahalesine maruz kalan spor, “devletçiliğin” hakim olduğu bu ikinci dönemde devletin hareket alanı haline gelmiştir. Cumhuriyet’in ilk yıllarında nesilleri fiziksel ve ruhsal olarak şekillendiren bir araç olarak kullanılmış, buna rağmen o dönem yayılmaya çalışılan spor yapma alışkanlığı topluma yerleştirilememiştir.

Sporda “profesyonelleşmeyle” birlikte başlayan üçüncü dönemde, 1950’lerden itibaren 1980’lere dek devletin spor yönetiminde kademli olarak serbestleşme politikaları benimsenmiştir. Profesyonelleşmeyle birlikte izleyici sporları ilgi kazanmış, 1970’lerden

itibaren, federasyonların ve spor kulüplerinin üstündeki devlet kontrolünün de yumuşamaya başlaması ve profesyonelliğin yayılmasıyla izleyici sporları popüler kültürün içine girmeye başlamıştır. Bu dönem içinde devlet “sporu” “gençlik” ile birlikte ele almıştır. Sporda devletçiliğin baskın olduğu dönemde başlayan sporla gençliği şekillendirme anlayışı, 1960’lardan itibaren devletin spor yönetiminde sporu yine gençlikle birlikte ele alması olarak yansımıştır.

Devletçilik döneminde halk arasında yayılması, faydacı bir yaklaşımla uygulanıp eğlence aracı olmaması için mücadele edilen spor, futbolda profesyonelliğin kabulüyle bir eğlence aracı olarak ortaya çıkmaya başlamış, dördüncü dönem olan Neo-liberal dönemde, spor endüstrileşmiştir. 1982 Anayasa’sında yer alan “devlet başarılı sporcuyu korur” maddesi ülkede sporcuya yaklaşımın değiştiğinin kanıtıdır. Yavuz bir nesil için herkesin spor yaptığı bir toplum olma prensibinden, “başarılı sporcu” yetiştiren bir toplum olmaya doğru geçiş yapılmıştır. Neo-liberal dönemde sporun endüstrileşmesinin bir ürünü, medya yansımalarının bir sonucu olarak sayısı artmış olan milli sporcuların, yerli ve yabancı profesyonel sporcuların bir çoğunun ünlenmeye başladığı ama aralarından sadece bazılarının üstün nitelikleriyle sıyrılarak “Efsane” kabul edildiği tespit edilmiştir.

1982 Anayasası’nda “toplum refahı ve sağlığı için spor” anlayışı da yer almış ancak spor endüstrisine kıyasla ikinci planda kalmış gözükmektedir. Türkiye’de bugün spor dediğimizde, toplum tabanına yayılmış bir spor yapma kültüründen ziyade, izleyici sporlarının, özellikle futbolun ön planda olduğu bir anlayış hakimdir. Ülkenin spor altyapısını güçlendirmek için modernleşme döneminden beri spor eğitimi verecek insan kaynağının yetiştirilmesine önem verilmiştir. Öğretmen okullarında beden terbiyesi öğretmenliği kurslarından 1930’larda kurulan Gazi Eğitim Enstitüsü’nde ilk olarak açılan ve eğitim süresi 3 yıl olan bölümde beden eğitimcileri yetiştirilmeye başlanmıştır. 1974’te açılan ve üniversitelerin Spor Bilimleri Fakültelerini oluşturan Spor Akademileri, sporcu, antrenör, spor yöneticisi konusunda Türkiye’ye insan yetiştirmektedir. Son yıllarda yapılan atılımla çekirdekten sporcu yetiştirme düşüncesiyle spor liseleri açılmaya başlanmıştır. Türkiye gibi gelişen ve genç nüfusa sahip bir ülkede beden eğitimi öğretmeni, lisanslı sporcu sayısı ve olimpik başarılar

çoğalmaktadır ancak neo-liberal dönemde sayıları artan tüm bu eğitim kaynakları ülke sporunda tabana yayılan bir etkiye sebep olamamış gözükmektedir. Çok kısıtlı çevrelerde filizlenen sivil girişimler hesaba katılmazsa spor henüz toplum tabanına yayılabilmiş değildir.

Devletçilik döneminde Cumhuriyet'in ilk büyük projeleri olarak yapılan spor tesisleri, dönemin ideolojisini ve mimari yaklaşımını yansıtan yapılardır. Profesyonellik dönemi boyunca önce 1. Lig maçlarının başlaması, ardından Anadolu şehirlerinden de futbol takımlarının çıkması 2. ve 3. Lig maçlarının organize edilmesi, stadyum ihtiyacını arttırmış, profesyonellik dönemi boyunca devam eden spor tesisi inşaatları süreci başlamıştır. Neo-liberal dönemde ise bir taraftan yerel yönetimler ve devlet eliyle yaptırılan spor tesisleri diğer taraftan izleyici sporlarının ulaştığı endüstriyel boyut, yeni ve yüksek kapasiteli tesis inşaatlarının yapımının önünü açmıştır.

Ülkedeki spor mirasının köklendiği dönemlerin ele alındığı bu bölüm, bu tez çalışmasının amacı olan Türkiye'de modern sporların miraslaştırılmasının incelenebilmesi için olgusal veriyi sağlamıştır. Takip eden bölümde Türkiye'de modern sporların miraslaştırılmasının bileşenlerini anlayabilmek için bu veriler ışığında yapılan tarihsel ve toplumsal bir analiz çalışmasına yer verilecek Türkiye'de modern sporların miraslaştırılma süreç ve dinamikleri ele alınacaktır.

3. TÜRKİYE’DE SPORUN MİRASLAŞMA SÜRECİ

3.1 Kültürel Miras ve Miraslaştırma Kavramı

Kültürel miras, insanların yaşadıkları kültürün içinde şekillenen geçmişi ve geçmişle ilgili fikirleri, kendi kimliklerini tanımlamak için kullandıklarında ortaya çıkan sosyal bir olgudur (Ashley ve Frank 2016: 501). İçinde yaşadığı toplumun süreçlerinden bağımsız olamaz. Geçmişte yaşanan her olay tarihin sayfalarında yer alabilir. Ancak her tarihsel olgu miras değeri kazanamaz. Richard Holt kültürel mirası şöyle anlatır: “Tarih geçmişi nasıl açıkladığımız, miras ise onu nasıl koruduğumuzdur” (Holt 2012: 263). Holt’un da ifadesinde yer aldığı gibi tarih ve miras olgularının ince bir çizgiyle ayrılır. Kültürel miras tarihte yer bulacak bir verinin zaman içinde toplumsal kabul görerek bir değer oluşturmasıyla ortaya çıkar.

Sporu bir ilgi alanı olarak tanımlayıp çalışan bir çok disiplin bulunur: Sosyoloji, sosyal antropoloji, siyaset bilimi, sağlık bilimleri, eğitim bilimleri ve spor bilimleri, coğrafya, tarih. Tüm bu disiplinler spor mirasını anlamamıza da yardımcı olurlar. Holt, bunların arasından tarih biliminin birincil ve ikincil kaynaklar (arşiv kaynakları ve yayınlanmış kaynaklar) vasıtasıyla geçmişi araştırmaya ve anlamaya büyük önem verdiğini belirtir (Holt 2014:31). Ancak tarihin geçmişten sağlayacağı sonsuz sayıdaki olgusal veri, tarihçinin bakış açısına göre yorumlanmaya açıktır. Bunun önüne geçmek için akademik tarih anlayışı, konunun ele alındığı bağlamı, dış faktörleri, söz konusu durumda yer alan kişilerin karakterlerini hatta rastlantıları hesaba katarak, konuya yaklaşır, birden çok olasılık üzerinde durur (Holt 2014:31). Yine de tarih yazımı yazan tarafın bakış açısını içerir. Ancak toplumun ortak bir kabulle kendiliğinden bir değere dönüştürdüğü kültürel miras burada tarihi veriden farklıdır. Holt’un dediği gibi kültürel miras toplumun tarih içinde toplumsal bellekte korumaya karar verdiği kısımdır. Geçmişle ilgisi olan yerlere, kişilere, onlarla ilgili olan objelere, olaylara, hatıralara toplum tarafından bilinçli olarak değer atfedilir ve onlar da bu sebeple toplumsal bellekte korunarak miraslaşırlar.

Hill, Moore ve Wood, Jerome de Groot'a atıfta buldukları çalışmalarında toplumsal belleğin hiç fark edilmeden üretildiğine değinirler. Bu üretimin en önemli kısmı kahvehanelerde, keyfi dost sohbetlerinde, kar amaçlı ana söylemden uzak "spor muhabbeti" sırasında gerçekleşir (Hill, Moore ve Wood 2012:3). Neo-liberal dönemde internet platformlarının gelişmesiyle yüz yüze yapılan bu sohbetlere, sohbet platformlarının da eklendiğini ve toplumsal bellek üretimine katıldıklarını belirtmek gerekmektedir. Bu informal sohbetler sporcu, mekanı, olayları tekrar tekrar gündeme getirir ve yeniden üretir. Neyin miraslaştırılacağıyla ilgili uzlaşma bu süreçte neyin gündeme gelip tekrar edildiğiyle ortaya çıkar. Miraslaşma selektif bir süreçtir, her sporcu, mekan, olay kültürel değer taşıyıp miraslaşamaz.

Toplum da, devlet de, özel kurumlar da medya da bir sporcunun veya mekanın spor mirası kabul edilmesini çeşitli girişimlerle önerebilmekte ve böylece miraslaşma sürecine aracılık etmekte, yani kültürel miras değeri taşıyan sporcu, mekanı, olayı miraslaştırmaktadırlar. Bu dört aktörden her biri kendi başına miraslaştırma sürecine aracılık edebilirken, bir arada da aracılık edebilmektedirler. Miraslaştırma konusunda etkin rolü kurumlar oynamaktadır. Kurumların sahip oldukları iktidar alanları, onları neyin miras olacağını belirleme konusunda erk sahibi kılmaktadır. Diğer taraftan Hill, Moore ve Wood gibi araştırmacılar "Geçmiş temsil eden mirasın (legacy of the past) ne olacağına kim karar verir?" sorusuna "...Çoğu zaman bugüne ulaşan, egemenlerin mirası ve onların tarih anlatımlarıdır." cevabını verirler (Hill, Moore ve Wood 2012:4). Egemen olan taraf toplum üzerinde de erk sahibi olarak toplumsal bellekte daha çok iz bırakacak, kültürel değerleri miraslaştıran aktörlerden biri de olabilecektir.

Miraslaştırmaya aracı olan tüm aktörlerin önerileri miraslaşmanın selektif sürecinden geçer. Miraslaştırılması önerilenler konusunda toplumsal uzlaşma sağlanırsa tekrar tekrar gündeme gelen yer, mekan, sporcu, olay toplum hafızasına işler ve miraslaştırılır. Miras göstergeleri belirlemeye başlar. Kültürel mirasın sınırlarını ise kültürel miras değerinin etki alanı belirler.

3.2 Spor ve Kültürel Miras

Gregory Ramshaw makalesinde MacGregor'un düşüncelerine yer vererek sporun toplumların kültürüne açılan bir pencere olduğunu söyler (Ramshaw 2014:191). MacGregor'un düşüncesine paralel olarak Hargreaves de sporun toplumla olan ilişkisine vurgu yaparak sporun toplumsal ilişkilerden filizlenen bir fenomen olduğunu belirtir (Hargreaves 2014: Chapter1). Peter Pericles Trifonas'ın Umberto Eco'nun futbola ilgili görüşlerine ve sosyal eleştirilerine yer verdiği "Umberto Eco & Football" isimli çalışmada Eco'nun sporla ilgili görüşü konuyu basit ve net bir şekilde özetler: "Sport is man, Sport is society", yani "Spor insan demektir, spor toplum demektir" (Trifonas 2001:22).

Yukarıda anılan çalışmaların tümü sporun toplum hayatının bir yansıması olarak ortaya çıktığını vurgulamaktadır. Kavramsal olarak spor, toplumların tüm bireyelerine açıktır. Ancak her toplumun seçip benimsediği spor branşı türleri, yaşadığı toplum içinde sporla ilgilenen kitle, sporun uygulanış biçimi, toplumun diğer kurumlarıyla olan ilişkisi, etkinliği, içinde geliştiği topluma göre şekillenir. Diğer bir deyişle spor, içinde yaşadığı toplumun değer ve kuralları, adet ve gelenekleri, davranış biçimleri içinde var olabilmektedir. Spor bu nedenle, içinde yaşadığı toplumun kültürel yapısının köklü bir parçasıdır. Kültürel aktarım yolu ile nesilden nesile iletilen birikiminin parçasıdır. Dolayısı ile spor toplumların kültür mirasının bir parçasıdır. Sporun kültür mirasının bir parçası olarak ortaya çıkması için mutlaka üzerinden zaman geçmesi gerektiği görülür. Kültürel birikimin ve sosyal üretimin bir parçası olarak sporun oynanmayı sürdürerek yaşatılması gerekir. Bu sebeple sporun kültürel miras değeri sadece geçmişte değil, bugünde de üretilmektedir.

3.3. Sporun Miraslaşması

"Sporun sadece idman olmadığı" bakış açısı, tarih, sosyoloji, siyaset bilimi ve daha bir çok disiplinin sporu akademik bir ilgiyle çalışmasıyla ancak son yıllarda ortaya konmaya başlamıştır. Ülkemizde modern sporların miraslaştırılması süreci de tarihteki

olaylar arasından toplumsal süreçler sonucu toplumsal belleğe alınanların korunmasına karar verilmesiyle gerçekleşmektedir. Bu sebeple ele alan bu tez çalışmasında, kültür, tarih, sosyoloji, siyaset ve kültürel miras arasındaki yakın ilişkiden ve bu alanlardaki araştırmacıların bugüne dek yapmış oldukları çalışmalardan faydalanılmıştır. Bu çalışmada tarihsel ve toplumsal bir analiz çalışmasıyla, modern sporların Türkiye'ye girişinden günümüze kadar olan süreçte spor mirasının nasıl şekillendiğini ve geliştiğini kültürel miras değerlerinin neler olduğunu ve bunun toplumsal göstergelerinin neler olabileceğini, sporu miraslaştıran araçların neler olduğunu incelemek ve anlamak amaçlanmıştır.

Bu tarihsel ve toplumsal analiz, modern sporların ülkeye girmeye başladığı Tanzimat (1839) ve Islahat (1856) Fermanlarıyla başlayan ve modernleşmeyle devam ederek 1950'lere dek süren bir dönemi inceleyerek başlar. Anılan yıllar aynı zamanda yoğun bir savaş dönemidir: Kırım Savaşı (1854-56), Osmanlı-Rus Savaşı (1877-78), Balkan Savaşı (1912), 1. Dünya Savaşı (1914-18), Kurtuluş Savaşı (1919-22), 2. Dünya Savaşı (1939-45). Beden eğitimi ve spor özellikle II. Meşrutiyet'ten (1908) itibaren yaklaşan I. Dünya savaşının, ardından II. Dünya savaşının da etkisiyle militarist bir yaklaşımla uygulanmış, spor devlet politikalarının hareket alanı haline gelmiştir. Sporun toplumdaki doğal gelişimine devlet müdahalesi başlamıştır. 1950'li yıllar sporda profesyonelliğin getirdiği kırılmayla başlar. Devlet sporla ilgili tüm kurumları kendi iradesi altında yönetse de, spor üstündeki bu kontrol 1960'larda biraz gevşemiş, 1936'dan itibaren Milli Olimpiyat Komitesine dahi tayinle atanan bürokratlar dönemi ancak 1962'de sona ermiştir (TMOK). 1970'ler federasyon ve kulüplerin, sivil girişimin öncesine göre biraz daha kuvvetlendiği yıllar olmuştur. 1980 ve 1990'lı yıllar piyasalaşmanın geliştiği ve tüm alanlara yayıldığı, neo-liberalizmin sporu da etkisi altına almaya başladığı yıllardır. 2000'lerde ise artık neredeyse tamamen piyasalaşmış ve büyük bir pazar haline gelmiş spor endüstrisinden bahsedilmektedir ve ülkede spor bu kez bu yönüyle devletin otoritesine maruz kalır.

Modern sporların ülkemize girişinin 150 yılı aşkın tarihi boyunca spor ülkemizin içinden geçtiği tüm toplumsal olaylardan etkilenmiştir. Ancak ülke her dönemde sporcu ve spor adamları yetiştirmeye devam etmiş, altyapı çalışmalarını sürdürmüş,

olimpiyatlar da dahil olmak üzere, yerel ve uluslararası yarışmalara katılmış, ev sahipliği etmiş, başarılar kazanmıştır. Söz konusu yıllarda her branş için olmasa dahi kendini takımı ile tanımlayan bir taraftar kitlesi yaratmıştır. Toplumun bu süreç içinde gelecek nesillere sporla ilgili aktarmak istediği değerler bu çalışmada sunulan tarihsel ve toplumsal analizde ortaya çıkmıştır.

Yapılan tarihsel ve toplumsal analiz çalışmasında ülkemizde spora ilişkin tespit edilen kültürel miras göstergelerinin geçmişi hatırlama ve anma gayretiyle ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Bellelli, Curd ve Leone 2007’de kaleme aldıkları makalelerinde geçmişteki bazı olayların kişinin hafızasında nükseden bir biçimde var olduğunu, toplumun da aynı olaylardan sürekli bahsettiğini söylerler. Bu tip olaylar cadde isimlerinde, anıtlarda, anma törenlerinde, yayınlarda ve tarih kitaplarında ifade edilip kayda geçirilirler (Bellelli, Curd ve Leone 2007). McGuinness ise geçmişi hatırlama ve anma anlayışının, siyasi liderleri hatırlamak ve onurlandırmak için yapılan kamusal anma törenleriyle başladığını belirtir. Aynı çalışmada I. Dünya Savaşı’nın ardından yapılan anıtların “sıradan insan”ı siyasi liderler gibi anmak üzere yapıldığını saptayan King’in 1998 çalışmasından bahseder (McGuinness 2012: 212). McGuinness, İngiltere futbolundaki anma pratiğinin 1985’ten bu yana değiştiğini belirterek artık anıt ve heykeller yapıldığını, sokak ve caddelere sporcu isimleri verildiğini, stadyum ve alışveriş merkezleri açıldığını, belli forma numaralarının emekli olan futbolcularla birlikte emekli edildiğini söyler (McGuinness 2012:211). Bu tez çalışmasında sunulan ülkemize ait verilerin tarihsel ve toplumsal analizi yukarıda ifade edilen görüşlerle paralellik göstermektedir. Ülkemize özgü sosyal ve siyasi farklılıklarla birlikte bizde de önemli sporcu ve spor adamlarının isimleri 1940’lardan beri spor tesislerine, cadde ve parklara, futbol sezonlarına verilmiş, 2000’lerden itibaren başarılı sporcuların heykelleri kamusal alanlarda yer bulmaya başlamıştır. Bu tespitler, bu çalışma kapsamında sporun miras göstergeleri olarak ele alınmaktadır. Sonraki bölümlerde sporun miras değerlerinin analizinde söz konusu miras göstergelerinden de yararlanılacaktır.

3.3.1. Sporun Kültürel Miras Değeri

Geçmiş ve güncel kaynaklarda sporla bağlantılı sayısız önemli olay, kişi ve yapı bulacağımız kuşkusuzdur. Ancak bunlar arasından hangilerinin bir sonraki nesile aktarılmak üzere korunmakta olduğuyula ilgili karar toplumsal süreçler ve değerler üzerinden belirlenir.

Anılarımız, bizi geçmişle bağlayan hafıza kaydımızdır. Anılar bizde nostalji hissi uyandırır. Sedikides, Wildschut ve Arndt nostaljiyi, geçmişe, geçmişteki kişilere ve olaylara, özellikle “eski güzel günlere” veya “sıcak çocukluğa” duyulan özlem olarak tanımlar (Sedikides, Wildschut ve Arndt 2008: 305).

Anılarımız ve kimliğimizle ilişkilendirdiğimiz mekanlar, kişiler, olaylar ve objeleri hem bizi tanımladığı, hem de bizde nostalji duygusu oluşturduğu için korunmaya değer buluruz. Önce başarılar elde eden sporcu ve takımlar hafızamıza yerleşirler. Önemli karşılaşmaları hafızamıza gerçekleştikleri mekanlarla kaydederiz. Tekrar tekrar hatırlanıp bir bakıma yeniden üretilerek miraslaşıp bir sonraki nesille buluşurlar. Ancak her başarılı sporcu veya spor alanı sonraki kuşaklara aktarılmaz. Takip eden kısımda sporcunun ve mekanın hangi niteliklerinden dolayı miraslaştırıldıkları incelenmektedir.

3.3.1.1. Başarılı Kişi/ Üstün Nitelikli Sporcu

Üstün fizik kondisyona ve mükemmel tekniğe sahip, mücadeleyi seven ve bundan zevk alan, yaptığına büyük emek harcayan ve kendine güvenen sporcular başarılı sporculardır. Bu sporculardan psikolojik olarak kazanmaya hazır olanları “yıldız sporcu” olabilirler (“Otuz Soruda” 2012). Sıra dışı başarılarla imza atan sporcular toplumda övülür, saygı uyandırır, örnek alınır ve hatırlanırlar. Bu başarılarının unutulmaması için spor hayatları devam ederken, spor hayatına ya da yaşama veda ettiklerinde hatıraları bir sonraki nesile aktarılmak üzere korunur ve “Efsane Sporcu” olarak miraslaştırılırlar.

Üstün nitelikli bu sporcular toplumu temsil edebilecek “örnek kişi” kabul edilirler. Mike McGuinness, Vande Berg’in düşüncelerini aktarırken her neslin kendi “dönemini” temsil eden bir kahraman sporcusu olduğundan bahseder. Bu sporcular hem spor becerileri hem de erdemleriyle örnek gösterilirler: “Bu sporcular atletik kabiliyetleri, performansları, cesaretleri, uzmanlıkları, azimleri, güvenilirlikleri, karakterleri ve dürüstlükleri bakımından örnektirler. Bu özellikleriyle elde ettikleri başarılar sayesinde ünlü kişiler haline gelen sporcuların başarıları zaman aşımına dayanıklıdır” (McGuinness 2012: 213).

Zaman aşımı konusuna Ramshaw da katkıda bulunur. Atletlerin, mimari yapıların aksine, yaş alarak kıymetlenmeyen nadir kültürel miras objelerinden olduğunu belirtir. Sporcuların miras değerlerini korumasının, bilinen ve anılan bir başarı seceresine sahip olmasının spor hayatları ve sonrasındaki kariyerleri için önemli olduğunu söyler (Ramshaw 2014:194). Bu değerler sporcuların korunmaya değer bir kültür mirası kabul edilmeleri için de önemlidir.

Başarıları toplum tarafından tanınan, toplum tarafından tekrar tekrar hatırlanmak istenen, kültürel anlamı olan anlarla bütünleşmiş sporcular, kamusal alanda görünür, duyulur ve hissedilir şekilde anılırlar. Kevin Moore, Redmond’a atıfta bulunarak atletlerin resim veya heykellerinin “Yıldızlar Geçidi” (Hall of Fame) şeklinde sergilenerek, sporcuların hayranlarının saygın bakışları ile bir nevi kutsandığını ve ölümsüz kahramanlara dönüştüklerini yazar (Moore 2012: 103). Mike McGuinness bu sergileme ve görünür kılma biçiminin sadece resim ve heykellerin “varlığı” ile değil, vefat etmiş olan veya emekli olan oyuncuların spor hayatlarında kullandıkları forma numaralarının da kendileriyle birlikte emekli edilmesiyle, yani sporcuyla özdeşleşen sırt numarasının sahalardaki “yokluğuyla” da gerçekleşebileceğinden bahseder. Tüm bu sergilemeler sayesinde sporcunun hikayesi terkar tekrar anılır. McGuinness’in Mellor’dan alıntılıdığı gibi bu tip sergilemeler, bunlara maruz kalan insanları birbirine bağlayan bir kaynak vazifesi görerek toplulukların (community) oluşmasını da sağlarlar (McGuinness 2012:213).

Yapılan tarihsel ve toplumsal analiz çalışmasında ülkemiz için de “üstün nitelikli sporcuların” başarılarının bir değer olarak miras göstergelerine yansıdığı tespit edilmiştir. Bu miras göstergelerden ilki Cumhuriyet’in ilk yıllarından itibaren spor tesislerine verilen spor insanı isimleriyle açığa çıktığı belirlenmiştir (1940’ta Şeref Stadı, 1964’te Ali Sami Yen Stadı gibi. Tablo 1). Spor tesislerinin, özellikle stadyumların kamusal alana ait büyük ve anıtsal yapılar olmaları, taşıdıkları isimleri toplumsallaştırmaları açısından önemlidir. Bu sebeple spor insanların isimlerinin spor yapılarına verilmesi önemli miras göstergesidir. Yapılan analiz sonunda ortaya çıkan spor tesislerine verilen isimler ile ilgili tabloda ağırlıklı olarak İstanbul’daki spor tesisi isimleri incelenmiştir (Tablo 1).

TABLO 1. SPOR İNSANLARININ İSİMLERİ İLE ANILAN TESİSLER

DÖNEM	YIL	KİŞİ	TANIM	GÖSTERGE	CİNSİ	YAPAN KİŞİ/KURUM	SEBEP	NOT
DEVLETÇİLİK	1940	Şeref Bey	BJK yönetici	Çırağan bahçesi stadına adı verilir	Tesis	Özel	Anna	vefat 1933
	1947	İnönü	Devlet başkanı	devlet başkanın ismi Stada verilmiş	Tesis	Devlet	N/A	Gençliğin spor alanlarına olan ihtiyacı dile getirdiği için
	1964	Ali Sami Yen	GS Yöneticisi	Stada ismi verilmiş	Tesis	Devlet	Anna	Vefat 1951
PROFESYONELLİK	1965	Selim Sırrı Tarcan	Spor Adamı	Spor Kompleksine adı verilmiş	Tesis	Devlet	Anna	Vefat 1957
	1972	Burhan Felek	Spor Yazarı	Spor Salonuna adı verilmiş	Tesis	Devlet	Başarı	1982 vefat, bina 2000’de tamamen yıkılıp yeniden yapılmış.
	1978	Ahmet Kireççi	olimpik güreççi	Mersinli Ahmet Kireççi Kamp ve Eğitim Merkezine adı verilmiş	Tesis	Devlet	Vefat	1936 ilk bronz, 1978 vefat, anı köşeleri var.
NEO-LİBERALİZM	1983	Burhan Felek	Spor Yazarı	Yüzme Havuzuna adı verilmiş	Tesis	Devlet	Vefat	
	1983	Sadi Gülçelik	Enka & Basketbolcu	Enka sadi Gülçelik Spor tesisi	Tesis	Özel	Vefat	1980’de vefat
	1985	Metin Oktay	GS’li futbolcu	Metin Oktay Stadı	Tesis	Özel	Başarı	vefat 1991
	1987	Şan Ökten	BJK yönetici	Şan Ökten Fulya Tesisleri	Tesis	Kulüp	Vefat	1987’de vefat
	1991	Metin Oktay	GS’li futbolcu	1976 GS Folya tesislerine adı verildi	Tesis	Özel	Vefat	
	1991	Metin Oktay	GS’li futbolcu	Metin Oktay Spor kompleksi	Tesis	İBB	Vefat	
	1993	Hamza Yerlikaya	Olym altın güreşçi	Hamza Yerlikaya Spor Kompleksi	Tesis	İBB	Başarı	1995 dünya şampiyonu
	1995	Cihat Arman	FB kalecisi	Cihat Arman Futbol sahası	Tesis	Devlet	Vefat	1994’de vefat
	1995	Ekrem Koçak	madalyalı atlet	Ekrem Koçak Atletizm pisti	Tesis	Devlet	Vefat	1993’te vefat. Tesis Burhan Felek spor kompleksi içinde. 2013’te yeniden yapılmak üzere yıkıldı.
	1996	Ahmet Kireççi	olimpik güreşçi	Mersin’li Ahmet Kireççi Güreş Salonu	Tesis	Devlet	Anna	1936 ilk bronz, 1978 vefat vefat 1990, olimpiyat tesisi içinde
	1999	Ahmet Cömert	Boks antrenörü	Ahmet Cömert Spor salonu	Tesis	Devlet	Anna	
	1999	Süleyman Seba	BJK onursal başkanı	BJK Süleyman Seba Spor salonu	Tesis	Özel	Başarı	2000 görevinden ayrılır
	1999	Burhan Felek	Spor Yazarı	Milli Takımlar Kamp ve eğitim merkezi	Tesis	Devlet	Anna	
	1999	Can Bartu	FB futbolcu	Fenerbahçe Can Bartu tesisleri	Tesis	İBB	Başarı	36 doğumlu hayatta
	1999	Hakkı Başar	Güreşçi	Hakkı Başar Spor Kompleksi	Tesis	İBB	Başarı	69 doğumlu hayatta
	1999	Hasan Cemal Polat	Gençlerbirliği futbolcusu/TFF BŞK	Hasan Polat Tesisleri	Tesis	Devlet	Başarı	2010 vefat
	2000	Şükrü Saraçoğlu	FB başkanı	Tribünleri yenilenen Fenerbahçe stadına ismi verildi	Tesis	Devlet	Anna	
	2000	Haldun Alagaş	Karetçi	Haldun Alagaş Spor Tesisi	Tesis	İBB	Başarı	70 doğumlu hayatta
	2002	Nevzat Demir	BJK yönetici	BJK Nevzat Demir Tesisleri	Tesis	Özel	Anna	Nevzat Demir firapen sahibi tesisi yaptırmış
	2004	Sedat Balkanlı	FB futbolcu	Sedat Balkanlı Tesisleri	Tesis	İlçe Belediye	hastalık	1997 hastalık, 2009 vefat
	2005	Gazanfer Bilge	Güreşçi	Gazanfer Bilge Spor Tesisleri	Tesis	Devlet	Başarı	2008 vefat
	2005	Hasan Cemal Polat	Gençlerbirliği futbolcusu/TFF BŞK	Hasan Polat Stadı	Tesis	Devlet	Başarı	2010 vefat
	2006	Ergun Gürsoy	GS Yöneticisi	Ergun Gürsoy Olimpik Kapalı Yüzme Havuzu	Tesis	Devlet	Anna	Burhan felek içindeki havuzu cebinden yenilemiş
	2007	Müjdat Gürsu	Milli Futbolcu	Silivri Müjdat Gürsu Stadı ve Spor Tesisi	Tesis	İBB	Anna	1994 vefat
	2008	Hasan Doğan	Futbol Fed başkanı	Hasan Doğan Futbol sahası	Tesis	İlçe Belediye	Vefat	vefat 2008
	2008	Hasan Doğan	Futbol Fed başkanı	Kartal Hasan Doğan Spor Kompleksi	Tesis	İlçe Belediye	Vefat	vefat 2009
	2008	Fevzi Şeker	Milli güreşçi	Fevzi Spor Kompleksi	Tesis	İlçe Belediye	Başarı	vefat 2011
	2009	Lefter Küçükandonyadis	FB futbolcu	FB Lefter Küçükandonyadis Spor tesisleri	Tesis	Hazine/İlçe Belediye	Başarı	2012 vefat
	2009	Hasan Doğan	Futbol Fed başkanı	Hasan Doğan Spor Tesisleri	Tesis	İlçe Belediye	Anna	vefat 2008
	2009	Osman Solakoğlu	Basket Fed Bşk	Osman Solakoğlu Spor Kompleksi	Tesis	Devlet	Anna	vefat 2005
2009	Yusuf Ziya Önış	GS eski bşk	Yusuf Ziya Önış Stadı	Tesis	Devlet	Anna	vefat 1960	
2010	Sinan Erdem	voleybolcu ve TMOK bşk	Sinan Erdem Spor salonu	Tesis	İBB	Anna	vefat 2003	
2010	Burhan Felek	Spor Yazarı	Burhan Felek Voleybol salonu	Tesis	Voleybol Federasyonu	Anna	1972’deki yıkılıp yeniden yapılmış.	
2011	Rıdvan Dimen	Milli FB futbolcu	Rıdvan Dimen Tesisleri	Tesis	İlçe Belediye	Başarı	62 doğumlu hayatta	
2011	Semih Erden	Milli Basketbolcu	Semih Erden Spor Salonu	Tesis	İlçe Belediye	Başarı	86 doğumlu	
2012	Arda Turan	Milli Futbolcu	Arda Turan Spor Tesisleri	Tesis	İlçe Belediye	Başarı	87 doğumlu, 2011 Atletico Madris transferi	
2012	Aşlı Çakır Alptekin	Milli Atlet	Aşlı Çakır Alptekin Atletizm Salonu	Tesis	Devlet	Başarı	85 doğumlu, doping ve yarıslardan men cezası	
2012	Hidayet Türkoğlu	Milli Basketbolcu, Fd.Bşk.	Hidayet Türkoğlu Spor Kompleksi	Tesis	İBB	Başarı	79 doğumlu	
2014	Fatih Terim	Milli Takım Antrenörü	Fatih Terim Stadyumu	Tesis	İBB	Başarı	53 doğumlu	
2014	Rıza Çalımbay	BJK milli futbolcu,antrenör	Rıza Çalımbay Spor Tesisi	Tesis	İlçe Belediye	Başarı	63 doğumlu	
2016	Mehmet Çakır	U-21 Milli Futbolcu	Mehmet Çakır Kültür ve Spor Merkezi	Tesis	İlçe Belediye	Başarı	84 doğumlu	
2017	Taha Akgül	Olym altın milli güreşçi	Taha Akgül Spor Salonu	Tesis	cumhuriyet üniversitesi	Başarı	90 doğumlu	

BAŞARI: Spor Hayatı sürerken miraslaşanlar
Emekli/transfer olup veya aktif sporu bırakıp hayattayken miraslaşanlar
ANMA: Vefat ettikten sonra miraslaşanlar

Toplam 48 tesisin yer aldığı Tablo 1’de ağırlıklı olarak 2012’de İstanbul Büyükşehir Belediye’sinin İstanbul’un 2012’de spor başkenti olması anısına yaptığı ve güncel tutulan www.istanbulsporenvanteri.com adresindeki tesisler kullanılmıştır. Tablo 1’de spor tesislerine verilen isimlerde ve tesis sayısında dönemlere göre farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Sporda devletçiliğin ve profesyonelliğin etkili olduğu 1940 - 1987 arasındaki dönemde sporla ilgili isimlendirilen spor tesislerinin sayısı 10 iken, 1991’den günümüze bu şekilde isimlendirilen tesis sayısı 38’dir. Sporda devletçiliğin etkili olduğu ve sporun fiziksel ve ruhsal bir şekillendirici olarak kullanıldığı Cumhuriyet’in ilk stadyum projelerinin yapıldığı II. Dünya Savaşını takip eden dönemde, Anadolu’da inşa edilen spor tesislerine bu ideolojiyi yansıtacak şekilde isimler verilmiştir. Spor insanlarının isimleri yerine, Ulu Önder Atatürk’ün Samsun’a çıktığı 19 Mayıs tarihiyle birleştirilen spor bayramı ve Cumhuriyet’in 2. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü dışında, stadyumların ağırlıklı olarak ülkemizin kurucusu Ulu Önder Atatürk’ün ismi ile anıldığı görülür (Tablo 4).

TABLO 4. ATATÜRK’ÜN ADI İLE ANILAN STADYUMLAR			
DÖNEM	YIL	TESİS	2017’DEKİ DURUMU
DEVLETÇİLİK	1936	Ankara 19 Mayıs Stadyumu	Yıkım kararı
	1941	Giresun Atatürk Stadyumu	Yıkım Kararı
	1950	Bursa Atatürk Stadyumu	Emekli -Tarihi dokusu korunacak
	1950	Konya Atatürk Stadyumu	Yıkım Kararı
	1950	Isparta Atatürk Stadyumu	Aktif
PROFESYONELLİK	1952	Rize Atatürk Stadyumu	Yıkım Kararı
	1953	Eskişehir Atatürk Stadyumu	Yıkım Kararı
	1953	Balıkesir Atatürk Stadyumu	Aktif
	1958	Bolu Atatürk Stadyumu	Aktif
	1960	Kayseri Atatürk Stadyumu	Emekli
	1960	Afyon Atatürk Stadyumu	Yıkım Kararı
	1960	Diyarbakır Atatürk Stadyumu	Yıkım Kararı
	1965	Antalya Atatürk Stadyumu	Yıkım Kararı/ Yerine kent müzesi
	1967	Muğla Atatürk Stadyumu	Aktif
	1969	Siirt Atatürk Stadyumu	Aktif
	1971	İzmir Atatürk Olimpiyat Stadyumu	Aktif
	1974	Manisa 19 Mayıs Stadyumu	Aktif
	1974	Elazığ Atatürk Stadyumu	Aktif
	1975	Samsun 19 Mayıs Stadyumu	Yıkım Kararı
NEO-LİBERALİZM	1980	Yalova Atatürk Stadyumu	Aktif
	1980	Sakarya Atatürk Stadyumu	Yıkım Kararı
	1982	Van Atatürk Stadyumu	Aktif
	1987	Denizli Atatürk Stadyumu	Aktif
	2002	İstanbul Atatürk Olimpiyat Stadyumu	Aktif
	2015	Adıyaman Atatürk Stadyumu	Aktif
	2016	Avcılar Atatürk Stadyumu	Aktif

Cumhuriyet döneminde şehirlerde ilk kurulan stadlara Atatürk’ün adının verilmesi hem kurucuya duyulan minneti, hem onun sporcu kişiliğine bir göndermeyi, hem de Cumhuriyet’in erken dönemindeki mimari tasarımlarda sporun devletin hareket alanı haline gelişinin bir işareti olarak görülebilir. Sporun devletin hareket alanı haline gelmesinin simgesi olan ve kendilerine verilen isimleri günümüze dek taşıyarak

miraslaştıran İstanbul İnönü Stadyumu da Tablo 1’de yer almaktadır. Bu stadyum, Cumhuriyet döneminin spor hafızasını taşıyan, yapıldıkları dönemin mimari özelliklerini yansıtan ve kentin tarihsel dokusuna kazınmış bir yapı olması bakımından kültürel miras örneğidir. Yapılar için seçilen isimler, verildikleri bağlam çerçevesinde, ilerleyen bölümlerde daha detaylı ele alınacaktır.

1940’ta isimlendirilen Şeref Stadı, bu dönem için istisnadır ve ilk kez spora ve kulübüne yaptığı hizmetlerden ve sportmen kişiliğinden kaynaklanan üstün nitelikleriyle bir spor adamının ismi stadyuma verilmiştir. Şeref Bey, Beşiktaş Jimnatik Kulübü yöneticisi, kulüpte futbol sporunu yapılandıran kişi olarak Şeref Stadı’nın BJK’nın kullanımına kazandırılmasına çok emek harcamış ancak hastalanarak 1933’te vefat etmiştir. Kültürel miras değeri taşıyan bu spor adamının kaybı camiada bir motor vazifesi görerek, tamamlanan stadyuma kulübün talebi devlet onayıyla, anısını yaşatmak için isminin verilmesine sebep olmuş, Şeref Bey’in ismi gelecek kuşağa aktarılarak miraslaştırılmıştır.

Sporda profesyonelliğin değişim yarattığı 1952’de başlayan dönemde, yapılan tesislerin Ulu Önder Atatürk’ün ismiyle anıldığını (Tablo 4) ancak diğer taraftan Şeref Stadı’nın öncülüğünü yaptığı kültürel miras değeri taşıyan spor insanının miraslaştırmasının göstergelerinin arttığı gözlemlenmiştir. Bu dönemde spora büyük hizmetler etmiş, ülkede modern sporun ve olimpiyat komitesinin kurucuları olan Burhan Felek, Selim Sırrı Tarcan ve Ali Sami Yen’in isimleri dönemin önemli spor tesislerine verilmiş (Tablo 1) ve hatıralarının gelecek kuşaklara taşınması sağlanmıştır. Yine bu dönemde, 1936 Olimpiyatlarında Türkiye’ye güreşte ilk bronz madalyayı kazandıran güreşçimiz Ahmet Kireççi’nin isminin, sporcunun 1978’deki vefatının ardından bir spor tesisine verilmesi, kültürel miras değeri taşıyan kişinin kaybının yarattığı ivmenin milli sporcunun miraslaştırılmasını sağlanmıştır (Tablo 1).

Profesyonelliğin etkili olduğu bu dönemde futbola olan ilginin arttığından bahsedilmiştir. Bu dönemde performansları, başarıları, sportmenlikleriyle öne çıkan toplumsal belleğe işleyerek sonradan “efsane” olarak anılacak futbolcular yetişmeye başlamıştır. 1980’lerle birlikte etkisini hissettiren Neo-liberal dönemde bu sporcular

başta olmak üzere kültürel miras değeri taşıyan birçok sporcunun, spor ve adamının isimlerinin spor tesislerine verildiği tespit edilmiştir (Tablo1). Miras göstergeleri 1990'larda artarak devam etmiştir. Bu hem spor alanında yetişen insan kalitesinin yükselmesi ve uluslararası başarının çoğalması, hem de 1980 sonrası altyapının ve mevzuatın daha kuvvetlenmesine bağlanabilir. Aynı zamanda, tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de spor piyasalaşmaya başlar ve bir endüstri haline gelir. Bu yönüyle de günlük hayatın içinde daha çok yer alır. Bu durum, spor endüstrisinde başarı elde etmiş, medyada spor veya özel hayatıyla sık yer alarak ünlenmiş sporcuların çoğaldığı bir dönemde, üstün nitelikleri ve sıra dışı başarıları ile diğerlerinden ayrılan ve miraslaştırılan sporcuların da fazlaştığını göstermektedir. Toplum hafızasına alınan olaylar, kişiler ve anların sayısı da daha çoktur artık.

Bu durumun bir diğer sebebi de, farkındalığın artmasıyla tesislere verilecek isimlerle ilgili bir yönetmelik düzenlenmesidir. Spor Genel Müdürlüğü, ilki 1982'de yayınlanan "Tesislere Ad Verme Yönetmeliği" ile spor tesislerine spor insanı ismi verme uygulamasına dikkat çekmiştir. 24355 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak 2001'de yeniden düzenlenen yönetmelik "gençlik ve spor alanlarına hizmet vermiş, iyi ün kazanmış kişilerin veya milli sporcuların ve Genel Müdürlüğün belirlediği asgari bedelin üstünde bağış yapan kişilerin adlarının tesislere verilmesi suretiyle..." maddesiyle tesislere isim verme uygulamasına düzen getirmiş, tesis yaptıran bağışçılara isim hakkı imkanı verirken, firmaların isim sponsorluklarına da kapı açılmıştır. Yönetmeliğin 5. maddesinde konan ismin Türkçe olması esası vurgulanmaktadır (Resmi Gazete 2001; EK-5). 2011'de ve 2015'te değiştirilen ve yenisi 29417 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren Spor Genel Müdürlüğü Tesislere Ad Verme Yönetmeliği'nde Türkçe isim şartı kalkmıştır. Ayrıca "Genel Müdürlük mülkiyetinde olup kulüplere, diğer kurum ve kuruluşlara devredilen, kiralanın, sınırlı aynı hak tesis edilen tesislerin ilgili kulüp, kurum ve kuruluşlarca üstlenilen bakım ve onarımlarının yapılması veya faaliyetlerinin yürütülmesine aynı veya nakdi sponsorluk yapılması halinde teklif edilen isimler tesislere verilebilir" maddesi eklenmiştir (Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü 2011; EK-6). Yönetmeliğin Spor Genel Müdürlüğü'ne ait olan tesislere verilebilecek isimleri düzenlediği 6. Maddesinin a bendinde, "Ülkemizin gençlik ve spor hizmet ve

faaliyetlerine olumlu katkılarda bulunmuş ve bu alanda iyi ün yapmış kişilerin adları”nın tesislere verilebileceği belirtilmektedir. 6. Maddenin e bendinde ise “Adları ve hatıralarının gelecek kuşaklara aktarılması toplum tarafından genel kabul görmüş kişilerin adları verilebilir” ifadesine yer verilmektedir (Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü 2011; EK-6). 8. Maddede ise sponsorluk halinde tesis isimlerinin ne şekilde düzenleneceğiyle ilgili kurallar getirilmiştir (Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü 2011; EK-6). Ayrıca tesislerde Atatürk isminin ne şekilde kullanılabilmesi ile ilgili kriterler de yer almaktadır. Yürürlüğe giren Tesise Ad Verme Yönetmelikleri, spora hizmeti geçmiş, toplum tarafından genel kabul görmüş kişilerin adları ve hatıralarının gelecek kuşaklara aktarılması konusunu gündeme getirmesi ve bilinci yerleştirmesi bakımından önemlidir. Yönetmeliğin, 1980’lerden sonra yapılan tesislerin isimlerinin bu yönde seçilmesinde katkısı olmalıdır (Tablo 1). Türkçe isim şartının kaldırılması, ayni ve nakdi yardım yapanların teklif ettiği isimlerin tesislere verilebilmesi koşulunu tanıyarak isim sponsorlarının önünü açması ise neo-liberal politikalar çerçevesinde gelişen spor endüstrisine hizmet ettiği düşünülebilir. 2015’ten itibaren tesis isimlerinde kendini gösteren bu durum bu bölümü takip eden “Yer/Mekan” başlıklı kısımda ele alınacaktır.

Tesis isimlerini irdeleyen analizde dikkat çeken bir başka nokta, tesislere sporcu isimlerinin verilme zamanlarıdır (Tablo 1). Tablo 1’de miras değeri taşıyan spor insanının kaybının tetiklediği anılarını yaşatmak amacıyla tesis isimlendirmeleri, 1940’larda açılan Şeref Stadi’ndan beri görülmektedir. Diğer taraftan Tablo 1’deki toplam 48 tesisten 11 tanesinin isimleri, adları tesislere verildiği dönemde hala sporla ilgilenmekte olan, milli sporcu veya antrenör olmuş kişilerden gelmektedir ve bu tesislerin hepsi 1990 sonrası yapılmıştır. Bu 1990’lardan itibaren bir başka grup yapı da, hala hayatta olan ancak sporu bırakmış/emekli olmuş sporcuların adını alır ve bu tesislerin biri hariç hepsi 1985 ve sonrasında yapılmıştır. Bu analize bakarak, 1985’ten itibaren kültürel miras değeri taşıyan üstün nitelikli spor insanlarının kaybedilmeden, yani hala hayattayken veya sporun içindeyken isimleri kalıcı kılınmak istenmiştir. Bu analiz miraslaşma bilincinin, neo-liberal dönemde sporun hayatın içindeki yerinin çoğalmasıyla birlikte daha görünür olmaya başladığını düşündürmektedir (Tablo 1).

Bu çalışmada tespit edilen sporun miraslaştırılmasına dair göstergelerden bir diğeri de 1990'lerden itibaren kültürel miras değeri taşıyan spor insanların heykellerinin kamusal alanda yer bulmaya başlaması (Tablo 2), cadde, park ve lig sezonlarının spor insanların ve sporla ilgili kişilerin isimleriyle anılmasıdır (Tablo 3).

TABLE 2. HEYKELLERİ YAPILAN SPOR İNSANLARI

DÖNEM	YIL	KİŞİ	TANIM	GÖSTERGE	CİNSİ	YAPAN KİŞİ/KURUM	SEBEP	NOT
NEO-LİBERALİZM	1992	Metin Oktay	GS'li futbolcu	Kalamış Parkına heykel	Heykel	İlçe Belediye	Vefat	
	2000	Süleyman Seba	BJK onursal başkanı	Vişnezade parkına heykel	Heykel	İlçe Belediye	Emeklilik	Vefat 2014
	2003	Kartal heykelleri	BJK 100. yılı için	Beşiktaş çarşısı BJK'nın 100. yılı için konan kartal heykeli	Heykel	İlçe Belediye	Anma	kuruluş 1903
	2003	Haldun Alagaş	Kareteci Avp dünya şampiyonu	Levent Sporcular Parkına heykel	Heykel	İlçe Belediye	Başarı	70 doğumlu
	2003	Naim Süleymanoğlu	Milli halterci-rekortmen	Levent Sporcular Parkına heykel	Heykel	İlçe Belediye	Başarı	
	2003	Hamza Yerlikaya	Rekortmen güreşçi -FILA Asrın sporcusu	Levent Sporcular Parkına heykel	Heykel	İlçe Belediye	Başarı	
	2003	Türk Milli Futbol Takımı	2002 Dünya Kupası 3.sü	Levent Sporcular Parkına heykel	Heykel	İlçe Belediye	Başarı	
	2003	Süreyya Ayhan	Milli Atlet	Levent Sporcular Parkına heykel	Heykel	İlçe Belediye	Başarı	
	2004	Hakkı Yeten	BJK futbolcu,yönetici	Fulya parkına Heykel	Heykel	İlçe Belediye	Anma	
	2005	FB'li futbolcu	Futbolcu Asker	1915-1922 arası cephe şehit düşen FB'li futbolcu asker heykeli	Heykel	Kulüp	Anma	
	2005	Emre Belözoğlu	Futbolcu	Yedikule'de ilk top oynadığı parka heykel	Heykel	İlçe Belediye	Başarı	
	2009	Lefter Küçükandonyadis	FB futbolcu	Kuşdili parkına heykel	Heykel	Kulüp- grup ck(tarftar)	Başarı	Vefat 2012
	2011	Halil Şükrü Dölek	ilk rekortmen atlet	Siliğe'ye heykel	Heykel	İlçe Belediye	Anma	Vefat 1983
	2011	Sadun Boro ve ailesi	amatör yelkenci	Fenerbahçe'ye heykel	Heykel	İlçe Belediye	Başarı	Vefat 2015
	2012	Fuat Seyrekoğlu	Balikesirspor futbolcu	Balikesir'e heykel	Heykel	Kulüp	Anma	Vefat 2010
	2012	Alex de Souza	FB futbolcu	Yoğurtçu parkına heykel	Heykel	Tarftar/Kulüp	Transfer	
	2014	Yaşar Doğu	Olym altın güreşçi	Samsun Kavak ilçesine heykel	Heykel	İlçe Belediye	Anma	memleketi
	2014	Özhan Canaydın	GS başkanı	Levent Meydanı yakınına heykel	Heykel	İlçe Belediye	Anma	Vefat 2010
	2016	Salih Dursun	futbolcu	Trabzon'a heykel	Heykel	İlçe Belediye	Hakeme kırmızı kart gösterdi diye	1991 doğumlu
	2016	Metin Oktay	GS'li futbolcu	İzmir'de parka heykel	Heykel	İlçe Belediye	Anma	
2017	Sadun Boro	amatör yelkenci	Gökova - Kisebüki koyuna heykel	Heykel	İlçe Belediye	Anma		

TABLE 3. DİĞER MİRASLAŞMA GÖSTERGELERİ

DÖNEM	YIL	KİŞİ	TANIM	GÖSTERGE	CİNSİ	YAPAN KİŞİ/KURUM	SEBEP	NOT
NEO-LİBERALİZM	1989	Hakkı Yeten	BJK onursal başkanı	Fulya stadının caddesine ismi verilmiş	Cadde	İlçe Belediye	Vefat	vefat 1989
	1994	Lefter Küçükandonyadis	FB'li futbolcu	Büyükdada'da FB'li Lefter sokağına ismi verilmiş	Sokak	İlçe Belediye	Başarı	
	2000	Süleyman Seba	BJK onursal başkanı	Spor caddesine ismi verilmiş	Cadde	İlçe Belediye	Emeklilik	2000 görevinden ayrılır
NEO-LİBERALİZM	2014	Süleyman Seba	BJK onursal başkanı	2014-2015 Süleyman Seban sezonu ismi verilir	Futbol Sezonu	Futbol Federasyonu	Vefat	2014 vefat
	2015	Hasan Doğan	Futbol Fed başkanı	2015-2016 Hasan Doğan sezonu ismi verilir	Futbol Sezonu	Futbol Federasyonu	Anma	
	2016	Turgay Şeren	GS'li futbolcu ve spor adamı	2016-2017 Turgay Şeren sezonu ismi verilir	Futbol Sezonu	Futbol Federasyonu	Vefat	2016 vefat
PROFESYONELLİK	1953	Milliyet	Gazete	Milliyet Gazetesi Yılın Sporcusu Anketi	Ödül	Halk	Başarı	sporun oskarları
	1983	Burhan Felek	Spor Yazarı	Burhan Felek Basın Hizmet Ödülleri	Ödül	TR Gazeteciler Cemiyeti	Vefat	82 vefat
NEO-LİBERALİZM	2002	Spornot Sportif Hizmetleri A.Ş.	Şirket	Türkiye Spor Ödülleri	Ödül	Halk	Başarı	www.sporodulleri.com
NEO-LİBERALİZM	2015	Yaşar Doğu	Olimpiyat altın güreşçi	Samsun Emirlî Köyündeki doğduğu ev müze yapılmış	Müze	İlçe Belediye	Anma	
DEVLETÇİLİK	1935	19 Mayıs Atatürk'ü Anma Gençlik ve Spor bayramı	Kurtuluş Savaşının başladığı gün	Samsun'a çıkış tarihi Atatürk'e Gençlik ve Spora adanmıştır	Bayram	Devlet	Anma	
NEO-LİBERALİZM	2003	Levent Sporcular Parkı	sporcular	Sporcular adına park yapılmış	Park	İlçe Belediye	Anma	
	2005	Emre Belözoğlu	futbolcu	Yedikule'de parka adı verildi	Park	İlçe Belediye	Başarı	
	2010	Özhan Canaydın	GS başkanı	GS Derneği'nin önündeki parka adı verildi	Park	İlçe Belediye	Anma	vefat 2010
	2014	Yaşar Doğu	Olimpiyat altın güreşçi	Samsun ilkadımında Parka ve mahalle adı verildi	Park	İlçe Belediye	Anma	vefat 1961
	2016	Metin Oktay	GS'li futbolcu	Parka ismi verilmiş	Park	İlçe Belediye	Anma	
2017	Şenol Güneş	Milli takım direktörü		Yaşamkentteki parka ismi verilmiş	Park	İlçe Belediye	Başarı	

BAŞARI: Spor Hayatı sürerken miraslaşanlar
Emekli/transfer olup veya aktif sporu bırakıp hayattayken miraslaşanlar
ANMA: Vefat ettikten sonra miraslaşanlar

Kamusal alana yerleştirilen heykelleri miras göstergesi olarak ayrıcalıklı kılan, heykelin temsil ettiği spor insanını kamusal alanda görünür kılmaktır. Görsel kültürün önem kazandığı bir dönemde özellikle temsil ettikleri sporcuları fiziksel olarak var etmek ve hatırasını kalıcı ve görünür kılmak amacıyla yapılmışlardır. Sözü edilen sporcu heykellerinin bazıları, sanatsal kaygılardan çok, temsil ve canlandırma önceliğiyle yapıldıklarını düşündürmektedir (Haldun Alagaş, Naim Süleymanoğlu). Sporcu olarak üstün niteliklerinden dolayı bu kişilerin imgelerini kamusal alanda tekrar tekrar görünür kılıp sonraki nesillere aktarılmasını sağlamaktadır.

**Şekil 12 Naim Süleymanoğlu Heykeli – Levent Sporcular Parkı
(www.sihirlitur.com)**

Halk arasında kullanılan “heykeli dikilecek adam” tabirinin icrasındırlar. Yapılan çalışmada 1992 yılında yapılan tek bir heykel dışında, tümü 2000’li yıllarda kamusal alanlara yerleştirilen 21 adet heykel yer almaktadır (Tablo 2). Yapılan analiz çalışmasında anılan heykellerin İstanbul, İzmir, Balıkesir, Silifke, Samsun, Trabzon ve Gökova’da kamusal mekanlara yerleştirilmiş olduğunu göstermektedir. Bu 21 heykelin 7’si, sporcular spor hayatlarına henüz devam ederlerken kabul gören başarılarından dolayı yapılmışlardır (Tablo 2). Heykeli olan 4 sporcu ise emekli veya transfer olduktan sonra yerleştirilmişlerdir. Geri kalan 9 heykel vefat eden spor insanlarını

anmak amacıyla, geriye kalan 1 heykel de bir spor kulübünün sembolü olan kartalın 100. yaşını kutlamak amacıyla kamusal alana yerleştirilmiştir.

**Şekil 13 Hamza Yerlikaya ve Haldun Alagaş , Levent Sporcular Parkı
(www.sihirlitur.com)**

Spor hayatını noktaldıktan sonra, henüz hayattayken, kamusal alana heykelleri dikilen iki spor insanını, bu tablonun geri kalanından biraz daha dikkatli incelemek gerekir: Beşiktaş'ın Onursal Başkanı ve eski futbolcusu Süleyman Seba ile Fenerbahçe'li futbolcu Lefter Küçükandonyadis. Başarılı ve üstün nitelikli bir çok spor insanının yetiştiği, internet sayesinde tüm dünyaya ulaşılabilen, sporun bir endüstri haline geldiği, diğer taraftan da spor mirasının tanınıp, taşındığı bir çağda, heykelleri yapılsın diye hala hayatta olmalarına rağmen, bu iki isimin seçilmesi, toplumun spor hafızasında kişisel erdemleri, spora uzun yıllar verdikleri sıra dışı katkı sayesinde sağlam yer edinmiş olmalarından, spor hayatlarında üstün nitelikleriyle sıradışı başarılar elde etmiş olmalarından kaynaklanmalıdır .

Süleyman Seba Beşiktaş Jimnastik Kulübünün futbol takımında oynamış ve uzun yıllar BJK'ya başkanlık ettikten sonra, onursal başkanlık ünvanıyla emekli olmuş bir spor adamıdır. Seba, dürüstlüğü, güvenilirliği ve karakteri sayesinde tüm spor camiasının saygı ve sevgisini kazanmış örnek bir spor adamıdır. 1946-1954 yılları arasında

Beşiktaş'ta futbol oynamış, Beşiktaş camiasına 1984 ile 2000 yılları arasında kesintisiz başkanlık yapmıştır. Bu niteliklerinden dolayı 2000 yılında emekli olduğunda bugünkü kulüp binasının karşısındaki parka heykeli dikilmekle kalmayıp, hem parkın hem de kulüp merkezinin üstünde bulunduğu Spor Caddesinin adı Süleyman Seba Caddesi olarak değiştirilmiştir (Tablo 3). 2014'te vefat ettiğinde, ilk kez yapılan bir uygulamayla 2014-2015 Futbol sezonu Süleyman Seba'ya adanmış ve sezon boyunca adı telaffuz edilmiştir. Süleyman Seba, vefat ettiği gün olan 13 Ağustos ve doğum günü olan 5 Nisan'da spor camiası ve taraftarlar arasında her yıl anılmaktadır. Seba'nın doğum günü olan 5 Nisan için BJK'nin 2017'de hazırladığı anma klipi ve hayatı ile ilgili haberler ülkenin ana haber kanallarında yayınlanmıştır ("Süleyman Seba" 2017; "Süleyman Seba'nın" 2017). 4 Nisan 2017'de Türk Futbol Vakfı'nda kendisi için düzenlenen özel gecede sevdiği şarkılar çalınmış, hakkında anılar paylaşılmıştır ("Türkiye Futbol Federasyonu" 2017). Yurtdışında futbol oynayan, BJK futbol takımında o güne kadar görev almamış olan Milli futbolcumuz Arda Turan BJK'ya uluslararası bir maç için destek vermek istediğinde Süleyman Seba'nın futbolculuk yıllarında forma numarası olan 7 numaralı ve SEBA yazılı bir BJK forması giyerek, takıma desteğini ülkenin spor mirasının ögesi haline gelmiş Süleyman Seba kanalıyla vermiştir (DHA 2017; Sportx 2017). Süleyman Seba ismi spor camiasında dürüstlüğü, güvenilirliği, karakteri ile takımlar üstü bir saygı uyandıran ve başarısı kabul gören, bu sebeple de sonraki nesillere aktarmak istenilen bir spor adamıdır.

Lefter Küçükandonyadis de Süleyman Seba gibi Türk spor tarihinin kült isimlerindedir. 50 kez milli formayı giymiş, Fenerbahçe'yi ve Milli takımı başarılarla taşımış, futbolcu, antrenör, menajer ve spor yazarı olarak spor yaşamında esnasında "Futbolun ordinaryüsü" ünvanını almıştır. 1964'te 40 yaşındayken futbol oyunculuğunu bırakmaya karar verince, futbol tarihinde bir ilk olarak Lefter için jübile maçı düzenlenmiştir (Hergün 2012: 205). 1955'te 6-7 Eylül olaylarında Rum olmasından dolayı Büyükkada'daki evi saldırıya uğramış ama Fenerbahçe taraftarı ve takım arkadaşları adaya giderek Lefter'i ve ailesini koruma altına almışlardır. Lefter başarılı futbol hayatı boyunca dinler üstü bir figür olmuş, toplumun hafızasına "futbolun canlı ikonu" olarak geçmiştir (Hergün 2012: 347). Lefter spor dünyasını

aşarak edebiyatçılara da ilham kaynağı olmuştur. Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun İstanbul Destanı şiirinde Lefter'den bahsettiği kısım şöyledir (Hergün 2012: 308):

“.....

İstanbul deyince aklıma
Stadyum gelir
Kanımın karıştığını duyarım ılık ılık
Memleketimin insanlarına
Daha fazla sokulmak isterim yanlarına
Ben de bağırırım birlikte
Avazım çıktığı kadar
Göğsümü gere gere
Ver Lefter'e yaz deftere....”

Bedri Rahmi bu şiiri 1974'te Lefter'in futbol antrenörlüğü yaptığı yıllarda yazmıştır (Eyüboğlu 2002: 78-79; Hergün 2012: 308). Paylaşılan kısmın son mısrası tribünlerde tezahürat olarak yazılmış bir dörtlükten alınmadır:

“Tribünler inledi binlerce kere
Ver Leftere yaz deftere
Bitti kalem, doldu defter
Bu alemde kral Lefter”

Tezahüratlar spor dünyasının sözlü geleneğinin bir parçası olarak, sporcuların adını aktaran miras göstergelerinden biridir. Lefter Fenerbahçe taraftarının bilinen tezahüratında yaşatılmaktadır. 1994'te Lefter'in spor yazarlığı yaptığı dönemde İstanbul Büyükkada'da yaşadığı sokağa, Lefter henüz hayattayken, Fenerbahçe'li Lefter Sokağı ismi verilmiştir (Hergün 2012: 348). 2009'da Lefter yine hala hayattayken Kuşdili parkına heykeli dikilir (Hergün 2012: 353). 2011'de ise Eskişehir Tepebaşı Belediyesi'nin hazırladığı “Altın Ayaklar” isimli proje için ayaklarının izi alınır (Altın Ayaklar 2012). NTV yayınları tarafından hazırlanmaya başlayan “Lefter Futbolun Ordinaryüsü” kitabı ve Nedim Özgentürk tarafından hazırlanan aynı isimli belgesel maalesef vefatından sonra yayınlanabilmiştir (Hergün 2012: 10). Lefter, futbol oyunu

konusundaki uzmanlığı, azmi, güvenilirliği, karakteri, dürüstlüğüyle başarılarla imza atmış ve sonraki nesillere aktarılmak istenmiş “Efsane” bir spor adamıdır.

3.3.1.2. Yer ve Mekan:

Anılarımız ve hafızamız nostalji yoluyla bizi kişilere, mekanlara, yapılara bağlamaktadır. Bir önceki bölümde bahsedilen miras değeri olan “başarılı, üstün nitelikli sporcular” miraslaşmaya, başarılarıyla hafızalara kaydolduklarında ve tekrar tekrar hatırladıklarında başlamaktadırlar. “Yer ve mekanlar” da hafızaya kaydettiğimiz bu başarıların gerçekleştiği ve belleğe alındığı ana ev sahipliği yapmaktadırlar. Bu bakımdan miras değeri taşırlar. Anılarımız ve kimliğimizle ilişkilendirdiğimiz yer, mekan, olaylar ve objeler arasından nostalji duygularıyla tekrar tekrar hatırladıklarımız, gelecek kuşaklara geçmek üzere miraslaşır.

Çalışmasında mekan ve hafıza ilişkisine yer veren Gerome Truc hafızamızın bölgeler, yerler, binalar gibi mekansal referanslarla şekillendiğini ve mekanların anılarımıza dayanak noktası oluşturup onları düzene soktuğunu söylemektedir (Truc 2011:148). Truc, bir mekanla bütünleşmemiş anıların gerçekliklerinden tereddüt edilmesi, bu sebeple de unutulması riski bulunduğunu belirtmektedir (Truc 2011: 148). Pablo ve Walton ise çalışmalarında bahsettikleri “Topophilia” olgusunu mekanlara ve onların çağırışlarına duygusal bağlanma olarak nitelemekte ve bu durumu spor alanları için hissedilen bağlılığı açıklamakta kullanmaktadırlar (Pablo ve Walton 2012: 125). Bu bağlılığı hissettiğimiz mekanları, olayları ve kişileri daima hatırlamak, anılarını zihnimizde canlı tutmak isteriz. Mekanları da bu sebeple korur, olayları ve kişilerin hatırasını da mekanlarda ve hafızalarda yaşatmanın yolunu ararız. Bedri Rahmi Eyüboğlu’nun bir önceki bölümde alıntıladığımız İstanbul Destanı şiiri bu durum için de iyi bir örnektir (Hergün 2012: 308). Şair “İstanbul deyince aklıma, Stadyum gelir...” dizeleriyle kendi aklındaki İstanbul’la stadyumu bütünleştirmiş ve bunu şiirinde kalıcı kılmıştır. Buldukları şehirle, ev sahipliği yaptıkları takımla, içinde yaşadığı toplumla bütünleşen spor mekanları, yaptıkları dönemin mimari özelliklerini yansıtmaları, mimarlarının fikir ürünü olmaları, kentin kültürel peysajında yer almaları

bakımından somut kültür mirası oldukları gibi içinde yaşadığı toplumların hafıza mekanları olduğundan, somut olmayan kültür mirası özellikleri de taşıyabilmektedirler. Kamusal alanda yer alan anıtsal yapılar oldukları için taşıdıkları isimleri toplumsallaştırma adına görevler taşıyabilmektedirler.

Yapılan tarihsel ve toplumsal analiz çalışmasında ülkemizde modernleşme döneminde sporun daha çok çayırarda ve spor yapılabilmesi için dönüştürülen devşirme yapılarda yapıldığı tespit edilmiştir. Çayırlar miras değeri taşımalarına rağmen günümüz Türkiye'sinde şehirleşmenin kurbanı olmuşlardır. Spor yapılan mekanların nesiller boyu sürekliliğini koruması yerin kültürel miras değerini ortaya çıkartan bir özelliktir. İstanbul Kadıköy'de futbol oynanan önemli mekanlardan olan Papaz Çayırı'nın bugün hala spor kimliğini koruyarak Fenerbahçe Stadına ev sahipliği yapması, bu sürekliliğe güzel bir örnektir. Bugün Stadın kendisinde somutlaşan aynı zamanda üzerinde bulunduğu alanın da mirasıdır.

Türkiye'de anıtsal spor tesisleri sporda devletçiliğin yaşandığı dönemde başlayan büyük Cumhuriyet projeleriyle başlamıştır (Tablo 1, Tablo 4). Spor mekanlarına yukarıda atfedilen tüm kültürel miras değerlerini barındıran stadyumlara iyi bir örnek 1947 yılında açılan Cumhuriyet'in önemli stadyum projelerinden bir diğeri ve Beşiktaş futbol takımının "yuvası" olan, Dolmabahçe Sarayı cephesine görünümüne etki eden İstanbul İnönü Stadyumu da buna örnek gösterilebilir. Bu stadyum yapıldığı dönemin mimari ve mühendislik imkanlarını ve özelliklerini yansıtmaması bakımından "temsilci" olarak kabul edilmişlerdir. Türk spor tarihinin hafıza mekanıdır.

Profesyonellik döneminde artan spor faaliyetleri, kurulan 1. Futbol Liginin takiben kurulan Anadolu kentlerinin takımlarının yer aldığı 2. ve 3. Futbol Ligleri sebebiyle tüm yurttaki stadyum ve spor tesisleri sürmüştür (Tablo 4). Şehirlerin seyirci kapasitesi ve dönemin mimari ve mühendislik koşullarına göre inşa edilen büyük ve orta ölçekli projeler, neo-liberal döneme gelindiğinde izleyici sporlarına artan ilgiyle yükselen seyirci sayısı ve dönemin stadyum standartlarının ve teknik kabiliyetlerinin değişmesi sebebiyle eleştiri almaya başlamıştır. Neo-liberal dönemde büyük bir ekonomi haline gelen spor endüstrisi, yeni inşa edilen stadları sadece bir spor alanı

olarak değil, izleyicinin tüketim alışkanlığına hitap edecek dükkan, restoran ve otopark imkanlarına sahip bir eğlence merkezi şeklinde tasarlanması ihtiyacını dikte etmektedir. Atletizm ve olimpik sporların yapılabildiği mekanlar olan stadyumlar, neo-liberal dönemde şekil değiştirmiş, sadece futbolun oynanabildiği, diğer olimpik sporların yapılamadığı alanlar olarak inşa edilmeye başlanmışlardır. Hem dairesel mimari tasarımlarından dolayı, hem de sporda rekabetin ve kazanma duygusunun ağır bastığı bir dönemin ürünü olmaları sebebiyle, Olimpiyat oyunlarını başlatan Yunan kültürünün spor mekanı olan “stadyum” yerine, Roma imparatorluğu döneminde Gladyatör karşılaşmalarının yapıldığı “arena” isminiyle adlandırılmaya başlamışlardır. 2017 yılında Cumhurbaşkanı’ndan “arena” ismine gelen eleştiri sebebiyle, tekrar “stadyum” ismine geri dönüş başlamış, top sahaları parkların içinde olan İngiliz geleneğinden gelen “park” ismi de 2016’da İnönü stadyumu yerine yapılan Vodafone Park tarafından kullanılmaya başlanmıştır. İsmiyle ve mimarisiyle sporda devletçiliğin etkili olduğu dönemin mirası olan İnönü Stadyumu yıkımıyla birlikte silinmiştir. Ancak İnönü Stadyumu’nun bulunduğu mevkinin toplumsal bellekteki yeri, stadyum ve orada yaşanan olaylar vasıtasıyla kimlik kazanan topluluğun “mekanla” kurduğu bağ, mevkinin kültürel miras değeri için dayanak noktası olmuştur. Yeni stadyumun aynı noktaya yapılması da spor işlevinin, dolayısı ile mirasının sürekliliğini sağlamıştır. Ne var ki dönem mimarisinin temsilcisi olan yapı mirası yok olmuştur.

Neo-Liberal dönemde şirketleşme yolunda olan spor kulüpleri gelirlerine katkı elde edebilmek için, kullanım hakkına sahip oldukları stadyumların isim haklarını büyük bedeller karşılığı sponsorlara vermektedirler. 2015’ten sonra “Tesislere İsim Verme Yönetmeliği’nden” kaldırılan “verilen isimlerin Türkçe olması” zorunluluğu, İnönü Stadyumu’nun yerine yapılan stadyumun yabancı bir telefon operatörü olan Vodafone firmasının ismiyle anılabilmesine imkan vermiştir. Kamusal alanda anıtsal yapılar olan stadyumların taşıdıkları isimleri toplumsallaştırma kapasitesi, neo-liberal dönemde spor kulüplerine gelir elde etme çabalarında hizmet etmeye başlamıştır.

Spor tesislerine verilen isimlerin önceki bölümde ele alındığı gibi bir miraslaştırma aracı olduğunun düşünülmesini sağlayan bir diğer etken, tarihsel süreç içinde bu simge yapılara verilen isimlerin siyasal değişimlere bağlı olarak değişebilmekte olduğu

gözlemidir. İnönü Stadyumu'nun ismi 1951'de Demokrat Parti iktidara geldikten sonra Mithat Paşa Stadı olarak değiştirilmiştir (Toklucu 2016: 88). İktidarı CHP'den devralan DP, simge bir yapı olan Stadyum'un Türkiye Cumhurbaşkanı olmuş olmasına rağmen, CHP'nin de lideri olması sebebiyle İnönü'nün ismini yaşatmasını ve miraslaştırmasını istememiştir. Onun yerine, 1951'de, mezarının Türkiye'ye getirilmesi söz konusu olan Mithat Paşa'nın* adı Stadyum'a verilir (Toklucu 2016: 88). Ancak İsmet İnönü'nün 1973'te vefatı üstüne stadyumun ismi, o günün iktidarı tarafından adını yaşatmak üzere tekrar İnönü Stadyumu yapılmıştır. Bu durum sporun politikanın hareket alanı oluşunun farklı bir açıdan örneğidir. Türkiye'de 1946'daki çok partili sisteme geçiş sonrası parti mücadelelerini yansıtmaya bakımdan önemlidir. Ayrıca miraslaşma konusunda toplumsal kabul süreci olduğunu, "Mithat Paşa" isminde olduğu gibi her kararın benimsenmeyebileceğini de göstermektedir.

Devlet Neo-liberal dönemde yetersiz izleyici kapasitesi ve dönemin stadyum standartlarının ve teknik kabiliyetlerinin değişmesi gerekçesiyle Anadolu'nun 23 kentinde 25 yeni stadyum** projesi başlatmış (Aksan 2014), bu projeler sebebiyle önceki dönemlerde inşa edilen ve bir çoğu Ulu Önder Atatürk'ün ismini veya 19 Mayıs ismini taşıyan stadyumlardan bazılarıyla ilgili yıkım kararı alınmıştır (Tablo 4). Bu stadyumlar, devletin ülkenin ulus kimlik inşasına sporu aracı kıldığı dönemde başlayan ve sonraki dönemlerde devam eden isimlendirme politikalarını temsil etmektedirler ancak yeni yapılacak stadyumların buldukları şehirlerin isimleriyle anılmaları öngörülmektedir. Bu durum, tıpkı İnönü Stadyumu'nda olduğu gibi dönem temsilcisi spor yapılarının yıkılarak somut kültür mirasının yok edilmesine, stadyumların isimlerinde yaşattıkları Cumhuriyet mirası göstergelerinin de yok olmasına yol açmaktadır.

Devlet sporda devletçilik politikalarının uygulandığı dönemde sporun miraslaştırılmasında etkin bir aktör olmuştur ancak devam eden dönemlerde de

* 1876 Kanun-ı Esasi'nin mimarı ve 1881'de Abdülaziz'i öldürttüğü iddiasıyla Taif'e sürülüp öldürülen Osmanlı Sadrazamı (Toklucu 2016: 88).

** Ankara, Manisa Akhisar, Manisa Turgutlu, Samsun, Bursa, Adana, Konya, Antalya, Elazığ, Sakarya, Afyon, Diyarbakır, Batman, Çorum, Edirne, Eskişehir, Gaziantep, Hatay, İzmir Göztepe, İzmir Karşıyaka, Kocaeli, Malatya, Mersin, Sivas, Trabzon Stadyumları

aracılığını devam ettirmiştir. Tarihsel ve toplumsal analizde tespit edilen spor tesislerinin, heykellerin, park ve sokak isimlendirmelerinin büyük kısmı devlet veya yerel yönetimler eliyle yapılmıştır.

Dönemlerinin yansıması olan kültürel miras değerlerini taşıyan stadyumlar ve spor tesisleri dışında, toplumun spor vasıtasıyla mekanla bağ kurduğu farklı örnekler de bulunmaktadır. İnsanlar kültürel kimlikleriyle ilgili olan mekanlarla kuvvetli bağlar kurarlar. Korkmaz çalışmasında, Habermas'ın kamusal mekanı, toplulukların birbirleri arasındaki bağları kuvvetlendirecek önemli etkenlerden biri olarak gördüğünden bahsetmektedir (Korkmaz 2007: 66). Mekanın ve kurulan bağların hatırlanması isteği miraslaşma sürecini başlatır. Bunun çarpıcı bir örneği İstanbul'un Avrupa yakasında, Rumeli Hisarı ve Hisarüstü semtleri arasında yer alan ve 1980'lerde İstanbul boğazına Fatih Sultan Mehmet Köprüsü'nün yapımıyla yok olmuş Halimpaşa Korusudur. Bu örneği çarpıcı kılan özellik, sıradan insanların mahalle iletişim ağı aracılığı ile spor etrafında organize olarak bir alt kültür oluşturmalarıdır. Halkın Halimpaşa Korusuyla, yani mekanla kurduğu kuvvetli bağ ve aidiyet duygusunu net bir şekilde ortaya koyması, sporun kimlik ve toplumsal bağ yaratmadaki öneminin altını çizmesi bakımından farklı bir örnektir. Rumeli Hisarüstü sakini, kütüphaneci ve kendini "Halimpaşa Korusu sevdalısı" olarak tanımlayan İsmail Bakar tarafından hazırlanmış ve 250'ye yakın kişinin anı ve hikayelerine yer veren "Zeytinağacı'nın Tanıklığında Halimpaşa Korusu" isimli kitap, korunun kısa tarihiyle birlikte, 1950'lerden itibaren Rumeli ve Rumeli Hisarüstü semtlerinde yaşayan insanların neden Halimpaşa korusuna "sığınağımız, futbol mabedimiz" dediğini anlatmaktadır (Bakar 2016). Bakar'ın kitabında, katkıda bulunanlardan biri olan Halim Genç korudan şöyle bahseder:

"Halimpaşa aslında devasa bir kültürü olan, yeni neslin bilmediği, köyden kente göç sonrası insanları kaynaştıran bir alandı. Kaynaştırma çok önemli. Çünkü kent kültürü insanları birbirine yabancılaştırıyor, istenildiği kadar bir arada olunmaya çalışılsın. Cumartesi pazar festival, bayram gibi insanların bir araya geldiği yerd...istediğiniz kadar bilinçli olmadığımı söyleyin, köyden gelen insanlarda çevreye sahip çıkma duygusu vardır. Çünkü geçimini çevreden sağlar. Hisarüstü'nde yaşayan insanlarda Halimpaşa'daki herşeyi koruma duygusu vardı" (Bakar 2016: 116).

Halim Genç'in anlatımından, Halimpaşa korusunun Türkiye'nin farklı yörelerinden gelip, kente yabancılik ve yoksulluk çeken insanların birbirleriyle kaynaştıkları,

kendilerini kentte ait hissettikleri alt kültürün hafıza mekanı olduğunu anlıyoruz. Koruyla ilgili ortak hafızada sporun yeri büyüktür. Hem Rumeli Hisarüstü, hem de Rumeli Hisarı semtlerinin sakinleri arasında korunun ortasındaki “top sahası” bir çok futbol karşılaşmasının yapıldığı, futbol yıldızlarının yetiştiği yer olmuştur. 1950’lerden, yok olduğu 1985’e dek İstanbul’da çayırdaki top oynama/spor yapma geleneğinin son temsilcisi gibidir. Halimpaşa Korusundaki bu futbol sahası, burayı kullanan Rumeli ve Rumeli Hisarüstü mahalleleri arasında sınıf farkından doğan gerilimin ortaya çıktığı ve daha sonra da spor sayesinde çözüme kavuşturulduğu yer olmuştur (Bakar 2016: 177). Varlıklı ve kentli Rumeli hisarı mahallesi gençleri ile daha yoksul Anadolu göçmeni Hisarüstü mahallesi gençleri iletişime bu futbol sahasının paylaşılması konusunda girmeye başlamış, spor mekanı sınıf çatışmasının ve “mahalle” kavğalarının ortaya çıktığı yer olmuştur. Bu dönem iki tarafın duyarlı üyelerinin girişimiyle iki tarafın da birlikte futbol oynayarak, birbirlerini tanıyarak, birbirlerinin takımlarında yer alarak çözümlendiği, sosyal uzlaşmaya vardığı bir konu olarak yerini turnuvalardaki sportmen rekabete bırakmıştır.

1961-1985 arasında 23 kez yapılan Halimpaşa Futbol Turnuvaları Büyükler, Gençler ve 1982’den itibaren Yıldızlar olarak üç kategoride yapılmıştır (Bakar 2016: 221). 1950’lerden başlayan, 1961 ile 1985 arasında mahalleli tarafından sivil bir girişim olarak sistematize edilen ve süreklilik gösteren bu turnuvalar, bir arada tutucu olmuşlardır. Mekanla toplum arasındaki bağı kuvvetlendirmekle kalmamış, inşa edilen kimliğin ve mekanla bağının sürekliliğini ve sonraki nesile taşınmasını da sağlamışlardır. Bakar’ın kitabında anılarına yer verdiği Tuğrul Bal bunu şu sözlerle anlatır:

“Halimpaşa süreci insanların futbol çevresinde harmanlandığı bir süreçti. Kente tutunmanın da bir parçasıydı. Kimliğini koruyarak kentte yozlaşmamak köylülük kompleksini aşmaktı. Göç edilen köylerin, şehirlerin horlanmasının ve üstenci bakışın kırılması için verilen savaşın önemli unsuruydu. Futbol topunun çevresinde kendi kimliğini aramak anlamında Halimpaşa’da futbol sadece futbol değildi. Futbol bireysel sporlara göre daha kolektif ve daha bir arada tutucudur...”(Bakar 2016: 214).

Turnuvaları 1961-1974 arası “Hisarlılar”, 1974-1985 arası “Rumeli Hisarüstülüler” organize etmiştir (Bakar 2016: 221). Farklı yıllarda ve kategorilerde 91 futbol takımı bu turnuvalarda yer almıştır (Bakar 2016: 451). Bu takımlar hem aidiyeti, hem mekanı

tanımlayan “mahalle”den çıkan, çevre mahalle takımlarıdır. Beşiktaş’ta uzun yıllar oynayan, adı 2014’te bir spor tesisine verilen (Tablo 1) milli futbolcu Rıza Çalimbay Halimpaşa korusunda yetişmiştir (Bakar 2016: 419). 1983’teki turnuvaya Türkiye’nin ilk kadın futbol takımı olan Dostluk Spor gelmiş ve Hisar karmasıyla maç yapmıştır (Bakar 2016: 435). Dostluk Spor’un kalecisi, sonradan FIFA’nın ilk kokartlı kadın hakemi olan Lale Orta’dır. Kadın futbol takımını ağırlayan Halimpaşa Korusu “futbol mabedi”, bu detayla “cinsiyet” konusuna duyarlı olduğunu da gösterir.

Halimpaşa Korusunda atletizm, boks, voleybol gibi sporlar da yapılmaktadır. Atletizm Federasyonu başkanlığı yapmış ve Milli Olimpiyat Komitesi’nde Konsey Başkanı olan Ali Ergenç, Rumeli Hisarı Spor Kulübüne başkanlık yapmış, atletken antrenmanlarını Halimpaşa Korusunda sürdürmüştür (Bakar 2016: 198). Semtte bulunan Robert Kolej gibi ülkeye modern sporların girmesinde ve yerleşmesinde rol oynamış bir kurumun bulunması, semtin spor hayatını etkilemiştir. UEFA 1. Asbaşkanlığı yapan Şenes Erzik Robert Kolej Yüksek Okulu’nda (sonradan Boğaziçi Üniversitesi olmuştur) okurken Rumeli Hisarı Futbol takımının da önemli oyuncularından biridir. Erzik, Bakar’ın kitabında Hisar halkının Robert Kolej’de çok vakit geçirdiğini, Robert Kolej’in spor festivali olan Field Day’i takip ettiklerini söyler (Bakar 2016: 60). Fikret Çokşen ise anısında 1950 yılında 15 yaşlarındayken Robert Kolej’in mini olimpiyatlarından (Field Day’den bahsediyor) çok etkilendiklerini ve kendi mini olimpiyatlarını Halimpaşa Korusunda düzenlediklerini, herkesin aile ve tanıdıklarının o pazar onları izlemeye koruya geldiğini anlatır (Bakar 2016: 60).

İsmail Bakar, Halimpaşa Korusu yokolduktan sonra, koruda oluşan bu kültürün ve turnuvaların, Boğaziçi Üniversitesi’nin Hisarüstü’ndeki halı sahasında yapılan turnuvalarla devam ettiğini, daha sonra Baltalimanı’nda Halimpaşa Turnuvaları adı altında yaşatıldığını yazar. Hatta mahalleli köprü gişelerinin yanındaki yeşil alana kale kurup maç bile yapmıştır (Bakar 2016:440). Anlaşıyor ki Halimpaşa Korusunun spor etrafında yarattığı kimlik, dayanışmaya ve kaynaştırmaya dayalı kültür ve bunun parçası olan insanların anılarındaki yeri, mekan olarak yok olmasına rağmen isminin yine sivil girişim tarafından organize edilen spor faaliyetlerine verilmesiyle sürdürülmeye çalışılmaktadır. Hatta İsmail Bakar şu detayı ekler: “Hisarüstülüler’den

Almanya'ya göç edenler, orada tutunmak ve dayanışma kültürünü gençlere aşlamak için KYK (Kırıntı – Yeniköy – Kayacık) isiminde, Alman kent takımlarının katıldığı bir turnuva düzenlediler. Yıllar içinde Fransa, İngiltere, Almanya, Türkiye, İsviçre'nin farklı kentlerinin katıldığı binlerce kişilik bir festivale döndü” (Bakar 2016:442). İstanbul'a göç eden neslin zamanında hissettiği yabancılığa karşı ürettiği “spor vasıtasıyla kaynaşma” formülü, bu nesil tarafından reçeteleştirilerek bu kez Almanya'ya göçen yeni neslin hissettiği yabancılığa karşılık bir ilaç olarak sunulmuştur. Bu “Halimpaşa ruhu”nun yeni nesillere aktarılmasına ve hayat bulmasına yol açmıştır.

2009'da Baltalimanı'nda Halimpaşa Nostalji maçları ve Halimpaşa Korusu şenlikleri yapılmaya başlanır. 2015'te ise Sarıyer Belediyesi tarafından Hisarüstü Doğa Tepe Parkından 1.Rumelihisarı Halimpaşa Şenliği gerçekleştirilir. Bakar programda Halimpaşa Belgeseli, Slayt gösterisi ve sergi bulunduğunu ekler (Bakar 2016: 449). Mahallede yaşayanların göç sonrası kimliklerini bu mekanla ve mekanda yapılan sporla şekillendirmeleri, mekanın yok olmasına rağmen hala yaşayan Halimpaşa ruhunun sporla ve Halimpaşa Korusu ismiyle yaşatılmasına yol açmıştır. Buna hala bağlılık ve özlem duyan önceki nesil, Halimpaşa korusunu mekan olarak hiç tanımamış ama spor ve üretilen kimlik sayesinde Halimpaşa ile ilişki kurabilen yeni nesillerin zihninde bunun hatırasını canlı tutmak istemiştir. Bundan dolayı Halimpaşa adını ve ruhunu yaşatacak, mahalleyi bir araya getiren festivaller düzenlerler, koruyla ilgili belgesel çekip, kitap yapıp, sergiler yaparlar. Bunlardan anlaşılacağı gibi mahallelinin bu girişimi yaratıcı üretimi tetikleyen bir süreci de başlatmıştır. Halimpaşa Korusunun yok oluşu bir motor vazifesi görerek çevresinde oluşan yaşam ve spor kültürünü böylelikle spor mirası haline getirmeye başlamıştır.

Halimpaşa Korusu örneği mekanın spor, sporcu ve toplumla kurduğu bağı ve bunun kültür mirası değerini net şekilde ortaya koymaktadır. Sporun miras değerini ortaya koyarken ele alınan örneklerde, spor mirasının tüm toplum tarafından bilinen spor tesislerinin isimlerinden veya futbolcu Lefter gibi tüm toplum tarafından bilinen nitelikli sporculardan, Halimpaşa Korusu gibi sadece belirli bir bölgede, sınırlı bir topluluk tarafından bilinen mekanlara, çeşitli kapsamlarda ortaya çıkabildiği

görülmüştür. Bu tespitten yola çıkarak bir sonraki bölümde mirasın sınırları ele alınacaktır.

3.3.2. Spor Mirasının Sınırları /Ölçeği

David Storey mirasın kültürle yakından bağlantılı olduğunu, yerel, bölgesel veya ulusal da olsa yaşam tarzının, iş uygulamalarının, müzik ve folklor geleneklerinin korunmasını ve hatırlanmasını sağladığını söylemiştir (Storey 2012: 223). Mirasın bölgesel mi ulusal mı olduğunu, yani spor mirasının sınırlarını/ölçeğini, miras değerinin etki alanı belirler. Bazen bir mahallenin, bazen bir ulusun, bazense tüm dünyanın belleğinde yer etmiş sporcu veya spor mekanları spor mirasına katılabilmektedirler. Ayrıca miras, içinde yaşadığı toplumun süreçlerinden bağımsız olamadığından, spor mirasının sınırları da farklı dönemlerde geçirilen toplumsal süreçlere göre şekillenebilmekte, değişebilmektedir. Beden eğitimi ve modern sporların ülkemize girip yerleştiği ilk dönemki coğrafi sınırlar ve toplum yapısı ile bugünkü coğrafi sınırlar ve toplum yapısı farklıdır. Ülkemizin spor mirası da döneme göre Osmanlı İmparatorluğu'nun çok kültürlü geniş coğrafyasını da, coğrafi sınırları daralmış olmasına rağmen küresel ekonominin ve teknolojinin bu sınırları esnettiği bugünün Türkiye'sini de yansıtmaktadır. Bu bölüm spor mirasımızın farklı sınırlarını ele almaktadır.

Spor mirasının değerlerini incelediğimizde üstün nitelikli sporcularla ve hafıza mekanlarını aşan durumlar olduğu gözlenmektedir. Zenginliğini içinde yaşadığı kültürden alan spor mirası, sınırlarını da içinde yaşadığı kültürün tarihinden ve birikimlerinden almaktadır. Ülkemizde modern sporların tarihi Osmanlı İmparatorluğu gibi çok kültürlü bir döneme uzanınca, spor mirasımızın sınırları da bunu yansıtabilecek şekilde oluşmuştur. Maccabi Spor Kulübünün hikayesi buna güzel bir örnektir. 1913'te İstanbul'un Sefarad Cemaati üyelerinden bazıları Hasköy'de Maccabi ismiyle bir spor kulübü kurmuşlardır (Hasdemir 2010: 60). Bir kulüp lokali ve futbol sahası sahibi spor kulübü, 1919'da Pazar Ligi'nde yer almaya başlamıştır. Futbol takımı yanında başarılı ve camiada lider bir basketbol takımı sahibidir ve basketbolun ülkede tutunmasında emeği geçmiştir (Hasdemir 2010:60). 1942'de Gayrimüslimlere uygulanmaya başlayan

Varlık Vergisi, Maccabi takımının kurucu ve yöneticileri de dahil bir çok Gayrimüslim aileyi rahatsız etmiş ve göç etme kararına zorlamıştır. İstanbul'dan Haifa'ya giden Maccabi takımı yöneticileri bu kez “Maccabi Haifa” takımını kurmuşlardır (Hasdemir 2010: 61). İstanbul'da doğmuş ve olgunlaşmış bir spor takımı olarak Maccabi Spor Kulübü Akdeniz coğrafyasında İsrail ile ortak spor mirasımızdır.

Başka coğrafyada köklenen mirasımıza diğer bir örnek de modern spor tarihimizin erken dönem Rum takımlarından biri olan AEK'dir. AEK'nın açılımı Athlitiki Enosis Konstantinoupoleos, İstanbul Atletik Birliğidir (Tönbekici 2013). Atina'da 1924'te kurulmasına rağmen adına İstanbul Atletik Birliği denmesinin sebebi, kurucu üyelerinin İstanbul'un ünlü Pera Kulübü üyeleri olmasıdır (Tönbekici 2013). İstanbul ve Anadolu'dan gitmiş Rumlar tarafından kurulan AEK'nın renkleri, Rum Ortodoks Patrikliği'nin, İstanbul Spor'un, İstanbul Erkek Lisesi'ninki gibi sarı siyahtır. Bayrağında Rum Ortodoks Patrikliği gibi, Bizans'ın sembolü, çift başlı kartal vardır (Hasdemir 2010: 64). Köklerini İstanbul'da gören Yunanistan'ın bu eski takımı, Ege coğrafyasındaki Yunanistan'la paylaştığımız bir çok kültür mirasımızdan biridir.

Spor mirasının etki alanı bazen sınırlı bir coğrafyada var olabilmekte, bazense bir alt kültür olarak görülmektedir. Önceki bölümde ele alınan Halimpaşa Korusu örneği, yerel/bölgesel ölçekteki mirasın güzel bir örneğidir. İsmail Bakar'ın kitabında bahsettiği, Halimpaşa Korusunda çevre mahallelerin spor çevresinde inşa ettiği kimlik ve hafıza mekanının, sadece Halimpaşa'da top oynayan, spor yapan ve faaliyetleri izlemeye gelen çevre mahalle sakinleri tarafından bilindiği anlaşılmaktadır. (Bakar 2016). Halimpaşa Korusu bu bakımlardan lokal ölçekli spor mirasına iyi bir örnek oluşturmaktadır. Diğer taraftan böyle bir mekan içinden üstün nitelikli bir sporcu olan Rıza Çalimbay (Tablo 1) gibi adına spor tesisi yapılan, milli formayı defalarca üstünde taşımış, sportmenliğiyle, azmi ve dürüstlüğüyle ülke çapında miras kabul edilen bir sporcuyla çıkartmıştır (Bakar 2016: 419). Bu, yerel/bölgesel ölçekli mirasın genişleyerek ulusal ölçeğe ulaşan öğeleri olabildiğine de güzel bir örnektir.

Tarihsel ve toplumsal analiz çalışması sonunda oluşturulan Tablo 1, Tablo 2 ve Tablo 3'teki sporcuların büyük kısmının ortak özelliği, Türkiye'yi olimpiik standartlarda bir

yarışmada milli forma ile temsil etmeleridir. Rıza alımbay gibi tüm ülkenin spor hafızasına işlemiş, tüm toplum tarafından kabul edilen spor insanlarının ulusal çapta miraslaşması için onları ayrıcalıklı kılan, tüm ülke tarafından yaşatılmak istemeleridir. Bu sporcuların büyük bir kısmı uzmanlık, performans ve başarılarından dolayı ülkemizi yurt dışında Türk Milli formasını giyerek temsil etmişlerdir. Olimpiyatlar ve parçası olan federasyonların düzenlediği uluslararası yarışmalar, modern sporların en üst düzeyde ve “daha iyi bir dünya için” icra edildiği, sporcuların milli forma ile ülkelerini temsil ettikleri platformlardır. Uluslararası ve Ulusal Olimpiyat Komiteleri, lkesel ve uluslararası federasyonlar olimpiyat ruhunun ve standartlarının gözetilip tüm dünyaya yayılmasına çalışmaktadırlar (Olympic Games). Dünyada Olimpiyat değerlerini kabul eden 206 ülkenin milli sporcuları (Olympic Games), olimpiyatlarda sergiledikleri mücadele ve aldıkları dereceler ile hem dünya spor belleğine ve mirasına, hem de kendi ülkelerinin belleğine ve spor mirasına girmektedirler.

Milli formayı taşımak ve ülkeyi yurtdışındaki karşılaşmalarda temsil etmek üzere seçilmek, kendi branşlarında uzmanlıkları ve performansları kabul görmüş sporcuların meşruiyetini arttırır. Bu sporcuların milli forma ile kazandığı başarılar, onların emsalleri arasından sıyrılan üstün niteliklerini daha görünür kılar. Böyle sporcular hem ülkeleri, hem doğdukları, yetiştikleri bölgeler tarafından benimsenirler, o bölgelerin ve bölgelerdeki spor kültürünün temsilcileri olarak kabul edilirler. Kendi dönemlerinin simgesi haline gelmiş, toplumda örnek teşkil etmiş, toplumsal hafızada yer edinmişlerdir. Bu başarılarla tekrar tekrar hatırlanmaları yeni nesillere aktarılmasına yol aamaktadır. 1940’larda hem serbest hem grekoromen güreşte, bulunduğu her sıklıkta Avrupa, Dünya ve Olimpiyat Őampiyonlukları bulunan Milli greşimiz Yaşar Doğu da bunun bir başka güzel örneğidir (Yıldız 2002: 214-217). Yaşar Doğu, uluslararası platformlarda elde ettiği başarılarla Türkiye’nin ve Türk greşinin yurt dışında da tanınmasını sağlamıştır. Türkiye Güreş Federasyonu, Yaşar Doğu’nun adını yaşatmak için 2017’de kırkbeşincisi yapılan Uluslararası Yaşar Doğu Güreş Őampiyonasını düzenlemektedir (Türkiye Güreş Federasyonu). Böylelikle Yaşar Doğu adı genç greşilere ve güreş severlere öğretilmektedir. Yaşar Doğu’nun ismi, memleketi olan Samsun’daki 19 Mayıs niversitesi’nin Spor Bilimleri Fakültesine de verilmiş, 2013’te adını taşıyan bir spor salonu da açılmıştır (“Yaşar Doğu Salonuna”

2013). 2014 yılında Yaşar Doğu'nun doğum yeri olan Samsun'un Kavak ilçesine heykeli (Tablo 2) dikilmiş, heykelin içinde bulunduğu park ve mahalleye de güreşçinin ismi verilmiştir ("Kavak'ta Yaşar Doğu" 2015). Doğu'nun Samsun Emirli köyünde bulununan büyüdüğü ev de restore edilerek Yaşar Doğu müzesi olarak açılması planlanmıştır ("Kavak'ta Yaşar Doğu" 2015). Kavak ve Emirli, ölümünün üstünden yıllar geçmesine rağmen memleketlerinden çıkan "efsane sporcunun" mirasını yaşatmak üzere bu çalışmaları yapmıştır. Bölgedeki geleneksel karakucak güreşi ve yağlı güreş kültürünün bir uzantısı olarak her yıl düzenlenen güreşler de Yaşar Doğu'nun içinden yetiştiği spor kültürünün bölge insanı arasında hala sürdürüldüğünü gösterir. Devam eden bu spor kültürünün en üstün nitelikli göstergesi olan Yaşar Doğu'nun hatırası da memleketi vasıtasıyla da tüm ülkede gururla yaşatılmaktadır. Yaşar Doğu örneğinde görüldüğü gibi, milli formayla dünyada büyük başarılar elde etmiş sporcular ülkenin spor mirasının parçası haline gelmektedir. Yaşar Doğu'nun sıradışı başarılar kazanarak Türk spor mirasının parçası olması, memleketinin turizm potansiyelinin ortaya çıkartılması için Yaşar Doğu'nun araçsallaştırılmasına sebep olmaktadır.

"Milli Sporcular" ulusal sınırları aşarak, ülkeyi yurt dışında temsil ederek, diğer ülkeler tarafından da tanınan ve kabul edilen bir başarı elde ettiğinde miraslaştırılmasına sebep olacak nitelikleri pekişir, başarıları tescillenmiş olur. Uluslararası arenada elde edilen başarılar, tutarlı bir biçimde devam eder, dünya çapında üstün niteliklere ulaşırsa, buna bağlı olarak miras değerinin etki alanı daha da genişler ve tüm dünya tarafından tanınır, kabul edilir ve hatırlanır. Böylelikle dünyanın spor mirası haline gelirler. Bulgar göçmeni rekortmen halterci Naim Süleymanoğlu, 46 kez halterde dünya rekoru kırmış, halter otoriteleri tarafından "gelmiş geçmiş en iyi halterci" olarak nitelenen milli sporcumuzdur. Halter dünyasında "Cep herkülü" adıyla anılmaya başlanan Naim Süleymanoğlu, 1990'lı yıllarda Olimpiyatlarda üst üst altın madalyalar kazanmıştır ve 8 kez dünya şampiyonu olmuştur. 1988'de Time dergisinin kapağına çıkmıştır ("Cep herkülü Naim" 2016). Tüm dünyada bilinen bir yayının kapağına spordaki sıradışı başarısıyla çıkmış, tüm dünyanın hafızasına kaydolmuştur. 1995'te Uluslararası Olimpiyat Komitesi'nin 100. Yaşını kutlamak için yapılan değerlendirmede, kendisini efsaneleştiren "Dünya'nın en Güçlü Sporcusu" ünvanını

almış, Fransız L'Ekuipe Gazetesi tarafından da “Daha Hızlı, Daha Yüksek, Daha Güçlü” listesinde döneminin temsilcisi diğer önemli sporcularla birlikte yer almıştır (Yıldız 2002:202). Naim Süleymanoğlu 2001’de Olimpizmi temsil ederek hayata geçiren kişilere verilen en yüksek ödül olan Olimpiyat Nişanına layık görülmüş (“Süleymanoğlu’na Olimpiyat” 2001), heykeli 2003 yılında Levent Sporcular Parkına dikilmiştir (Tablo 2). Naim Süleymanoğlu, dünya halter camiasındaki otoritelerce, Uluslararası Olimpiyat komitesince ve tüm dünya sporseverlerince üstün nitelikli bir sporcu olarak kabul edilmiştir.

1980’lerde Bulgaristan’daki Türk kökenli ailenin oğlu olarak halter hayatına başlayan Naim Süleymanoğlu genç yaşında Bulgaristan Milli formasıyla elde ettiği başarılarla rağmen, Bulgaristan’da Türklere uygulanan baskı politikaları sebebiyle kaçarak Türkiye’ye iltica etmiş ve spor hayatına Türkiye’de devam etmiştir (Yıldız 2002: 393). 1980’ler Türkiye’nin devlet politikalarının değişime uğradığı, ülkenin neo-liberalizmle tanıştığı bir dönemdir. 1982 Anayasası ile birlikte devletin sporla ilgili duruşu da değişmiş, Anayasa’da yer alan ve devletin başarılı sporcuyu koruduğunu belirten 59. Madde ile (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası 1982), 1930’larda “elit sporcu değil, sporcu millet” yetiştirme amacını (Akın 2004:112) gerilerde bıraktığını, “üstün nitelikli sporcu yetiştirme” anlayışına geçmiş olduğunu tasdiklemiştir. Naim Süleymanoğlu’nun Türkiye’ye ilticası işte böyle bir döneme denk gelir ve Türk devletinin de kucakladığı bir durum olur. Bulgaristan’ın dünya rekortmeni olan bir sporcusu Türkiye’nin spor mirası olarak anılmaya başlanmıştır. Süleymanoğlu’nun örnek olduğu bir çok sporcu, takip eden yıllarda benzer sebeplerle Türkiye vatandaşı olmuş, Türk Milli takımında yer almışlardır. Halterci Hafız Süleymanoğlu, atlet Elvan Abeylegesse*, Halterci Halil Mutlu, atlet Yasemin Can, atlet Yasmani Copello gibi adı bilinen sporculardan oluşan bu grup, spora Türkiye’de devam etmektedirler. Dünyada diasporası olan ülkelerde ortaya çıkan bu sporcu devşirme durumu, sporda başarılı batı ülkelerinde de farklı yöntemlerle de olsa görülmektedir. 2013’te İngiliz Spor ve Turizm Bakanı Robertson İstanbul’un Olimpiyat adaylığı için ziyareti sırasında

* Elvan Abeylegesse, 2007 Dünya Şampiyonasında alınan numunelerinde yasaklı madde saptanmasından dolayı 2 yıl pistlerden men cezası almış, 2007-2009 arası katıldığı tüm yarışmalardan da diskalifiye edildiği için 2007 Dünya Şampiyonasında kazandığı gümüş madalya ve 2008 Pekin Olimpiyatlarında kazandığı 2 gümüş madalya geri alınmıştır (“Doping Yüzünden” 2017).

kendilerinin de İngiliz pasaportu olan ama farklı ülkelerde yetişmiş sporcuları milli takıma aldıklarını söylemiştir. Ayrıca, Robertson'un "Çok doğru bir sistemimiz var: Başarıya yatırım yapıyoruz. Paramızı madalya kazanma şansımızın en yüksek olduğu dallara koyuyoruz." ("Olimpiyatlar ve Spor 2013) ifadesinden Olimpiyatlar söz konusu olduğunda sporun milli takımların "madalya kazanmasına" odaklı olduğunu ve hala politik yansımaları olan bir güç inşa etme alanı olduğunu anlamaktayız. 1980'lerden sonra piyasalaşan sporla birlikte geçerli olan en önemli değer "kazanmak" olduğu dünyada önceki dönemlerde sporun ana değerlerinden sayılan centilmenliği motive etmek için "fairplay" prensibinin ortaya çıkması, "kazanmak" uğruna doping yapan sporcuların antidoping kurullarıyla caydırılmaya çalışılması, bize 1980'lerden sonra üstün nitelikli sporcularda aranan centilmenlik, dürüstlük gibi özelliklerin ikinci planda kalmış olabileceğini ve "kazanmanın ve sonuca ulaşmanın" daha ön plana çıkartıldığı fikrini vermektedir. Dolayısı ile Türkiye'nin kendi istekleriyle iltica eden sporcuları kucaklaması eleştirilse bile bu bağlamda anlaşılabilir. Ancak Naim Süleymanoğlu özelinde Türkiye'nin spor kültürüne ve mirasına pozitif bir etkisi olan devşirme durumunun sürdürülebilir bir sonucunun olması için ülkenin Naim Süleymanoğlu'nu örnek alıp kendi kaynaklarını kullanarak temelden iyi sporcu yetiştirme sisteminin kuvvetlendirmesi, devşirilen sporculara ağırlık vererek, ülkenin sporcu yetiştirme yetisini köreltmemesi gerekmektedir. Sporun toplumdan ve siyasetten soyutlanamayan bir alan olduğunu gösteren Naim Süleymanoğlu örneği, ülkemizde spor mirasının sınırlarının en üst noktalara genişletildiği durumlardan birini temsil eder.

Köklerini tarihte bulduğumuz ortak kültürel mirasın parçası olan sporcular olduğu kadar, profesyonelliğin egemen olduğu, neo-liberal politikalar çerçevesinde spor endüstrisinden bahsedilen günümüzde, tüm dünyada spor belleğine girmiş ve küresel dünyanın ve profesyonelliğin gereği her yıl başka bir takımın forması giymek durumunda kalabilen sporcuların, buldukları ülkelerde toplumla ve taraftarıyla geliştirdikleri bağ sonucu miraslaştırılmaları da söz konusu olabilmektedir. Bu da mirasın sınırlarının esnek olduğu durumlardan birini oluşturmaktadır. Bu sporcular ve spor adamları, ülkelerini yurt dışında sadece milli forma giyerek değil, küresel/profesyonel spor pazarında, uluslararası emsallerinin arasından sıyrılarak

yabancı ülke kulübü forması giyerken de temsil etmektedirler. Bu sporcular gittikleri ülkelere kendi ülkelerinin imge ve kimliğini taşımakta ve bir bakıma ülkelerini temsil etmektedirler. Bu tür sporcular gittikleri ülkelerde bağlı oldukları klüp, spor camiası ve içinde buldukları toplum tarafından kabul görerek başarılı bulunup, toplumla pozitif bağ kurarak, toplumsal belleğin bir parçası olarak benimsenebilirler. Kendi ülkelerinde olduğu gibi gittikleri ülkede de spor mirasının bir parçası haline gelebilirler. Bu, sıkı bir iletişim ağı ile birbirine bağlı küresel dünyada ve endüstrileşmiş spor camiasında, küresel mirasın ulusal sınırları aştığını göstermektedir. Bu duruma örnek olarak Fenerbahçe Spor Kulübünde futbol oynayan, bir dönem takımın kaptanlığını da yapan Brezilyalı futbolcu Alex de Souza gösterilebilir. Souza'nın Fenerbahçe taraftarları arasından bir grubun insiyatifi ve Fenerbahçe Spor Kulübünün onayı ve desteğiyle Fenerbahçe Yoğurtçu parkına heykeli dikilmiştir ("Alex'in heykeli" 2012). Fenerbahçe Futbol Takımının "efsane" oyuncusu Lefter Küçükandonyadis, Alex'in kendisini ziyareti sırasında "10 numara ve kaptanlık bandı sonsuza kadar sizindir." (Hergün 2012: 365) cümlesiyle onurlandırdığı ve camia gözünde meşru kıldığı Brezilyalı bir sporcu olarak Türkiye'nin spor mirasının bir parçası olmuştur.

3.3.3. Sporu Miraslaştıran Aktörler

Mirasın sınırları, esneklik gösterse de, sporu miraslaştıran aktörler belli odaklarda toplanmaktadır. Miraslaşma selektif bir süreçtir. Toplumsal belleğe alınanların arasından toplumsal uzlaşma sonucu neyin miraslaşacağına karar verilir. Türkiye'de toplum da, devlet de, özel kurumlar da bir sporcunun veya mekanın spor mirası kabul edilmesini önerebilmekte, bunun için girişimde bulunmakta ve miraslaşma sürecine aracılık etmektedirler. Farklı dönemlerde bu aktörlerden tek biri süreçte baskın olabilmekte ya da hepsi aynı anda miraslaştırmaya aracı olarak işlev görebilmektedir. Bu tez için ülkemizle ilgili yapılan tarihsel ve toplumsal analiz çalışması, miras göstergelerinin belirginleşmesinde ve miraslaştırmaya aracı olan aktörlerin ortaya çıkmasında kurumsallaşmanın önemli olduğunu göstermiştir. Kurumların oluşturduğu aidiyet, kimlik ve kendilerine has iktidar alanları, onları neyin miras olacağını belirleme konusunda erk sahibi kılmaktadır. Devletin Cumhuriyet'in ilk yıllarından beri sporu iktidar alanlarından biri olarak belirlemesi, güçlü bir devlet yönetimi

uygulaması, ülkede gelişen sporun, politikaların, federasyon gibi kurumların bu bakış açısıyla şekillenmesi sonucu spor mirasımız da bu müdahaleyi yansıtacak biçimde olmuştur. Devletin miraslaştırmadaki aracılığı, sporda profesyonelliğin etkili olduğu dönemde ve sporun endüstrileştiği neo-liberal dönemde de devam etmiştir. Federasyon ve spor kulüplerinin aracılığı da dönemler boyunca var olmuş, ancak devlet yönetiminden bağımsızlaşmanın geldiği neo-liberal dönemde miras göstergelerinde kendini daha çok göstermeye başlamıştır.

Modern sporlar, toplum hayatında yer edindikçe, basında da yer bulmaya başlamıştır. Zamanla gelişen spor basını, günümüzde spor medyası halini almış, tüm aktörlerin sporu miraslaştırmaya aktif bir kanal oluşturduğu gibi, kendi yayınındaki seçimleriyle kendi önermelerini de sunmuştur. Kurumların miraslaşmadaki rolüne takip eden kısımda değinilmiştir.

3.3.3.1. Devlet Kurumları ve Özel Kurumlar

Prof. Kurthan Fişek'in Türkiye'de spordaki kurumlaşma faaliyetlerinin ilki olarak tespit ettiği, 1903'te kurulan İstanbul Futbol Ligi'nden (Fişek 1983: 2178) bu yana, Türkiye'de spor giderek artan bir kurumsallaşma süreci göstermiştir. Hem kulüpler ve federasyonlar, hem de devletin spor yönetimi ve buna bağlı fonksiyonları giderek daha organize olduğu gibi, sporun miraslaşmasında da önemli rol oynamışlardır. Bu bölümde devlet ve özel kurumların sporun miraslaşmasına araç olarak rolü ele alınacaktır.

Prof. Betül Yarar makalesinde Foucault'nun ifadesiyle toplumsal oluşumun hem sözel hem yapısal olarak inşa edildiğini ve çeşitli erk alanları içerdiğini belirtmekte, bu açıdan bakıldığında sporun da bir erk alanı olarak incelenmesinin mümkün olduğunu söylemektedir (Yarar 2014: 302). Türkiye'de spor, Cumhuriyet'in ilk dönemlerinden itibaren devletin hareket alanı haline gelmiştir. Nüfusun gürbüzleşmesi ve çoğalması, çevikleşerek yurt savunmasında faydalı hale gelebilmesi için araç haline gelen sporun doğal gelişimi, devletin spor yönetimini ele almasıyla müdahaleye uğramıştır. Bu sebeptendir ki, özellikle sporun devletin iktidar alanına girdiği 1950'lere dek olan

dönemde devlet sporun miraslaşmasında bir araç olmuştur. Yarar çalışmasında Rose'un Foucault'nun görüşlerini ele aldığı 1993 tarihli çalışmasına atıfta bulunarak “Yönetim sadece devlet yönetimi anlamında kullanılan siyaseti içermez. Yönetim bir yandan belirli bir toprak parçasına ve nüfusa dair meselelerin düzenlenmesini, diğer yandan farklı otorite biçimlerine uygun eylem alanlarının ayrıştırılmasını ifade eder” demiştir (Yarar 2014: 303). Foucault, devletin doğum ve ölüm oranı, sağlık durumu, yaşam süresi gibi problemleri anlamak ve düzenlemek, toplumun bütün olarak normlarını bilmek ve idare etmek gibi bir derdi olduğunu söylemekte, bunu da “biyopolitika” olarak isimlendirmektedir (Taylor 2011: 44,45). Ülkemizde devletin Cumhuriyet'in ilk yıllarında modern sporları, ulusal kimlik oluşturma, az ve zayıf nüfuslu ülkede sağlıklı ve dayanıklı bir nesil üretme ve iktidar kurma aracı olarak ele alması Foucault'nun çözümlemesiyle uyumludur. Kurtuluş Savaşı'nın ardından ülkenin yeniden inşası için korumacı-devletçi politikalar izleyen otoritenin az ve zayıf nüfusa sahip memleketten, “gürbüz ve yavuz” nesiller yaratmak için sporu fiziksel ve ruhsal bir şekillendirici olarak nasıl kullandığına 2. bölümde değinilmiştir. Davet edilen Alman beden eğitimcisi Carl Diem'in geliştirdiği planlar doğrultusunda halk gençlik teşkilatları vasıtasıyla örgütlenmiş, 1938'de çıkarılan Beden Terbiyesi Kanunu ile beden eğitimi dersi yetişkinlere zorunlu hale gelmiş, iktidar partisi CHP'nin tüm yurttaki kurduğu Halkevleri'nin Spor Şubeleri aracılığıyla sporun köy ve kasabalara ulaşmasına çalışılmıştır. Devletin sporu yöneten, CHP'ye bağlı kurumu Türk Spor Kurumu 1936'da ülkedeki tüm spor aktivitelerini, spor federasyonlarını, Milli Olimpiyat Komitesini kontrolü altına almıştır. Tüm bu gelişmeler sporda devletçiliğin etkin olduğu bir dönemi oluşturmuştur.

Bugün 19 Mayıs Atatürk'ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı olarak kutladığımız milli bayram da sporun devletin hareket alanına girdiği bu dönemde oluşan spor mirasının bir göstergesidir. 1916'da Selim Sırrı Tarcan'ın başlattığı İdman Bayramı ülkedeki ilk spor bayramıdır (Tur 2013: 13). Cumhuriyet döneminde Nisan, Mayıs aylarında Cimnastik Bayramı ismiyle kutlanmaya devam etmiş, 1935'te ise önce “Atatürk Günü” sonra 1938'de “Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkındaki 2739 Sayılı Kanuna Ek Kanun” uyarınca “19 Mayıs Spor ve Gençlik Bayramı” olarak kutlanmaya başlamıştır (Uzun 2010: 110). Bayram tarihi, Samsunlular'ın Atatürk'ün Samsuna çıkışını Gazi

günü olarak kutladığı ve Ata'nın da kendi doğum günü kabul ettiği 19 Mayıs tarihi olarak sabitlenmiştir (Uzun 2010: 115). 1981'de ise 2429 sayılı kanun ile bayram bugünkü adıyla anılmaya başlamıştır (Uzun 2010:110) ve hala spor etkinlikleriyle kutlanmaktadır.

19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı, devletin sporu her bir vatandaşın hayatında görmek istediğini kanunla tescillediği 1930'lu yıllarda, cimnastik ve modern sporları, büyük tören ve gösterilerle tüm yurttan görünür kılmış, teşvik etmiş, uygulanmasını sağlamıştır. Bu bayram kabul edildiği dönemin kültürünü, vatandaş ve spor idealini, bunun Cumhuriyet'in kuruluş mitiyle özdeşleşmesini sembolize etmektedir. 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı temsil ettiği tüm bu değerleri spor mirasımız olarak bugünlere taşımıştır. Sporun "gençlik" ile bir arada anılması da ülkemizde 1930'larda yerleşen ve devletin gençleri şekillendirme ve "iyi vatandaş" politikalarına atıfta bulunan bir anlayıştır. Toplumda o dönemde yerleşen "spor ve gençlik" ikilisi, günümüzde de hala ayrılmaz bir ikili olarak görülür ve Fişek'e göre "sporu ikinci planda tutan ve gençlik ekseninde dönen amaçlar" üstüne kurulu bir anlayışın yansımasıdır (Öğüt 2014: 37). Fişek bu ifadeyle, devletin gençliği "yavuz ve gürbüz" bir nesil olarak yetiştirebilmesinin, ülkenin varlığı ve geleceği için hayati önem taşıdığını, bunu sağlamak için sporun aracı edildiğini anlatmaktadır. Türkiye'de 21. yüzyılda sporu düzenleyen ve yöneten kurum olan Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın ismi, bu durumu yansıtmaktadır. Bakanlığın, sorumluluk alanına bakıldığında ise Spor TOTO teşkilatı, tesisler, Spor Genel Müdürlüğü, Federasyonlar gibi sporla ilgili fonksiyonlar yanında, Kredi ve Yurtlar Kurumu, Gençlik Merkezleri, Gençlik Kampları gibi gençlik odaklı kurumlar, bu anlayışın değişmediğini göstermektedir.

Devletin spor politikasını görünür kılacak ve daha önemlisi uygulanmasını sağlayacak spor tesislerinin inşası da 1930'lu ve 1940'lı yılların büyük bayındırlık projeleri arasında yer almıştır. Cumhuriyet'in ilk stadyum projesi olan Ankara 19 Mayıs Stadyumu 17 Aralık 1936'da hizmete açılmıştır (Korkmaz 2007: 61). Bir spor mekanı olarak bu stadyumun ismi hem Spor bayramını, hem Ata'nın doğumgünü, hem de Ata'nın Samsun'a çıktığı günü ölümsüzleştirmiş, kültürel mirasın parçası haline getirmiştir.

Cumhuriyet'in ikinci büyük stadyum projesi olan İstanbul İnönü Stadyumu'nun inşaatına 1939 yılında başlamış ancak II. Dünya savaşı sebebiyle bitirilmesi 1947'yi bulmuştur. Stadyumun adı dönemin Milli Şefi İsmet İnönü'den gelmektedir. Dönemin İstanbul Valisi Lütfi Kırdar, gençliğin spora olan ihtiyacını dile getirdiği için stadyuma onun isminin verildiğini söylemiştir. Hobsbawm 1992 tarihli çalışmasında milli kimlik ve devlete sadakat telkininin genelde ortak miras üstünden desteklendiğini belirtmiştir (Storey 2012: 223). Hobsbawm'un bu saptaması, göz önünde bulunan bir yapı olarak stadın Cumhuriyet'in ikinci büyük stadyum projesi olmasından ve spor politikalarının ulus kimliğinin inşasıyla ilgili aktif olarak kullanılmasından dolayı "Milli Şef İnönü'nün" ismini almasını açıklamaktadır. Ayrıca aynı dönemde yurdun bir çok kentinde girişilen stadyum projelerine Ulu Önder Atatürk'ün adının verilmesini sağlayan fikir de aynıdır (Tablo 4).

Yapılan tarihsel ve toplumsal analiz çalışmasında miras göstergesi olarak saptanan spor tesislerinin, heykellerin, park ve sokak isimlerinin büyük çoğunluğunun 1990'lardan itibaren ilçe belediyeleri tarafından gerçekleştirildiği belirlenmiştir. 1990'lardan önce yapılan tesisler devlet ve özel kurumlar tarafından yaptırılmışken, 1990'lardan itibaren yaptırılan 38 tesisten 13 tanesinin devlet, 17 tanesinin belediyeler tarafından yaptırıldığı göze çarpmaktadır (Tablo 1). Günümüze kadar yaptırılmış 21 sporcu heykelinin de 17 tanesini belediyeler yaptırmıştır (Tablo 2). Park ve sokak isimlerinin değiştirilmesi ve spor insanların isimlerinin verilmesi, yine belediyelerin sorumluluğunda olan girişimlerdir. Bu durum Cumhuriyet'in erken döneminde başlayan sporun devlet tarafından yönetilmesi tavrının, zamanın koşullarına göre yapı değiştirse de özünü koruduğunu düşündürmektedir. Belediyeler devletin hizmet kuruluşlarıdır, politik kimlikleri olan yerel idarelerdir. 1980'li ve 1990'lı yılları, sistemini neoliberal ekonomiye adapte etmek için geçiren Türkiye, 2000'li yıllardan itibaren yapılan neoliberal değişiklikleri kalıcı kılabilecek çalışmalar başlatmış, bunların toplumdan müdahale görmemesi için de "neoliberal otoriter devlet anlayışı" sergilemiştir (Öğüt 2014: 32). Daha öncede bahsedildiği gibi ülkede sporu 2011'den itibaren Gençlik ve Spor Bakanlığı altında yönetmeye karar vermiştir (Öğüt 2014: 36). Bakanlık kurulduktan sonra yapılan belediyelerle ilgili mevzuat düzenlemeleri

çerçevesinde, 6360 sayılı kanunun kapsamında “amatör spor kulüplerine malzeme vermek ve nakdi yardım sağlamak, yurtiçi ve yurtdışında üstün başarı gösteren veya derece alan sporculara, öğrencilere, teknik yöneticilere ve antrenörlere belediye meclisi kararıyla ödül vermek” getirilmiş, tüm toplumun spor yapmasına olanak sağlaması, destekleyici olması gereken belediyelerin rekabete dayalı yarışmalara, elit sporcuya destek ve dikkat vermesi mümkün kılınmıştır (Öğüt 2014: 38). Belediyeler siyasi popülaritelerini arttırmak için piyasa değeri yüksek olan elit, yarışmacı, organize spor ve sporcuya kaynaklarını aktarmakta, en gözde seyirci sporu olan futbola ve kulüplerine hassasiyet göstermektedirler. Bu dönemin spor mirasına da yansımıştır. Tarihsel ve toplumsal analiz çalışmasında saptanan spor tesisi isimleri, sporcu heykelleri, sporcu isimleri taşıyan cadde ve park isimleri (Tablo 1, Tablo 2 ve Tablo 3), devletin idari yönetimleri aracılığıyla sporu miraslaştırmaya örnektir.

Belediye’lerin sporu miraslaştırmaya ülkemizde eşsiz bir örnek, Eskişehir Tepebaşı Belediye’sinin spor mirasıyla ilgili yaptığı bir çalışmadır. 2013 yılında gerçekleştirilen “Altın Ayaklar” projesi ile hem Eskişehir Spor Kulübü’nden hem de Türkiye Futbol tarihinden aralarında Lefter, Süleyman Seba, Metin Oktay, Alex de Souza’nın da bulunduğu “efsane” 50 futbolcu, hakem ve spor spikerinin el ve ayaklarının izleri işlek yerlerden biri olan Espark önündeki caddeye yerleştirilmiştir (Altın Ayaklar 2012). Şehirde halkın hergün gözünün önünde bulunacak bu isim ve izler, yanlarına eklenebilecek yeni isim imkanıyla şehrin spor hafızasını canlı tutan bir çalışmanın parçaları olmuşlardır.

Bugün Türkiye’deki spor branşlarını yöneten, spor dallarının en yetkili kuruluşları olan spor federasyonları 1923’te Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı döneminde kurulmuş ancak, 1936’da kurulan Türkiye Spor Kurumu döneminden itibaren, devletin yönetimine girmiş, başkanları 1981’e dek atamayla başa getirilmiştir. Devlet bu dönemde kendi uygun gördüğü temsilcileri federasyonları yürütmek üzere görevlendirmiştir. 2000’lere dek seçim ve atama karışımı bir sistemle başkanları belirlenmiştir (Fişek 1983: 2182). Spor camiasından gelen talepler doğrultusunda Federasyonlar 2004 yılından itibaren yönetsel ve mali özerkleşmeye başlayarak Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü’nden ayrılmışlardır (Öğüt 2014: 36). Ancak hala

tam özekleşme yönünde yapılan düzenlemeler sürmektedir. 2016’da Rio Olimpiyatlarındaki başarısız sonuçlardan sonra Gençlik ve Spor Bakanı’nın “Başarısız olan Federasyon Başkanları, kurulları ile birlikte gider” demesi üzerine 3 ay içinde bağımlı, bağımsız tüm federasyonlarda seçimler yapılmıştır. Bu da tam bağımsız kabul edilen Türk Futbol Federasyonu dışındaki federasyonların bağımsızlık süreçlerini hala tamamlamakta oldukları yorumlarına yol açmaktadır (Devecioğlu 2016). Miraslaşma sürecine bu yeni kimlikleriyle araç olma potansiyeli taşıyan federasyonların, tam bağımsız temsilcisi Türk Futbol federasyonu, 2014’ten itibaren Türkiye Süper Ligi futbol sezonlarını önemli spor insanlarına adamaya başlamış (Tablo 3), her sezona verilen isimle birlikte bir logo tasarlayarak internet sitesinin açılış sayfasında bunu paylaşmıştır (Türkiye Futbol Federasyonu). İşte tam bu noktada federasyonların sporun miraslaştırılmasındaki rolü ortaya çıkmış, federasyon atfedilen spor adamlarını ve isimlerini bir logoyla görünür kılmıştır. Toplumsal belleğe alınma süreçlerini böylelikle desteklemiştir. 2014-15 sezonu BJK Onursal Başkanı Süleyman Seba’ya, 2015-16 sezonu TFF eski başkanı Hasan Doğan’a, 2016-17 sezonu GS’lı futbolcu ve Profesyonel Futbolcular Derneği Eski Başkanı Turgay Şeren’e, şimdi de 2017-2018 futbol sezonu 2017’de sene vefat eden Gençlerbirliği Kulübü Başkanı İlhan Cavcav’a adanmıştır (Türkiye Futbol Federasyonu). Futbol camiası için bu önemli spor adamları, vefat ettikleri yıl veya takip eden yılda, futbol federasyonu tarafından Super Lig sezon isimleriyle anılmış, isimlerinin verildiği futbol sezonu boyunca, isimleri tekrarlanmış, sayısız kez kayıtlara geçmiş ve her nesilden futbol izleyicisinin kişiyi vefatının ardından anmasını sağlamıştır. Buradan hareketle, özerkleşme sürecini tamamlayan federasyonların miraslaşma aracı olarak da daha etkin hale gelmesi kuvvetli bir ihtimaldir.

Türkiye’deki spor yapısının en önemli parçalarından birisi olan spor kulüpleri 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başında gönüllülük ilkesiyle, amatör ruhla kurulup yönetildiklerinden ve 1938 Beden Terbiyesi Kanunuyla birlikte devletin tam kontrolünün altına girdiklerinden önceki bölümlerde bahsedilmiştir. Kulüpler bu kanunun 1960’larda uygulamadan çıkartılması ve dernekler kanunun yeniden düzenlenmesi sonrasında, devletin spor yönetimine doğrudan müdahale etmesinin etkisinden uzaklaşmış ancak bu defa da Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü veya

Gençlik ve Spor Bakanlığı'na tabi olmadıkları için yapılan yatırımlardan yeterli derecede yararlanamaz hale gelmişlerdir (Fişer 1983: 2182). Profesyonelliğin Türkiye'de serbest kaldığı 1950'lerden itibaren, profesyonel spor kulüplerinin sayısı artmıştır ve gelişen spor endüstrisinin parçası haline gelmişlerdir. 2015'te sayıları yurt çapında 13.255'i bulan amatör spor kulüpleri ise (Türkiye Amatör Spor Kulüpleri Konfederasyonu), dernek statüleri gereği, doğrudan devletin yaptıkları yardımlardan yeteri kadar yararlanamazken, yapılan düzenlemelerle belediyelerin yardımlarından bir ölçüde faydalanabilmektedirler. Ancak, bir önceki bölümde de bahsedildiği gibi, rekabetçi ve elit sporcuya yönelimi cazip hale getiren neoliberal politikalar çerçevesinde, belediyelerden de hakettikleri desteği alıp gelişip serpilememişlerdir. Buna karşın, profesyonel spor kulüplerinin geliştiği, gelir seviyelerinin arttığı ve bu sebeple şirketleşmelerinin tartışıldığı dönemde (Öğüt 2014: 39), profesyonel spor kulüpleri de miraslaştırma konusunda araç olmuşlardır.

Kulüplerin miraslaştırma aracı olmalarına güzel bir örnek, Galatasaray'ın araştırmacı ve belgesel yapımcısı Nebil Özgentürk'e özel bir şirket sponsorluğunda, Galatasaray TV ve Galatasaray'ın resmi internet mecralarında gösterilmek üzere yaptırdığı "Efsane Aslanlar" belgeselidir ("Efsane Aslanlar Belgeseli" 2017). 13 bölümden oluşan belgesel dizinde, Galatasaray Spor Kulübü'nün kuruluşundan itibaren "topluma mal olmuş, futbolculuklarıyla, sporculuklarıyla, yöneticilikleriyle, efendilikleriyle, zerafetleriyle, her kesimden gördükleri sevgiyle unutulmazlar arasına giren 13 ismin hikayeleri konu edilmiştir" ("Efsane Aslanlar Belgeseli" 2017). Galatasaray Spor Kulübü, yaptırdığı bu belgesel dizisiyle, kendi tarihinden seçtiği ve toplum hafızasında yer etmiş kişileri miraslaştırmış, miraslarının kalıcı olmasını, sürekli hatırlanmalarını sağlamıştır. Galatasaray Spor Kulübü, mirası kalıcı kılmak için yaratıcı bir süreci kendi inisiyatifiyle başlatmış ve bu belgesellerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Belgeselde yer alarak miraslaştırılan Galatasaray'lılar şunlardır: Ali Sami Yen, Tevfik Fikret, Çanakkale Kahramanları, Metin Oktay, Turgay Şeren, Gündüz Kılıç, Yalçın Granit, Cevad Prekazi, Jupp Derwall, Fatih Terim, Gheorghe Hagi, Coşkun Özarı ve Özhan Canaydın ("Efsane Aslanlar Belgeseli" 2017). Bu listede yer alan 13 aslanın tümü kuruma emeği olan hem yerli ve hem yabancı spor insanlarından oluşmakta, ülkemizde spor mirasının geniş sınırlarını temsil etmektedir.

Türkiye'nin önemli basketbol kulüplerinden Anadolu Efes Basketbol Kulübü'nün 2016'da başlattığı bir uygulama da spor kulüplerinin miraslaşmanın araçlarından biri olduğunu kanıtlar niteliktedir. Kulübün en başarılı antrenörlerinden Aydın Örs ve 1996 yılında Koraç Kupasını kazandıran ve Türkiye'ye basketbolu sevdiren kilit isim olarak niteledikleri basketbolcu Petar Naumoski için özel olarak üretilen formalar Abdi İpekçi spor salonunun tavanına asılmış, hala hayatta olan bu iki isim ayrı günlerde düzenlenen törenlerle onurlandırılmışlardır. Merter'deki kulüp müzesindeki onur köşesinde de yerlerini almışlardır (Anadolu Efes Spor Kulübü). Anadolu Efes Spor Kulübü "forma emekliliği" olarak adlandırdığı bir uygulama ile miras değeri olan, toplum tarafından hatırlanan, başarılı spor insanlarını miraslaştırmaktadır.

Spor Kulüpleri tarafından kurulan spor müzeleri de spor kulüplerinin miraslaştırma aracı olarak faaliyet gösterdikleri yerlerdir. Spor Kulüplerinin tarihindeki kayda değer kişileri, mekan ve olayları toplumla buluşturup hatırlanmalarını sağlamaktadırlar. Kevin Moore spor müzeleri ile ilgili makalesinde, spor kulüplerinin açtığı müzeleri "kurumsal" mekanlar olarak tanımlamaktadır. Moore, bu mekanların taraftar kitlesine hitap eden "halkla ilişkiler" göreviyle tasarlanmış mekanlar olduğunu söylemektedir (Moore 2012: 97). Kulüplerin müzeleri tasarlarken kendi kupa ve ödülleri sergilediği, başarılı anlarını ve sporcularını öne çıkardıkları doğrudur. Sporun veya kulübün farklı bağlamlarda önemi ve mirasıyla ilgili perspektiflere öncelik vermemeleri açısından ele alındığında Moore'un haklılık payı vardır. Ancak, spor kulüplerinin müzeleri spor kulübünün unutulmaz saydığı kişileri ve anları toplarlamaları bakımından hafıza mekanlarıdır ve kulüplerin miraslaştırmada aktif oldukları yerlerdir. Bu bakımdan da önemlidirler. İlk akla gelen örnekleri arasında Fenerbahçe Spor Kulübü'nün Şükrü Saraçoğlu Stadyumu içinde, Galatasaray Spor Kulübü'nün Beyoğlu'ndaki eski postane binasının içinde, Beşiktaş Jimnastik Kulübü'nün yenilenen stadlarının içinde, Trabzon Spor Kulübü'nün spor müzesi kulübün eski başkanından adını alan Şamil Ekinci Müzesi adıyla, adını kulübün bir diğer eski başkanından alan Sadri Şener Sosyal Tesislerinin içinde bulunmaktadır. Gelişen müzecilik anlayışıyla, özellikle futbol kulüpleri arasında BJK Müzesi ile başlayan, sporun ve kulübün içinde bulunduğu bağlama da dikkat çekmeye çalışan

yeni nesil müzeler, aynı zamanda sporun endüstrileştiği, özellikle futbol kulüplerinin yüksek bilançolara sahip kurumlar haline geldiği dünyada, kulüpler tarafından gelir getirici unsurlar olarak da dikkate değer olabilmektedirler.

Sadece spor kulüpleri değil, Türkiye'nin spor geçmişinde önemli rol oynayan okullar da gelenekleriyle miraslaşma aracı olarak görev üstlenebilmektedirler. Robert Kolej'de 1896'da meydanlarda çeşitli spor aktivitelerinin yapıldığı bir gün olarak başlayan "Field Day – Saha Günü", ülkenin en uzun soluklu modern spor aktivitelerinden biri olmuştur. 1910'lu yıllarda İstanbul'un sosyal hayatında da önemli bir yer edinen Field Day, 1929'da tüm Türkiye'den gelen atletlere açılmıştır (Irak 2013: 260). Robert Kolej'in yüksek kısmı Boğaziçi Üniversitesi olarak öğretim hayatına devam ederken, Field Day aktivitesini de, 1980'den itibaren Sports Fest adı altında bugüne dek sürdürmüştür (Boğaziçi Üniversitesi Sports Fest). Bu okulda okuyan öğrenciler tarafından organize edilmesi gelenek haline gelmiş olan festival, hem Boğaziçi Üniversitesi'nin, hem de öğrencilerinin miraslaştırdıkları bir aktivitedir. Öğrencilerin hem organize ederek, hem de katılarak nesilden nesile yaşattıkları Spor Festivali toplumun miraslaştırmasına da iyi bir örnektir. Takip eden bölüm toplumun miraslaştırma aracı olduğu diğer örnekleri ele alacaktır.

3.3.3.2. Toplum

Robert Kolej'den Boğaziçi Üniversitesi'ne ve öğrencilerine geçip her yıl düzenlenerek ve içinde buldukları toplumla paylaşarak miraslaşan Spor Festivali gibi örneklerden başka, günlük sohbetlerin içinde üretilen günümüz izleyici sporlarıyla ilgili seçilmiş, konular ve kişiler de sporu miraslaştırmada etkindir. Hill, Moore ve Wood, Jerome de Groot'a atıfta buldukları çalışmalarında toplumsal belleğin, geçmişin çeşitli şekillerde sürekli gündeme getirilerek, neredeyse hiç fark edilmeden üretildiğini söylerler. Bu üretimin en önemli yönünü iş yerinde, evde, pub'da oluşan sporla ilgili sözel sohbetlerin oluşturduğunu, bunların keyfi ve kar güden ana söylemden uzak olduklarını belirtirler (Hill, Moore ve Wood 2012:3). Bunun bizim kültürümüzdeki karşılığı kahvehanelerde, çay ocaklarında, eş-dost sohbetlerindeki "spor muhabbetinin" ürettiği söylemdir. Neo-liberal dönemde internet platformlarının

gelişmesiyle yüz yüze yapılan bu sohbetlere, sohbet platformları ve sosyal medyadaki sohbetlerin de eklendiğini ve toplumsal belleğin bu şekilde üretildiğini belirtmek gerekmektedir. Bu informal sohbetler sayesinde sporcu, mekan, olay tekrar tekrar gündeme gelir ve yeniden üretilir. Bu selektif bir süreçtir. Neyin miraslaştırılacağıyla ilgili uzlaşma bu süreçte neyin gündeme gelip tekrar edildiğiyle ortaya çıkar. Miraslaştırmaya aracı olan diğer aktörlerin önerileri de bu selektif süreçten geçer. Toplumsal uzlaşma da bu sürecin sonunda ortaya çıkar. Tekrar tekrar gündeme gelen sporcu, mekan, olay böylece toplum hafızasına işler, göstergeleri taraftar tezahüratlarında, tribünlerde sözel olarak yer bulur. Sanatçıya ilham olur, şiirde, filmde, toplumu anlatan, toplumun tükettiği üründe kendini gösterir, bu yönüyle yaratıcı bir süreç ve faaliyet de içermektedir.

Daha önce de değindiğimiz “Efsane” kabul edilen futbolcularla ilgili taraftarın ürettiği tezahüratlar toplumun miraslaştırmasına güzel örneklerdir. 1991’de trafik kazasında ölen, Galatasaray Spor Kulübü’nün 1950’li ve 1960’lı yıllardaki “Taçsız Kral” unvanıyla hatırlanan “efsane” futbolcusu Metin Oktay için yazılan söylenen tezahüratlar Metin Oktay’ın toplum tarafından kalıcı kılınmasının birer örneklerindedir:

“Taçsız Kral Metin Oktay
Tek aşkıydı Galatasaray
Senin gibi Cim Bom’luyu
Unutur mu bu taraftar”

Metin Oktay, henüz futbol hayatının içindeyken üstün nitelikli bir sporcu olarak toplum tarafından kabul görmüştür. Spordaki uzmanlığı, profesyonelliği ve kulübüne olan sevgisi sadece spor camisinin dikkatini çekmemiş, sanat dünyasına da ilham kaynağı olmuştur. Türkiye’de sporda profesyonelliğin başladığı yıllarda Metin Oktay’ın İzmir’den Galatasaray’a transferi, Türkiye futbol tarihinin ilk sansasyonel transferi olmuştur (Gökçe 2008: 197). 1965 yılında Atıf Yılmaz’ın Metin Oktay’ın hayatını anlatan “Taçsız Kral” filminde, Ajda Pekkan, Gönül Yazar ve Ayten Gökçer’le birlikte başrolü paylaşmış, filmde kendini oynamıştır (*Taçsız Kral* 1965).

1966'da Şevket Uğurluel ve Halit Kıvanç, Metin Oktay yine henüz futbol hayatına devam ederken, "Metin Geliyor, Metin" isimli parçayı yazmış ve seslendirmişlerdir (*Metin Geliyor, Metin* 1966). 1991 yılındaki vefatının üstünden geçen süreye rağmen toplum belleğinden çıkmamış, hatırasının kalıcı olması için de girişimlerde bulunulmuştur. Galatasaray taraftarının girişimleri sonucu Ankara Çankaya'da açılan ilkokula Metin Oktay İlkokulu ismi verilmiştir ("Alparslan Dikmen" 2009). Bir başka taraftar grubu ise 2011'de Hakkari'nin Çimenli köyü ilköğretim okuluna Metin Oktay Kütüphanesini kurmuşlardır ("Metin Oktay" 2011). Metin Oktay'ın vefatının 20. yılında ise yazar Ahmet Çakır tarafından "Taçlı Kral" isimli, futbolcunun hayatını anlatan kitap sevenleriyle buluşmuştur ("Ahmet Çakır'ın" 2011).

Toplumun sporcuya duyduğu bağlılığı görünür kılmasının bir diğer örneği, Brezilya'lı futbolcu Alex de Souza'nın heykelinin Yoğurtçu parkına dikilmesidir (Alex'in heykeli 2012). Toplumun bir miraslaştırma aracı olarak işlev görmesine bir diğer örnek ise mirasın değerleri konusunda bir örnek olarak bahsedilen Halimpaşa Korusu'nun miraslaştırılmasıdır.

Toplum, miras ve toplumsal bellek ilişkisinden dolayı miraslaştırma konusunda aracı olmasa da aktiftir. Tekil olarak bakıldığında devlet ve kurumlar kadar çok sayıda miras göstergesi ortaya koyamasa bile, her bir mirasın toplum belleğindeki yerine tutunmadan miraslaşamayacağı düşünülürse, toplum mirasın ayrılmaz bir parçasıdır.

3.3.3.3. Medya

Modernleşme yılları ve takip eden sporda devletçiliğin etkili olduğu yıllarda daha çok periyodiklerden oluşan spor basını, spora profesyonelliğin gelmesiyle birlikte ana akım medyada önemli bir yer tutmaya başlamıştır. Basın o günlerde toplumda ilgi uyandıran spor karşılaşmalarına ve başarılarıyla halkın ilgisini uyandıran sporcuları gündemlerine taşımışlardır. Sevecen Tunç'un 1950'lerde Hayat dergisindeki futbolcu profilleriyle ilgili makalesinde de bahsettiği gibi, sadece spor medyası değil, profesyonellekle birlikte toplumun artan ilgisi sporu ve sporcuyu popüler kültürün bir parçası halinde ele almaya da başlamıştır. Sporun endüstrileştiği neo-liberal dönem, 2000'lerden itibaren etkin internet ağı ile birlikte iletişimin geliştiği ve toplum hayatında belirleyici

olduğu bir dönemdir. Lucrecia Escudero Chauvel, Umberto Eco'nun Apocalyptic isimli eserinin girişinde "mass culture – kitle kültürü" ile ilgili yazdıklarına değinmiştir. Eco, kitle iletişiminin, farkında olsak da olmasak da bizim evrenimiz haline geldiğinden bahsetmektedir. Bugün evrenimizin değerleri de, gazetelerin, radyonun, televizyonun, kayıt edilmiş veya edilebilen müziğin, yeni görsel ve görsel-ışitsel iletişim şekillerinin sağladığı objektiflikle şekillenir ve hiçkimse bu koşullardan bağımsız değildir (Chauvel 1997: 237). Bugün içinde bulunduğumuz iletişim ağı, Eco'nun söylediği gibi şekillendiricidir ve interaktiftir. İçinde bulunduğu toplumu etkiler, toplumdaki etkilenir. Bu sebeple medya sporun miraslaşmasına, sporla toplumu ve toplumsal hafızayı bir araya getiren ve şekillendiren bir platform olarak aracılık etmektedir. Sosyolog Ahmet Talimciler sporun toplumun aynası olduğundan bahsetmekte ve Türkiye'de bu aynada bugün sınırlı bir görüntünün yansımada medyanın payının büyük olduğunu söylemektedir (Talimciler 2010: 177). Talimcilerin belirttiği bu sınırlı görüntünün spor mirasına da yansıdığı düşünülmelidir. Talimciler, 2000 yılında Galatasaray futbol takımının UEFA kupasını kazanmasını baş sayfadaki duyuran basın, 2009'da Arkas Voleybol takımının Avrupa Challenge Kupasını kazanan ilk Türk ekip olmasını, baş sayfa altında küçük puntolu bir haber olarak geçiştirmesinin ülkedeki spor anlayışını yansıttığını söyler (Talimciler 2010: 177). Eco'nun bahsettiği günümüzün iletişim objektifliği, Talimciler'in verdiği bu örnekte ortaya çıkmaktadır. İki başarı objektif ele alınmamıştır. Türkiye sporunda futbolun diğer sporları domine ettiğini, futbola verilen önemin, diğer sporlara verilmediğini yansıtmaktadır. Bu aynı zamanda medyanın futbolu öne çıkarmayı tercih ettiğini ve toplumdaki gelen bu talebi yarattığını da yansıtmaktadır. Bu hem Türkiye'de bir izleyici sporu haline gelen endüstriyel futbolun piyasadaki satış gücünden, hem de Türkiye'deki izleyici/müşteri kitlesinin, medyadan ağırlıklı futbol endüstrisinin haberini talep eder hale gelmesinden kaynaklanmaktadır. 1960'larda spor medyasında başlayan satış savaşları, 1970'lerde günlük gazetelerin de spor ekleri çıkarmaya başlamasıyla kızışan rekabet (Yıldız 2002: 193, 194), futbolda profesyonelleşme birlikte daha ilgi çekici hale gelen sporun tiraj elde etmek için kullanılmasına sebep olmuştur. 1990'larda özel TV ve radyo kanallarının açılmasıyla yayın adap ve kaidelerinin yumuşadığı (Yıldız 2002: 201), 2000'lerde yaygınlaşan dijital medya ile yayın adabının tamamen değiştiği, esnediği, televizyon ve internetin de ana akım

medyaya dahil olduğu bir ortamda, spor endüstrisi popüler kültürle daha da iç içe geçmiştir. Satış, izlenme ve sayfa görüntülenme oranlarının baskısı ile içeriği şekillenen medya, “sosyal ve ekonomik sorunlardan kaçıp kazanmak” için seyreden izleyiciyi (Dizdar 2016: 84) cezbetmek için futbol haberlerine ağırlık vermiştir. Talimciler bu durumu tarif etmek için “Türkiye’de futbolun yeni bir misyon çerçevesinde örgütlenmesini ve bu şekilde toplumla buluşmasını sağlayan güç medya olmuştur” der (Talimciler 2010: 169). Talimciler’in Galatasaray’ın UEFA başarısının medyaya yansımaya şekli ile, Arkas Voleybol takımının kupa başarısının medyaya yansımaya şekli arasındaki fark medyanın spor branşlarına eşit uzaklıkta durmadığını yansıtmaktadır. Medya’nın iki başarıya yaklaşım farkı, toplumsal belleğe yerleşen olayları da doğrudan etkilemektedir. Bu iki başarının toplum tarafından algılanışı ve toplum üstünde bıraktığı etki ve hafızlara girip girmediği, toplumun bu olayla kurduğu bağı, dolayısı ile spor mirasının oluşumunu etkilemektedir. Medya seçtiği haberlerle, başlığa taşıdığı kişi ve başarılarla bazı spor insanlarını onaylamakta ve tekrar tekrar göz önüne getirmekte, benzer bir diğer başarıya aynı görünürlüğü vermediği için bellekteki yerini ve miraslaşmasını etkilemektedir. Bu çalışma için yapılan tarih ve toplumsal analizdeki miras göstergelerine bakıldığında ortaya çıkan durumun futbol ağırlıklı olduğu görülmektedir.

Günümüzde, günlük spor haberlerini yayınlayan ve Türkiye’deki popüler spor kültürünün bir yansıması olan ve onun söylemini kullanan bir çok internet sitesi, TV programı ve spor gazetesi bulunmaktadır. Kulüplerin kanalları, pazar günü ana akım TV kanallarındaki programlar, Fanatik, Fotomaç, Sportx, Amk bunlardan birkaçıdır. Bunların dışında, son yıllarda diğer spor branşlarına artan ilgiyle beslenen ve niş pazarlar oluşturan süreli yayınlar okuyucusuyla buluşmaktadır. Fanatik Basket, Türkiye Cyclist, Kort, D8 Kış Sporları Dergisi, Voleybol Manşet bunlara örnektir. Kendini “Düşünen Spor Dergisi” olarak konumlayan Socrates, spor tarihini, uluslararası ve yerel önemli spor olaylarını işlediği yayınında, sporla ilgilenen ve günlük spor gazete okuyucusu profilinden daha entellektüel içerik talepleri olan bir kitleye hitap etmektedir (Socrates Dergi). “Borsada değil, arsada güzel” mottosuyla yayınlanan Fitbol dergisi, Socrates ile benzer bir profile sahip futbol okuyucusunu hedef almaktadır (Fitbol Dergi). Bu tip yayınlar ana akım spor basını ve televizyon

programları ve internet gibi genel kitleye ulaşamadıkları için, mirasa aracılık etme konusunda daha objektif ve potansiyele sahip olsalar da genel kitle üzerinde etkileri azdır.

Medyanın sporun miraslaşmasına farklı bir örnek de basın kuruluşları tarafından düzenlenen spor ödülleri'dir. Milliyet gazetesi tarafından futbolda profesyonelliğin kabul edilmesinin hemen ertesinde başlayan ve 63 yıldır düzenlenen Milliyet Yılın Sporcusu ödülleri, 1954'te yüzücü Murat Güler'in halk oylaması ile "Yılın Sporcusu" seçilmesi ile başlamıştır (Yıldız 2002: 191). 1969'da "Dünyada Yılın Sporcusu", 1984'te "Yılın En Başarılı Yabancı Futbolcusu", 1986'dan itibaren "Yılın Spor Adamı" ve "Yılın Takımı", 1990'da "Yılın Futbolcusu", 2001'de "Yılın Antrenörü" ödülü eklenmiştir. Son yıllarda "büyük jürinin" belirlediği aday sporcu ve spor adamları arasından internet üstünden yapılan halk oylaması ile seçilenler, kendi aralarında da yarıştırlıp, kazanan ödüllendirilmektedirler ("Gillette Yılın Sporcusu" 2016). Sporun önemli isimlerinin oy pusulası ile oy kullanırken sandık başında resimleri gazetede yer almaktadır. Oylama süreci haber değeri taşımakta ve oylama süreci boyunca görünürlük kazanan aday spor insanları medyada yer bulmaktadır. Bu şekilde ödüllerin kendi geleneğini oluşturması ve sürekliliğinden dolayı bunu kuşaktan kuşağa aktarması hem ödüllerin hem de yer alan sporcuların miraslaşmasında rol oynamaktadır. Kazananların bir Gala gecesiyle ilan edilip ödülleri aldığı Milliyet Yılın Sporcusu Ödülleri spor camiasında bir klasiğe, kazananlar için de prestije dönüşmüştür. Ödülü düzenleyen medya kuruluşu halk oylaması ile yapılan seçimlerin, daha çok seçmene ulaşması için katılanlar arasında hediye çekilişi yapması (Milliyet Yılın Sporcusu), toplumun sürece katılımını arttırmayı hedeflemekte, toplumun miraslaştırmaya aracı haline gelmesi sağlanmaktadır. Üstün nitelikli sporcu, spor adamı ve spor yazarının başarısını takdir eden, hafızaya alınmasını sağlayan ve miraslaştıran bu tip ödüller, medyanın miraslaşmadaki aracılığının görünür olduğu örneklerdir.

Miraslaştırma konusunda tüm aracılar aktif olarak rol almakla birlikte, toplumsal algı ve toplumsal hafızanın mirasın oluşması ve kalıcı olmasında rolü büyüktür. Miraslaşan bir değer kaybı konusundaki toplumsal algıyı ve toplumsal hafızanın nasıl görev

aldığını anlamak Türkiye'deki miraslaşma süreci için önemlidir. Bir sonraki kısımda mirasın kaybının toplumdaki algısı ele alınacaktır.

3.3.4. Spor Mirasının Kaybının Toplum Üzerindeki Etkisi

Miras değeri olan bir mekanı veya yapıyı korumak, yok olmasını önlemek kültür mirası konusunun başlıca çıkış noktalarından biridir. Ancak miras değeri olarak bir insan söz konusu olduğunda kişinin vefatı engellenemez bir durumdur. Üstün nitelikli sporcu ve spor insanlarının başarılarını onlar hayattayken hatırlanır kılmak bu sebeple önemlidir. Bu kişilerin vefatları miraslaştırma sürecini tetikler. Hatıralarının toplumsal bellekte korunması için girişimlerde bulunulur.

Türk futbolunun, “Taçsız Kral” ünvanı ile anılan kültü sporcusu Metin Oktay, vefatından sonra heykeli yapılan ve kamu alanına yerleştirilen ilk spor insanlarından biridir. 1991'deki vefatının ardından 1992'de Fenerbahçe Kalamış parkına ilçe belediye tarafından yaptırılıp yerleştirilen heykeli, hayattayken miraslaştırılmış bu spor insanının imgesini hafızalarımızda taze tutmak için yapılmıştır.

Miras değeri olarak spor mekanlarının ele alındığı bölümde Gerome Truc'un mekan ve hafıza ilişkisini irdelediği çalışmasından, mekanların anılarımıza dayanak noktası oluşturduğundan bahsedilmişti. Truc çalışmasında ayrıca bu mekanlarda meydana gelebilecek fiziksel değişikliklerin anılarımızda da önemli değişikliklere yol açacağını hatta anılarımızın yok olmasına sebep olabileceğini belirtir. (Truc 2011:148). Miras değeri taşıyan mekanların yıkılıp yok olmaları, tarihi, coğrafi, mimari değerlerinin onlarla birlikte yitirilmesine, sonraki nesillerin kültürün, dönemin temsilcilerinden mahrum olmasına sebep olur. Fakat bundan başka, Truc'un dediği gibi, bu fiziksel kayıp zamanla hafızalarda da değişikliğe yol açacak, yer/mekan/yapıdan geriye kalan bellek de silinecek, unutulacak, mirastan geriye hiç bir şey kalmayacaktır. Öyleyse miras değeri olan mekanların miraslaştıranlar tarafından yok olmaya karşı korunması, korunamıyorsa, kaybın bir motor vazifesi görerek kaybolan mirasın hatırasının korunması, yaşatılması gibi bir refleks oluşmasını, mekanla ilgili somut olmayan mirasın sürdürülmesi için çaba harcanması beklenebilecektir.

Spor mekanının kaybı toplumumuzda farklı topluluklar tarafından farklı şekillerde algılanır ve farklı girişimlere sebebiyet verir. Bu konudaki örneklerden biri miras değeri olarak spor mekanlarının ele alındığı bölümde yer alan Halimpaşa Korusudur. Avrupa yakasında Rumeli ve Rumeli Hisarüstü mahallelerinin spor etrafında yarattığı kültürün mekanı olan Halimpaşa Korusu 1985'te Fatih Sultan Mehmet köprüsünün inşası sebebiyle yok olmuştur. Köprü projesinin ilk sondajının yapıldığı 1977 yılında, mahalle içi iletişim ve organizasyon ağı kuvvetli olan Rumeli Hisarüstü mahalesinde faaliyete geçilmiş, Mimarlar Odası ile bağlantı kurulmuştur (Bakan 2016: 99). Mahalleli protesto amacıyla "Köprü değil Metro" sloganıyla Taksim'de düzenlenen mitinge katılmış, köprüden vazgeçilmesi mesajıyla Ankara'ya elçi göndermiştir (Bakan 2016: 100). Mahalleli koruyu ve yaşam kültürlerini korumak amacıyla seslerini yükseltmiş, yaşamak için oluşturdukları dayanışmayı, korumak için de kullanmışlardır. Fakat sonunda istismlaklar yoluyla yerinden edilen mahalleli, kimliklerinin bir parçası olarak tanımladıkları mahalleden ve korudan ayrılmak zorunda kalmışlar, İstanbul'un farklı mahallelerine taşınmışlardır. Hem eş dost ve ailelerinden, hem de Halimpaşa Korusu ve spor sayesinde yarattıkları yaşam kültüründen ayrılmışlardır. (Bakan 2016: 103).

Halimpaşa Korusunun parçası olanlar, nesilden nesile yaşatmak istedikleri "sığınaklarını, futbol mabetlerini" resmi projenin karşısında koruyamamanın, yok olmasına engel olamamanın acı ve üzüntüsünü derinden hissetmişlerdir. Korunun yok oluşu, onun mahalleli tarafından miraslaştırılması için motor vazifesi görmüştür. Gelenekleşen Halimpaşa Korusu Futbol Turnuvaları, Halimpaşa severlere yol göstermiş ve spor mirası daha önce de bahsettiğimiz gibi 2009'daki Baltalimanı'nda Halimpaşa Nostalji maçları ve Halimpaşa Korusu şenlikleri, 2015'teki Sarıyer Belediyesi tarafından Hisarüstü Doğa Tepe Parkındaki 1.Rumelihisarı Halimpaşa Şenliği'nde yaşamaya başlamıştır. Bu örnek sivil girişimle oluşmuş, spor bağlamında ortaya çıkan kültür mirasının yok olmasına sivil tepkiyi sergileyen iyi bir örnektir.

Mekan ve hafıza ilişkisinin öne çıktığı durumlara bir başka örnek spor mirasının bellek mekanları stadyumlardır. Sadece yapıldıkları dönemin mimari özelliklerini

yansıtmaları, mimarlarının fikir ürünleri olmaları ve belli bir dönemi temsil etmeleri, buldukları yerleşim dokusunda belirgin bir öge olmaları bakımından değil, ait oldukları takımın ve taraftarının, şehrin kimliğiyle bütünleşen hafıza mekanları olmaları bakımından da önemli spor miraslarıdır stadyumlar.

1975'te Samsun'dan yapılan Samsun 19 Mayıs Stadyumu, Atatürk'ün hem doğumgünü, hem de Kurtuluş savaşını Samsun'dan başlatmış olmasının mirasını bir spor yapısında yaşatan güzel bir örnektir. 2013 yılında Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından Samsun'da günün ihtiyaçlarını karşılayacak yeni bir stad yapılması için temel atılmış, eski stadın da yıkılmasına karar verilmiştir. UEFA standartlarına uygun yeni bir stadın inşaatı başlarken ismi Stadyum Samsun veya Samsun Arena olarak belirtilmiş ancak Samsun kamuoyundan büyük tepki almıştır. Samsun kamuoyu 19 Mayıs'ın mirasının yeni stadda yaşamasını istemiş ve tepkileri sonucu yeni yapılan stad Samsun 19 Mayıs Stadı olarak tescillenmiştir ("Samsun'un İsteddiği", 2013).

1947'den beri Türkiye'nin spor hafızasını taşıyan ve tescilli bir kültür varlığı olan İstanbul Dolmabahçe'deki İnönü Stadyumu'nun 2013'teki yıkım süreci ve sonrasında toplumun farklı katmanlarında sürecin algılanışı, buna verilen tepki, mirasın yok oluşuyla ilgili tavrı anlamamız bakımından çarpıcı bir örnektir.

Cumhuriyet'in ilk yıllarının Ankara 19 Mayıs Stadyumu'ndan sonra sayılı büyük stadyum projelerinden olan, Beşiktaş Jimnastik Kulübü'nün evi sayılan İnönü Stadyumu 1947'de açılmıştır (Beşiktaş JK). Bulduğu alan, 1930'larda İstanbul'un kent planlarını yapan Fransız şehir planlamacısı Henri Prost'un park alanı olarak önerdiği alanın içindedir. Taksim'den başlayıp Nişantaşı ve Maçka'nın arasındaki vadiden Dolmabahçe sahiline dek uzanan arazinin deniz kısmındadır (İstanbul Ansiklopedisi 2010: 78). 1939'da dönemin İstanbul Belediye Başkanı ve Valisi Lütfi Kırdar'ın kararıyla yapımına başlanmış, ilk iş olarak arazinin üstünde bulunan Dolmabahçe Sarayı'nın Has Ahırları yıkılmıştır ("İnönü ve Sami Yen'in" 2013). Stadyum'un mimarı, stadyum projelerinde uzman, dünyaca ünlü mimar İtalyan Paulo Vietti Violi ve onunla çalışan genç Türk mimarlar Şinasi Şahingiray ve Fazıl Aysu'dur (Yazman 2011). II. Dünya Savaşı sebebiyle inşası duraklasa da Stadyum 1947'de

tamamlanır. Arazide o gün hala kullanılan Gazhane'nin bulunmasından dolayı kara tarafındaki tribünlerin tamamlanması ancak 1960'larda Gazhane'nin de yıkılmasıyla mümkün olacaktır (Toklucu 2016: 85).

Stadın 1950'lerde geçirdiği isim değişikliklerinden “Sporun Kültürel Miras Değeri”

Şekil 14 İnönü Stadyumu (www.fotogaleri.hurriyet.com.tr)

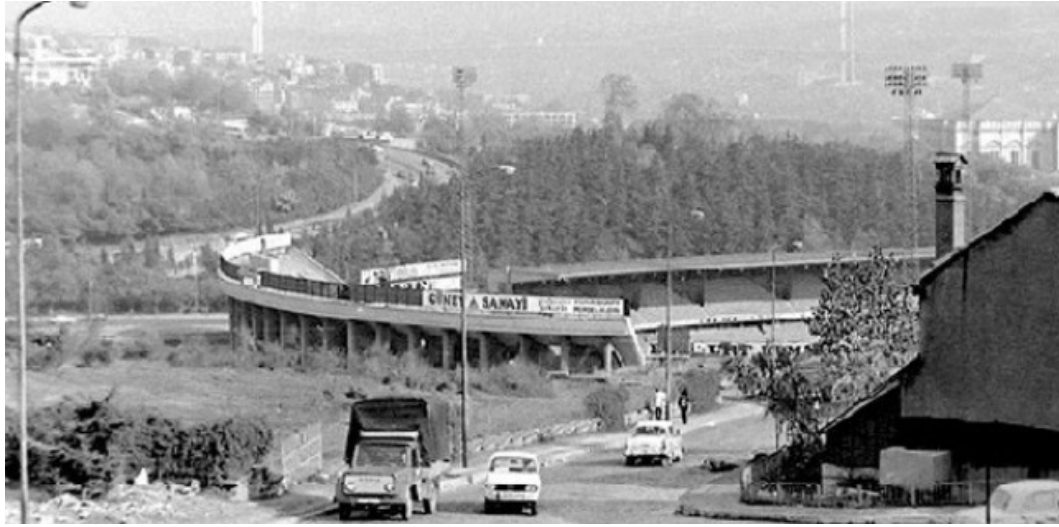
kısımında bahsedilmiştir. Dolmabahçe Sarayının hemen arkasında, Dolmabahçe vadisinin sonunda, Boğaz kıyısında, görüntü verecek biçimde yer alması, anıtsal, tarihsel ve doğal değerlerle bütünleşmesi sebebiyle, İstanbul III numaralı Koruma Kurulu'nun 10.12.1982 tarihli ve 14240 sayılı kararıyla, stadın denizden görünecek cephesinin aynen korunması

gerektiğine karar vermiştir (EK-9). 1998'de BJK Derneği, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü ile imzaladığı sözleşme sonucu İnönü Stadı'nın 49 yıllık intifa hakkına sahip olmuştur (Beşiktaş JK). 2003 – 2004 yıllarında kulüp tarafından hem kapasite arttırımı hem de yenileme projesi başlatılmış ancak Anıtlar Kurulu kararınca durdurulunca (“Kültür Bakanlığı” 2003) gerekli düzenleme ve izinlerin alınmasıyla çalışmalar tamamlanarak İnönü Stadı 31.086 kişilik kapasiteye ulaştırılmıştır. Stadyum İstanbul III Numaralı Kültür Varlıklarını koruma Bölge Kurulu'nun 08.03.2005 tarihli 422 sayılı kararıyla stad yapısının tümü korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak tescil edilmiştir (EK-10). Fakat 2007'den itibaren günün ihtiyaçlarına cevap veremediği gerekçesiyle yeni bir stadyum yapma girişimi gündeme gelmiştir. Beşiktaş Spor Kulübü İnönü stadını yıkıp yerine AVM, kapalı otopark, butik otel ve eğlence

alanları olan ve o zamankinin yaklaşık iki katı büyüklüğünde alan kaplayan bir tesis ve stadyum yapmayı planlamıştır (“Demirören’den Stad” 2009).

Beşiktaş JK’nin yeni stad girişimi kamuoyunda ses getirmiştir. Çünkü İnönü Stadyumu, ilk açılışından beri kent ve spor için önemli kamusal mekanlardan biri olmuştur. Yapıldığı Dönemin mimari ve mühendislik imkanlarını ve özelliklerini yansıtması bakımından “temsilci” bir tarihi yapı olarak kabul edilmiştir. Yıllar içinde yapılan yenileme ve kapasite arttırımı çalışmalarına rağmen Mimarı Vietti Violi’nin Türkiye’de inşa ettiği Ankara 19 Mayıs Stadyumu’nda da olduğu gibi mimarın tarzını ve fikrini yansıtan bir binadır. Cumhuriyet’in 1930’larda spora verilen önemi yansıtan büyüklükte, Dolmabahçe Sarayı’nın hemen arkasına, cephe görünümüne, şehrin tarihi dokusuna ve silüetine etki edecek şekilde konumlanmış, kentsel ve tarihsel sit alanı olan Dolmabahçe vadisiyle bütünleşmiştir. Beşiktaş semtinde, Beşiktaş Spor Kulübü’nün futbol takımının maçlarını yaptığı stadyum olması bakımından Beşiktaş taraftarının “mabet”, “kartal yuvası” olarak adlandırdığı hafıza mekanıdır. İnönü Stadyumu Sadece Beşiktaş futbol takımına değil, Türkiye Milli Futbol takımına ve uluslararası maçlara, Mecidiyeköy Ali Sami Yen Stadyumu’ndaki problemlerden dolayı sıklıkla maçlarını İnönü Stadyumu’nda oynamak zorunda kalan Galatasaray futbol takımına, uluslararası maç ve deplasman oynamaya gelen Fenerbahçe futbol takımı ve bir çok takıma ev sahipliği yapmıştır. Spor tarihinde bir çok ilke sahne olmuştur: 1956’da Dünya Kupası Güreşleri (Serbest ve Grekoromen Güreş Şampiyonası) İnönü Stadyumu’nda yapılmıştır (Yıldız 2002: 218). 1959’da Türkiye’de ilk kez düzenlenen 11.Avrupa ve Akdeniz Memleketleri Basket Şampiyonası beklenen izleyici sayısı sebebiyle sahaya parke döşenerek İnönü Stadyumu’nda yapılmıştır (Toklucu 2016:88). 1962’de iyi şekilde aydınlatılan İnönü Stadyumu, Türkiye’nin ilk nizami gece futbol maçlarına sahne olmuştur (Toklucu 2016: 89). Türkiye’nin ilk stadyum konseri 1992 yazında Bryan Adams tarafından İnönü Stadyumu’nda verilmiştir. İnönü Stadyumu Bon Jovi, Madonna, Micheal Jackson, Sting, Rihanna, Metallica gibi daha nice dünya müzisyenine ev sahipliği yapmıştır. Maça girmeyi garantilemek için bilet kuyruğuna gecedен veya sabahın çok erken saatlerinden girme geleneği ilk kez İnönü Stadyumun’da oynanan 1971 Türkiye-Almanya maçıyla başlamıştır (Toklucu 2016: 89). İstanbul’daki nice 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı töreni, 23 Nisan Ulusal

Egemenlik ve Çocuk Bayramı töreni bu stadyumda yapılmıştır. Bilet alamadığı için maça giremeyenlerin topoğrafyayı ve İnönü Stadyumu'nun mimari çizgisindeki açıklıkları kullanıp, Gümüşsuyu tarafındaki tepeye dizilerek maç seyretmelerinden dolayı, tepeye halk arasında “Beleştepe” ismi takılmıştır. Yıllar içinde İstanbul halkı ve tüm yurttan spor severlerle şehrin ana stadyumlarından biri olarak iletişime, etkileşime girmiştir İnönü Stadyumu. Tüm bu sebeplerden dolayı ülkemizin spor mirasının parçasıdır ve yıkımı ihtimali kamuoyunda ses getirmiştir.

Şekil 15 İnönü Stadyumu ve Beleştepe (www.t24.com.tr)

2007 yılından itibaren Beşiktaş JK, Kültür ve Turizm Bakanlığı, III Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu (şimdiki ismi III Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu), Anıtlar Yüksek Kurulu, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Gençlik ve Spor Bakanlığı, Şehir ve Çevrecilik Bakanlığı, konuyla ilgili meslek örgütleri, sivil toplum kuruluşları, medya, Beşiktaş taraftarı, İstanbul halkı arasında sürececek bir tartışma süreci başlar. Stadın kimliğini kazanmasında ve kültür mirası kabul edilmesinde payı büyük olan Beşiktaş JK'nın stadın yıkılmasına sebep olacak projeyi öneren taraf olması sporda daha önce de bahsettiğimiz Türkiye ve dünya çapındaki endüstrileşmenin ve piyasalaşmanın bir getirisi olarak yorumlanabilir. Beşiktaş JK'nın o dönemki başkanı Demirören stad projesini açıkladığı konuşmasında, o tarihlerde Fulya tesislerinde yenileyip açtıkları yatırımın derinleşecek ekonomik kriz döneminde daha da kıymetli olacağını söylemiştir (“Demirören'den Stad” 2009). Yeni başkan Fikret Orman'ın 2017'de yeni stadın gelir beklentisininin 50 milyon dolar

civarında olduğuyla ilgili açıklamaları da yapılan girişimlerin ekonomik güdüyle şekillendiğinin göstergesi kabul edilebilir (“Fikret Orman: 2018’de” 2017). Diğer taraftan Beşiktaş JK Türkiye’nin önde gelen futbol takımlarından biri, ulusal ve uluslararası karşılaşmalara kendi stadında ev sahipliği yapan bir kulüptür. UEFA ve FIFA standartlarına uygun, günümüz seyirci sayısına ve seyirci ihtiyaçlarına cevap verebilecek bir stadyum ihtiyacı da zaman içinde ortaya çıkmıştır. İnönü Stadyumu’nun yaşından, denize yakın noktada inşa edilmiş olan yapının malzemelerinin zaman içinde yorulmasından, İstanbul’daki deprem tehlikesi bağlamında bunların risk oluşturmasından, kapasite arttırmaları sonucu fiziken ve fikren sınırlarına ulaşmış olmasından ileri gelen bir çıkmaz içinde olduğundan bahsedilmektedir.

Medyanın toplumun farklı kanatlarının fikirlerini, kamuoyu oluşması için medyanın parçası olan farklı platformlar sayesinde bir araya getirerek aracılık edişinin örneği, yeni stadyumun yapılması haberinin ertesinde ortaya çıkmıştır. Serbest Mimarlar Derneği Başkanı Doğan Hasol Cumhuriyet Gazetesine 2009’da yazdığı yazısında kamuoyunda yer alan tartışmayı ve önerileri özetlemiştir: Bir taraftan Koruma Kurulu’ndan tescilli bir kültür varlığı olan İnönü Stadı’nın yıkılmamağını söylerken, diğer taraftan Çelik Gülersoy’un görüşünü hatırlatarak şehrin öyle tarihi ve merkezi bir noktasında, tarihe zarar vererek stad inşa edilmesinin baştan yanlış olduğunu, yerin park olarak değerlendirilmesinin daha doğru olduğu fikrini dile getirmiştir. Yaptığı öneri, “İnönü Stadı fazlalıklarından arındırılarak ve güçlendirilerek özgün halinde korunması, Beşiktaş için de İstanbul’un elverişli bir yerinde çağdaş, görkemli bir stat yapılmasıdır” (“İnönü Stadı” 2009).

Beşiktaş taraftarı da konuya ilk günden hassasiyet gösteren topluluklardandır. Beşiktaş taraftarları arasındaki çeşitli yaklaşımlar, bugün bile internet üzerindeki blog veya tartışma platformlarından veya taraftar sitelerinden takip edilebilmektedir. Aşağıda bir kaç örneği yer alan yaklaşımlar, Pablo ve Walton’ın çalışmalarında spor alanları için hissedilen bağlılığı açıklamakta kullandıkları “Topophilia” olgusunu barındırır (Pablo ve Walton 2012: 125). Mekanlara ve onların çağırışlarına duygusal bağlanma olarak

açıklanan “Topophilia” durumu, kimliğini Beşiktaş JK taraftarlığıyla tanımlayan bir kitle için, “kartal yuvası” ismiyle anılan İnönü Stadyumu’nda vücut bulur.

Uludagsozluk.com isimli internet sitesinde, “nickim yok benim” rumuzlu kullanıcının 15.06.2007 tarihli “ Beşiktaş İnönü Stadi” başlığı altında, yeni stad söylentilerinin ardından yazdıkları şöyledir:

“beşiktaş'ın büyük(!) başkanının 15-20 gün içinde kamuoyuna açıklayacağı proje imiş. büyük(!) yöneticimiz levent erdoğan söylemiş bunu. yıkılıp yerine 32 bin kişilik yeni bir stad yapılacakmış. şöyle de bir linki var:

<http://www.sabah.com.tr/h...45709307145e5cec8d4e.html>

yıktırmam aga! kendimi bağlarım inönü'nün kolonlarına. yeni stadın aynı atmosferi ve akustiği sağlamayacağı gün gibi ortada bence. inönü kapalıısının akustiğinin önemi ortada... ya da ben çok duygusalım bu konuda. hayırlısı...” (“Beşiktaş İnönü Stadi’nin Yıkılması” 2007).

Taraftarın “İnönü kapalıısı” olarak tabir ettiği yer, İnönü Stadyumu’nun Kapalı tribünüdür. Bu kapalı tribün tezahürat sözlü geleneğinin oluştuğu, stadyumda taraftar bağının ve coşkusunun güçlü biçimde ortaya çıktığı ve stadyumda bir çekim kuvveti oluşturarak, taraftarı peşinden sürüklediği, İnönü Stadyumu’nda maç izleyen her izleyici için Beşiktaş taraftarlığının en eğlenceli ve en yoğun maç izleme performansının sergilendiği, Beşiktaş taraftarı kimliğini tamamlayan, stadyum içindeki “kutsal alanlardan biri” gibidir.

Yeni stad projesi BJK tarafından resmi olarak açıklandıktan sonra bir başka Beşiktaş taraftarının “harro” rumuzuyla eksisozluk.com isimli platformda “Beşiktaş İnönü Stadi” başlığı altında yazdığı 24 Şubat 2008 tarihli girdi ise şöyledir:

“yeni projesi basına sunulmuş.

bakıyoruz stada, çok fütüristik bir mimari dizayna sahip, alışveriş merkezi, sinema tiyatro salonları, otopark gibi yeni ek tesisleriyle sadece maç günü değil yılın her zamanı çok işlevli, kulübümüze dev bir gelir kapısı yaratacak mükemmel bir tesis hüviyetine bürünecekmiş.

peki taraftar ne olacak, taraftar diyorum, seyirci değil. bu stadın kombine biletlerinin öğrencinin, orta gelirlinin satın alacağı kadar ucuz olacağını mı zannediyorsunuz ? 6 bin kişilik loca yapılacakmış, 6 bin zengin insan gelsin maçı evlerinde izler gibi bir elinde viskisi, bir elinde purosunu maçı izlesin, kulüp paraları cebe indirsin, peki ya taraftar, ya kapalı ? bu stat yapılıncaya her yer kapalı olacak gerçi, o bakımdan sorun yok, ama kapalı ruhu, eskisi gibi mi olacak her şey, yeni süper akustiğe sahip stadımız tezahürattan inleyebilecek mi ? hiç zannetmiyorum. kulüp bu statla şahane para vursun, reklamlarla muazzam gelirler elde etsin, ve biz de başımızda yıldırım demirören gibi efsane bir başkanla başarıdan başarıya koşalım. hıh. yıldırımcım, keşke hakkında hissettiklerimi sözcüklere döküp buraya yazabilseydim, ne güzel olurdu bir bilsen..

yeni stadı yapacak ingiliz firma wembley'i yıkan ekipmiş, çok ilginç geldi bana. benim için değil ama dünya futbolu adına pek önemli, futbol tarihini değiştiren, efsane maçlar oynanmıştı wembley'de, ruhu olan bir statı wembley. ve endüstriyel futbol bir kalemde sildi attı wembley'i, gözünün yaşına bakmadan. inönü beşiktaşlılık ruhunun vücut bulmuş halidir, kalesidir, kabesidir. siz, hayatında kapalı'da yeni açık'ta maç izlememiş, o ruhu hissetmeyen plaza yöneticileri, beşiktaş'ı yönetiyorsunuz; herhangi bir ticarethaneyi, babanızın tüpçü dükkanını değil. ve hala bunu beşiktaşın geleceği, yarını için yaptığınızı söylüyorsanız, yalan söylüyorsunuz. beşiktaşın tarihini bizzat yok eden sizlersiniz.

stadıma dokunmayın.” (Beşiktaş İnönü Stadı 2008)

Bir başka taraftarın kendi blogunda yer verdiği Temmuz 2008 tarihli uzun mektup ise bilinçli taraftarın Mimarlar Odasıyla iletişime geçtiğini gösterir:

“İnönü Stadı'nı Yıkamazsınız

Semt Bizim, Aşk Bizim

Beşiktaş, Halkın Takımı'dır. Ve öyle de kalacaktır.

Tarihi mabedimize vurmak isteyeceğiniz ve vuracağınız her bir kazma, Semt'imiz insanlarına ve biz Beşiktaş taraftarlarına vurulmuş olacaktır.

“Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu tarafından yapılan tespit ve değerlendirme sonunda 2863 Sayılı koruma yasası kapsamında Stadyum tescil edilmiş ve “korunması gereken kültürel varlık” olarak koruma altına alınmıştır.

Bununla birlikte, Stadyumun bulunduğu Dolmabahçe Vadisi “Kentsel ve Tarihsel SİT Alanı” ilan edilmiştir.

Vadiye yapılmak üzere ne yazık ki, benzer girişimlerin sürdürüldüğüne üzülenek tanık oluyoruz. Hukuka aykırı ve meşruiyeti olmayan bu girişimlerin gerçekleşmesi halinde tarihi Dolmabahçe Vadisi yok olacaktır.”

İşte! Mimarlar Odası İst. Şub. Bşk.lığı ile yaptığımız 10 Temmuz 2008 tarihli görüşme metni:

Beşiktaş Jimnastik Kulübü Başkanı Sayın Yıldırım Demirören'in yeni stat projesi ile ilgili olarak, 24 Şubat 2008 yılı mali kongresinde yaptığı açıklamalar hepimizin malumudur. Beşiktaş'a gönül vermiş taraftarlar olarak; kulaktan dolma bilgilerle kafaların karıştığı, ehli olmayanın açıklama yaptığı,”mabet” olarak tanımladığımız stadımızla ilgili güncellenmiş, sağlıklı bilgilere ihtiyaç duymaktayız. Bilgilerimiz doğrultusunda yöneltmiş olduğumuz sorulara Mimarlar Odası tarafından verilecek aydınlatıcı yanıtlar ve eğer var ise, konu ile bağlantılı başkaca ek bilgiler bizleri ziyadesiyle memnun edecektir. Son yıllarda Ülkemizdeki stadyumlarla ilgili kimi projeler sık sık gündeme gelmektedir. Söz konusu projeleri genel olarak iki grupta toplamak mümkündür : a) Stadyumların tamamen kaldırılması ve başka.....” (İnönü Stadı'nı Yıkamazsınız” 2008)

Beşiktaş ruhunu tanımladığından kuşku duyulmayan İnönü Stadyumu taraftar tarafından korunmak istenmektedir. Korunması için Mimarlar Odası gibi konuyla doğrudan alakalı bir meslek örgütünden destek arayışına girilmiş, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın Koruma Kurulu'nun kararının koruma oluşturması beklenmiştir. Taraftar

arasında yeni bir stadyumun inşa edilmesini isteyenler de bulunmaktadır. Futbolun endüstrileştiği ve Beşiktaş'ın da dünya takımı olmayı hedeflediği söylenen dönemde, bu görüşün savunucusu bir çok taraftardan biri yine eksisozluk.com platformuna 2008'de yazan "beautiful freak" isimli yazardır, şöyle der:

"...bir türlü ortada buluşulamayan beşiktaşın en önemli gündem maddesi. yenilikçiyim; stadımın kale arkaları ile kale arasındaki mesafesinin olmamasını ve rakip kalecinin rahatsız olmasını, stadın konforlu olmasını istiyorum...gelenekçiyim, stadıma dokunulmasını istiyorum...semt çocuğuyum, takımım başarılı olsun olmasın semtimde gül gibi yaşıyorum...amerikadaki bir beşiktaşlıyım, sadece takımımın şampiyonluklarıyla ve şerefli ikincilikleri ile mutlu olabiliyorum..rasyonalistim, yeni bir stad yapılmadan rakiplerle mücadele edemeyeceğimizi düşünüyorum...romantiğim, inönüye gelince aşkıma kavuşmuş gibi oluyorum...

...bilmiyorum biz kim, siz kim ama tek bildiğim beşiktaş 1982 yılından çokook önceleri türkiyenin takımı olmuş ve bir beşiktaşlı dünyanın neresinde olursa olsun beşiktaş semtinin sakini olagelmişti. ama şimdi bir karar verilecek ve bu kararda bilmem kaç milyon taraftarlı beşiktaşın haklarından çok stada gelen 32000 kişinin eskisi gibi bağırıp bağıramayacağı, semtin çocuklarının kapalı geleneğinden koparılıp koparılmayacağı bir de üzerine kapitalizmle mücadele sosu yedirilerek tartışılıyor.

...beşiktaş semtinin içinde büyümüş, kafası futbol dışında şeylere de çalışan muzip insanların emeklerini görmezden gelen taş olur ancak artık semtin içinden çıkıp marka haline gelen ve poplaritesi kontrol edilemeyecek şekilde artan, beşiktaşın her kararında adeta yetki merci haline gelmiş ya da yetki merciymişesine davranması beklenen çarşının artık yavaş yavaş sahneden çekilmesi gerekmektedir. sahne kapalının ortasıdır. açılış golünün sahibi süleyman seba kapanış golünü de atar, bir efsane tarihin raflarına saygıyla kaldırılır ve yeni bir efsanenin yazılması için de, yeni stadın kale arkasındaki aktif taraftar grubu üzerine düşeni yapar." ("İnönü stadı'nın" 2008: 1)

Beşiktaş camiasının İnönü Stadyumu'nun korunmasıyla ilgili görüş ayrılığı devam ederken, Beşiktaş JK tarafından Dolmabahçe'de yeni bir stadyum yapılması için girişimi resmi izinlerin alınmaya çalışılmasıyla devam etmektedir. 2010 yılında 1/5.000 Ölçekli Beşiktaş-Dolmabahçe-Ortaköy Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı İstanbul Büyükşehir Belediye Meclisi'nde, oybirliği ile kabul edilir stadın yeniden inşa edilebileceğine kanaat getirilir, 2011'de de III Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıkları Bölge Koruma Kurulu'ndan yıkım izni çıkmıştır (Yazman 2011). Ancak imar planında yer alan proje ile ilgili detaylar dönemin Kültür ve Turizm Bakanı Ertuğrul Günay tarafından daha büyük bir yapının bugünkü stadyumun yerine yapılması ve tarihi dokuya zarar verip, Dolmabahçe Sarayı'nın zarar görmesine sebep olabileceği gerekçesiyle rahatsızlıkla karşılanmıştır ("Günay: İnönü" 2011). Belediye Meclisi'nin bu kararından sonra tartışmanın devletin malı olan tescilli bir kültür varlığının yıkılıp yıkılmayacağından çok, yerine yapılacak projenin kriterleriyle, çevrede oluşturacağı etkilerle ilgili hale geldiğini görülmektedir Koruma Yüksek Kurulu'na intikal eden

konu, İnönü Stadyumu'nun yeniden inşasına izin veren kararını bozulması ve sadece restorasyona izin verilemesi, başka bir yapılaşmaya izin verilmemesi hükmüne bağlanmıştır (“İnönü Stadı'na” 2013).

Ulusal medya, resmi makamlar arasında süren bu tartışmaları kamuoyuna taşıyan en önemli araçtır. Yeni Stad projesi fikri ortaya çıktığından, yeni stadın açılmasına kadar olan süreçte, tüm süreç yakından takip edilmiştir. Medya günlük haberlerin dışında, konuyla ilgili uzman görüşlerini topluma ulaştıran önemli kanallardan biri olmuştur. Derya Yazman'ın 2011'de Arkitera'ya yazdığı bir makale buna iyi bir örnektir. Yazman yazısında bir çok uzmanın fikrine yer vermiş, okuyucunun bilgi ve fikir sahibi olması için katkıda bulunmuştur. Yazman'ın yazısında bir dönem III. Numaralı Bölge Koruma Kurulu Başkanlığı da yapmış, Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümü'nden Prof. Dr. Can Binan stadın tümüyle yıkılıp yeniden yapılmasının doğru bir yöntem olmayacağını belirtmiştir. Binan, Yazman'a verdiği beyanda mirasın korunmasıyla ilgili şunları söylemiştir:

“...İkinci temel sorun ise, 20.yüzyıl mimarisinin bir koruma nesnesi olarak algılanması konusunda toplumda, yöneticiler düzeyinde ve kısmen de mimarlar ve akademisyen mimarlar ve plançılar düzeyinde bir fikir birliğinin ne yazık ki oluşmamış olmasıdır. İnönü Stadyumu gibi bir yapı yokedilmek istendiğinde buna toplumsal düzeyde karşı duruş, İstanbul gibi bir "kültür başkentinde" dahi çok zayıf olmaktadır. Bir başka boyut Türkiye'de büyük futbol klüplerinin "dokunulmazlıkları" olmasıdır ve öncelikle taraftar kesiminin daha sonra toplum ve yöneticilerin bunu desteklemesidir. Bu bakış açısı sadece İnönü Stadı değil çok daha önemli kültürel varlıkları ezip geçebilir. Çünkü günümüzde profesyonel futbol klüpleri sadece spor amaçlı olmayıp devesa bir ekonomik kaynağı kontrol eden güçler haline dönüşmüştür. Bu anlayış İnönü Stadyumu'nu da yıkar, Kadıköy'de çevreyolu ve kent içi ana arterlerin kesişme noktasına devasa bir stadyum yapıp çevresindeki kültürel varlıkları da yemeye çalışır.” (Yarar 2011)

İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümü'nden Prof. Dr. Ferhan Yürekli, Yazman'a beyanında “2 Numaralı Park içine katlı garaj-oto tamirhanesi konması gibi Spor-Sergi Sarayı'nın başına gelenler de kimseyi rahatsız etmemişti. Dolmabahçe Stadı için biraz da olsa bir kıpırdanış olması gelişme sayılmalıdır.” demiş, toplumda kültür mirasının korunmasına karşı genel bir duyarsızlık olduğunu vurgulamıştır (Yazman 2011). Şehir Plançısı Faruk Göksu, yıkım kararının tasarım, kapasite, bellek gibi konuları gündeme getireceğini, İnönü Stadyumu'nun eski haline döndürülüp çok amaçlı kullanıma açılmasının iyi olacağını belirtmiştir (Yazman 2011). Radikal Gazetesi Spor Yazarı ve yayıncı Tanıl Bora ise stadla ilgili şunları dile getirmiştir:

“Ne olursa olsun, bir defa olmuştur ve üzerinden tarih geçmiştir. Ben futbolun kendine mahsus 'SİT Alanı' kavramına inanırım. O kadar hatıra biriktirmiş bir stadın, kıyamete kadar orada dikilmesi gerektiğine inanırım. Yenilenecekse de, silüeti korunarak modernize edilmelidir. 'Beleştepe'nin bile 'replikasını' bir yerlere kondurmayı gözetken bir çevre düzenlemesi yapılmalıdır." (Yazman 2011).

Yıkım ve yeni stad tartışmaları sürerken, futbol izleyicisi olmayan kişilerin de kendilerini platformlarda ifade ettikleri görülmektedir. 2011'de eksisozluk.com platformunda görüşlerini dile getiren “abukat” rumuzlu kullanıcı şunları kaydeder:

“elin ingilizi wembleyi yıkıp yenisi yapmışken artık çökecek hale gelen stadın yıkılıp yenisinin yapılması neden birilerini rahatsız ediyor anlamak mümkün değildiradam gibi bi stad etrafını da düzenlersin 7/24 çalışacak şekilde herkes yararlanır, yapılmasın edilmesin istemezük diye yırtınan malumatfuruşlar da gitsin arsada top oynasın” (Beşiktaş İnönü Stadı 2011: 26).

Eksizoluk.com platformunda 2012'de kendini ifade eden bir başka yazar “iskence corbası” rumuzuyla şöyle ekler:

“manzarasının ve konumunun muhteşem olduğu doğru, yalnız muhtemel istanbul depreminden sonra bunların aynen kalacağını garantisinin olmadığını, mesela stadın denizde yüzen bir ada haline gelebileceğini de göz önünde bulundurmak lazım.” (Beşiktaş İnönü Stadı 2012: 44).

2012'de Beşiktaş JK, “Stadın özgün mimari niteliğini yitirdiği, UEFA standartlarını karşılamadığı ve statik olarak yetersiz olduğu” savlarıyla “tescil kaydının yeniden değerlendirilmesi” için Koruma Kurulu'na başvurmuştur (İnönü Stadı'na 2013). Bu sebeple yapılan tetkiklerin sonunda III Numaralı Koruma Kurulu yıkım kararını onaylamıştır (EK-10). Takip eden 2013 yılında İnönü Stadyumu arazisi için hazırlanan imar planında bir çok kez değişiklik yapılır bu değişikliklerle birlikte stadyum arazisine yapılacak projeleri koruma kurulu onayına bağlayan maddelerin çıkarılması söz konusu olsa da meslek odalarının itirazı sonucu Çevre ve Şehircilik Bakanlığı konuyu yeniden değerlendirerek, stadyum projesi için Koruma kurulundan onay alınması koşulunu geçerli kılmıştır (“İnönü'den Çıkan 2013). Bu süreçte meslek odaları uyarılarını sürdürerek İnönü Stadı'nın korunmasını istemektedirler. Mimarlar Odası, tescilli eser olan İnönü Stadyumu'nun özgün haline getirilip korunması gerektiğini belirtmiş, Şehir Plancıları Odası ise daha yüksek kapasiteli bir stad olması durumunda daha ciddi altyapı sorunlarının oluşacağını duyurmuştur.

Sonucunda Mayıs 2013'te III Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Stadyum'un Meclis-i Mebusan caddesine bakan cephesinin ve kulelerinin orjinal olarak korunması ve çalışmalar esnasında tarihi bir esere rastlanırsa çalışmaların durdurulması koşuluyla tescilini de koruyarak, İnönü Stadyum'una yıkım onayı verir (EK-10) 2013 Haziran'ında da İnönü Stadyumu'nun yıkımı gerçekleşir (Beşiktaş JK).

Yıkım kararı ve takip eden süreç Beşiktaş camiasında ve tüm sporseverler arasında hem heyecan, hem hüznü uyandırır. Beşiktaş taraftarının bir kısmı yeni ve modern bir stada kavuşmayı isterken, bir diğer kısmı nostalji duygularıyla mirası korumak istemektedir. Meslek örgütlerinin dikkat çekmeye çalıştıkları, İnönü Stadı'nın tescilli bir yapı oluşuyla ilgili uyarılardan çok, camiaya topophilia ve nostaljinin hakim olduğunu, yıkıma karşı çıkanların bir çoğunun İnönü Stadı ile kurdukları bağ ve mekanın spor hafızası sebebiyle karşı çıktıkları anlaşılmaktadır. Eksisozluk.com platformunda "dungangadunganga" rumuzuyla 2012'de yazan kişinin yazısı bunun bir örneğidir, İnönü Stadı'nın spor dünyasını aşip film dünyasına da mekan olmuştur:

"beşiktaş kadar her kulübün stadıdır inönü. o çok eğlendiğimiz, ohlar vahlar çekerek, özlem duyduğumuz zamanların filmleri hababam sınıfı'nda, mavi boncuk'ta, salak milyoner'de (aklıma gelenler bir anda) fenerbahçe de, galatasaray da burada oynuyor maçlarını. orada tüm türkiye futbolunun anıları yatmaktadır. inönü, türkiye'de futbol'un mabedidir. bakan günay, istediği kadar tepinsin, istediği kadar demagoji yapsın. inönü taşınmaz, taşınamaz.

inönü yenilmeyecek ulan sizin sinsî planlarınıza!" (Beşiktaş İnönü Stadı 2012: 43)

Yıkım kararı, özellikle Beşiktaş camiasında bir kabulleniş ardından yeni stadla ilgili beklentileri ortaya çıkarır. Daha önce de bahsedilen mekanın mirasla ve bellekle ilişkisine atıfta bulunulduğunda, yeni stadı umutla beklemenin önemli sebeplerinden bir tanesi, stadın son teknoloji ile ama yine aynı lokasyona yapılacak olmasıdır. Mevki, "İnönü ruhunun" toplumsal bellek için dayanak noktası olmuştur.

İnönü Stadyumu'nun yıkılması, İnönü Stadyumu'nu hatırasını kalıcı kılmak için ortaya çıkan çabaya ve kreatif çalışmalar için motor vazifesi görmüştür. İnönü Stadı'de son

maç 12 Mayıs 2013'te Gençlerbirliği ile oynanır. Fox TV sabah programı sunucusu Fatih Portakal 3 saatlik sabah yayınına İnönü Stadyumu'ndan yapar ("Fatih Portakal" 2013). Portakal yayınıla ilgili "İnönü Stadı tarihi ve dokusu ile Türk futbolunun en önemli stadı...bize çok büyük prestijde katacağı için İnönü Stadı'ndan yayın yapmayı tüm kalbimizle istedik" demiştir ("Fatih Portakal" 2013).

Beşiktaş Çarşı grubu da İnönü Stadı'na veda için bir şarkı yazmış, son maçta bunu söylemiştir. Şarkıda miras sporculara da yer verilmiştir: Şeref Bey, Hakkı Yeten, Süleyman Seba, Metin, Ali, Feyyaz. Halaylarla türkülerle "döneceklerini" belittikleri şarkıda, taraftarın dönecek olduğu, daha önce de belirttiğimiz stadyumun aynı lokasyona yapılacak olması sayesinde korunan "İnönü ruhu", "kartal yuvasıdır".

İnönü'de oynanan son maç olan 12 Mayıs 2013 Beşiktaş – Gençlerbirliği maçı bitiminde İnönü Stadyumu'nda bulunan taraftarlar, saha içine inmiş, stadda zaman geçirmiş ve staddan son kez ayrılırken yanlarında birer hatıra götürübilmenin gayretine girmişler, stadyumun koltuklarını, sahanın çimlerini sökmüşler, kale direklerini ve filesini almışlardır. Antalya Emirhan Otel'in sahibi Emir Demirci, stad yıkılırken, Beşiktaş JK ile anlaşıp ışıklandırma sistemine 300bin Euro ödeyerek, Antalya'daki otel bahçesindeki futbol sahasına diktirmiştir. Böylece Beşiktaş futbol takımının kış kampı sırasında kullandığı Emirhan Otel tesislerinde, takımın İnönü Stadyumunun ışıkları altında antreman yapmasını sağlamıştır ("İnönü'nün Işığında" 2014).

Yıkımın kabulüyle başlayan yaratıcı sürecin bir başka ürünü de Hepta iletişimin 2013'te hazırladığı <http://www.inonuyeveda.net/> sitesidir. Bu internet sitesinde İnönü Stadı'nın tarihçesine, orada oynanan tarihi maçlara ve stadın resimlerine yer verilmekte, kullanıcıların stadla ilgili anılarını yayınlamalarına da imkan verilmektedir. İnönü'nün hatırası, bu gibi paylaşım alanlarıyla tekrar üretilerek kalıcı kılınmış ve miraslaşmıştır.

Beşiktaş'ın resmi sponsoru THY'nin reklam müdürü Rafet Fatih'in önerisiyle ve Beşiktaş JK'nın desteğiyle yapımcı Özer Selik'in çektiği İnönü Stadı belgeseli 2015'te tamamlanmıştır ("İnönü belgeselini" 2015). "Baba Evi" isimindeki belgesel, Beşiktaş

tarafının ağzından İnönü Stadyumu'nu anlatmakta ve taraftarın anılarına yer vermektedir. Bunun dışında spor kanallarında ve programlarında özel dosya olarak İnönü Stadı'nın tarihini ve tanıklık ettiklerini anlatan, taraftarıyla, sporcularıyla, mimarlarından Fazıl Aysu ile röportaj yapan bir çok video hazırlanmış, TV ve internet aracılığıyla topluma ulaştırılmıştır. İnönü Stadı'nın yıkımı, spor dünyasında önemli bir haber kabul edilmiştir. Medya'da İnönü haberlerine tekrar tekrar yer verilmesi, kaybın kabulünü ve miraslaştırmasını sağlamaktadır.

Yıkılan İnönü Stadyumu yerine 2016 yılında mimar Bünyamin Derman tarafından yapımı tamamlanan Vodafone Park –Süleyman Seba Spor Kompleksi tamamlanmış ve faaliyete geçmiştir. Stadyumun yeni ismi için ticari firmadan büyük sponsorluk ücreti alınması, spor endüstrisinde yadırganmayan bir gelir getirme biçimi olsa da, Beşiktaş JK içinden ve İstanbul Baro'sundan eleştiri almış, Spor genel Müdürlüğü Tesislere Ad Verme Yönetmeliği'ne ters düşmesi sebebiyle stadın isminin İnönü Stadyumu olarak değiştirilmesi için hukuki girişimde bulunulmuştur (“Stadın Tahsisi” 2016; “Vodafone Arena'nın Adı” 2016). Ancak Stadyumun adı, “arena” tabirinin eleştiri alması üzerine, Temmuz 2017 itibariyle Vodafone Park olarak değiştirilmiştir.

İnönü Stadyumu, hem devletin, hem kulübün, hem toplumun aracılığıyla hala hizmetteyken miraslaştırılmış, devletin ve kulübün birlikte hareket etmesi sonucu yok edilmiştir. Toplumda yıkım sürecine karşı olumlu ve olumsuz tepkiler gelmiş, meslek odaları, taraftar grupları, bilir kişiler, İstanbul'lular yıkılması karşıtı tavır koymuş ancak hem yeni piyasa şartlarına, hem de depreme dayanıksızlığına yenilmişlerdir. Stadın yıkılması, özellikle Beşiktaş camiasında, taraftar arasında stadın hatırasının yaşatılması için kreatif bir süreci başlatmış belgeseller, video klipler, TV programları, internet siteleri oluşturulmuştur ve yıkılan yapının hatırası tekrar tekrar üretilmiştir. Diğer taraftan yeni stadyumun İnönü Stadyumu tam da bulunduğu yere yapılacak olması, “İnönü ruhunun”, “kartal yuvasının” korunmasına yani stadyumla ilgili somut olmayan mirasın bir kısmının korunmasına yol açtığı söylenebilmektedir. Yeni stadyumun Beşiktaş köyiçi ile ilişkisi, camianın simge kabul ettiği Dolmabahçe ağaçlı yoldan yürüyerek stada ulaşma geleneğinin bu stadla da korunması, taraftar gurubunun kapalı tribünde eski konumuna yerleşebilmesi geleneğin yeniden üretilmesine sebep

olmuştur. Bu sebeptendir ki, Beşiktaş camiası modern stadyyla övünebilmekte, Vodafone Park'ı "kartal yuvası" adıyla anabilmektedir.

Değerlendirme

Türkiye'de modern sporun gelişiminin tarihsel ve toplumsal bir analizle ele alındığı çalışmanın bu bölümünde kültürel bir değer olarak sporun belli branşlarının başarılı ve üstün nitelikli temsilcileri olan spor insanları ile bağlantılı yer, mekan ve olayların toplumsal belleğin bir parçası olarak belli aktörler sayesinde taşınması yani miraslaştırılması konusu ele alınmıştır. Türkiye'de miras kabul edilen değerlerin etki alanının yerelden, ulusala farklı ölçeklerde değişmekte olduğu, bugünün dünyasına göre sadece ulusal sınırları tanımadığı, sınırlar ötesi işleyen bir konu olduğu saptanmıştır. Miraslaştırma süreçlerinde Türkiye'de devletin aktif bir rol aldığı, federasyon ve kulüplerin de miraslaşmaya aracılık ettiğinden bahsedilmiştir. Günümüzde gazete, radyo, TV ve internet kanalları aracılığıyla hayatın önemli şekillendiricilerinden biri olan medyanın miraslaştırma üzerinde spor endüstrisine paralel bir etkisi olduğundan bahsedilmiştir. Türkiye'nin spor dünyasında, en ağırlıklı yeri kaplayan ve artık bir izleyici sporu olarak endüstrileşen futboldan başka, gözlerden uzak gelişmekte olan diğer spor branşları ve bu alanlardan doğan kültürel miras değerleri bulunmaktadır. Motospor'da 2007, 2010, 2012, 2015 ve 2016'da Supersport dünya klasmanında şampiyon olmuş, milli takımlar kaptanı Türk motosikletçi Kenan Sofuoğlu'nun (Türkiye Motosiklet Federasyonu), 2017 Gençler Okçuluk Şampiyonasında Makaralı Yay Genç Erkekler kategorisinde yarışan ve hem dünya şampiyonu olmuş, hem de dünya rekoru kırmış olan milli takımımızın (Gençlik ve Spor Bakanlığı) kazandığı başarılar buna iyi örneklerdir. Kültürel miras değeri kazanan objeleri, toplum belleğinde daima görünür kılmak kurumların ve medyanın aracılığıyla ve sporun tekrar tekrar kendini üretmesiyle gerçekleşmektedir. Ancak anıları daha sistematik bir biçimde koruyabilmek ve Türkiye'nin modern spor mirasının daha görünür olmasını sağlayabilmek, mirasın gelecek kuşaklara sürdürülebilir bir sistem içinde aktarılabilmesini sağlamak için spor mirasına daha

farklı açılardan yaklaşmak, sporun toplumla ilişki ve bağ kurduğu farklı alanları saptamak gerekmektedir. Günümüzde spor endüstrisi sahip olunan spor mirasının sadece bir kısmını görünür kılmaktadır. Bunun çok ötesinde bir spor mirasına sahip olduğumuzu ortaya koymak ancak çok yönlü çalışmalarla mümkün olabilir. Bir sonraki bölümde spor mirasını daha kapsamlı biçimde görünür, hissedilir kılmak konusunda gelecekte nasıl yaklaşımların benimsenebileceği ile ilgili öneriler ele alınmaktadır.

4. SPOR MİRASINI GELECEĞE TAŞIYACAK ÖĞELER

Spor mirasının geleceği, hem var olan spor mirasının korunmasına, hem de sporun teşvik edilmesiyle yaygınlaşıp yeni kültürel miras öğeleri oluşturmaya bağlıdır. Toplumun ve kültürün bir parçası olan spor oynanmaya devam ettikçe miras değeri taşıyan öğeler çoğalır, çeşitlenecek, spor yaşamaya devam edecektir. Sporun dünyada yaygınlaşmasını sosyal ve eğitsel faydaları sebebiyle destekleyen UNESCO (United Nations Educational Scientific and Cultural Organization – Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü) beden eğitimi ve sporun toplumda eşitlik, katılım, saygı ve adalet gibi temel değerlerle ilgili eğitici olduklarını savunmaktadır. UNESCO sporun toplumsal hareketlilik, sosyal değişim ve gelişim için bir sıçrama tahtası, katılımcı vatandaş olmayı sağlayan bir yönlendirici olduğunu vurgulamaktadır. Ülkemizde sporun yaygınlaşması bahsedilen alanlarda toplumsal bir gelişmeye sebep olacak, spor Türkiye’de oynanmaya devam ettikçe miras değeri taşıyan öğeler çoğalır çeşitlenecektir. Kurumlar, toplum ve medya da miraslaştırmaya aracı olmayı sürdürecektir. Miras değerlerinin ve onlarla ilgili objelerin daha sistematik biçimde korunması, bu hafızanın kayıt altına alınması ve görünür olmasını, spor geçmişimizin anlaşılmasını, bunlara bağlı anıların yaşatılmasını ve kitlelere ulaşmasını sağlayacaktır. Böyle sistematik bir koruma müzelerde sağlanabilmektedir. Spor müzeleri günümüzde hem eğlence hem eğitim kurumu görevi görebilmektedir. Sadece spor mirasını sergileyen müzeler değil, diğer konulardaki müzeler içinde yer alan spor köşeleri de spor mirasının geniş kitlelere ulaşması için önemlidir. Müzelerin dışında, müze arşivlerinin ve özel koleksiyon arşivlerinin spor mirasıyla ilgili çalışmalar yapılmasında, kültürel mirasın korunmasında rolleri bulunmaktadır. Günümüz teknolojisinin arşiv bilgilerini internet kanalıyla ilgilenen herkese ulaşılabilir kılabilmesi, sporla ilgili çalışmalar yapan kişilerin yeni veri üretmesini sağlayacaktır. Bu aynı zamanda sporla yolu kesişen diğer alanları ortaya çıkartmaya yardımcı olacak, bugün göstergelerini dar bir açıyla değerlendirdiğimiz spor mirasının, gerçek derinliğini ve genişliğini ortaya koyacaktır. Bu bölüm modern sporların ilgi gördüğü ülkemizde gelişen spor mirası bilincini geleceğe taşıyacak öğelere değinmeyi amaçlamaktadır.

4.1 Spor Müzeleri

Heykellerle, isimlendirmelerle yaşattığımız spor mirasını tarihiyle arşiviyle, objesi ve hikayesiyle koruyacak en sistemli yerler müzelerdir. Spor müzeleri bir ülkede sporun geçirdiği gelişimi ve spor alanındaki kültürel miras birikimini ziyaretçiyle buluşturur ve toplumun spor mirasıyla ilgili bilinçlenmesini sağlar (Korkmaz 2013: 66-67). Toplumun farklı alt gruplarını birleştirici bir mesaj verir, genç nesili spora karşı motive eder ve topluma gelecekle ilgili bir hedef, bir hayal verir. (Korkmaz 2013: 68-69).

Sporda sergileme anlayışının ortaya çıkışı, prestijli kurumlar olan spor kulüplerinin biriktirdikleri somut miraslarını üyeleri için 19. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren sergilemeye başlamalarıyla olmuştur (Korkmaz 2013: 56). Ancak bugünkü müze anlayışına yakın ilk müze 1874'te Torino, İtalya'da kurulan Ulusal Dağcılık Müzesidir (National Mountaineering Museum) (Moore 2012: 97). 1910'lardan itibaren Avrupa'da spor müzeleri açılmaya başlar. 1915'te Lausanne'da kurulan Olimpiyat Müzesi bunların başlıcasıdır. Amerika'da ise 1930'lardan itibaren "Yıldızlar Geçidi" formatında açılmaya başlayan müzeler görülmektedir. Bugün Baseball Hall of Fame and Museum olarak bilinen müze Amerika'daki ilk örneklerdendir (Moore 2012: 99). 1950'lerden itibaren Avrupa'da Doğu Bloku ülkelerinde komünizme övgü niteliğinde gelişen ve sporla ilgili zaferlerin yer aldığı müzeler ortaya çıkmıştır (Moore 2012:99). Sporun endüstrileştiği dönemlerde, sporun yaygınlaşması ve popüler kültürün parçası olması, açılan müzelerin çoğalmasına sebep olduğu düşünülebilir. Müzelerin kültür mirası yuvaları olmaları yanında, turistik faaliyetleri cezbeden, ekonomik boyutları olan mekanlar olmaları da spor müzelerinin açılmasını sağlamış olmalıdır.

Dünyada gelişmiş örneklerine son yıllarda rastlanan spor müzeleri, farklı tiplerde kategorize edilmektedir. Phillips spor müzelerini 4 ana grupta sınıflandırmıştır (Moore 2012: 97):

1. Akademik müzeler: ICOM (International Council of Museums) müze kriterlerine uyan müzelerdir. Dünyada yeni gelişmekte olan ve eksiklerin bulunduğu bir alandır.

2. Kurumsal müzeler: Kulüplerin veya federasyonların müzeleridir. Kulüpler tarafından PR aktivitesi gibi kullanılmaktadırlar. Yıldızlar Geçidi düzeninde olanları da mevcuttur.
3. Topluluk müzeleri: Spor severlerin yerel olarak yaptığı küçük müzelerdir.
4. Yöresel müzeler: Bar, restoran, dükkan gibi ortamlarda sergilenen objelerden oluşur. Hard Rock Café tarzı yerlerdir.

Ülkemizdeki spor müzesi anlayışı ağırlıklı olarak Phillips'in kategorilerinin arasında yer alan kulüp müzeleri çerçevesinde gelişmiştir. Bu müzeler genelde kupa ve forma sergilemesi anlayışına dayalı, Phillips'in de değindiği gibi kulübün taraftarının ilgisini çeken, halkla ilişkiler faaliyeti gibi görülebilen müzelerdir. Ülkedeki hemen hemen tüm kulüplerin, kendi kariyerlerine göre, farklı ölçeklerde "müze" olarak adlandırdıkları bölümleri vardır. Bu kategorideki çoğu müze, kupa, şilt, forma gibi spor mirası objelerine art arda yer veren yerler olmuşlardır. Bunların arasından BJK Müzesi 2016'da modern müzecilik anlayışı ile yeniden düzenlenmiştir. Kupa ve orjinal objelere yer veren ancak bunu modern bir anlatım diliyle yapan BJK Müzesi, kulüp tarihini ülke ve spor tarihiyle ve deneysel öğelerle destekleyen bir anlayışla sunarak, kulüp müzeleri kategorisinin özendirici bir örneği olmuştur (Beşiktaş JK). Kulüp müzeleri dışında, 2013'te Okmeydanı'ndaki tarihi Atıcılık ve Okçuluk Tekkesi'nin restorasyonunun tamamlanmasının ardından açılan, "Okçular Vakfı" tarafından işletilen ve Türk geleneksel okçuluğunu tanıtmayı hedefleyen bir kurumdur. İçinde okçuluk tarihi ile ilgili bir kütüphanesi, bir de ok atma sahası bulunmaktadır (Okçular Vakfı). Sporseverlerin kendi çabalarıyla topladığı objelerle kurduğu müzelere ülkemizde pek rastlanmaz.

Dünyada güzel örneklerini son yıllarda daha çok görmeye başladığımız Akademik kategorisine girebilecek bir spor müzesi ülkemizde bulunmamaktadır.

2000'lerin başında böyle bir spor müzesi kurulması için devlet tarafından başlatılan girişim spor müzesi konudaki en önemli gelişmelerdendir. İstanbul eski Gençlik ve Spor İl Müdürü Vedat Mutlu kendisiyle yapılan röportajda 2000'lerin başında İstanbul'da "Devlet Spor Müzesi ve Bilgi Bankası" kurma girişimleri olduğunu,

Taksim Sıraselviler'deki Romanya Konsolosluğu'nun yanında İstanbul Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğü Taksim Sicil Lisans Sevisi binası olarak hizmet veren tarihi binanın 2002'de tahsis ve restore edildiğini ancak müzenin açılmadığını belirtir ("Devlet Spor müzesi 2015). 2013'te İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin Etüd ve Projeler Daire Başkanlığı Üstyapı Projeler Müdürlüğü ile Destek Hizmetleri Daire Başkanlığı Gençlik ve Spor Müdürlüğü ortaklığıyla bir Spor Müzesi Çalıştayı düzenlenerek akademisyenler, müzeciler, arkeolog ve sanat tarihçileri, sporcular ve spor yöneticileri bir araya getirilmiş ve çalıştay raporu kamuoyuyla paylaşılmıştır (Zekier 2013: 100). Spor mirasının ortaya konmasıyla ilgili yapılan bu çok disiplinli çalışmanın tamamlanması ve iyi bir uygulamayla hayata geçirilmesi önemlidir. Ülkemizdeki zengin spor mirasının bir portresini sunacak, farklı kültür katmanlarına atıfta bulunacak bir müzenin varlığı, spor mirası konusundaki bilinci ve görünürlüğü arttıracak, günün spor değerlerini de temsil ederek geçmişten geleceğe köprü kuracaktır.

Spor müzesi atılımları İstanbul dışında da bulunmaktadır. İzmir'deki Türkiye Spor Yazarları Derneği şubesi de Konak belediyesi ile birlikte kente bir spor müzesi açmak için toplantılara başlamıştır ("TSYD İzmir'den Spor" 2017). Yeni bir spor müzesi yapılması için Eskişehir'de Tepebaşı Belediyesi tarafından yapılan Spor Müzesi ve Parkı'nın da 2017'de, bu tez çalışmasının yapıldığı günlerde tamamlanması beklenmektedir ("Ataç, Spor Müzesi" 2017). Kentin spor belleğini müzede yaratmak üzere açılacak olan müze, şehirde yapılan çeşitli spor branşlarıyla ilgili bilgi, obje ve resim sergileyecek, ayrıca çocuklara ve gençlere yönelik 35 metre uzunluğunda karsız kayak pisti, farklı oyunlardan oluşacak kaya parkuru, kaykay pisti ve tırmanma duvarı yanı sıra çocuk oyun alanlarını da barındıracaktır ("Ataç, Spor Müzesi" 2017). Bu girişimler spor mirası adına olumlu adımlardır, ülkede 2000'lerden beri spor mirasıyla ilgili gelişen bir farkındalık olduğuna işaret etmektedirler.

Türkiye'nin kulüp müzeleri, İzmir, Eskişehir ve İstanbul'daki spor müzesi girişimlerinin dışında, miraslaştırmayı destekleyecek başka çalışmalar yapması mümkündür. Kevin Moore, içinde spor olan farklı konulardaki müzelerin spor mirasının korunması ve duyurulması bakımından daha da önemli olabileceğini

vurgulamıştır (Moore 2012: 94). Çünkü ciddi, akademik veri ile müzeoloji bilimi ışığında hazırlanan müzeler kültür yuvalarıdır ve sporun orada bir alt başlık olarak bulunması, sporun imajını yukarı taşımakta, kültürle ilişkisini vurgulamaktadır.

Spor mirasının farklı temalardaki müzelerin içine yerleşmesi, sporun daha geniş ilgi kitlelerinin dikkatine sunulmasını da sağlar. Korkmaz da çalışmasında spor başlığının daha geniş kitlelere ulaşması için farklı konulardaki müzelerde spora yer verilmesinin önemli olduğunu söylemektedir (Korkmaz 2013: 63). Ülkemizde sporun farklı müzelerin içinde bir alt başlık olarak yer aldığı örnekler bulunmaktadır. İstanbul Büyükkada'daki Adalar Müzesinde yer alan adaların spor mirasıyla ilgili bilgi veren spor köşesi, İstanbul Akaretler'deki Atatürk Müzesinde yer alan ve Beşiktaş semtinin spor mirasına atıfta bulunan spor köşesi, İnebolu Kent Müzesi'nde şehrin spor mirasını ele alan spor köşesi bunlara iyi örneklerdir. Sporun kültürün bir parçası olarak, müzelerde bir alt başlık halinde ele alınması anlayışı Türkiye'de yeni yapılan müzelerde daha çok göreceğimiz bir uygulama olmalıdır.

Müzelerde sergilenen koleksiyonların yanında, yer sıkıntısı veya başka nedenlerle arşivlerde bırakılan bir çok eser bulunmaktadır. Bunlar arasında spor mirası öğelerinin belirlenmesi de önemlidir. Bir sonraki bölüm bu konuyu ele almaktadır.

4.2. Arşivler ve Dijital Platformlar

Müze koleksiyonlarının gerektiği gibi sergilenmesi için geniş sergi alanları gerekebilir. Bu sebeple çoğu müze geniş koleksiyonlara sahip olmalarına karşın, geniş sergileme alanına sahip olmamaları veya var olan her objenin müzenin tema ve senaryosuyla uyumlu olmaması sebebiyle, koleksiyonların sadece bir kısmını sergileyebilmektedirler. Ülkemizde spor müzesi başlığı altında toplanabilecek müzelerin parmakla sayılacak kadar az olması, diğer temalı müzelerde spora ayrılacak yer bulunamayabileceği gerçeği, spor konusunda çalışan akademisyen ve araştırmacıları kısıtlamaktadır. Sporla ilgili bilgi ve malzemeye ancak farklı temalı müzelerde sergilenebilen spor mirasından veya farklı temalı müzelerin, kütüphanelerin ve özel koleksiyonların arşivlerinden ulaşma imkanları vardır. Ancak bunlara

ulaşabilmek için arşivlerdeki malzemelerin “spor” başlığı altında klasifiye edilmiş olmaları gerekmektedir. Moore, sporla ilgili müzelerdeki içeriğin çoğu zaman daha genel başlıklar altında sınıflandırıldığını, tekstil, sanat, eğlence başlıklarının bunlardan başlıcaları olduğunu söylemektedir (Moore 2012: 95). Türkiye’deki müzelerin, arşiv ve kütüphanelerin var olan kolleksiyon kataloglarını, spor başlığı altına girebilecek belge ve objeleri ayrıca işaretleyecek şekilde gözden geçirmeleri, henüz kapsayıcı bir spor müzesine kavuşmamış ülkemizin spor mirasının ulaşılabilir olması için iyi bir başlangıç olacaktır. Spor konusunu çalışan araştırmacılar için fark yaratacak bir kolaylık ve farkındalık getirecektir. Bütün bu katalog bilgilerinin tek bir internet sitesi üzerinden ülkemizin farklı yerlerinde çalışan ve araştırma yapan kişilerin hizmetine sunulması hem spor mirasıyla ilgili çalışmak isteyenleri motive edecek, hem de kültürümüz içinde köklü bir şekilde yer alan bir alanla ilgili yeni veri üretilmesini sağlayacaktır. Birleşik Krallık’ın yaptığı ve aktif halde kullandığı www.nationalsportsmuseumonline.org.uk internet sitesi, Birleşik Krallık’ta bulunan tüm spor müzesi, spor arşivi ve koleksiyonları ve yapılan tüm spor mirası çalışmalarlarıyla ilgili bilgileri bir araya toplayan bir platformdur. Böyle bir çalışmanın Türkiye’de gelişmesi, arşiv ve diğer müzelerdeki spor mirası varlığının katalog bilgileriyle zenginleşen bir platformun, spor müzelerinin açılmasıyla, spor kulüplerinin ve federasyonların katılmasıyla genişlemesi, veriye hem gerçek, hem sanal ortamda ulaşılabilmesi anlamına gelecektir. Bu durum ülkemizde spor mirasının korunması ve geleceğe taşınması konusunda büyük bir etkiye sahip olacaktır.

İnternet ve bilgi çağında yaşamamızın avantajlarından faydalanarak Türkiye’de spor mirası ile ilgili yapılması önerilen bir başka çalışma da spor insanları ve spor dünyasıyla ilgili kişilerle sözlü tarih çalışmaları ve “hareket kütüphanesi” oluşturarak, bunu bir internet platformuyla herkesin erişebileceği şekilde kullanıma açmaktır. Dijital görünürlüğün tüm dünya tarafından önemsendiği bir çağda, ülke spor mirasının dijital ortamda sunulması önemli bir fırsat oluşturmaktadır. “Efsane” olmuş sporcuların sporlarını icra ederken hareket ediş biçimlerini, örneğin sporcunun halteri tutuş, voleybolcunun topa vuruş teknik ve şekillerini hassas ölçüm cihazları ve kameralarla - “efsane sporcunun” dijital imzasını çıkartmak üzere - kayıt edip bir “hareket kütüphanesi” oluşturulması, hem sporcuları miraslaştırır, hem de tekniklerinin nesilden

nesil aktarılmasını, yeni sporcuların bu üstün nitelikli sporcuları izleyip tekniklerini öğrenmelerini ve izledikleri branşlara ilgi duyup, özenmelerini sağlayacaktır. 2013'te Avrupa Birliği'nin sponsorluğunda başlayan REPLAY (Reusable low-cost platform for digitizing and preserving traditional participative sports – Geleneksel sporları koruyup dijitize eden, düşük maliyetli, tekrar kullanılabilir platform) adlı proje özellikle İrlanda hokeyi ve İspanya'daki Bask bölgesi oyunları gibi geleneksel sporları, yok olmalarına karşı korumak amacıyla teknolojiyi kullanarak, oyuncuların oyundaki kendilerine has teknik ve vücut hareketlerini kayıt altına almaktadır (European Commission 2016). Bilim insanlarının geliştirdiği bu proje sayesinde başlarda oldukça pahalı olan bu teknoloji, sıradan bilgisayar ürünleriyle gerçekleştirilebilen hesaplı bir hale dönüşmüş ve sadece spor değil başka bir çok sektörde kullanılabilir hale gelmiştir.

Sporu miraslaştıran ve bunu teknoloji ile birleştiren bir başka proje 1984'te Los Angeles Olimpiyatlarının anısını ve mirasını yaşatmak için kurulmuş olan LA 84 Foundation'ındır (LA 84 Vakfı). LA 84 Foundation kuruluşundan bu yana gençlik spor programlarıyla topluma hizmet vermektedir (LA 84 Foundation). Kurum yaptığı aktivitelere ve haberlere yer verdiği resmi internet sitesinden ulaşılabilen, "LA 84 Spor Tarihi Kütüphanesi" isimli bir dijital platform kurmuş ve 1984 Olimpiyatlarıyla ilgili hergün büyüyen bir dijital kütüphane yaratmıştır (LA 84 Foundation). Bu kütüphanede Olimpiyat raporları ve diğer belgelerin yanında, 1984'teki Los Angeles Olimpiyatlarına katılan altmıştan fazla spor insanıyla sözlü tarih çalışması yapılmış ve tüm kayıtlar internet sitesi üzerinden topluma açılmıştır (LA 84 Foundation). Benzer bir örnek ülkemizde de yaşayan ve miras değeri olan spor insanlarımızla gerçekleştirilebilir. Vefat eden spor insanlarımızın da anıldığı bir platform gerçekleştirebilir. Buna örnek olacak üstün nitelikli "efsane" spor insanlarının miraslarını yaşatan bir internet platformu projesi Finlandiya'da gerçekleştirilmiştir. Fin'li Olimpiyat şampiyonu atlet Paavo Nurmi adına düzenlenen <http://paavonurmi.fi> internet sitesi koşucunun hayatı, kariyeri, anılarından ve orjinal fotoğraflardan oluşmaktadır. Paavo Nurmi'nin ve dolayısı ile Finlandiya'nın spor mirasını yaşatan bu proje uluslararası platformda spor mirasını koruyan, yaşatan ve bu konuda bilinç geliştirilmesine destek olan projeleri ödüllendiren EUROPA NOSTRA tarafından 2017'de Kültürel Miras Ödülüne layık görülmüştür (EUROPA NOSTRA Award

2017). Böyle bir ödülün bir spor mirası projesine verilmesi, kültür mirası olarak spora dikkat çekmesi bakımından önemlidir.

İstanbul'un 2012'de Avrupa Spor Başkenti olmasından dolayı İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından hayata geçirilen ve hala güncel olarak sürdürülen www.istanbulsporenvanteri.com İstanbul Spor Envanteri internet sitesi, şehirdeki sporla ilgili tesisleri ve projeleri kayıt altına alıp, bilgiyi topluma açması bakımından başarılı bir çalışmadır. Bu tez çalışmasının spor tesislerinin isimlendirilmeleri bakımından spor mirası göstergesi olarak saptanmasını da İstanbul Spor Envanteri internet sitesi üzerinde yapılan inceleme sağlamıştır. Bu durum, bu tip spor ve miras temalı bilgi kaynaklarının sporun miraslaşması konusunda nasıl bir dinamizm yaratabileceğinin en yakın göstergesidir.

Çeşitli spor branşlarının bilgisayar oyunlarına konu olduğu günümüzde, online maç ve karşılaşma yapma alışkanlığı edinmiş yeni kuşak için teknolojinin sporu öğretmek, özendirmek ve spor mirasına aracılık etmek için kullanılması da kayda değer bir yöntem olabilir. 1994'ten beri her yıl çıkan internet üstünden de oynanabilen bir FIFA konsol oyunu olan FIFA 18, 2017 yılındaki sürümünde sadece günümüz futbolcularını değil, Pele, Maradona, Ronaldo gibi "efsane" futbol oyuncularını da oyunun içine katmaktadır.

Spor mirasını kültürümüzdeki geniş sınırlarıyla bir spor müzesinde, kulüp müzesinde veya farklı temalı müzelerde spor başlığıyla ele alabilmek detaylı ve emek yoğun bir çalışma gerektirmektedir. Spor mirasına çok yönlü bir perpektifle bakabilmek için, tarihsel katmanlar yanında, sporla yolu keşisen diğer alanlardan da faydalanılmalıdır. Bir sonraki bölümde sporla yolu keşisen alanlar örnekler ile ele alınacaktır.

4.3 Sivil Girişimler

Türkiye'nin modern spor mirası 150 yıllık bir birikimi içinde barındırır. Bu sebeple spor mirası toplumun içinden geçtiği olaylarla, dönemin değişen teknolojileri,

politikaları, sosyal olgularıyla birlikte gelişmiş, evrimleşmiş ve endüstrileşmiştir. Bu süreçlerde sporun diğer disiplinlerle ilişkilerine bakıldığında, spor mirasının bugüne kadar ele alınmamış detaylarına ulaşma imkanı bulunabilir. Daha geniş izleyici kitlesine hitap edecek bu spor mirası kesitleri, sporun birleştiriciliğini ve sporun kültürel hayatın ne kadar içine işlemiş bir parçası olduğunu, “sporun sadece idman olmadığını” gösterecektir.

Şekil 16 Kurtuluş Savaşı'na katılmış Fenerbahçe'li sporcuları anmak için yapılan heykel, Fenerbahçe Parkı civarı (www.sihirlitur.com)

Galatasaray, Beşiktaş ve Fenerbahçe gibi İstanbul'un en eski ve önemli spor kulüplerinin spor tarihine bakıldığında hepsinde ülkemizi ve dünyayı derinden etkileyen I. Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı'na ayrı bir yer ayırma, ayrı bir şekilde anma ihtiyacının ortaya çıktığı gözlemlenmektedir. “Savaş ve Spor” yarattığı etkiden, kayıptan ve dönüşümden dolayı kendine yer açmış bir miras başlığıdır. 1914-1922 döneminde farklı kulüplerden cepheye gidip şehit olan sporcular olmuştur. Bu sebeple Fenerbahçe Spor Kulübü, Fenerbahçe Parkı'na giden yolun üstünde, “1915-1922 yılları arasında cephede şehit düşen Fenerbahçe'li

askerler”i anmak için Fenerbahçe formalı ve askeri teçhizatlı bir asker heykeli diktirmiştir (Tablo 2). Anonim Fenerbahçe'li bu asker toplumsal bellekte sağlam yeri olan bağımsızlık mücadelesine bir gönderme yapmakta, toplumun kimliğini oluşturan değerlerle spor arasında bir bağ kurmaktadır. Beşiktaş Müzesi de şehit askerlerin isimleriyle bezenmiş büyük bir Kartal heykelini müzesinde sergilemektedir. Galatasaray Spor Kulübü sporcularından şehit olanlar tek tek isimleriyle Galatasaray internet sitesinde ve Galatasaray Dergisinde anılmıştır (Bayka 2002). Bu konuda diğer bir çarpıcı örnek, senaryosunu Turgut Özakman'ın yazdığı, 1994'te Ziya Öztan'ın

yönettiği “Kurtuluş Savaşı – Bir bağımsızlık Savaşı Destanı” isimli 6 bölümlük dizide karşımıza çıkmaktadır (*Kurtuluş Bir Bağımsızlık Destanı* 1994). Büyük Taarruz öncesi Akşehir’deki Kolordu toplantısına bahane oluşturmak için düzenlenen Kolordular arası futbol karşılaşması diziye yansımıştır. O günlerde bir çok asker için yeni olan bu sporun tarihine ve oynadığı role gönderme yapan bir durumdur.

Spor geçmişte de, bugün de diplomaside bir kültürel araç olarak kullanılmıştır. “Diplomasi ve spor” başlığı altında diplomasi tarihine bakıldığında spor mirasının zengin örneklerine rastlamak mümkündür. Ülkelerin milli değerlerinin, güç ve zayıflıklarının yansıdığı bir alan olarak görülen spor, özellikle savaş sonrası diplomasisi için “soft power” uygulama alanıdır ve toplumlar arasındaki mesafenin azalmasını sağlamaktadır. Dağhan Irak, makalesinde sporun sıcak veya soğuk savaşta yükselen tansiyonun düşürülmesi için kullanıldığından bahsetmekte, birbirine spor sahasında meydan okuyan ülkelerin, savaş meydanında karşılaşmaktan kaçındığını anlatmaktadır (Irak 2013: 158). Irak, Türkiye’de spor diplomasisinin Cumhuriyet’in ilk yıllarından itibaren ülkenin milli prestijini ve dünya politikasındaki yerini ortaya koyabileceği bir alan olarak inşa edildiğine değinmektedir. Sporun batı ile eşitlik sağlayabilecek bir alan olarak görülmesinin, sahanın karşı tarafındaki takımın “ortak ve/veya düşman” olarak da tanımlandığı durumların buna örnek olduğundan bahsetmektedir. 1923’te Lozan Anlaşması imzalanmadan hemen önce Fenerbahçe Futbol Takımı ve işgal kuvvetleri futbol takımı arasında yapılan ve tek maçtan oluşan General Harrington Kupası futbol karşılaşması bunun çarpıcı bir örneğidir (Irak 2013: 159). Spor’a bu perspektiften yaklaşmak spor mirasımızın farklı bir boyutunu çok daha geniş bir izleyici kitlesinin ilgisini çekecek açıdan ortaya koyacaktır.

“Sanat ve spor” da spor mirası olarak zengin örnekler barındıran bir alan olma potansiyeli taşımaktadır. Daha önceki bölümlerde örneğine yer verilen “Efsane” sporcular için önemli şair ve sanatçıların eseri olan şarkılar ve şiirler bulunmaktadır. Sporcular, takımlar ve sporla ilgili tarihi olaylar için yapılmış belgesel ve filmlerin yanı sıra, belli bir spor branşını popüler hale getiren ve toplumu etkileyen film ve TV dizileri de bulunmaktadır. Bunun en güzel örneği, 1970’lerin sonunda TRT’de yayınlanan Amerikan yapımı, “Beyaz Gölge” (White Shadow) adlı dizidir (*White*

Shadow 1978). Bir basketbol koçunun okuldaki hayatını anlatan dizi, Türkiye’de basketbolun yeni nesil arasında sevilmesine ve oynanmasına sebep olmuştur. Mirasın sınırlar ötesi olabilen ölçeğine de iyi bir örnektir.

ADIM ADIM, Türkiye’de sosyal sorumluluk projelerine maddi kaynak ve tanıtım sağlamak amacıyla “kollektif yardımseverlik koşusunu” ilk başlatan ve bunu toplumun her kesiminde yaygınlaştırmak için çalışan bir sivil toplum kuruluşudur (Adım Adım). Sporun sivil toplum kuruluşları ve sosyal sorumluluk projeleri ile bir arada ele alındığı ve alanında Türkiye’de şu an için tek olan kuruluş, UNESCO’nun da savunduğu sporun toplumda yaratabileceği değişim ve pozitif etkileşime iyi bir örnektir.

Tüm bu yaklaşımlar içinde en ilgi çekici olanlarından biri turizm ve spordur. Buradaki sinerji, bahsedilen diğer alanlardakinden daha farklıdır, günümüz dünyasında geçerli bir güdü olan ekonomik değer de oluşturur. Spor mirasının turizmi çekebilme özelliğinin yanında, turizmin de spor mirasını kuvvetlendirdiği durumlar olabilmektedir.

Gregory Ramshaw, spor alanlarının, sahaların, stadyumların turizm potansiyeli yüksek mekanlar olduğundan bahsetmektedir (Ramshaw 2014: 191). Bu spor mekanlarından bazıları tarih ve arkeoloji meraklılarını cezbeden antik stadyum ve gymnasionlardır. Anadolu’nun kültür mirasının önemli bir bölümünü oluşturan Greco Roman sitlerdeki antik stadyumlar, palaestra ve gymnasionlar her yıl binlerce yerli ve yabancı turist tarafından ziyaret edilmektedirler.

Diğer taraftan modern spor mekanları ve stadyumlar da önemli sporların ve takımların kimlikleriyle bütünleşmiş, toplumsal belleğin bir parçası olan mekanlardır. Truc, Halbwachs’ın görüşlerine yer verdiği çalışmasında, önemli olayların geçtiği yerlere yapılacak bir ziyaret sırasında zihinde mekanla ilgili oluşan görüntünün, o yerin medyadan takip edilen görüntüleri sayesinde oluşturulan zihinsel görüntüden çok daha büyük bir etki yaratacağını belirtmektedir (Truc 2011: 151). Günümüz futbol izleyicisinin de TV’den izleyip mabetleştirdiği stadyumları ve spor alanlarını, ilk kez ziyaret ettiklerinde gördüklerinden çok etkilendikleri ve deneyimlerini belleklerinde

mekanla birlikte kalıcı kıldıkları görülmektedir. Türkiye’de henüz yeni gelişmekte olsa da modern spor alanlarının ziyaretleri popüler kültürün bir parçası olarak turizm bakımından ümit vaad etmektedir. Beşiktaş JK müzesi’nin çağdaş müzecilik anlayışıyla yeniden düzenlenmesi ve BJK’nın stadyumunun yenilenmesi, Türkiye’de ilk kez düzenli yapılacak modern stadyum turlarının başlatılmasına sebep olmuş, 2017’de bu tez çalışmasının yapıldığı günler aynı zamanda stadyum turları çalışmalarının da başladığı günler olmuştur.

Türkiye’de spor mirası ve turizm ilişkisi adına ilk akla gelen takım taraftarının tuttıkları takımın deplasman maçını izlemek üzere farklı şehirlere ve ülkelere gitmesidir. Kimliklerinin parçası haline gelen spor takımlarının maçlarını izlemek üzere Türkiye’ye gelen yabancı takım taraftarları da ülkemizde spor turizmi faaliyetinin parçasıdır. Sertaç Kayserilioğlu makalesinde turizmle kesişen spor mirasına çok güzel bir örnek verir: Fenerbahçe 1959’da Avrupa şampiyon Kulüpler Kupası’na ilk kez katılan Türk takımı olmuş ve tur atlamıştır. İkinci turda Cenevre’de Nice takımıyla karşılaşacak olan Fenerbahçe’yi Bolu’dan otobüsle yola çıkan bir grup taraftar desteklemeye gitmiştir. 3130 km’yi 6 günde alan taraftarlar, çoğu ilk kez yurt dışına çıkan Bolu’lu iş adamları ve ailelerinden oluşmaktadır. Grup yurtdışına takımını desteklemeye giden ilk Türk taraftar olmanın kıvancını yaşamışlardır (Kayserilioğlu 2012b: 81).

Türkiye’de düzenlenen köklü spor müsabakaları da spor mirasının turizmi tetiklediği durumlardan birini oluşturmaktadır. Üstün nitelikli sporcuların yarıştığı, organize edilebildikleri sürede kendi gelenek ve ritüellerini üreten, kimi örneklerde yapıldıkları mekanlarla büyünleşmiş köklü yarışmalar, organize edildikleri ülkenin spor mirasının parçası olurlar. Ziyaretçilerle, ev sahibi toplumla iç içededirler. Söz konusu spor organizasyonları, spor turizmini de tetikleyen unsurdurlar. Bu yarışmalar Olimpiyatlar gibi tüm dünyanın paylaştığı spor olayları olabildikleri gibi oynandıkları ülkelerin, yörenin kendi geleneklerinden gelen tunuvalar (Kırkpınar Güreşleri, Sports Fest) veya modern sporların ülkede yerleşmiş karşılaşmaları olabilirler. Yarışlar için seyahat eden izleyiciler ve sporcular, hem ülkeye, bölgeye turizm girdisi yaratırlar, hem de ülkenin ve bölgenin tanıtımının yapılmasını sağlarlar. 2008’de Akdeniz’in en önemli yelken

yarışlarından Fransa Solo Yelken Şampiyonası'nın son etabı niteliğinde yapılan Cap İstanbul, Türkiye'ye çok iyi bir tanıtım fırsatı sunmuş, yarışın boğazdaki finishini izlemeye gelen bir çok ziyaretçiyi ağırlama fırsatı da getirmiştir ("Cap İstanbul'da" 2008). Ülkemizde 52 senedir yapılan ve 2017'de dünyanın en prestijli bisiklet organizasyonlarının bulunduğu World Tour Takvimine alınan Cumhurbaşkanlığı Bisiklet Turu (Cumhurbaşkanlığı Bisiklet Turu), 1971 İzmir ve 2013 Mersin Akdeniz Oyunları, 2017'de 96 ülkenin katılımıyla gerçekteşen Deafolympics, 2017'de 29'ncusu düzenlenen ve her yıl ünlü bir yüzücüyü ağırlayan Boğaziçi Kıtalararası Yüzme Yarışı (Boğaziçi Yüzme Yarışı) Olimpiyat ruhunun ve spor mirasının yaşatıldığı etkinlikler olarak turizm yansımaları olan organizasyonlardır.

2017'de Çanakkale ve civarında düzenlenen Ralli Troia, sporun, kültürel miras ve turizmle buluştuğu çarpıcı örneklerden biridir. Avrupa Ralli kupası kapsamındaki Balkan Ralli'sinin 4. Yarışı olarak düzenlenen "koşu", Eskişehir Otomobil Sporları Kulübü ve Çanakkale Sanayi ve Ticaret Odası tarafından Çanakkale Belediye'sinin de katkılarıyla düzenlemiştir ("Rally Troia" 2017b). Ralli, ismini Çanakkale bölgesinde bulunan UNESCO Dünya Mirası Listesindeki antik kentimiz Troia'dan almaktadır. Yapıldığı bölgenin kültür mirasını, yarışın programında ve isimlendirmelerinde görünür kılan bir organizasyondur. Yarış programına, Çanakkale bölgesinde bulunan I. Dünya Savaşı Gelibolu cephesinde şehit düşen askerler için yaptırılan Çanakkale Şehitler Abidesi ziyareti dahil edilmiştir. Açılış töreni için Çanakkale kordon boyundaki Troya Atı önü seçilmiştir (Rally Troia 2017a). Söz konusu Troya Atı, başrolünü aktör Brad Pitt'in oynadığı, antik dönemde İyonya'da yaşamış şair Homeros'un Troya kentinde geçen eseri İlyada'yı konu alan, Amerikan yapımı "Troia" filminde kullanılan ve Çanakkale'ye hediye edilen tahta attr. Ralli'deki ilk günün etapları isimlerini Homeros ve destanın kahramanlarından Paris'ten ve Troia Horse 'dan (Troya atı) almaktadır. İkinci günün etapları ismini bölgenin antik kenti Assos ve Yunan mitolojisinin Anadolu'lu Tanrısı Apollon'dan almaktadır ("Rally Troia" 2017b). Uluslararası katılımı olan bu yarış Çanakkale bölgesi ve Türkiye için bir tanıtım imkanı olmuş, kültür mirası farkındalığını spor çevrelerinde gündeme getirmiştir. UNESCO Dünya Mirası Listesinde olan Troya antik kentini kullanarak, ralliyi pazarlama konusunda bir sinerji de sağlanmıştır. Bu yarışın gelenekselleşmesi

ve bölgenin tarih ve coğrafyası ile bütünleşmesi ülkenin spor mirası için bir kazanım olacaktır.

Ülkemizde özellikle açık havada yapılabilecek sporlar alanında düzenlenen yarışlarda, seçilen yarış parkurları çeşitlenmeye, kültürel ve doğal miras alanları tercih edilmeye başlanmıştır. Likya yolu, Kapadokya, Tuz Gölü, Gelibolu, Kaçkar dağları, Frig vadisi, Efes-Şirince’de düzenlenen çok sayıda, yarı maraton, maraton ve ultramaraton koşuları (Uzun Etap, Yarış Takvimi), Kastamonu Azdavay yaylasında, İzmir Bergama’da düzenlenen motosiklet yarışları (Türkiye Motosiklet Federasyonu) bunlara güzel örneklerdir. Bu organizasyonlar doğal ve kültürel mirasla sporu bir araya getirerek hem spor, hem tanıtım, hem turizmi bir arada yapmaktadırlar.

Miras ve sporu birleştiren ve 2017’de dördüncüsü düzenlenecek olan Büyük Taarruz Bisiklet Turu amatörlerin, gönüllülük ilkesiyle başlattıkları, 2017’de profesyonel turist rehberlerinin meslek örgütü olan Türkiye Rehberler Birliği (TUREB)’in de organizasyona destek verdiği, yerel idarelerden de destek gören ve herkesin katılımına açık bir bisiklet turudur. Bisiklet turunun amacı Kurtuluş Savaşı sırasında 26 Ağustos’ta Kocatepe’de başlayıp, 9 Eylül’de Yunan ordusunun İzmir’den çekilmesiyle sonra eren süreci, savaşın geçtiği coğrafyada iz sürerek, anıt, müze, şehit mezarı ziyaretlerini yaparak, bisikletle katetmektir (Büyük Taarruz Bisiklet Turu). Kurtuluş Savaşı’nın mirasına dikkat çeken ve toplumsal bellekteki anısını ve felsefesini tazelemeyi amaçlayan bu bisiklet turu sporla kültürel mirasın buluştuğu güzel örneklerdendir.

Sean Gammon, Gregory Ramshaw ve Emma Waterton ortak bir çalışmalarında spor mirasının da diğer miras alanları gibi turizm potansiyeli ve getiri kapasitesi ölçeğinde önem kazanacağından bahsetmektedirler (Gammon, Ramshaw, Waterton 2014: 2). Türkiye’de spor turizmi örnekleri giderek artmaktadır. Ancak spor mirasının turizme ivme getirici potansiyelinin ortaya çıkması için sporun miras bilinirliğinin artması, spor mirasının turizm kapasitesini ortaya çıkartılması gerekmektedir. 2008 yılından itibaren Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü’nün üzerinde çalışmaya başladığı proje, bu çalışmada ortaya koyulduğu gibi 2000’li yıllardan itibaren, sporun miras değeriyle ve

miraslaşmasıyla ilgili oluşan farkındalığı takiben, turizm odaklı çalışmaların yapılmaya başladığını göstermektedir. Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü (2011'den sonra Gençlik ve Spor Bakanlığı olmuştur) 2008'den itibaren GSGM, Tanıtma Genel Müdürlüğü, Spor Federasyonları, Türkiye Seyahat Acentaları Birliği (TÜRSAB) , Türkiye Otelciler Federasyonu (TÜROFED), Türkiye Turizm Yatırımcıları Derneği (TYD), akademisyenler ve spor ajanslarının katıldığı toplantılar düzenlenerek envanter çalışması yapılacak destinasyonlar seçilmiş ve bir Spor Turizm Platformu kurulması kararı alınmıştır (“Spor Turizmi Envanter” 2010). Sakarya, Erzurum, Bodrum, Alaçatı, Antalya, Alanya, Belek ilk envanter çalışmasının yapılacağı destinasyonlar olarak belirlenmiştir (“Spor turizmi” 2010). Takip eden süreçte “Spor Turizmi Ortak Akıl Platformu” toplantıları düzenlenmiş, hem spor turizmiyle ilgili bilgi alışverişinde bulunulmuş, hem de envanter çalışmaları yapılmıştır (“Spor Turizmi” 2012). Bu toplantıda Uluslararası Turizm Konseyinin yaptığı araştırmaya atıfta bulunulmuş ve sportif faaliyetlerin yıllık 182 milyar dolarlık bir endüstri haline geldiğinden bahsedilmiştir (“Spor Turizmi” 2012). Türkiye çok katmalı spor tarihi ve mirasının getirdiği ivmeyi değerlendirip pastadaki payını büyütebilecektir.

5. SONUÇ

Türkiye’de modern sporun gelişiminin tarihsel ve toplumsal bir analizle ele alındığı bu çalışmada, kültürel miras olarak ele alınan modern sporların miraslaştırılma süreçleri incelenmiştir. Miraslaştırılma sürecinin nasıl şekillendiğinin, kültürel miras değerlerinin ve kültürel mirasın toplumsal göstergelerinin neler olabileceğinin, hangi aktörlerin sporu miraslaştırmada aracı olabileceğinin anlaşılmasına ve tespitine çalışılmıştır.

Bu tez çalışmasında 19. yüzyıldan günümüze Türkiye ve dünya tarihinin önemli gelişmeleri, ülke spor tarihindeki başlıca olaylar ve öncü girişimler, uluslararası spor tarihindeki önemli noktalar, uluslararası ölçekli spor anlaşmaları ve Türkiye’nin bu anlaşmalardaki pozisyonu incelenmiştir. Modern sporların ülkeye girdiği 19. yüzyıldan günümüze geçen süreç, ülkemizde sporun gelişimini doğrudan etkileyen “Modernleşme”, “Devletçilik”, “Profesyonellik” ve “Neo-Liberalizm” olmak üzere 4 ana tema doğrultusunda yapılan dönemlendirme çalışmasıyla ele alınmıştır. Modern sporlar ülkemize modernleşme ile birlikte girmiş, gönüllülük ilkesiyle gelişip kurumlaşmaya başlamıştır. Modernleşmeyle gelişen spor, 1930’lardan itibaren devletin müdahalesine maruz kalmış, spor devletin hareket alanı haline gelmiştir. Takip eden “Devletçilik” ilkesinin baskın olduğu bu dönemde spor nesilleri fiziksel ve ruhsal olarak şekillendiren bir araç olarak kullanılmış, savaş döneminde ise genç nesli savaşa hazırlamak için para-militer bir yaklaşımla da icra edilmiştir. Ancak o dönemki spor yapma alışkanlığının toplumda yerleştirilebilmesi gayreti karşılıksız kalmıştır. Günümüze dek, devlet spor yönetiminde serbestleşme politikalarını kademe kademe uygulasa da, kendi yönetim organizasyonu ve anlayışı içinde “sporu” çoğu kez “gençlik” ile birlikte ele almış, bu anlayış devlet içine yerleşmiştir. Sporda devletçiliğin baskın olduğu bu dönemde, devletin sporun miraslaştırılmasında etkin bir araç olduğu gözlemlenmiştir. 1950’lerden itibaren ülkenin spor yaşamında yeni bir açılım yaratan, profesyonelliğin yasal hale gelmesi olmuştur. Bu dönemde izleyici sporları, özellikle futbol ilgi çekmeye başlamış, sporun ekonomik yönü ortaya çıkmıştır. 1970’lerden itibaren, ülkedeki spor yönetiminin bileşenlerinden olan federasyonların ve spor kulüplerinin üstündeki devlet kontrolünün gelen talep

doğrultusunda yumuşamaya başlaması ve profesyonelliğin yerleşmesiyle hızlanan serbestleşme, toplumda “spor” anlayışını yeniden tanımlayacak bir sürecin de başlangıcı olmuştur. 1980’ler sonrası “Neo-Liberal” dönemde olgunlaşan bu yeni anlayışın temelinde “izleyici sporları”, özellikle futbol bulunmaktadır. İzleyici sporları, ülkemizde 1980’lerden sonra neo-liberal politikalar çerçevesinde gelişen ve yüksek ekonomik bir değer üreten spor endüstrisinin merkezini oluşturmaktadır. Federasyon ve spor kulüpleri bu dönemde devletin spor yönetiminden bağımsızlaşmış ancak spor endüstrisinin ürettiği ekonomik değerden dolayı devletin gözetim ve düzenlemesine maruz kalmaya devam etmişlerdir. Bu dönemde devletin özellikle yerel yönetimler eliyle sporun miraslaştırılmasına aracı olmaya devam ettiği tespit edilmiştir. Bağımsızlaşan federasyon ve spor kulüpleri de miraslaştırmada aracı rolü üstlenmişlerdir. Özellikle futbol takımına sahip spor kulüplerinin ve Türkiye Futbol Federasyonu’nun miraslaştırmada aracı olduğu tespit edilmiştir.

Diğer taraftan özellikle 1980’lerden sonra dünyada gelişen, Türkiye’de de 1982 Anayasa’sında yer alan “toplumun tüm bileşenlerinin refahı ve sağlığı için spor” anlayışı, ürettiği ekonomik değerden dolayı baskınlığını koruyan izleyici sporları ve spor endüstrisine kıyasla ikinci planda kalmış gözükmemektedir. Türkiye’de bugün spor dediğimizde, toplum tabanına yayılmış fiziksel aktivite veya bir spor branşına katılıma dayalı spor kültüründen ziyade, izleyici sporlarının, özellikle futbolun hakim olduğu, medya aracılığı ile veya maçlara giderek ulaşılabilen bir spor anlayışından bahsetmek mümkündür. Devletin süregelen sporu ve gençliği bir arada ele alma politikası ülke gençliğinde spora katılımı özendirmekte gerekli yansımayı yapabilmiş gözükmemektedir. Elbette ülkede lisanslı sporcu sayısı çoğalmakta, tesis ve spor branşları sporcu yetiştirme alt yapısı ülkemizle birlikte gelişmektedir. Son yıllarda olimpiik sporlarda ve diğer spor alanlarında alınan başarılar da bunun bir göstergesidir. Ancak “izleyici sporları” dışarda tutulduğunda, yurt genelinde sıradan vatandaş için “spor”, halka açık kamusal tesis ve alanların sınırlı oluşu ve alışkanlık eksikliğinden dolayı pek alternatif olarak görülmeyen, sağlık için spor yapmaya motive olmuş varlıklı kesim için parayla üye olunan spor kulüpleri veya kiralanmış halı sahada yapılan maçlarla sınırlı, öğrenciler için ise okuldaki beden eğitimi dersleriyle tanımlı bir aktivitedir.

Geçmişimiz ve bugünümüzden toplumsal uzlaşıyla toplumsal belleğe aldığımız ve korumaya karar verdiklerimiz bizim spor mirasımızı oluştururlar. Bu tez için gerçekleştirilen tarihsel ve toplumsal analiz çalışması da işaret etmiştir ki toplumsal belleğe alarak miraslaştırdıklarımız, miras göstergelerini kamusal alanda yaşattığımız, sporun kültürel mirasını taşıyan öğeler ülkemizin ve toplumumuzun spor manzarasını yansıtır. Yerlere, kişilere, onlarla ilgili olan objelere, olaylara toplum tarafından bilinçli olarak değer atfedilir ve onlar da bu sebeple toplumsal bellekte korunarak miraslaşırlar. Miraslaşma selektif bir süreçtir ve bütünüyle toplumun özgür iradesiyle şekillenmez. Toplumsal bir uzlaş gerektirdiği gibi, bu süreci etkileyen toplumsal olaylar, kurumlar gibi miraslaştırmaya araç olan aktörler bulunmaktadır.

Analiz sonucunda kültürel miras değerlerinin ilk kurumlaşmalarla oluşmaya başladığı, miras göstergelerinin de Cumhuriyet'in ilk dönemleriyle birlikte belirmeye başladığı gözlemlenmiştir. Sporda devlet yönetiminin kontrolcu politikalar izlediği ve sporu herkes için fiziksel ve zihinsel bir şekillendirici olarak kullandığı dönemlerin miras göstergeleri, "19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı" gibi sporun o dönem oynadığı rolü ve devletçilik politikalarını yansıtmaktadır. Ülke sporunun şekillenmesinde üstün emekleri olan Ali Sami Yen, Selim Sırrı Tarcan gibi spor adamları da bu dönemde miraslaştırılmıştır. Takip eden dönemde uluslararası başarılar kazanmış atletlerin miraslaştırdıkları gözlenmiştir. Sporda devletin kontrolcu politikalarının hafiflemesi, federasyon ve spor kulüpleri başta olmak üzere diğer kurumların serbestleşmesiyle birlikte, 1990'lardan itibaren miras göstergeleri yoğun olarak ortaya çıkmaya başlamıştır. Sporun endüstrileştiği, federasyonların bağımsızlaştığı, kulüplerin şirketleşmeye gittiği, devletin bir taraftan düzenleyici/denetleyici görevini yerine getirirken, diğer taraftan önemli bir ekonomi yaratan spor endüstrisini desteklemek ve kontrol etmek üzere düzenlemeler yaptığı bu dönemde miras göstergelerinde izleyici sporlarının, özellikle futbolun ağırlığı gözlenmiştir. Diğer taraftan üstün başarı gösteren milli atletler de taşıdıkları kültürel miras değeri neticesinde miraslaştırılmışlardır.

Spor endüstrisinin ekonomik etkinliğinin ve güdüsünün, spor yapıları konusunda dönüştürücülüğü de tespitler arasındadır. Stadyumlar inşa edildikleri dönemi ve dönemin mimari kültürünü yansıtan, toplumun kendi anıları ve kimliğiyle ilişkilendirdiği, toplumla ve çevreleriyle bütünleşen anıtsal yapılar olmaları sebebiyle kültürel miras değeri taşımaktadırlar. Ülkemizin simgesel bir çok stadyumunun devlet ve kurum eliyle, çağın standartlarına yetişmek ve gelişen ihtiyaçları karşılamak için yeni stadyumlar yapmak amacıyla yıkılması ülkemizde sporla ilgili somut kültür varlıklarının korunması ile maddi kazanç ve “çağın gerektirdikleri” arasında önemle dengelenmesi gereken bir önceliklendirme durumu olduğunu ortaya koymaktadır. Toplum ise bu tip kayıplara tepki duysa da, bunu etkin bir şekilde ifade edebildiği durumlar azdır.

Spor medyası başarıların toplumsallaştırılmasında oynadığı aktif rol sayesinde sporun miraslaştırılmasında da önemli bir araçtır. Bu sebeple medyanın gelişmekte ve hergün uluslararası platformlarda yeni başarılar elde etmekte olan Türkiye sporunu, tüm branşlarıyla gündemine taşıması, farklı spor branşlarını da toplumun paylaştığı ve “tükettiği” izleyici sporları gibi ilgi odağına yakınlaştırması, diğer spor branşlarına ilgiyi, bilgiyi, daha uzun vadede katılımı da arttıracaktır.

Spor mirasını tarihiyle, objesiyle korumanın en iyi yöntemlerinden birini spor müzeleri oluşturmaktır. Ülkemizde henüz spor kulüplerinin müzeleriyle sınırlı olan spor müzesi anlayışının gelişmesi, akademik ve müzeoloji bilimi ışığında spor müzelerinin kurulması, özel koleksiyon ve arşivlerin dijital platformlar aracılığıyla ulaşılabilir hale getirilmesi spor mirasının korunması ve yeni nesillere aktarılması için önemli adımlar olacaktır. Farklı alanlarla ilgili müzelerde sporun bir alt başlık olarak ele alınması, hem mirasın korunmasına, hem konuya farklı alanlardan ilginin çekilmesine, hem de kültür yuvaları olan akademik müzelerin içinde bir başlık olarak yer alan sporun imajının yükselmesine sebep olacaktır. Kültürün bir parçası olarak sporun içinde yaşadığı toplumun yaşamında yolunun kesiştiği farklı disiplinler bulunmaktadır. Toplumun geçirdiği olaylar, politikalar, ekonomik ve sosyal olaylarla birlikte evrimleşip gelişen sporun farklı disiplinlerle ilişkilerinin çalışılması, spor mirasıyla ilgili yeni bilgi ve bakış açılarına ulaşılmasını sağlayabilecektir. Savaş ve

diplomasi, sanat ve sosyal sorumluluk alanları sporla yakın temasa girmiş olan alanlardır. Bunlara ek olarak dünyada büyük bir endüstri olan turizm ile spor ve spor mirası konuları arasındaki sinerji, turizmin spor mirasının korunmasını destekleyici motivasyonu ve ekonomik faydayı yaratması ülkemiz için değerlendirilmesi gereken bir yaklaşımdır. Özellikle spor alanlarının, stadyumların ve sahaların kimlikle bütünleşen, toplumsal belleğin parçası olan mekanlar olmaları sebebiyle turizm potansiyelleri büyüktür. Bu potansiyel bu mekanların korunması için önemli bir motivasyon da sağlamalıdır. Ayrıca köklü spor müsabakaları da turizmi tetikleyen organizasyonlardır. Önemli kültürel miras alanlarında düzenlenen spor faaliyetleri ise sporun kültürel mirasla temasa geçtiği ve turizm potansiyelini ortaya çıkardığı bir başka noktadır. Spor ülkede yapıldıkça, sivil girişimler arttıkça, ülkede amatör sporlara destek sağlandıkça, spor daha çok kişinin hayatına girecek ve toplumun sporla kurduğu bağlar güçlenecektir. Spor turizminin ülkedeki potansiyelinin ortaya çıkartılması da spora olan ilgiyi arttıracak, elde edilecek kazanç da sporun ülkede gelişmesi için bir motor vazifesi görebilecektir.

Sporun aktif olarak yapıldığı bir ortamda, sporun kültürel mirasın parçası olarak değeri daha zengin bir biçimde kendini göstermeye başlayacaktır. Spor ve sporun kültürel mirası, kültürel birikimin ve sosyal üretimin bir parçası olarak oynanmayı sürdürüldüğü sürece yaşar ve zenginleşir.

KAYNAKÇA

- Akmet Çakır'ın Taçlı Kral Metin Oktay Kitabının İmza Günü Yapıldı. 2011. Galatasaray.org. Erişim tarihi: Temmuz 2017. <http://web.archive.org/web/20141124080447/http://www.galatasaray.org:80/kulup/haber/11122.php>
- Akın, Y. 2004. *Gürbüz ve Yavuz Evlatlar- Erken Cumhuriyet'te Beden Terbiyesi ve Spor*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Akpamuk, G. 2016. "Tartan Pistten Uzun Yıllar önce". *Atlas Tarih* 38: 14.
- Aksan, S. 2014. "23 Şehir, 25 Süper Stadyum." www.gsb.gov.tr. Erişim Tarihi: Ağustos 2017. <http://www.gsb.gov.tr/HaberDetaylari/1/15020/23-sehir-25-super-stadyum.aspx>
- Aktaş, E. ve Özdemir, Y. 2011 (a). "Bütünden Parçaya Halk Evleri", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 15(2): 187-204.
- Aktaş, E. ve Özdemir, Y. 2011 (b). "Halk Evleri: 1932'den 1951'e", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (TAED)* 45: 235-262.
- Alex'in Heykeli Açıldı. 2012. [fenerbahce.org.tr](http://www.fenerbahce.org.tr). Erişim Tarihi: Temmuz 2017. <http://www.fenerbahce.org/fbmobile/detay.asp?ContentID=30759>
- Alpman, C. 1942(b). "Cumhurluk Türkiye'sinde Beden Terbiyesinin Değeri." *Ülkü* 28: 20.
- Alpman, C. 1942(a). "19 Mayıs Stadyomunda" *Ülkü* 17:20-22.
- Alparslan Dikmen Spor Salonu Açıldı. 2009. [Galatasaray.org](http://www.galatasaray.org). Erişim tarihi:Temmuz 2017.<http://web.archive.org/web/20141224172714/http://www.galatasaray.org/kulup/haber/3802.php>
- Ankara 19 Mayıs Stadı Yıkılıyor. 2017. [Milliyet.com.tr](http://www.milliyet.com.tr). Erişim tarihi: Temmuz 2017. <http://www.milliyet.com.tr/ankara-19-mayis-stadyumu-yikiliyor-genclerbirligi-2469084-skorerhaber/>
- Arda Turan Beşiktaş Forması Giydi. 2017. [Dha.com.tr](http://www.dha.com.tr). Erişim Tarihi: Haziran 2017. http://www.dha.com.tr/arda-turan-besktas-formasi-giydi_737793.html
- Arda Turan'ın 7 Sırrı. 2017. [Sportx.com](http://www.sporx.com). Erişim tarihi: Haziran 2017. <http://www.sporx.com/arda-turanin-7-sirri-suleyman-seba-SXHBO518683SXQ>
- Ashley, L.T.S. ve Frank, S. (2016). "Introduction: Heritage Outside –In." *International Journal of Heritage Studies* 22:7, 501-503.

- Aşkar, T. 2010. "Futbolda Süper Lige 5 Yılda 125 Milyon USD." www.dunya.com. Erişim Tarihi: Ağustos 2017. <https://www.dunya.com/kose-yazisi/futbolda-super-lige-5-yilda-125-milyon/7741>
- Aşkar, T. 2016. "Süper Lig'e 500 Milyon USD Çok Mu?" www.dunya.com. Erişim Tarihi: Ağustos 2017. <https://www.dunya.com/kose-yazisi/super-lige-500-milyon-dolar-cok-mu-2/340732>
- Atabeyoğlu C. 1985. "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Spor." *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi* (1474 -1518) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ataç, Spor Müzesi Parkını İnceledi. 2017. *Hurriyet.com.tr*. Erişim Tarihi: Temmuz 2017. <http://www.hurriyet.com.tr/atac-spor-muzesi-parkini-inceledi-40527317>
- Bakar, İ. 2016. *Zeytin Ağacı'nın Tanıklığında Halimpaşa Korusu*. İstanbul: Chiviyazıları Yayınevi.
- Balcı, R. 2012. "Medreselerin Islahı Konusunda Sultan II. Abdülhamid'in Hazırlattığı Bir Lahianın Tahlili." *Tarih Okulu* 12: 144-191.
- Bayansalduz, M. 2003. "Türk Spor Yönetiminde Finansal Kaynak Sağlama Çabalarının Değerlendirilmesi." *Milli Eğitim Dergisi* 160. Erişim Tarihi: Ağustos 2017. http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/milli_egitim_dergisi/160/bayansalduz.htm
- Bayka, M. 2002. "Galatasaray Şehitleri." galatasaray.org. Erişim tarihi: Temmuz 2017. <http://www.galatasaray.org/s/galatasaray-sehitleri/18>
- Bellelli, G., Curd, A. ve Leone, G. 2007. "Social and Cognitive Determinants of Collective Memory for Public Events 1." *The Cambridge Handbook of Sociocultural Psychology* içinde (Chapter 31), der. Valsiner, J. ve Rosa, A. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Beşiktaş İnönü Stadı. 2008. *Eksisozluk.com*. Erisim tarihi: Haziran 2017. <https://eksisozluk.com/besiktas-inonu-stadi--2525693?p=10>
- Beşiktaş İnönü Stadı. 2011. *Eksisozluk.com*. Erisim tarihi: Haziran 2017. <https://eksisozluk.com/besiktas-inonu-stadi--2525693?p=26>
- Beşiktaş İnönü Stadı. 2012. *Eksisozluk.com*. Erisim tarihi: Haziran 2017. <https://eksisozluk.com/besiktas-inonu-stadi--2525693?p=43>
- Beşiktaş İnönü Stadı. 2012. *Eksisozluk.com*. Erisim tarihi: Haziran 2017. <https://eksisozluk.com/besiktas-inonu-stadi--2525693?p=44>
- Beşiktaş İnönü Stadı'nın Yıkılması. 2007. *Uludagsozluk.com*. Erişim tarihi: Haziran 2017. <https://www.uludagsozluk.com/k/beşiktaş-inönü-stadı-nın-yıkılması/>

- Beşiktaş'tan İnönü Stadı'na veda! 2013. *Aksam.com.tr*. Erişim Tarihi: Haziran 2017. <http://www.aksam.com.tr/sporbesiktas/besiktastan-inonu-stadina-veda/haber-204681>
- Bileyici, O. 2015. *İsveç Cimnastiği Anlayışının Türk Spor Tarihine Etkileri*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Boğaziçi Kıtalararası Yüzme Yarışı. Erişim Tarihi: Temmuz 2017. <http://bogazici.olimpiyatkomitesi.org.tr/>
- Bozis, S. 2011. *İstanbul Rumlar*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Büyük Taarruz Bisiklet Turu. Erişim tarihi: Temmuz 2017. www.buyuktaarruz.org
- Cap İstanbul'da Son Düzlük. 2008. *Turksail.com*. Erişim tarihi: Temmuz 2017. <http://www.turksail.com/cap-istanbul-2008/676-cap-istanbulda-son-duezluek>
- Chauvel, L.E. 1997. "Umberto Eco, The Sixties, and Cultural Studies." *Journal of Twentieth Century/Comtemporary French Studies* 97-1: 233-244.
- Çeçen, A. 2000. Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları
- Çetin, E. 2015. "Sporla İlgili Türk Basınında Yer Alan İlk yazı: Ali Ferruh Bey ve "Eskrim" Makalesi." *The Journal Of Academic Social Science Studies* 37: 149-157.
- Demirören'den Stad Müjdesi. 2009. *Ntv.com.tr*. Erişim tarihi: Haziran 2017. http://www.ntv.com.tr/spor/demirorenden-stat-mujdesi,1wFSb6uH_EmmfovcanJYLg
- Devecioğlu, S. 2016. "Spor Federasyonlarının Özerkliği ve Seçimler". *Ekospor.com*. Erişim tarihi: Temmuz 2017. <http://www.ekospor.com/spor-federasyonlari-secimi/>
- Devlet Spor Müzesi'nde Bürokrasi Engeli. 2015. *skor.sozcu.com.tr*. Erişim tarihi: Temmuz 2017. <http://skor.sozcu.com.tr/2015/08/13/devlet-spor-muzesinde-burokrasi-engeli-434969/>
- Dizdar, C. 2016. "Taraftar Bizzat İzlediği Sporun Dışına Atıldı." *Atlas Tarih* 38: 84-87
- Doping Yüzünden Olimpiyatlarda Altın Madalyamız Kalmadı. 2017. *www.sportx.com* Erişim tarihi: Temmuz 2017. <http://www.sporx.com/doping-yuzunden-olimpiyatlarda-altin-madalyamiz-kalmadi-SXHBQ616099SXQ>
- Durukan, A. ve Uraz.,T.U. 2008. "Cumhuriyet Kültür Kurumu Olarak Halkevi Binaları." *İTÜ dergisi/a* 7:1, 38-49.
- "Efsane Aslanlar" Belgeseli Tanıtıldı. 2017. *Hurriyet.com.tr*. Erişim tarihi: Temmuz 2017. <http://www.hurriyet.com.tr/efsane-aslanlar-belgeseli-tanitildi-40366471>

- Erkan, P. ve Ödekan, A. 2010. "İstanbul'da Tanzimat sonrası Galata Şişli hattında Rum cemaati ve eğitim yapılarının arka planı." *İTÜdergisi/a Mimarlık, Planlama, Tasarım* 9(2): 21-40.
- Erkiner, K. 2010. "Dopingle Mücadelede Türkiye'nin Pozisyonu". www.sporhukuku.org Erişim tarihi: Temmuz 2017. <http://sporhukuku.org/makaleler/123-dopingle-muecadelede-tuerkiyenin-pozisyonu.html>
- Eroğlu, E. 2012. *Türkiye'de 1990-2010 Yılları Arasında Spor Yönetiminde Meydana Gelen Gelişmeler*. Yüksek Lisans Tezi. Malatya: İnönü Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Eroğul, A. 2010. *Spor Alemi (1919-1929): A Turkish Sports Magazine in The Transition Period From The Ottoman Empire to The Turkish Republic*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Esenkal, E. 2007. *Yabancı Ülkeler Tarafından Osmanlı Coğrafyasında Açılan Okullar*. Yüksek Lisans Tezi. Edirne: Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eyüboğlu, B.R. 2002. "İstanbul Destanı." *Türk Edebiyatında Futbol* içinde (s.78-79) der. Çeliker, T. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- EUROPA NOSTRA Award Magazine. 2017. Erişim tarihi: Temmuz 2017. <https://issuu.com/europanostradocs/2017-awards-magazine>
- Fatih Portakal Bu Sabah Çalar Saati Nereden Sundu? 2013. *Medyatava.com*. Erişim tarihi: Haziran 2017. http://www.medyatava.com/haber/fatih-portakal-bu-sabah-calar-saati-nereden-sundu_89383
- Fenerbahçe Spor Kulübü. Erişim Tarihi: Mayıs 2017. <http://www.fenerbahce.org/kurumsal/detay.asp?ContentID=3>
- Fikret Orman: "2018'de 50 Milyon Dolar gelir Hedefimiz Var". 2017. *Milliyet.com.tr*. Erişim tarihi: Haziran 2017. <http://www.milliyet.com.tr/fikret-orman-2018-de-50-milyon-dolar-istanbul-yerelhaber-1938450/>
- Fişek, K. 1980. *Spor Yönetimi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Yayını.
- Fişek, K. 1983. "Türkiye'de Spor." *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Football Money League Report. 2015. *www2.deloitte.com*. Erişim Tarihi: Ağustos 2017. <https://www2.deloitte.com/na/en/pages/audit/articles/deloitte-football-money-league.html>
- Gammon, S. ve Ramshaw, G. 2005. "Editorial: Placing Heritage in Sport Tourism.", *Journal of Sport Tourism* 10(4): 225-227.

- Gammon, S., Ramshaw, G., Waterton, E. 2014. "Introduction: Examining the Olympics: Heritage, Identity and Performance." *Heritage and Olympics* içinde (s.1-6) der. Gammon, S., Ramshaw, G., Waterton, E. Newyork: Routhledge.
- Genç, V. 2014. "Physical Education Teacher Training Implementations in the Early Republic Period." *The Journal of Academic Social Science Studies* 27: 507-519.
- Gillette, Yılın Sporcusu Adayları Büyük Jüri Tarafından Belirlendi. 2016. *Milliyet.com.tr*. Erişim tarihi: Temmuz 2017. <http://www.milliyet.com.tr/gillette-milliyet-yilin-sporcusu---2366749-skorerhaber/>
- Gökaçtı, M.A. 2008. "Bizim İçin Oyna" *Türkiye'de Futbol ve Siyaset*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Gül, Ç. 2008. *Türk Spor Teşkilatı'nın Sorunları ve Yeniden Yapılanması*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Atılım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Günay: İnönü Stadi Asla Genişletilemez. 2011. *Haber7.com*. Erişim tarihi: Haziran 2017. <http://www.haber7.com/roportaj/haber/722300-gunay-inonu-stadi-asla-genisletilemez>
- Güneş, G. 2012. *Modern Sporların İzmir'e Girişi*. İzmir: İzmir Büyükşehir Belediyesi.
- Hargreaves, J. 2014. "Theorising Sport: An Introduction." Sport, Culture and Ideology içinde, der. Hargreaves, J. London & NewYork: Routledge.
- Hasdemir, H. 2010. *İstanbul'un 100 Spor Kulübü*. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş.
- Hergün, H. 2012. *Lefter Futbolun Ordinaryüsü*. İstanbul: NTV yayınları.
- Hill, J.; Moore, K. ve Wood, J. 2012. "Sport History and Heritage: An Investigation into the Public Representation of Sport – Editor's General Introduction" *Sport, History and Heritage: Studies in Public Representation* içinde (s.1-6) der. Hill, J., Moore, K. ve Wood, J., London: Boydell & Brewer.
- Holt, R. 2012. "Afterword: History and Heritage in Sport." *Sport, History and Heritage: Studies in Public Representation* içinde (s.263-266) der. Hill, J., Moore, K. ve Wood, J., London: Boydell & Brewer.
- Holt, R. 2014. "Historians and the History of Sport: an Interdisciplinary and Critical Survey." *Making Sport History- Disciplines, Identities and the Historiography of Sport* içinde (s.29-58) der. Delheye, P., London and Newyork: Routledge.
- Irak, D. 2012. "Olimpiyat'ta Profesyonelliğe Geçişin İdeolojik ve Tarihi Kökenleri." www.daghanirak.com. Erişim Tarihi: Ağustos 2017.

<http://www.daghanirak.com/olimpiyatta-profesyonellige-gecisin-ideolojik-ve-tarihi-kokenleri/>

Irak, D. 2013 (a). "Sporun Kalbinde: Robert Kolej." *Bir Geleneğin Anatomisi: Robert Kolej'in 150 yılı 1863- 2013* içinde (s. 238-275) der. Akaş, C. İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü.

Irak, D. 2013 (b). "From Battlefields to Football Fields: Turkish Sports Diplomacy in the Post Second World War Period." *Turkey in the Cold War* içinde (s.158-173) der. Örnek,C., Üngör, Ç. Newyork: Palgrave & Macmillan.

İbar, G. 2016. "Spor Aleminden İvedi Havadisler." *Atlas Tarih* 38: 94-101.

İlk Türk Rekortmen Atletin Heykeli Memleketine Dikilecek. 2011. Haberler.com. Erişim tarihi: Temmuz 2017. <https://www.haberler.com/ilk-turk-rekortmen-atletin-heykeli-memleketine-3019491-haberi/>

İnönü Belgeselini Tranzonlu Düşündü Fenerbahçeli Çekti. 2015. *Fotospor.com*. Erisim tarihi: Haziran 2017. <http://www.fotospor.com/haber-inonu-belgeselini-trabzonludusundu-fenerbahceli-cekti-210500>

İnönü Stadı Yıkılmaz. 2009. *Dogalhasol.net*. Erişim tarihi: Haziran 2017. <http://www.doganhasol.net/inonu-stadi-yikilamaz.html>

İnönü ve Sami Yen'in Mimarı Aysu Vefat Etti. 2013. *Hürriyet Gazetesi*. Erişim tarihi: Haziran 2017. <http://www.hurriyet.com.tr/inonu-ve-sami-yenin-mimari-aysu-vefat-etti-25026115>

İnönü'den Çıkan Tarih Parçalandı. 2013. *arsiv.mimartist.org*. Erişim tarihi: Haziran 2017. <http://arsiv.mimartist.org/gundem/3207-inonu-den-cikan-tarih-parcalandi.html>

İnönü'nün Işığında İdman. 2014. *Fotospor.com*. Erisim tarihi: Haziran 2017. <http://www.fotospor.com/haber-inonunun-isiğinda-idman-167867>

İnönü Stadı'nı Yıkamazsınız. 2008. *Sonbarikatbesiktas.blogspot.com.tr*. Erişim tarihi: Haziran 2017. <http://sonbarikatbesiktas.blogspot.com.tr/2008/07/inn-stadn-ykamazsnz.html>

İnönü Stadı'na Yıkım Onayı çıktı. 2013. *Yapı.com.tr*. Erişim tarihi: Haziran 2017. http://www.yapi.com.tr/haberler/inonu-stadina-yikim-onayi-cikti_108930.html

İnönü Stadı'nın Yıkılması. 2008. *Eksisozluk.com*. Erişim tarihi: Haziran 2017. <https://eksisozluk.com/inonu-stadinin-yikilmasi--1872816?p=1>

İstanbul Ansiklopedisi. 2010. "Cumhuriyet İstanbul'u". İstanbul: NTV Yayınları.

- İslam Ansiklopedisi 2014. "Baltalimanı Muahedesi" <http://www.islamansiklopedisi.info/>
- Kahraman A. 1995. *Osmanlı Devleti'nde Spor*. Ankara: Kültür Bakanlığı Başvuru Eserleri.
- Kahraman, C. 2016. "Dersaadet'te İlk Stadyum Union Club" *Atlas Tarih Dergisi* 36:76-81.
- Karaküçük, S., Yenel, F. ve Yaman, M. 1996. "Sporun Topluma Yaygınlaştırılması Bakımından Televizyon Spor Programlarının Etkinliği." *Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi* 1:3, 44-56.
- Kavak'ta Yaşar Doğu Anıt Heykelinin Açılışı. 2015. *Haberler.com*. Erişim Tarihi: Temmuz 2017. <https://www.haberler.com/kavak-ta-yasar-dogu-anit-heykeli-nin-acilisi-7869661-haberi/>
- Kayserilioğlu, S. 2009. "Jimnastik Şenliklerinden Gençlik ve Spor Bayramı'na." *NTV Tarih Dergisi* 4:38-39.
- Kayserilioğlu, S. 2012(a). "Gösterileri de 'Dağ Başını Duman Almış'ı' da İsveç'ten Aldık." *NTV Tarih Dergisi* 40:46.
- Kayserilioğlu, S. 2012(b). "Fenerbahçe Sevgisiyle Yurtdışına İlk Sefer." *NTV Tarih Dergisi* 47: 80-81.
- Kocabaşoğlu, U. 2000. *Anadolu'daki Amerika*. Ankara: İmge Kitabevi Yayıncılık.
- Korkmaz, S. 2013. *Spor Müzelerinin İşlevleri ve Bir Spor Müzesi Taslağının Yönetmelik Açısından Oluşturulması*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Korkmaz, Z. 2007. *Ankara 19 Mayıs Stadyumunu (Ankara Milli Stadını) Okumak: Erken cumhuriyet Döneminde Mekan, Toplumsal Yaşantı ve İdeoloji İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Kuban, D. 2000. *İstanbul Bir Kent Tarihi*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Kulüpler Yasası Yolda. 2017. www.ntvspor.net. Erişim tarihi: Ağustos 2017. <http://www.ntvspor.net/video-galeri/kulupler-yasasi-yolda-58f8a01dde20806f90d28c2b>
- Kunter, H.B. 1942(a). "Milli Şefimizin Gençliğe Öğütleri." *Ülkü* 17: 13.
- Kuzucu, K. 2016. "İstanbul'un Spor Tarihi ve Mekanları." *Antik Çağdan 21. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi Ansiklopedisi*. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür AŞ Yayınları.
- Kurtuluş Bir Bağımsızlık Savaşı Destanı*. 1994. Yön: Ziya Öztan, Oyn: Rutkay Aziz, Savaş Dinçel, Ayda Aksel, Mahmut Cevher. TRT yapım.

- Kültür Bakanlığı İnönü Stadı'ndaki İnşaatı Mühürledi. 2003. *Arsiv.sabah.com.tr* Erişim Tarihi: Haziran 2017 <http://arsiv.sabah.com.tr/2003/12/28/siy106.html>
- Lisanslı Sporcu Sayısı 12 Ayda 1 milyon 300 bin Arttı. 2016. *www.ntv.com.tr*. Erişim Tarihi: Ağustos 2017. http://www.ntv.com.tr/spor/lisansli-sporcu-sayisi-12-ayda-1-milyon-300-bin-artti,He1SZF8-GEyE18GfXT725Q?_ref=infinite
- Luke, C. ve Kersel M.M. 2013. *US Cultural Diplomacy and Archeology: Soft Power, Hard Heritage*. Newyork: Routledge.
- Lüküslü, D. ve Dinçşahin, Ş. 2013. "Shaping Bodies, Shaping Minds: Selim Sırrı Tarcan & the Origins of Modern Physical education in Turkey", *The International Journal of History of Sport* 30-3: 195-209.
- Macar, O.D. 2010. "Osmanlı Rum Eğitim Sistemi ve İstanbul Rum Kız Okulları (19. ve 20. Yüzyıl)." *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri / Educational Sciences: Theory & Practice* 10(2): 771-817.
- Marmara Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi. Erişim Tarihi: Ağustos 2017. <https://sporbilimleri.marmara.edu.tr/yuksekokul/tarihce/>
- McGuinness, M. 2012. "Canonization of Common People: Memorialization and Commemoration in Football." *Sport, History and Heritage: Studies in Public Representation* içinde (s.211-222) der. Hill, J., Moore, K. ve Wood, J., London: Boydell & Brewer.
- Metin Geliyor, Metin*. 1966. Söz: Halit Kıvanç, Beste: Şevket Uğurluel, Seslendiren: Şevket Uğurluel ve Arkadaşları, Ezgi Plakları.
- Metin Oktay Kütüphanesi Hizmete Açıldı. 2011. *Hakkarihabertv.com*. Erişim tarihi: Temmuz 2017. <http://web.archive.org/web/20160324013941/http://www.hakkarihabertv.com/metin-oktay-kutuphanesi-hizmete-acildi-6579h.htm>
- Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü. 2011. *Spor Genel Müdürlüğü Tesislere Ad Verme Yönetmeliği*. Erişim tarihi: Temmuz 2017 <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.aspx?MevzuatKod=7.5.15079&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch>
- Mollaoğulları, H. 1998. *Türk Spor Yönetiminde Yapısal Değişiklikler ve Güncel Sorunlar*. Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Moore, K. 2012. "Sport in Museum and Museum of Sport: An Overview." *Sport, History and Heritage: Studies in Public Representation* içinde (s.93-106) der. Hill, J., Moore, K. ve Wood, J., London: Boydell & Brewer.
- Okay, C. 2002. "The Introduction, Early Development and Historiography of Soccer in Turkey: 1890-1914." *Soccer and Society* 3(3): 1-10.

- Okay, C. 2003. "Sport&Nation Building: Gymnastics&Sport in the Ottoman State and the Committee of Union &Progress, 1908-18." *The International Journal of History of Sport* 20(1): 152-156.
- Otuz Soruda Spor Psikolojisi. 2012. *Sporbilim.com*. Erişim Tarihi: Temmuz 2017. <http://www.sporbilim.com/sayfa.asp?mdl=haber¶m=114>
- Öğüt, E.E. 2014. "Türkiye'de Spor Yönetiminin Neoliberal Dönüşümü." *Amme İdaresi Dergisi* 47(4): 31-58.
- Örmecioğlu, H. T. 2015. "Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı Bir Yapım ve Yıkılma Hikayesi: Ankara Spor ve Sergi Sarayı." www.mimarlikdergisi.com. Erişim Tarihi: Ağustos 2017. <http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=400&RecID=3803>
- Özden, N. 2004. *Türklerde İlk Spor Kulüpleri*. Yüksek Lisans Tezi, Niğde: Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özmaden, H. 1999. *Cumhuriyet Dönemi İlk Spor Teşkilatı Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı (1922 -1936) 'nın Yapılanma Sürecinde Beden Eğitimi ve Sporun Fonksiyonları, Fonksiyonlardaki Değişimler ve Toplumsal Hayata Etkileri*, Doktora Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Özsoy, S. 2011 (a). "Basına Yansımalarıyla "1952 Amatörlük Olayı" ve Türk Sporunda Amatörlük". *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 13/2: 97-119.
- Özsoy, S. 2011(b). "Spor Basınının Tarihi ve Türkiye'de 1950'den Günümüze Yaşanan Değişim." *Marmara İletişim Dergisi* 18: 208-223.
- Özsoy, S. 2012. "Türkiye'de Bilişim Teknolojisi ile değişen Spor Gazeteciliği." *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi* 41: 81-102.
- Pablo, S. ve Walton, J.K. 2012. "Culture, Commerce, Capitalism and Commemoration: Dmitri Piterman and the Alaves Football Museum." *Sport, History and Heritage: Studies in Public Representation* içinde (s.125-146) der. Hill, J., Moore, K. ve Wood, J., London: Boydell & Brewer.
- Rally Troia. 2017(a). [esok.org.tr](http://www.esok.org.tr). Erişim tarihi: Temmuz 2017. <http://www.esok.org.tr/v2/2017-rally-troia/>
- Rally Troia. 2017(b). *Rallytroia.com*. Erişim tarihi: Temmuz 2017. <http://rallytroia.com/troia-rally-2017/>
- Ramshaw, G. 2014. "Sport, Heritage and Tourism." *Journal of Heritage Tourism* 9:3, 191-196.

- Ramshaw, G. 2010. "Living Heritage and the Sports Museum: Athletes, Legacy and the Olympic Hall of Fame and Museum, Canada Olympic Park", *Journal of Sport & Tourism*, 15:1, 45-70.
- Replay Project: "Library of Movements" to Protect Sporting Heritage into the Future. 2016. *ec.europa.eu*. Erişim tarihi: Temmuz 2017. <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/replay-project-library-movements-protect-sporting-heritage-future>
- Resmi Gazete. 2011. *Gençlik ve Spor Tesislerine Ad Verme Yönetmeliği*. Erişim Tarihi: Temmuz 2017. <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2001/03/20010327.htm/20010327.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2001/03/20010327.htm>
- Samsun'un İsteddiği Oldu. 2013. www.ilkadimhaber.com Erişim Tarihi: Ağustos 2017. <http://www.ilkadimhaber.com/haber/spor/samsunun-istedigi-oldu/5717.html>
- Sedikides, C., Wildschut, T. and Arndt, J. 2008. "Nostalgie: Past, Present and Future." *Current Directions in Psychological Science* 17 (5): 304-307.
- Serdaroğlu, M.S. 2002. *Olimpiyat Tarihi ve Türkiye'nin Olimpiyatlardaki Durumu*, Yüksek Lisans Tezi , Niğde: Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Somel, S. A. 2010. *Osmanlı'da Eğitimin Modernleşmesi (1839 -1908)*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Soydan, T. ve Tüncel, M. 2013. "Osmanlı'da İlk Yenileşme Döneminde Eğitimin Kurumsal ve Yönetimsel yapısının Oluşumu ve Gelişimi." *Milli Eğitim Dergisi* 198:110-125.
- Sönmez, H.G. 2014. *Özerklik Sonrası 3289 Sayılı Kanunda Yapılan Değişikliklerin Spor Federasyonlarının Yapılanmasına Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Aksaray: Aksaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Spor Turizmi Envanter Çalışmaları Tamamlandı. 2010. *aregem.kulturturizm.gov.tr*. Erişim tarihi: Temmuz 2017. <http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR,12181/spor-turizmi-envanter-calismalari-tamamlandi.html>
- Spor Turizmi Raporu. 2012. *Tuyed.org.tr*. Erişim tarihi: Temmuz 2017. <http://www.tuyed.org.tr/spor-turizmi-raporu/>
- Spor Kulüpleri Kanunu Çalıştayı Yapıldı. 2012. [www.Gsb.gov.tr](http://www.gsb.gov.tr). Erişim Tarihi: Ağustos 2017. <http://www.gsb.gov.tr/HaberDetaylari/3/2785/spor-kulupleri-kanunu-calistayi-yapildi.aspx>
- Spor Şurası Raporu. 2008. Erişim tarihi: Ağustos 2017. <https://sporegitim.sgm.gov.tr/dokuman/2008%20SPOR%20ŞURASI.pdf>

- Stadın Tahsisi Geri Alınabilir Mi? “Orası Beşiktaş İnönü’dür.” 2016. Haber1903.com. Erişim tarihi: Temmuz 2017. <http://haber1903.com/n-20221-stadin-tahsisi-geri-alinabilir-mi-orasi-besiktas-inonudur.html>
- Storey, D. 2012. “Heritage, Culture and Identity: The Case of Gaelic Games”, *Sport, History and Heritage: Studies in Public Representation* içinde (s.223-234) der. Hill, J., Moore, K. ve Wood, J., London: Boydell & Brewer.
- Süleyman Seba’nın Hayat Hikayesi. 2017. *Cnnturk.com*. Erişim Tarihi: 2017. <http://www.cnnturk.com/fotogaleri/spor/futbol/suleyman-sebanin-hayat-hikayesi?page=3>
- Süleyman Seba Anısına. 2017. *Ntv.com.tr*. Erişim tarihi: Haziran 2017 <http://www.ntv.com.tr/video/spor/suleyman-seba-anisina.YDHwwoUEZU6H447PSRWgDQ>
- Süleymanoğlu’na Olimpiyat Nişanı. 2001. *Hurriyet.com.tr*. Erişim tarihi: Temmuz 2017. <http://www.hurriyet.com.tr/suleymanogluna-olimpiyat-nisani-39250163>
- Süper Lig Naklen Yayın Hakları İhalesini Digturk Kazandı. 2016. www.sabah.com.tr Erişim Tarihi: Ağustos 2017. <http://www.sabah.com.tr/spor/futbol/2016/11/21/super-lig-naklen-yayin-haklari-ihalesini-digturk-kazandi>
- Şabanoğlu, M. 2016. “İlk Kulüpler İzmir ve İstanbul’da Kuruldu.” *Atlas Tarih Dergisi* 36: 36-46.
- Şahin, M.Y. ve Tunçkol H.M. 2010. “İşçi Hareketlerinin Futbolun Tarihsel Sürecine Etkisi.” *TSA* 14(1): 219-236.
- Şahinbaş, İ. 1942(a). “Stadyom” *Ülkü* 17: 1
- Şampiyon’un Yayın Geliri 70 Milyon Dolar. 2016. www.ntv.com.tr. Erişim Tarihi: Ağustos 2017. http://www.ntv.com.tr/spor/sampiyonunuyayin-geliri-70-milyon-dolar.MmHxm5MS4U2b_QB0Fqcfaw
- Şarman, K. 2016. “Mikrofonlarımız Mithat Paşa Stadı’nda!” *Atlas Tarih Dergisi* 36:102-107.
- Şenyuva, Ö., Tunç, S. 2015. “Turkey and The Europe of Football.” *Spor in History* 35:4, 567-579.
- T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı, Spor Genel Müdürlüğü. Erişim Tarihi: Mayıs 2017. <https://sgm.gsb.gov.tr/sayfalar/220/110/cemil-tahir-taner.aspx>

- Tarakçıoğlu, S. 2014. "A Failed Project in Turkey's Sport History: The Law on Physical Education of 1938." *The International Journal of the History of Sport* 31:14, 1807-1819.
- Taylor, C. 2011. "Biopower." *Michel Foucault –Key Concepts* içinde (s. 41- 54) der. Dianna Taylor. Ny: Routledge.
- The European Sport Charter. 1976. www.eoc.int. Erişim Tarihi: Ağustos 2017. http://www.coe.int/t/dg4/epas/resources/charter_en.asp
- Taçsız Kral*. 1965. Yön: Atıf Yılmaz, Oyn: Metin Oktay, Ayten Gökçer, Ajda Pekkan, Gönül Yazar, Arzu Film.
- Talimciler, A. 2010. *Sporun Sosyolojisi Sosyolojinin Sporunu*. Ankara: Bağlam Yayıncılık.
- Tematik Spor Liseleri Açılıyor. 2017. www.meb.gov.tr. Erişim Tarihi: Ağustos 2017. <http://www.meb.gov.tr/tematik-spor-liseleri-aciliyor/haber/13819/tr>
- Toklucu, M. 2016. "İnönü Stadı Tarihinden Enstantaneler: Türk Futbolunun Unutulmaz Mabedi." *#Tarih* 23:82-89.
- Toprak, Z. 1985. "1909 Cemiyetler Kanunu." *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, (205- 208) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Toprak, Z. 1990. "İktisat Tarihi." *Türkiye Tarihi 3- Osmnalı Devleti 1600-1908 içinde* (s.191-242) der. Akşin, S. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Tönbekici, M. 2013. "AEK'nın Yeni Stadı Ayasofya." milletyet.com.tr. Erişim tarihi: Temmuz 2017. <http://www.milliyet.com.tr/ae-k-nin-yeni-stadi-ayasofya---1788976-skorerhaber/>
- Trifonas, P.P. 2001. *Umberto Eco and Football*. UK: Icon Books.
- Truc, G. 2011. "Memory of Places and Places of Memory." *International Social Science Journal* vol.2 (203-204), 147-159.
- TSYD İzmir'den Spor Hamlesi. 2017. [Tsyd.com.tr](http://tsyd.com.tr). Erişim tarihi: Temmuz 2017. <https://www.tsyd.org.tr/wp/?p=14570>
- Tunç, S. 2014. "Hayat'ın Yıldızları: 1950'lerin Türkiye'sinde Tüketim Kültürü, Futbol ve Şöhret." *Toplum ve Bilim* no:130, 137-154.
- Tur, S. 2013. *1930-1960 Döneminde 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı Kutlamaları*. Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü.
- Türkiye Amatör Spor Kulüpleri Konfederasyonu. Erişim tarihi: Temmuz 2017. Taskk.org.tr.

- Türk Sporü Sponsoruyla Buluşuyor. Erişim Tarihi: Ağustos 2017. www.sponsorluk.gov.tr
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. 1982. *Tbmm.gov.tr*. Erişim tarihi: Temmuz 2017. <https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa82.htm>
- Türkiye Futbol Vakfından Süleyman Seba Anısına. 2017. *Hürriyet*. Erişim Tarihi: Haziran 2017. <http://www.hurriyet.com.tr/turkiye-futbol-vakfindan-suleyman-seba-anisina-40417283>
- Türkmen, M. 2012. *Siyasal Toplumlaşma Aracı Olarak Beden Eğitimi ve Spor; İşçi Sporları ve Türkiye'deki Etkileri (1923-1938)*. Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Uçkaç, A. 2010. "Türkiye'de neoliberal Ekonomik Politikaları ve Sosyo- Ekonomik Yansımaları." *Maliye Dergisi* 158: 422-430.
- UNESCO International Charter of Physical Education and Sport. 1978. www.unesoc.org.tr. Erişim tarihi: Ağustos 2017. <http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/physical-education-and-sport/sport-charter>
- Uzun, H. 2010. "Milletin İradesiyle Oluşan Bir Bayram: Atatürk'ü Anma 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı ve Atatürk Döneminde Kutlanması." *Karadeniz Araştırmaları* 6(24): 109-125.
- Ürekli, F. 2002. "Tanzimat Dönemi Osmanlı Eğitim Sistemi ve Kurumları." *Manas Univ. Journal Sosyal Bilimler Dergisi* 02(3): 382-406.
- Vargılı, S. 2007. "Bosman ve Balog Kararları." *Blog.milliyet.com.tr*. Erişim Tarihi: Ağustos 2017. <http://blog.milliyet.com.tr/bosman-ve-balog-kararlari/Blog/?BlogNo=38180>
- Vodafone Arena'nın Adı Değişiyor. 2016. *Cnnturk.com*. Erişim tarihi: Temmuz 2017. <http://www.cnnturk.com/spor/futbol/vodafone-arenanin-adi-degisiyor>
- White Shadow*. 1978. Yön: Thomas Carter, Oyn:Ken Howard, Kevin Hooks, Timothy Van Patten. MTM Enterprises.
- Yarar, B. 2014. "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Geçiş Süreci ve Erken Cumhuriyet Dönemi, Türkiye'de Modern Sporun Kuruluşu." *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 11(21): 301-317.
- Yaşar Doğu Spor Salonuna Muhteşem Açılış. 2013. *Samsun.bel.tr* Erişim tarihi: Temmuz 2017. <http://www.samsun.bel.tr/haber-detay.asp?haber=902-yasar-dogu-spor-salonuna-muhtesem-acilis>

- Yazman, D. 2011. "Kartallar Yeni Yuvalarına Kavuşabilecek Mi?" arkitera.com. Erişim tarihi: Haziran 2017. <http://www.arkitera.com/haber/5557/kartallar-yeni-yuvalarina-kavusabilecek-mi>
- Yıldız, D. 2002. *Çağlar Boyu Türkler'de Spor*. İstanbul: Telebasım Yayıncılık Reklamcılık Ltd Şti.
- Yılmaz, Ç.C. "2013. Olimpiyatlar ve Spor Mirası." *Yazihaneden.com*. Erişim tarihi: Temmuz 2017. <http://www.yazihaneden.com/2013/09/olimpiyatlar-ve-spor-mirasi/>
- Yılmaz, M. 2009. *Samsunspor Kırmızı Beyaz Siyah*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Zekier, F. 2013. Spor Çalıştay Raporu. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Çalıştay. <http://www.pli.com.tr/spor-muzesi-calistayi-raporu/>

İnternet Siteleri

- Adım Adım. Erişim Tarihi: Temmuz 2017. www.adimadim.org
- Altın Ayaklar 2012. Erişim tarihi: Haziran 2017. <http://www.tepebasi.bel.tr/alt>
- Anadolu Efes Spor Kulübü. Erişim Tarihi: Temmuz 2017. www.anadoluefessk.org
- Beşiktaş JK. Erişim Tarihi: Mayıs 2017. www.bjk.com.tr
- Boğaziçi Üniversitesi. Erişim Tarihi: Mayıs 2017. <http://www.boun.edu.tr/>
- Boğaziçi Üniversitesi Sports Fest. Erişim Tarihi: Temmuz 2017. www.bounsportsfest.com
- Cumhurbaşkanlığı Bisiklet Turu. Erişim Tarihi: Temmuz 2017. www.tourofturkey.org.tr
- EUROPA NOSTRA. Erişim Tarihi: Temmuz 2016. www.europanostra.org
- Fitbol Dergi. Erişim Tarihi: Temmuz 2017. www.fitboldergi.com
- Galatasaray Spor Kulübü. Erişim tarihi: Temmuz 2017. www.galatasaray.org
- Getronagan Lisesi. Erişim Tarihi: Mayıs 2017. <http://getronagan.k12.tr/kurumsal/tarihce>
- Gençlik ve Spor Bakanlığı. Erişim Tarihi: Temmuz 2017. www.gsb.gov.tr
- İstanbul Spor Envanteri 2014. Erişim Tarihi: Haziran 2017. <http://www.istanbulsporevanteri.com>
- Kalkınma Bakanlığı. Erişim Tarihi: Ağustos 2017. www.kalkinma.gov.tr
- Kara Harp Okulu. Erişim Tarihi: Mayıs 2017. <http://www.kho.edu.tr>

LA 84 Foundation. Erişim tarihi: Temmuz 2017. www.la84.org

Milliyet Yılın Sporcusu. Erişim Tarihi: Temmuz 2017. <http://yilinsporcusu.milliyet.com>

Okçular Vakfı. Erişim Tarihi: Temmuz 2017. www.okcularvakfi.org

Olympic Games. Erişim Tarihi: Temmuz 2017. www.olympic.org

Socrates Dergi. Erişim Tarihi: Temmuz 2017. www.socratesdergi.com

Spor Genel Müdürlüğü. Erişim Tarihi: Ağustos 2017. www.sgm.gsb.gov.tr

Spor-TOTO Teşkilat Başkanlığı. Erişim Tarihi: Ağustos 2017 . www.sportoto.gov.tr

The Olympic Museum. Erişim tarihi: Temmuz 2017. <https://www.olympic.org/museum>

TRT Radyo. Erişim Tarihi: Mayıs 2017. <http://radyo.trt.net.tr/>

Türkiye Bilardo Federasyonu. Erişim Tarihi: Temmuz 2017. www.bilardo.gov.tr

Türkiye Futbol Federasyonu. Erişim tarihi: Temmuz 2017. www.tff.gov.tr

Türkiye Güreş Federasyonu. Erişim tarihi: Temmuz 2017. www.tgf.gov.tr

Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi. Erişim tarihi: Temmuz 2017. www.olimpiyatkomitesi.org.tr

Türkiye Motosiklet Federasyonu. Erişim tarihi: temmuz 2017. www.tmf.org.tr

Uzun Etap. Erişim Tarihi: Temmuz 2017. www.uzunetap.com

World Anti-Doing Agency. Erişim tarihi: Temmuz 2017. www.wada-ama.org

Yarış Takvimi. Erişim Tarihi: Temmuz 2017. www.yaristakvimi.com

Yüz Yüze Görüşme

Şensoy, T. 2017. Beden Eğitimi Öğretmeni, Eski Milli Hentbolcu, Okul Takımı Antrenörü.
“Türkiye’de Spor Eğitimi” konulu görüşme. 9 Eylül, İstanbul.

EKLER

EK-1: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Cumhuriyet Arşivleri Kataloğu, 22.08.1936 tarihli ve 490-01-3-13-16 numaralı arşiv belgesi.

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ
CUMHURİYET HALK PARTİSİ
Genel Sekreterliği

Sayı
6/845

İstanbul:22/8/936

C.H.P. Başkanlığına

Türk spor kurumunun son VIII. inci kongresinin oy birliği ile verdiği bir karar üzerine , kongre başkanlığı 18.IV.936 tarihli bir yazı ile Kurumun C.H.Partisine bağlılığının kabul edilmesi dileğinde bulunmuştu . Parti tüzüğü'nün 31 inci maddesinin son fıkrası şöyle der : "Partiye bağlı olduğu Genbaşkurca onaylanmış hükmi şahsiyetler bulunuyorsa onlar da Büyük Kurultaya delege gönderebilirler"

İşte , işbu 31 inci maddenin (13) fıkrasına uygun olan bu dilek hakkında Parti Genyönetkurulunca kabul kararı verilmiş ve işbu karar da Parti Genbaşkurunca onanmıştır.

Türk sporcusu , zaten, Kamâlizmin öz çocuğu ve onun ayrılmaz bir parçası idi , bu karar hiç bir şey değiştirmiş değildir. Ancak zaten mevcut olan bir bağlılığı formalite ve hukuk bakımından tamamlanmıştır .

Türk sporcusu ve türk gençliği için önemli olan bu bağlılık kararının , işbu hadisenin derin manasını tebarüz ettirecek bir surette , tesbit edilmiş bir törenle ve aşağıdaki gibi, bütün yurtda ilân ve teblig edilmesi uygun olur :

1.- Türk spor kurumunun C.H.Partisine bağlılık hakkındaki dileğinin Parti Genyönetkurulunca kabul edildiği ve işbu kabul kararının Parti Genbaşkurunca onandığı her il ve ilçe merkezindeki spor bölge ve kulüpleri mensupları Parti veya Halkevi kuracağında toplanacak , Parti Başkanları tarafından teblig edilir ve bu münasebetle sporcu gençliğin yüklendiği , Partinin altı vasfına olan inan ve sadakat ödevini tebarüz ettirici bir söylev verilir .

2.- Buna , mahallin spor bölge başkanı veya spor kulüpleri tarafından seçilecek arkadaşlar cevap verir .

3.- İşbu teblig töreni, tekmil yurtda, aynı günde 29.Birinci teşrin. Cumhuriyet bayramında ve bayram merasiminden önce yapılır.

490	01				3	13	26
-----	----	--	--	--	---	----	----

4.- Parti Başkanlığına genelgelenmiş olup , icap edenlere vaktinde bildirilmek dileği ile Türk spor kurumu başkanlığına da yazılmıştır .

Dahiliye Vekili ve
C.H.P. Genel Sekreteri

S. Kaya

490	01			3	13	16
-----	----	--	--	---	----	----

EK-2: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Cumhuriyet Arşivleri Kataloğu, 7.1944 ve 26.01.1945 tarihli ve 490-01-1115-69-2 numaralı arşiv belgesi.

CUMHURİYET HALK PARTİSİ
GENEL SEKRETERLİĞİ

/XII/1944

Genel Sekreterlik yüksek katına

Halkevlerimizin çeşitli kollarının faaliyetine temel olan okuma yeri, Muzik odası, konfrans ve temsil salonları gibi, Spor kollarının da her çeşit hava ve muhit şartlarından müteessir olmayacak basit fakat temiz bir Spor salonuna, mutlak ihtiyacı olduğu arzdan müstağnidir . Halbuki, Güreli arkadaşımın bu dafa yaptığı dolaşmalarda da gördüğü üzere, Erzurum, Kars ve Kayseri gibi (dört beş senelik) yeni yapılmış, görünüşü muhteşem olan büyük Halkevi binalarında bile bu ihtiyaca cevap verecek bir beden terbiyesi dersanesi yapılmamış bulunmaktadır . Buna mukabil, Kars ve Kayseri Halkevi binalarında bir çok boş, büyük Odalar mevcut bulunmaktadır ki, bunların bir kaçı yerine orta büyüklükte bir Spor salonunun yapılabilmesi çok kolay ve o nisbette de çok faydalı olabilir .

Pek iyi bildiğiniz üzere, Yaz ve Kış her mevsimde temiz tutulmuş, çok basit malzemeli bir Spor salonu bile, her yaştaki (Genç, olgun) vatandaşın sağlığını ve neşesini çoğaltabilecek bir yer sayılacak, ve böyle kapalı, temiz bir çalışma yerini bulan ve vücudunu çalıştırdıktan sonra da mevsimine göre, sıcak veya soğuk bir duşla temizlenme fırsatını kazanan her vatandaş; Halkevlerimizin en yakın bir dostu ve en sık uğrayan bir ziyaretçisi olacaktır . Netekim, İstanbul'daki Eminönü ve Kadıköy Halkevlerinin salonları günün öğleden sonraki hemen her saatinde dolup dolup boşalmaktadır . Vakiya, bunların büyük bir kısmını Okul Öğreticileri teşkil etmekte ise de (çünkü Okullarında bu ihtiyaçlarını tatmin edecek bir çalışma ve karşılaşma yeri maalesef bulamıyorlar .) Halkevi idareci ve âmirlerinin ufak gayreti ve himmetile (propagandasıyla) bu salonlar, her olgun yaştaki ve meslek sahibi vatandaşlarımızın da sağlığına ve neşesine çok yerinde bir yardımcı olabilecek bir durumda bulunmaktadır .

Beden ve karakter terbiyesile iş sporunun şehir ve kasabalarımızda yayılması ve gelişmesi için yapabileceğimiz bütün gayretlerin başında, Halkevlerimizin (küçük veya orta büyüklükte ve basit malzemeli bir Spor salonuna sahip olmaları şartı bulunduğu yüksek katınızca da müsellemler olduğundan tensibinize iktiranettiği takdirde, her yeni yapılacak Halkevi binası projesine, muhitine ve iklimine uygun, başlı başına faydalanılabilecek bir Spor salonu veya Pavilyonunun eklenmesi, ve mevcut veya halen yapılmakta bulunan Halkevlerimize de yine bu maksatları temin edici birer basit çalışma salonunun ilâvesi esaslarını tesbitetmek ve plânlamak üzere XIV. dâimî büroca tensibedilecek bir Mimarla Güreli arkadaşımızın şimdiden çalışmaya başlamalarına emir ve müsadelerini derin saygılarımla arz ve istirham eylerim .

B.VI. Şefi
Gaziantep Mebusu

B. Kaleli
Bekir Kaleli

U. Y. H.

27, XII, 1944

U. Köny

Ankara : 26.1.1945

Altıncı Büro Sayın Şefliğine

Beden ve karakter terbiyesiyle iş sporunun şehir ve kasabalarımızda yayılması ve kökleşmesi için her yeni yapılacak Halkevi binası projesine, muhitine ve iklimine uygun, başlı başına faydalanılabilecek bir spor salonu veya pavyonunun eklenmesi ve mevcut veya halen yapılmakta olan Halkevlerimize de yine bu maksatları sağlayıcı birer basit çalışma salonunun eklenmesi hakkındaki teklifiniz Genel İdare Kurulunun 22.1.1945 tarihli toplantısında onanmış ve bu konuyla Sayın Tecer, Kaleli ve Köken'in meşgul olmaları uygun görülmüştür..

Arzeder, saygılar sunarım.

C.H.P. Başkâtibi

[Handwritten signature]

[Handwritten signature]

27. I. 1945

2

EK-3: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Cumhuriyet Arşivleri Kataloğu, 29.09.1943 tarihli ve 490-01-1115-69-2 numaralı arşiv belgesi.

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVLERİ

Halkevleri çevresindeki spor faaliyetlerinden
mahallif ve tipik olanları
29.9.1943 T. 6/2467 sayı Tamim
cevaplarından

- 1- Van : av ve kayak sporu var
- 2- Erzurum: Yalnız Kayak sporu var
- 3- Pasinler : Domuz sürek avı ve kayak sporu var
- 4- Sivas / mükemmel bir kayak faalite var.
- 5- Ankara : Kayak faaliyet var
- 6- Kayseri : Dağ ve kayak sporları var ,bir dağ evi istiyorlar
- 7- Bursa : Dağ ve kayak sporu var
- 8- Ağrı(Karaköse: Atlı av ve kayak sporu var
- 9- Kars : Kayak sporu var
- 10- Gümüşhane :Avcılık, Dağcılık ve kayak sporu var
- 11- Elazığ : Kış sporu geniş, Kayak var
- 12- Malatya : Atletizm var
- 13- Bingöl : Avcılık ve kaya var
- 14- D.Bayezit : Avcılık ve kayak
- 15- Sarıkamış : Kayak sporu var
- 16- Artvin(Çoruh): Sürek Avcılığı ve kayak sporu var
- 17- Muş : Atlı ve yaya avcılık ve kayak sporu var
- 18- Bayburt : Çirit ve kayak sporu var
- 19- Hakâri : Kayak ve avcılık var
- 20- Ardahan : Kayak ve paten sporu var .Paten (Kura)nehrinde yapı-
lıyor.
- 21- Bitlis : Avcılık ve kayak sporu var

EK-4: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Cumhuriyet Arşivleri Kataloğu, 490-01-1115-69-2_55, 56, 57 ve 58 numaralı arşiv belgesi.

TÜRK SPOR KURUMU
GENEL MERKEZİ

Ankara, 193
Telgraf : SPOR
Telefon : 2405

No.

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

**T. S. K. Genel Merkez
Başkanlığına. Ankara.**

Mekaminizca verilen emir üzerine Afyon Karahisar, İzmir, Aydın ve Denizli şehirlerinin spor sahalarının tetkik etmek üzere 19. Ağustosta Ankaradan hareket ettim. Bu şehirlerde Spor sahaları hakkında yapılan ve yapılmak istenilen işler hakkında edindiğim intibaları kısaca arz ediyorum.

1- Afyon Karahisar.

Evvelce yapılması bir kaç yer üzerinde ihtilâflı görünen spor sahasının nihayet, istasyon ile şehir arasında, istasyondan şehire giderken sol tarafa isabet eden düzlükte yapılmasına karar verilmiştir. Belediyece, hükümetten menafii usulüne kararı alınmış ve bu yerlerin süratle istimlâki halledilmek üzere bulunmuştur. Saha esas itibariyle çok müsaittir. İleride daha ziyade tevsii icabetse, her zaman için tevsie müsaittir. Şehirin genişleme istikametine tesadüf ettiği için istikbali de parlak bir yerdir. Mimar Viyeti Viyeli tarafından, 1/500 mikyası üzerine, boyalı ve bir tek müşhadan ibaret bir plan yaptırılmıştır. Bu planda, stad, tenis kortları, yüzme havuzu, kapalı salon, çocuk bahçesi ve saire gibi tesisatın yerleri gösterilmiştir. Bunların ne şekilde, ne evsafa, hangi şartlara göre, ne gibi malzeme ve hesablara uygun olarak yapılacağına dair izahat ve tafsilat yoktur. Bu planın tamamen tatbiki, muhtemel ve tamamen hayali bir tahmine göre ancak iki yüz bin lira ile kabildir. Kendilerinin bu sene, gerek spor kurumu, gerek belediye, ve idarei hususiye yardımlarından, gerekse eski sahalarının satılmasından mütevellit on beş bin ilâ yirmi bin lira kadar paraları vardır. Bu para ile bu sene işe başlamak istiyorlarsa da işi hangi noktadan, hangi işin hangi işe tercihi suretiyle başlayacaklarını bilmiyorlar. Bu seneki kurum tahsisatından da yardım beklemektedirler.

2- İzmir.

Karşıyaka da, deniz hamamlarının karşısına düz bir sahanın istim-

101

TÜRK SPOR KURUMU

GENEL MERKEZİ

Ankara, 193
Telgraf : SPOR
Telefon : 2405

No.

2

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

lâki yapılmıştır. Brasi deniz seviyesine göre ancak on santim kadar mürtedir. Toprağı killi ve gayri kabili mufuz olduğundan drenaj tesisatına ihtiyacı vardır. Bu drenaj sularının denize skıtılması işi bir hayli müşkül görülmektedir. Drenaj ve etraf duvarlarının inşası işi on bir bin liraya bir miteahhide ihale edilmiştir. Yakında işe bağlanacak ve temel atma merasimi tesit edilecektir. Şimdilik yalnız sahanın tesviyesi yapılmakla iktifa olunmaktadır. Pist, tribün, atlama ve sair inşaatın gelecek senelere terk ediliyorlar. Türk Spor Kurumundan on beş bin lira yardım istemektedirler. Kendilerine yapılacak işler hakkında lâsingelen isahat verilmiş ve yapmış oldukları plan üzerinden tashihat yapılmıştır.

3- AYDIN.

Aydında, yeri bu güne kadar yapılan spor hareketleri için kullanılmakta olan, etrafı iki metro irtifaında taş duvarlarla çevrili, içerisinde gayet ibtidai şekilde yapılmış betonarme bir tribünü havi saha, diğeri, Cumhuriyet meydanı ismi verilen ve ileride Kültür park itihası tasavvur edilen tamamen açık ve işlenmemiş saha olmak üzere iki yer mevcuttur. Bunlardan birincisi, gerek toprağının cinsi, rüzgar ve güneş istikametleri, erasisinin tamamen düz oluğu, etrafının tahdit edilmiş olmasına rağmen tevsi imkânı bulunmuş, şehrin genişleme istikametine tesadüf ettiği ve şehrin en işlek catederlerinden biri üzerinde bulunması itibariyle diğesine tercih olunacak bir vaziyettedir. Aynı zamanda, bu güne kadar eyi kötü spor hareketlerine sahne olmuş ve bu sebeble halkın ayagını alıştırmıştır. Diğere saha, meyilli olduğundan tesviyeye muhtaçtır. Toprağı gayri kabili mufuz olduğundan drenaj tertibatı yapılması zaruridir. Sahası çok geniş olduğundan etrafının duvarla çevriliği büyük masrafa mütevekkiftir.

Kendilerinin spor sahası için ne yapılmış bir planları, nede verilmiş bir kararları yoktur. Verilecek direktife göre hareket etmeye hazır dırlar. Ellerinde, geçen seneden Kurum tarafından verilmiş iki bin lira ile Belediyece tahsis edilmiş olan bin beş yüz liraki ceman üç bin beş yüz lira kadar bir paraları vardır. Bununla, verilen direktif ve plana göre işe başlamak ve fazlasını da gelecek senelere bırakmak tasavvurundadırlarki, en eyi hareket bu olacaktır.

4- Denizli.

Askerî mahfel bahçesi karşısında, lise binasının üst kısmına tesadüf eden bir yerin oldukça müsait bir saha vardır. Toprağı gayri kabili mufuzdur.

TÜRK SPOR KURUMU

GENEL MERKEZİ

Ankara, 193

Telegraf : SPOR

Telefon : 2405

No. 3

DEVLET ARŞİNERİ GENEL İDARE BÜYÜK
CUMHURİYET ARŞİVİ

Basit bir drenaj tertibatıyla çamur vaziyeti hallokuşabilir. Etrafı kısmen kerpiç, kısmen taş duvarlarla çevrilmiştir. İki kale direğinden başka hiç bir tesisatı yoktur. Elleri para o arak ancak üç yüz elli lira vardır. Bu para ile hiç bir şey yapmak imkânı yoktur. Denizli şehrinin bu günkü ve daha bir çok seneler sonraki spor seviye ve ihtiyacını, dört beş bin liralık bir masrafla bu mevcut saha üzerinde yapılacak tesisatı karşılayabilecektir. Başka yerlerde, spor sahası için düşünülmekte olan gayet geniş yerler gösterilmiş isede, bunların yalnız eşya istinlâki uzun senelere ve büyük masraflara mütevekkiftir. Bunların yapılmasını beklemek, Denizli şehrine daha dört beş sene spor hareketi vermemek demek olacaktır. Denizlinin de yapılmış bir saha planı yoktur. Bu şehir bu husus için hiç bir adım atmış deyildir.

H U L A S A .

Türk Spor Kurumunun bir esası sıfatıyla beraber, bir meslek ve ihtisas adamı olarak yapılmış olan tetkiklerde, şu neticelere varılmıştır:

- 1- Bir çok şehirlerimizde spor sahası bir meydana ibarettir.
- 2- Bu meydanların bir çokları ya kısmen istinlâk edilerek Bölge, Belediye, Hususi idare veya Partiye maledilmiş, veyahut istinlâk işi bile yapılmıştır.
- 3- İstinlâki yapılmış, sahaların büyük bir kısmı, ihtiyaca tekabül edip etmiyeceği düşünülmeden taş bir duvarla ihata edilmiştir. Bunların bir çoğunun ihtiyacı karşılamaktan çok uzak oldukları görülmüştür.
- 4- Bütün şehirlerde "Spor sahası" mefhumu bir "Futbol meydanı" şeklinde tefsir edilmiş ve başka hiç bir şey gösterilmemiştir. Bu sebeple etrafı çevrilen sahalar ekseriyetle küçük tutulmuştur.
- 5- Bütün bunlara rağmen, bir çok şehirlerimiz, bir "Spor sahası" edinmek ihtiyacını his etmiş ve bunun tahakkuku için muhtelif çarelere baş vurmuştur.
- 6- Bu çarelerden birincisi olarak, bir "Spor sahası planı" yaptırılmasını düşünmüş ve bir plan yaptırmıştır. Ancak bu plan 1/500 veya 1/1000 mikyasında basit hattâ ebatsız bir umumî vaziyet planından ibaret kalmış, nasıl, ne şekilde, neresinden başlanılarak tatbik edileceği hakkında hiç bir tafsilatı ihtiva etmemiştir.
- 7- Yaptırılmış olan bu "Umumî vaziyet planları" Yüz binlerce liralık masraflarla meydana gelebilecek muazzam işlerdir. Binaenaleyh varidatı, Spor seviyesi, tahsisat ve yardımları çok mütevazı olan şehirlerimiz için bunların tatbiki hayalden ibaret kalacaktır. Bütün memleket sporculuğunu hemen bu gün harekete geçirecek ufak masraflı, fakat, geniş randımanlı spor sahalarına ihtiyaç vardır, Spor sahalarının gayesi bu olmalıdır.
- 8- Ekseri şehirlerimizin, maalesef kuvvetli bir fon kadrosu yoktur. Bu basit planları dahi hazırlamak şehirlerimiz için, bahusus kasalar hattâ bası mütevazı tahsisatlı vilâyetler için imkân haricindedir. Bu imkânlara da malik olamayınca esaslı ve ihtiyaca cevap verecek bir spor sahası meyda-

TÜRK SPOR KURUMU
GENEL MERKEZİ

Ankara, 193
Telgraf : SPOR
Telefon : 2405

No. 4

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

ne getirilmeleri mümkündür.

- 9- Her şehir, kendi hususiyetlerine göre bir inşaat tarzına mâliktir. Yapılacak planlar hazırlanırken bu vaziyetler gözünde tutulmuyor. Taşı, kerestesi bol yerlerde betonarme tribün inşası tavsiye olunuyor. Bu da, o işin üç hatta dört misli bir yeküne çıkmasına sebep oluyor. Yapılacak plan ve projelerin her şehrin hususi vaziyetine uygun olması lazımdır.
- 10- Bazı şehirlerimiz, yapılan planın neresinden başlayacağını bilmediği için, en son yapılabilecek bir işi en evvel yapmaya kalkışmakta, bu suretle o sahadan aşamâ istifadeyi bir kaç sene geriye atmaktadır. Yapılan planlarla beraber bu sahanın tafsilât resimleri, hakiki keşifleri, ve tatbik programları da beraber yapılmak ve bu suretle bu işlerde acemi olan sahiplerini irşat etmek lazımdır.
- II - Bir çok şehirlere yapılan planların o şehrin mufası, spor seviyesi, terakki nisbetleri gözünde tutulmadan yapıldığı görülüyor. Bu vaziyet karşısında bu şehirlerin bu planları tatbik etmesine ve istifade etmesine imkân kalmamaktadır.
- 12- Bütün bu sayılan mahsur ve yanlışlıkların bir tek sebepten ileri geldiği görülmektedir: Memlekette henüz yeni uyanan, yeniden tesisine başlanan spor sahaları için henüz bilinmeyen bir mevzu olması ve bu bilgisizliği izale edecek, direktif verecek, irşat edecek bir merci bulunmaması; şehirlerin, plan, proje, şartname, program, keşif, isabname ihtiyacını karşılayacak bir fenni makam bulunmaması, bir tek kelime ile bütün bu işlerin mitehassıs bir tek makamdaki idare edilmemesidir. Bunun çaresi de, spor sahaları işini, memleketteki bütün yeni işler gibi devletleştirmek, mes'ul ve fenni bir idâreye raptetmek, ve her sene bu iş için muhtelif makamlarca ayrılan yüz binlerce liranın israfına mani olacak programlı bir sisteme bağlamaktır.
- On iki gün süren ve dört muhtelif şehirde geçen tetkik seyyahatimde edinmiş olduğum kanaatımı hulâsa olarak arsa cesaret ediyorum. Bunların makama-nısca nazarı dikkate alınacağını ümit ve temenni ederim hürmetlerimi sunarım.

Atletizm Federasyonu
Asbaşkanı
Mimar.

Suvar

22

TÜRK SPOR KURUMU
GENEL MERKEZİ

Ankara, 1936
Telgraf : SPOR
Telefon : 2405

No.

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ Notlar
CUMHURİYET ARŞİVİ

27.4.1936 Pazartesi günü
Türk Spor Kurumu Genel Merkez Heyeti toplantısını şereflendiren C.H.P.
Genel Sekreteri Bay Recep Peker in işaret ve emir buyurdukları işler hakkında

- 1) Toplantılara muntazam devam etmek lâzımdır.
Buradaki işi , her hangi bir imtiyazlı şirketin idare meclisi azalığı gibi tâlî bir iş değil, en mühim bir Yurt işini taahhüt etmiş olmakla , yapamıyacağını aklı keserse istifa edip çekilmek gerekliliğini kabul etmek.
Başkan dan izin almadan Ankaradan ayrılmak yok, ayrılırken de yerine vekil olacak zat Başkana haber vermek ve onun muvafakatını almak.
- 2) Arkadaşların, birer birer ve müştereken yeni nizamname ruhuna inanmış olmaları lazımdır.
- 3) Bölge spor Başkanlarının tayininde o Bölgedeki Parti Başkanlarıyla de sempatische olanların aranması esası.
- 4) C.H.P. ne bağlılık önergesinin kabul edildiği Partice T.S.K. na bildirilince bunu derli toplu olarak bütün örgüde bildirmek.
Bağlılığın ilk yıldaki ifadesi, sahalara yardım olarak anlatılmalı .
- 5) T.S.K. nun her genelgesi klüplere kadar matbu olarak dağılmalı .
- 6) 1936 Bütçesi güzden geçirilsin:
 - a) Antrenör yetiştirmek ve işlerini metoğlamak.
 - b) Sahalara yardım.
 - c) Atletizme önem
 - ç) Eskrimi, Atıcılığı yaymak,
 - d) Su sporlarına önem,
 - e) Dağcılık işlerine hız.
- 7) Sahalarda spor müsabakalarını seyir terbiyesi işini kolaylaştırmak için: İstanbul, Ankara, İzmir, Adana vesaire gibi stadları olan yerlerde sahalara birer amplifikatör koydurmak.

İstanbul	3	saha
Ankara	2	:
İzmir	1	:
Balıkesir	1	:
Bursa	1	:
- 8) Spor yeri terbiyesi işi ve propagandası
- 9) Spor sevdirci dövizler.
- 10) Parti ve rejim bakımından sahalara, spor yerlerine, salonlara afiş, ve dövizler .
 - a) Her spor alanına C.H.P. inin altı oku.
(Methallere ışıkları da düşünülebilir)
 - b) Sahalarınızdan ticaret ilanlarının kaldırılması imkân ve çarelerini aramak , bunların yerine ve en mutena yerlere Parti oklarını ve dövizleri en güzel şekillerile koyup alanları dekor etmek.
- 11) Kurumda inzibat ve şefakat daima beraber olmalı.
- 12) Genel Merkez Heyeti klüpcülük temayüllerinden çok uzak olmalı ve herkes bilmelidir , orada her iş en büyük bitaraflık , yüksek bilgi ve üstün mütâ-lâlarla incelenir ve karara bağlanır.

95

TURK SPOR KURUMU
GENEL MERKEZİ

Ankara, 193

Telegraf : SPOR
Telefon : 2405

DEVLET ARŞİVENİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

13) 19 Mayıs gününü Atatürkümüzün Anadoluya ayak bastığı günü Türk gençliğinin spor bayramı olarak onaylamalı , bu günü bu yıldan başlayarak yurdun her bucağında en büyük spor tezahurlarile yaşatmalı ve kutlamalıdır.

Bu iş için bu yıl gereken tedbirleri hemen alıp mümkün olduğu kadar büyük törenler yapılmasını sağlayıcı tedbirler almalı.

14) Genel Merkezce verilecek ana kararlardan Parti Genel Sekreterliğini haberdar etmeli .

15) Cirit, Avcılık ve At yarışları encümeni işlerini incelemeli ve bu konularla uğraşan kurumlara T.S.K. sempatische ve enterese olmalı.

16) Ankarada Golf sporunu yaratmak için etüdler yapmalı.

T.C. G. T. U. R. K. İ. Y. A. S. P. G. İ. T. İ. L. E. V. U. A. R. İ. D. U. R. U. K. U.							
Y e r i	İ l a n	Tennis	Voleybol	Tuzme.H	Yüzme.H	Atletizm	Diğer
Afyon	Merkez Sandıklı Dinar Bolvadin Asisiz						
Amasya	Merkez G.Hacıköy Merzifon Merkez Nallihan Çubuk						
Ankara	Kalecik Keskın Haymana Ayas Beypazarı Yabanabat Bala Polatlı Köşhisar						
Antalya	Merkez Alaiye Korkuteli Elmalı Finike Andırlı Serik Akseki Manavgat Merkez						
Aydın	Uzunlu(köy) Koçar (Na. Germencik Karapınar Bozdoğan Y.Pazar(Na. Nazilli Sihpaş Çine Karacasu						
Balıkesir	Merkez Bandırma Erdek Balıkesir Balya Gönen Birecik Bavran Buhaniye Ayvalık Susurluk D.Bey Sındırgı						
Bilecik	Merkez Gölpazarı Söğüt Bozüyük İznik Gemlik						
Bolu	Merkez Gerede Düzce Mudurnu Göynük						
Burdur	Akçakoca Merkez Bucak Tafsanlı						
Bursa	Merkez Genlik(2) Mudanya Yenişehir M.Kemalpaşa İnegöl Karacabey Orhangazi Orhanlı						
G.İzmir	Merkez Gelibolu Eceabat Lapseki Bayramiç Ezine Ayvacak Emroza Boscaada Riça						
Çankırı	Merkez İlğaz						
Çarşamba	Merkez Cerkas Hopa Borçak Savgat Yusufoğlu						
Çorum	Merkez H.Abat Sungurlu İskilip Necitözü Osmancık						
Düzce	Merkez Çivril Davaş Sarıyayla Baldan Çel G.Karabucak						
Eskişehir	Merkez U.İşbirli Kegan Kavak İpsala Merkez						

Erzurum	Refahiye				
	Kuruçay				
	Kemah				
Erzurum	Merkez				
	Oluk				
	Tortum				
	Ispir				
	Pasinler				
	Tercan				
	Merkez				
	Sivrihisar				
Sakigehir	Seyitgazi				
	Halil				
	Halilgazi				
	Merkez				
	Kilis				
Gantep	Islahiye				
	"				
	Merkez				
Giresun	Tirebolu				
	Gürel				
	Alaca				
	Şebink.His.				
	Alucra				
	Merkez				
Gümüşane	Bayburt				
	Turul				
	Şiran				
	Kelkit				
	Merkez				
İğel	Silifke				
	Kabana				
	Mut				
	Gölnar				
	Anamur				
	İsparta				
Isparta	Atabey(köy)				
	Yalvağ				
	S.Karasağ				
	Gelendos(k)				
	Eğirdir				
	Uluburun				
	Merkez				
İstanbul	Fatih				
	Topkapı				
	Üsküdar				
	Beykoz				
	A. Hisar				
	Taksim				
	Bağcısar				
	Kadıköy				
	Merkez				
	"				
	"				
İzmir	"				
	Özmen				
	Bayındır				
	"				
	Torbali				
	Kuşadası				
	Seferihisar				
	Urla				
	Menemen(2)				
	Kemalpaşa				
	"armutlu				
	"parça				
	Bergama				
	Dikili				
	Foça				
	Karhurum				
	Çeşme				
	Merkez				
	İğdir				
Kars	Tuzluca				
	Kağızman				
	Sarıkamış				
	Arpaçaylı				
	Çıldır				
	Posof				
	Göle				
	Ardahan				
	Merkez				
	Çiğ				
Erzurum	İnebolu				
Kastamonu	Küre				
	Taşköprü				
	Tosya				
	Aray				
	Beşyay				
	Merkez				
Kayseri	İrgüç				
	İncesu				
	Develi				
	Bünyan				
	Pınarbaşı				
	Merkez				
	Denizli				
Karklar	Bahçeli				
oili	İzmit				
	Merkez				
Karagözü	Çiğdem				
	Mucur				
	" Hacibek				
	Avanos				
	Merkez				
	Kandıra				
Kocaeli	Adapazarı				
	Geyve				
	Karamürşit				
	Herke				
	Merkez				
	"				
	"				
Konya	Çihambeyli				
	Saiteli				
	İlgin				
	Akşehir				
	Merkez				
	Karaman				
	Beyselir				
	Seydişehir				
	Çumra				
	Bozok				
	Ermenek				
	Ereğli				
	Sarıyer				
	Merkez				
	"				
	"				
Kütahya	Tavşanlı				

Sinav	
Emet	
Gediz	
Merkez	
Açyaman	
Besni	
Malatya	Davrende
	Akpadağ
	Hekimhan
	Arapkir
	Kemaliye
	Kahta
	Pötürge
	Merkez
	Turgutlu
Manisa	Akhisar
	"
	" kdy
	"Süleyman
	Karagöğ
	Demirci
	Alaşehir
	Soma
	Kula
	Şuşe
	Gördes
	Salihli
	Merkez
Manisa	Andrin
	Gökmen
	Şifnehan
	Merkez
	Marmaris
Muğla	Bodrum
	Milas
	Küçöğüz
	Fethiye
	Merkez
	Aksaray
	Nevşehir
Niğde	Bor
	Ulukışla
	Arapçun
	Merkez
	Unye
Ordu	Fatsa
	Mesudiye
	Merkez
Rize	Pazar
	Merkez
	Bafra
Samsun	Çarşamba
	Terne
	Havza
	Vezirköprü
	Yadik
	Merkez
	Ceyhan
Seyhan	Dörtöyl
	Bahçe
	Karaisallı
	Kozan
	Kadirli
	Saimbeyli
	Fekke
	Merkez
	Gerze
Sinop	Boyabat
	Gerze
	Ayancık
	Merkez
	"
Sivas	Zara
	Yıldızeli
	Divriği
	Gürün
	Kangal
	Sarıgözü
	Hafik
	Suşehri
	Koyulhisar
	Merkez
	"
Tekirdağ	Çorlu
	Saray
	Sarıyay
	Malka
	Bayrebolü
	Merkez
	Zile
Tokat	Niksar
	Erbaa
	Resadiye
	Artova
	Merkez
	"
	"
Trabzon	"
	"
	Sürmene
	Akcaabat
	Vakfikebir
	Maçka
	Gölköy
	Merkez
	Sorgun
Yozgat	Boğazlıyan
	Aksu
	Merkez
Zonguldak	"
	Ereğli
	Bartın
	Sarıyer
	Beyrek
	Çaycuma
	Düz Alan
	Strati kapalı"tribünada"
	" " "tribünalı"
	Tenis;Voleybol;Kordu alanı

DEVLET ARŞİVENİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

EK-7: 27 Mart 2001 tarihli, 24355 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan Gençlik ve Spor Tesislerine Ad Verme Yönetmeliği

Devlet Bakanlığından :

Gençlik ve Spor Tesislerine

Ad Verme Yönetmeliği

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar

Amaç

Madde 1 — Bu Yönetmeliğin amacı; gençlik ve spor faaliyetlerinde kullanılan tesisler ile inşaatı yarım kalmış tesisleri tamamlayan veya yeni tesis yapıp hizmete sunan kişi, kurum ve kuruluşların, gençlik ve spor alanlarında hizmet vermiş, iyi ün kazanmış kişilerin veya milli sporcuların ve Genel Müdürlükçe belirlenen asgari limitin üstünde bağış yapan kişilerin adlarının verilmesi suretiyle, vatandaşın gençlik ve spor tesisi yapmasını ve yaptırmasını özendirmeğdir.

Kapsam

Madde 2 — Bu Yönetmelik, gençlik ve spor faaliyetlerinde kullanılan ve inşaatı yarım kalmış veya yeni yapılan tesisleri yapan veya tamamlayanlar ile genel müdürlükçe belirlenen limitin üstünde bağış yapan kişi, kurum ve kuruluşları kapsar.

Dayanak

Madde 3 — Bu Yönetmelik, 3289 sayılı Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanununun 2 nci maddesinin (f) bendi ile 10 uncu maddesine dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar

Madde 4 — Bu Yönetmelikte geçen;

Bakanlık	:	Gençlik ve spordan sorumlu Devlet Bakanlığını,
Bakan	:	Gençlik ve spordan sorumlu Devlet Bakanını,
Genel Müdürlük	:	Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünü,
Genel Müdür	:	Gençlik ve Spor Genel Müdürünü,
Taşra Teş kilatı	:	Gençlik ve Spor İl ve İlçe Başkanlıklarını,
Federasyon	:	Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü bünyesinde faaliyet gösteren spor federasyonlarını,
Gençlik ve Spor Tesisi	:	Açık ve kapalı olarak inşaa edilerek gençlik ve spor faaliyetlerinde kullanılan tesisleri,
Spor Kompleksi	:	Birden fazla spor branşının ayrı ayrı yapıldığı gençlik ve spor tesislerinin aynı arazide konuşlandırılmış halini,
Küçük Tesis	:	Seyirci kapasitesi 500 kişiden az olan, açık ve kapalı olarak inşaa edilen ve genellikle antrenman amaçlı kullanılan tesisleri, ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Esas Hükümler

Ad Verme Esasları

Madde 5 — Tesislere verilecek adların; tesisin hizmet ve faaliyet amacına, bulunduğu çevrenin özelliklerine ve şartlarına uyması, belli bir anlam taşıması, milli değerlerimize aykırı düşmemesi ve Türkçe olması esastır.

Bir tesise isim verilirken tesisin fiziki ve mimari yapısı, büyüklüğü ve yeri ile ismi verilecek kişi, yer ve olayın özelliği ve önemi arasındaki denge de göz önünde bulundurulur. Küçük bir tesise çok önemli bir kişi veya olayın adı verilmez.

Tek spor dalına ait tesislerde ilgili Spor Federasyonunun görüşü alınır.

Çeşitli spor dallarını kapsayacak şekilde yapılmış spor komplekslerine ülke çapındaki çeşitli spor dallarında hizmet vermiş idareci, yönetici ya da sporcunun ismi verilirken, spor kompleksinin içindeki her

ayrı tesise uğraş alanına göre birden fazla idareci yönetici ve sporcuların adları da verilebilir. (Örneğin: 19 Mayıs Spor Kompleksi içindeki "Yaşar DOĞU Güreş Salonu", "Cemal ALPMAN Cimnastik Salonu" gibi.)

Gençlik ve Spor Tesislerine Verilebilecek Adlar

Madde 6 — Gençlik ve spor tesislerine verilecek adlar aşağıda belirtilmiştir.

A) Genel olarak verilecek adlar;

1- Ülkemizin gençlik ve spor hayatına olumlu katkılarda bulunmuş ve bu alanda iyi ün yapmış kişilerin adları,

2- Yurt içinde önemli zaferlerin kazanıldığı yer adları,

3- İlin, ilçenin kurtuluş günleri,

4- Ülkemize büyük hizmetlerde bulunmuş Devlet Adamlarının adları, verilebilir.

B) Atatürk, Mustafa Kemal, Gazi, Ata Adları;

1- İl, ilçe, bucak ve köylerde örnek olabilecek tesislere,

2- Atatürk'ün ziyaret etmiş olduğu il, ilçe, bucak ve köylerde bulunan tesislere,

3- Bir şehirde benzer tesislerden yalnız bir tanesine Atatürk'e ilişkin adlar, verilebilir.

C) Tesis yaptıran veya yapımına katkıda bulunan gerçek ve tüzel kişilerin adlarının verilmesi;

1- Gerçek ve tüzel kişiler tarafından gönüllü olarak yaptırılarak hibe edilen,

2- İnşaatları yarım kalmış olup, gerçek ve tüzel kişilerin kendi maddi imkanları ile tamamlattırılarak hizmete açılan,

Gençlik ve spor tesislerine 5 inci madde de belirtilen esaslara aykırı olmamak kaydıyla kişilerin kendi adları verilebilir.

Ad Verme ile İlgili Yasaklar

Madde 7 — Gerçek ve tüzel kişiler tarafından açılan ve çalıştırılan özel beden eğitimi ve spor tesislerine Atatürk'e ilişkin adlar ve sıfatlar ad olarak verilemez.

Belli bir yerde il, ilçe, bucak, köy veya mahallede bulunan aynı amaçlı birden fazla tesise aynı ad verilemez.

Tesis Adının Değiştirilmesi

Madde 8 — Gençlik ve spor tesislerine başlangıçta buldukları yerin (il, ilçe, bucak, köy, mahalle) adları verilebilir. Bu adlar ileride bu Yönetmelik hükümlerine aykırı olmamak kaydıyla başka bir adla değiştirilebilir.

Tesislere Ad Verme Usulü

Madde 9 — Genel Müdürlük mülkiyetinde veya kullanımında bulunan gençlik ve spor tesislerine verilecek adları; yaptırılarak hibe edilen veya inşaatları yarım kalmış olup, kendi imkanları ile tamamlattırılan tesislere, bu tesisleri yaptırarak hibe eden, tamamlattıran veya belirlenen limitin üstünde bağış yapan gerçek veya tüzel kişiler ile yapılan protokol hükümleri uyarınca, diğer tesislere ise Genel Müdürün teklifi ve Bakanın onayı ile belirlenir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Son Hükümler

Yürürlükten Kaldırılan Mevzuat

Madde 10 — 25/11/1982 tarihli ve 17879 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Gençlik ve Spor Tesislerine Ad Verme Yönetmeliği değişiklikleri ile birlikte yürürlükten kaldırılmıştır.

Yürürlük

Madde 11 — Bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 12 — Bu Yönetmelik hükümlerini Gençlik ve Spor Genel Müdürü yürütür.

EK-8 : 30 Haziran 2011 tarihli ve 37980 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü 15/7/2015 tarihli ve 29417 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Tesislere Ad Verme Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik” ile aşağıdaki metne işlendiği biçimde değiştirilmiştir.

Resmi Gazete Tarihi: 30.06.2011 Resmi Gazete Sayısı: 27980

SPOR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ TESİSLERE AD VERME YÖNETMELİĞİ ⁽¹⁾

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar

Amaç

MADDE 1 – (1) Bu Yönetmeliğin amacı; Genel Müdürlük mülkiyeti ve/veya kullanımında bulunan gençlik ve spor tesisleri ile Genel Müdürlük mülkiyeti veya kullanımında iken gerçek ve tüzel kişilere kiralanın, sınırlı aynı hak tesis edilen veya bedelsiz olarak devredilen gençlik ve spor tesislerinin adlarına ilişkin usul ve esasların belirlenmesidir.

Kapsam

MADDE 2 – (1) Bu Yönetmelik, Genel Müdürlük mülkiyeti ve/veya kullanımında bulunan gençlik ve spor tesisleri ile Genel Müdürlük mülkiyeti veya kullanımında iken gerçek ve tüzel kişilere kiralanın, sınırlı aynı hak tesis edilen veya bedelsiz olarak devredilen gençlik ve spor tesislerini kapsar.

Dayanak

MADDE 3 – (1) Bu Yönetmelik, 21/5/1986 tarihli ve 3289 sayılı **(Değişik ibare:RG-15/7/2015-29417)** Spor Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun 2, 10 ve Ek-3 üncü maddelerine dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar

MADDE 4 – (1) Bu Yönetmelikte geçen;

- a) **(Değişik:RG-15/7/2015-29417)** Bakanlık: Gençlik ve Spor Bakanlığını,
 - b) **(Değişik:RG-15/7/2015-29417)** Bakan: Gençlik ve Spor Bakanını,
 - c) **(Değişik:RG-15/7/2015-29417)** Genel Müdürlük: Spor Genel Müdürlüğünü,
 - ç) **(Değişik:RG-15/7/2015-29417)** Genel Müdür: Spor Genel Müdürünü,
 - d) Gençlik ve spor tesisi: Genel Müdürlük mülkiyeti ve/veya kullanımında bulunanlarla, Genel Müdürlük mülkiyeti veya kullanımında iken gerçek ve tüzel kişilere kiralanın, sınırlı aynı hak tesis edilen veya bedelsiz olarak devredilen açık ve kapalı olarak inşa edilerek gençlik ve spor faaliyetlerinde kullanılan tesisleri,
 - e) Spor kompleksi: Birden fazla spor branşının ve gençlik etkinliklerinin ayrı ayrı yapılabildiği tesislerin aynı mevki içerisinde yer almış halini,
 - f) Küçük tesis: Seyirci kapasitesi 500 kişiden az olan, açık ve kapalı olarak inşa edilen ve genellikle antrenman amaçlı kullanılan tesisleri,
 - g) Sponsor: Gençlik ve spor tesislerine aynı ve/veya nakdi desteklerle sponsorluk yapan gerçek ve tüzel kişileri,
- ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Esas Hükümler

Ad verme esasları

MADDE 5 – (1) Gençlik ve spor tesislerine verilecek adların; tesisin hizmet ve faaliyet amacına, bulunduğu çevrenin özelliklerine ve şartlarına uygun olması, belli bir anlam taşıması, milli değerlerimize aykırı düşmemesi esastır.

(2) Bir tesise isim verilirken tesisin fiziki ve mimari yapısı, büyüklüğü ve yeri ile ismi

verilecek kişi, yer ve olayın özelliği ve önemi arasındaki denge göz önünde bulundurulur. Küçük bir tesise çok önemli bir kişi, yer ve olayın adı verilemez.

(3) Bir spor kompleksine önemli bir kişi, yer ve olay adı verilebilir. Spor kompleksinin içinde yer alan her bir tesise ayrı adlar konulabilir.

Gençlik ve spor tesislerine verilebilecek adlar

MADDE 6 – (1) Tesislere genel olarak;

a) Ülkemizin gençlik ve spor hizmet ve faaliyetlerine olumlu katkılarda bulunmuş ve bu alanda iyi ün yapmış kişilerin adları,

b) **(Değişik:RG-15/7/2015-29417)** Yurt içinde önemli zaferlerin kazanıldığı tarih ve yerlerin adları,

c) **(Değişik:RG-15/7/2015-29417)** İl, ilçe, belde gibi yerlerin adları ile bu yerlerin kuruluş ve kurtuluş günleri,

ç) Ülkemize büyük hizmetlerde bulunmuş devlet adamlarının adları,

d) **(Ek:RG-15/7/2015-29417)** Kültür, sanat, tarihi, idari ve sosyal alanda önemli hizmetleri bulunan kişilerin adları,

e) **(Ek:RG-15/7/2015-29417)** Adları ve hatıralarının gelecek kuşaklara aktarılması toplum tarafından genel kabul görmüş kişilerin adları, verilebilir.

(2) Atatürk, Mustafa Kemal, Gazi, Ata adları;

a) İl, ilçe, belde ve köylerde örnek olabilecek tesislere,

b) Atatürk'ün ziyaret etmiş olduğu il, ilçe, bucak ve köylerde bulunan tesislere, verilebilir.

(3) Gerçek veya tüzel kişilerce;

a) Gençlik ve spor faaliyetlerinde kullanılmak üzere Genel Müdürlüğe uzun süreli arsa tahsisinde bulunulması veya mülkiyetinin devredilmesi,

b) Yeni tesis yaptırılarak Genel Müdürlüğe bağışlanması veya kullanımına verilmesi,

c) Genel Müdürlük mülkiyeti veya kullanımında olup, yarım kalmış tesislerin tamamlanması, mevcut tesislerin tadilatı, bakım ve onarımlarının yaptırılması,

ç) Genel Müdürlükçe organize edilen gençlik ve spor faaliyetlerine Genel Müdürlükçe uygun görülecek limitin üstünde aynı veya nakdi bağış yapılması,

d) Genel Müdürlük mülkiyetinde olup kulüplere, diğer kurum ve kuruluşlara devredilen, kiralanılan, sınırlı aynı hak tesis edilen tesislerin ilgili kulüp, kurum ve kuruluşlarca üstlenilen bakım ve onarımlarının yapılması veya faaliyetlerinin yürütülmesine aynı veya nakdi sponsorluk yapılması

hallerinde teklif edilen isimler tesislere verilebilir.

Ad verme ile ilgili yasaklar

MADDE 7 – (1) Gerçek ve tüzel kişiler tarafından açılan ve işletilen özel beden eğitimi ve spor tesislerine Atatürk'e ilişkin adlar ve sıfatlar verilemez.

(2) Bir şehirde benzer tesislerden sadece bir tanesine Atatürk'e ilişkin adlar verilebilir.

(3) Bir il, ilçe, belde, köy ve mahallede bulunan aynı amaçlı tesislere aynı adlar verilemez.

Tesis adının değiştirilmesi veya yeni ad ilave edilmesi

MADDE 8 – (1) Gençlik ve spor tesislerine başlangıçta buldukları yerin adları verilebilir. Bu isimler, ileride, bu Yönetmelik hükümlerine aykırı olmamak kaydıyla başka bir isimle değiştirilebilir.

(2) Genel Müdürlük mülkiyeti veya kullanımında iken gerçek ve tüzel kişilere belirli süreli kiralanılan, sınırlı aynı hak tesis edilen veya bedelsiz olarak devir edilen tesislerin adları, Genel Müdürlüğün muvafakati alınmadan değiştirilemez. Bu şekilde devredilen tesislerin adlarının, reklam karşılığı veya sponsorluk kapsamında gerçek ve tüzel kişilerin isim, marka, logo ve

benzerleri ile değiştirilmek veya tesis adlarına ilave edilmek istenmesi halinde;

- a) Yönetmelik hükümlerine aykırı olmamak,
- b) Kira, sınırlı ayni hak tesisi veya bedelsiz olarak devir süresini aşmamak,
- c) Elde edilen reklam ve/veya sponsorluk gelirinin %25'inin Genel Müdürlüğün bütçesine

gelir kaydedilmesi şartıyla,

isim değişikliğine muvafakat verilebilir.

(3) İkinci fıkra hükmü gereğince Genel Müdürlük bütçesine gelir kaydedilen %25'lik payın, 3/5'i Genel Müdürlük, 2/5'i ise tesisin bulunduğu gençlik ve spor il müdürlüğünce amatör spor dallarının gelişmesi için harcanır.

Tesislere ad verme veya değiştirilme usulü

MADDE 9 – (1) Genel Müdürlük mülkiyeti ve/veya kullanımında bulunan tesislere verilecek adlar ile Genel Müdürlük mülkiyetinde veya kullanımında olup kulüplere, diğer kurum ve kuruluşlara devredilen, kiralanana, sınırlı ayni hak tesis edilen gençlik ve spor tesislerinin adları Genel Müdürün teklifi ve Bakanın onayı ile **(Değişik ibare:RG-15/7/2015-29417)** verilebilir ve değiştirilebilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Son Hükümler

Yürürlükten kaldırılan mevzuat

MADDE 10 – (1) 27/3/2001 tarihli ve 24355 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Gençlik ve Spor Tesislerine Ad Verme Yönetmeliği yürürlükten kaldırılmıştır.

Yürürlük

MADDE 11 – (1) Bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 12 – (1) Bu Yönetmelik hükümlerini **(Değişik ibare:RG-15/7/2015-29417)** Spor Genel Müdürü yürütür.

⁽¹⁾ Bu yönetmeliğin adı "Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Tesislere Ad Verme Yönetmeliği" iken 15/7/2015 tarihli ve 29417 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan "Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Tesislere Ad Verme Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik" ile metne işlendiği biçimde değiştirilmiştir.

Yönetmeliğin Yayımlandığı Resmî Gazete'nin		
Tarihi	Sayısı	
30/6/2011	27980	
Yönetmelikte Değişiklik Yapan Yönetmeliklerin Yayımlandığı Resmî Gazetelerin		
Tarihi	Sayısı	
1.	15/7/2015	29417
2.		

EK-10: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 07.05.2013 tarihli ve 956 sayılı, İnönü Stadyumu'nun tamamının korunması gerekli kültür varlığı olarak tescil kararına (08.03.2005 tarihli ve 422 sayılı karar) referans veren, diğer taraftan denize ve Meclî-I Mebusan Caddesine cephe veren özgün mimari özellikler taşıyan cephesinin tecilinin devamına, geri kalan kısmınınsa statik sebepler ve UEFA şartlarını karşılayamaması gerekçesiyle tescilinin kaldırılmasına ilişkin karar.

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
İstanbul III Numaralı Kültür Varlıklarını
Koruma Bölge Kurulu

Toplantı Tarihi ve No: 07.05.2013- 87
Karar Tarihi ve No : 07.05.2013-956

Toplantı Yeri
İSTANBUL

KARAR

İstanbul İli, Beşiktaş İlçesi, Vişnezade Mahallesi, 755 ada, 1 ve 2 parseller ile Şişli İlçesi Harbiye Mahallesi, 768 ada, 13 parselde bulunan (Şişli Kaymakamlığı Tapu Müdürlüğü'nün 08.03.2013 gün 20020435-622.01/859 sayılı yazısı ile Beşiktaş Tapu Müdürlüğüne devredilen), İstanbul III Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 13.01.2004 tarih ve 14275 sayılı kararıyla ilan edilen Dolmabahçe Sarayı, Saat Kulesi ve Bezm-i Alem Valide Sultan Cami'nin koruma alanında kalan, Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun 10.12.1982 gün 14240 sayılı kararında Dolmabahçedeki İnönü Stadyumunun Cumhuriyet döneminin ilk stadyumlarından biri olduğu, bu nedenle özellikle denizden görünen cephesinin aynen korunması gerektiğine, İstanbul III Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 28.04.2004 gün 14582 sayılı kararı ile sunulan avan projeleri uygun bulunan, 08.03.2005 gün 422 sayılı kararı ile stad yapısının tamamının korunması gerekli kültür varlığı olarak tescil edilen, Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulunun 01.11.2011 gün 5 sayılı kararı ile tescilli yapının dışında herhangi bir yapılanmaya gidilmemesine karar verilen, Kurulumuzun 30.04.2013 gün 946 sayılı kararı ile güncel rölövesi, I, II. ve III. dönem restitüsyon projeleri uygun bulunan, tapuda 'maa müstemilat gazhane ve arsa' (755/2), 'arsa (755/2) vasıflı, mülkiyeti İstanbul Belediyesine (755/2) ve Maliye Hazinesine (755/1) ait taşınmazla ilişkin, avan projenin değerlendirilmesi talep edilen İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı İmar ve Şehircilik Daire Başkanlığı İmar Müdürlüğü'nün 29.04.2013 gün 42303748/2013/(442820) TN B-2004 sayılı yazısı, Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulunun yeni öneriyi içeren avan projenin İnönü Stadyumunun çevresinde yer alan tescilli yapılara olan etkileri dikkate alınarak ilgili Koruma Bölge Kurulunca değerlendirilmesine karar verilen 06.05.2013 tarih ve 173 sayılı kararı, restitüsyon projelerine ilişkin müelliflik haklarının devredilmediği, projelerin ve belgelerin müellifin izni dışında kullanılmaması belirtilen Beyoğlu 47.Noterliğinin 02.05.2013 gün 1964 sayılı ihbarnamesi ve ekleri incelendi, konuya ilişkin uzman raporu okundu, 227 sayılı işlem dosyası incelendi, yapılan görüşmeler sonunda;

İstanbul İli, Beşiktaş İlçesi, Vişnezade Mahallesi, 755 ada, 1 ve 2 parseller ile 768 ada, 13 parselde bulunan İnönü Stadyumuna ilişkin Beşiktaş Jimnastik Kulübü'nün 18/06/2012 kayıt tarihli tescil kaydının yeniden değerlendirilmesi talepli başvurusu sonrasında alınan Kurulumuzun 26.06.2012 gün 484 sayılı kararında tescille ilgili BJK başvurusu ile sunulan avan proje ve eklerinden bilgi alınmasına ve 1/5000 ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planının yürürlüğe girmesinden ve ilgili belediyelerince imar mevzuatına göre incelenerek uygun bulunacak avan projenin Kurulumuza iletilmesinden sonra konunun bütünsel olarak değerlendirilebileceğine karar verildiği;

Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun 10.12.1982 gün 14240 sayılı kararında, Dolmabahçe'deki İnönü Stadyumunun Cumhuriyet döneminin ilk stadyumlarından biri olduğu, bu nedenle özellikle denizden görünen cephesinin aynen korunması gerektiği belirtildiği,

İstanbul III Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 08.03.2005 gün 959 sayılı kararında ise 1939 yılında Vietti Violi, Fazıl Aysu ve Şinasi Şahingiray tarafından tasarlanarak temeli atılan, 1947 yılında tamamlanan İnönü Stadyumunun, mimari ve yapısal özellikleri bakımından Modern Mimarlık anlayışını en iyi yansıtan spor yapılarından biri, bunun da ötesinde İstanbul'daki ilk spor yapısı olması, ayrıca eski açık tribünün kolonad cephesi

Kadriye TEKE
Arkeolog
Kurtuldu
ASTI GİRİNİN

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
İstanbul III Numaralı Kültür Varlıklarını
Koruma Bölge Kurulu

Toplantı Tarihi ve No: 07.05.2013- 87
Karar Tarihi ve No : 07.05.2013- 956

Toplantı Yeri
İSTANBUL
Kadriye TEKE
Arkeolog

KARAR

ve Meclis-i Mebusan Caddesi cephesinin özgün mimari ve tarihi belge durumunu halen koruyabilmesi, İstanbul için taşıdığı simgesel, tarihi ve mimari değerleri, Dolmabahçe Sarayı koruma alanı sınırları içinde yer alması nedeniyle kültür varlığı olarak tescil edildiğine ilişkin kararının bulunduğu;

Kurulumuzun 30.04.2013 gün 946 sayılı kararı ile onaylanan 1947 yılına ait I.dönem restitüsyon projesinde görülen, tamamlanmamış orijinal stad projesine ek olarak, 1964 yılına ait II. dönem restitüsyon projesinde görüldüğü gibi Taşkılla tarafındaki açık tribünün orijinal projesine ek tribün ilave edilerek inşa edildiği, 2004 tarihli III.dönem restitüsyon projesinde ise eklentiler yapılarak Taşkılla yönünde stadın özgün tasarım özelliklerini yitirmesine yol açtığı,

Ayrıca İstanbul Teknik Üniversitesi, Yapı ve Deprem Uygulama Araştırma Merkezi tarafından hazırlanan 18/06/2012 tarih ve 53 nolu teknik raporun sonuç kısmında: "...BJK İnönü Stadyumu taşıyıcı sisteminin Mart 2007'de yürürlüğe giren "Deprem Bölgelerinde Yapılacak Binalar Hakkında Yönetmelikte" öngörülen performans düzeyini karşılamayacağı açıklar..." denildiği,

Yukarıda bahsi geçen Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun 10.12.1982 gün 14240 sayılı kararı ile İstanbul III Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 08.03.2005 gün 959 sayılı kararında da denizden görülen eski açık tribünün kolonadlı giriş cephesi ve Meclis-i Mebusan Caddesi cephesinin özgün mimari özelliklerini taşıdığı vurgulandığından, bu bölümlerin tescilinin devamına, ayrıca statik raporda mevcut yapının taşıyıcı özelliğini kaybettiği belirtilen, eski olimpiyat ve futbol stadi özelliklerinde inşa edilen yapının UEFA şartlarında futbol stadi fonksiyonlarını karşılamayan ve özgün niteliğini yitirdiği görülen geri kalan kısımlarının tescil kaydının kaldırılmasının uygun olduğuna,

Çevre Şehircilik Bakanlığı tarafından onaylanan 19.03.2013 tasdik tarihli 1/5000 ölçekli nazım ve 1/1000 ölçekli uygulama imar planları ve İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı İmar ve Şehircilik Daire Başkanlığı İmar Müdürlüğünün 29.04.2013 gün 42303748/2013/(442820) TN B-2004 sayılı yazısı ile imar mevzuatı açısından incelenerek plan fonksiyonu ve yapılaşma şartlarına uygun olduğu belirtilen, Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulunun 06.05.2013 tarih ve 173 sayı ile "...yeni öneriyi içeren avan projenin İnönü Stadyumunun çevresinde yer alan tescilli yapılara olan etkileri dikkate alınarak ilgili Koruma Bölge Kurulunca değerlendirilmesine" karar verilen avan projeye ilişkin Kurulumuz tarafından yapılan incelemede;

Denizden yüksekliğinin güncel rölövede görülen kargir kotu (28.90 m) geçmediği, yerinde mevcut çelik strüktürlü saçağın güncel rölövesinde 41.40 m olarak görüldüğü, ancak önerilen avan projede bu kotun 32.80 m kotuna düşürüldüğü, önerilen avan projede Meclis-i Mebusan Cephesinin özgün mimarisinin aynen korunduğu, yakın çevresindeki Dolmabahçe Sarayı, Saat Kulesi, Bezm-i Alem Valide Sultan Camii'sinden oluşan Boğaz silüetini olumsuz etkilemediği anlaşıldığından, öneri avan projede mevcut yapının korunan kısımdan yaklaşık 25 m çekilerek, güncel UEFA standartlarına uygun, ek ve yeni fonksiyon getirmeden, çatı örtüsünün şeffaf ve hafif bir malzeme ile örtülmesinin önerilmesi nedeniyle, deniz tarafında çatı örtüsü açık

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
İstanbul III Numaralı Kültür Varlıklarını
Koruma Bölge Kurulu

Toplantı Tarihi ve No: 07.05.2013- 87
Karar Tarihi ve No : 07.05.2013- 956

Toplantı Yeri
İSTANBUL

KARAR

olarak sunulan avan projenin uygun olduğuna, yapılacak uygulama sırasında 2863 sayılı Yasa kapsamında değerlendirilebilecek herhangi bir kalıntıya rastlanması durumunda, aynı Yasanın 4. maddesi gereğince uygulamanın durdurularak, hazırlanacak bilgi belgelerle birlikte ilgili Müze Müdürlüğüne ve Kurulumuza bilgi verilmesine, eski Şeref Tribünü cephesinin sembolik olarak yeni projede de yer almasına, tescili devam eden Meclis-i Mebusan Caddesi cephesindeki özgün bölüme ilişkin öneri yapı ile ilişkileri belirtilerek hazırlanacak restorasyon projesinin Kurulumuza ivedilikle iletilmesine, uygulamadan proje müellifinin sorumlu olduğuna karar verildi.

BAŞKAN
Cafer BOZKURT
İmza

ASLI GİBİDİR
Hatice ERGÜN
Müdür V.

BAŞKAN YARDIMCISI
H.Arzu KOCABAŞ DİREN
İmza

ÜYE
İbrahim SUBAŞI
İmza

ÜYE
M.Mustafa TURAL
İmza

ÜYE
Zeynep ERDEM
İmza

ÜYE
Sunt ÇAKIR
İmza

ÜYE
A.Fulya ERUZ
(BULUNMADI)

TEM. ÜYE
Gökhan YILMAZ
İst. Büyükşehir Bel. Tems.
İmza

TEM. ÜYE
A.Mithat ŞERMET
Beşiktaş Bel. Tems.
İmza

Kadriye TEKE
Arkeolog
ASLI GİBİDİR

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : FATMA DİLEK GÜNGÖR
Doğum Yeri ve Tarihi : İSTANBUL, 30.10.1975

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : BOĞAZIÇI ÜNİVERSİTESİ, SOSYOLOJİ BÖLÜMÜ
Yüksek Lisans Öğrenimi : KADİR HAS ÜNİVERSİTESİ KÜLTÜR
VARLIKLARINI KORUMA PROGRAMI
Bildiği Yabancı Diller : İNGİLİZCE

İş Deneyimi

Çalıştığı Kurumlar ve Tarihleri: PROFESYONEL TURİST REHBERİ 2009- HALEN
AVERY DENNISON – PAZARLAMA 2007-2009
PAXAR – PAZARLAMA 2004- 2007
SKY BİLİŞİM MULTIMEDYA 2000-2003

İletişim

Telefon : 0532 405 28 28
E-posta Adresi : fdilek@yahoo.com